

Minerva

1829.

Opto tibi vultum multa et præclara minantis.

Horatius.

NEGYEDIK KÖTET.

122

FELSŐ MAGYAR-ORSZÁGI

Nemzeti Folyó-Írás.

ÖTÖDIK ÉV.

1829.

NEGYEDIK KÖTET,

OCTOBER, NOVEMBER, DECZEMBER.

A' Felséges Kir. Magyar Helytartó-Tanács' kegyes engedelmével.

KASSÁN,

ELLINGER ISTVÁN' CS. KIR. PRIV. KÖNYVNYOMTATÓ'
ÉS ÁROS' BETŰIVEL 'S KÖLTSÉGEIN.

260830

Él Magyar, áll Buda még!

KISFALUDY KÁROLY.

J e l e n t é s

a' F. M. O. Minervának 6-dik évre,

az az 1830-dik esztendőre leendő

folytatásáról.

Ha az Ánglus, Francz, és Német jelesb Európai Nemzetek, Nemzeti saját nyelvöket és Tudományjokat, buzgó Fiaiknak hathatós munkásságjoknál fogva lépcsőnként felljebb és tökéletesebb állapotra nem juttatták volna; Nemzeti pallérozottságjokban igen csak ott állának, a' hol a' több, nálloknál sokkal kevesebbet jelentő Nemzetek. De a' Nemzetiségnek lelket emelő buzgó érzelme hennek felgerjedvén, őket azon nemes czélra törekedteté, mellyszerént minden egyes tagokat a' szép mesterségek', és hasznos tudományok' megismérésére bírassanak, 's a' sok különböző gondolkodású 's értelmű lakosokból egy nagy Nemzetet formálhatván; köz erővel, köz munkássággal az egész népséget böldeggá, és a' pallérozottság' léptőjére juttathassák. —

A' mi Magyar Nemzetünk-is felvett nemes törekedésében tsak illy igyekezetnél és munkásságnál fogva érhetvén czélt, a' midőn már Horác szava szerént: (dimidium facti, qui coepit, habet) elkezdett feltételének felét meg-is tette, 's nemes szívű Hazánkfiak a' tövissekkkel sűrűn benőtt járatlan erdősen keresztül utakat törtek; szép lelkű Tudósaink pedig a' setétségben bátran járhatásra világító szövétnekeket gyűjtottak; tehát mi-is a' nemes czélra törekedésben, minden mostoha vizsontagságok mellett sem tsüggedvén-el, Minervánkat a' mostani nagy nyólczadrét formában, esztendőnként jeles Honfiak képeikkkel és életök-rajzaival díszesített IV. Kötetekben, a' jövő 1830-dik esztendőben, és Isten' segedelmével ezentúl-is folytatni fogjuk, még pedig kettőztetett erőt igyekezünk arra fordítani; hogy ezen Nemzeti-Folyóírásunk minden tekintetben olly czélnek megfelelő legyen, mellynél fogva az, mind szép izlésű Nagyjaink' pártfogását, mind széplelkű Tudósaink jelesbb rományjai által lehető gyarapittatását méltán megérdemelhesse.

Ugyan azért a' nagy érdemű 's tiszteletű olvasó Közönség alázatosan kérettetik a' végett, hogy előfizetési tudósítását hozzánk jókorán beküldeni méltóztassék; hogy a' szerént és ahoz képest ajánlott szolgálatunkat annyival bizonyosabban és rendez idejére tellyesíthessük. A' következő 1830-dik Esztendőben kijövendő IV. Kötetek' előfizetési ára, szép fejér papirosra nyomtatva, csinos borítékba kötve szabad Posta küldéssel együtt 6 ezüst forint; velinre pedig 10 ezüst forint. Előfizetni lehet Kassán a' Kiadónál; távolabb helyeken pedig minden Cs. Kir. Postahivataloknál, és azon buzgó Hazafiaknál, kik az előfizetést eddig beszédni méltóztattak.

Eddig Minervánk, im ez itt következő Nagyok' képeivel kedveskede: *Eszei Károly Ambrus Ausztriai Fő-Herczeg és M. Országi Primás.* — *Sándor Leopold Ausztriai Fő-Herczeg M. Országi Nádor.* — *Galantai Eszterházy Pál, Nádor.* — *Futaki Gróf Hadik András, Fő-Vezér.* — *Pázmány Péter Cardinális, M. Országi Primás.* — *Ürményi Ürményi Jó'sef, Ország-Birúja.* — *Ghymeszi Gróf Forgách Zsigmond, M. Országi Nádor.* — *Gróf Illésházy István, a' Nádor.* — *Erdődi Gróf Pálffy Miklós, Nádor.* — *Bacsinszky András, Görög egyesült Püspök.* — *Kis-Viczai Viczay Jó'sef, Kassa Város' Fő-Orvosa.* — *Hadadi Gróf Vesselényi Ferencz, Nádor.* — *Felső-Gagyai Bárány Vécsey Péter, Magyar-Lovas Generális.* — *Gróf Zrínyi Ilona.* — *I-ső Mária, Magyar Királyné.* — *Istvánffy Miklós, At-Nádor 's Történet-író.* — *Trakostyányi Gróf Draskovits, Cardinál és M. Országi Primás.* — *Bethlenfalvi Gróf Thurzó György, Nádor-Ispány.* — *Verbőczy István, a' Magyar hármas Törvény Szerzője.* — *Zápolya István, Szepesi Gróf és M. Országi Nádor.* —

Minden eddig megjelent Köteteket, a' mejj-képekkel együtt található Kassán a' Kiadónál, 's a' távol helyeken-is az érdeemes Könyv-áros Urak által megszerezhetni. Árok öszvesen a' múlt esztendeieknek medián papiroson 25, velin papiroson 45 ezüst forint, sőt egyenként-is lehet Köteteket szerezni 1 forint 's 30 krajtzárért ezüstbe.

Kik-is a' nagy érdemű 's tiszteletű Közönségnek kegyes indulatiba ajánlottak, alázatos tisztelettel vagyunk, Kassán Deczember 25-dik napján, 1829-dik Esztendőben

A Redakció és a' Kiadó.

.....

Ezen IV^{-dik} Kötet' foglalatja.

Tizedik Füzet. — Octóber.

Zápolya István, Szepesi Gróf és Magyar-Országi Nádor.		
1. Alscherid. Eredeti Román. (<i>N. A. Kiss Sámuel.</i>)		725
2. Válogatott Darabok az Ánglus Szemléből. Időnk- re 's Hazánkra alkalmaztatva egy Társaság által. (<i>Folytatás.</i>)	- - -	737
3. Gróf Teleki Jó'sef, Ugocsai Fő-Ispán, Korona-őr, Cs. Kir. Kamarás és belső Titkok' Tanácsossának Versei. (<i>Közli Kazinczy Ferentz.</i>)	-	752
4. A' Szépség. — (<i>Horváth János.</i>)	-	780
5. Doctor Gall. (<i>A. Balogh Pál.</i>)	-	785
6. Az öreg rabszolga Pompéjus sírja fölött. (<i>V.</i>)	-	788

Tizenegyedik Füzet. — November.

---

7. Á'siában, hajdani Tanais, most Don nevet viselő Folyónak tulsó partján lakozott, 's régen elhunyt dicsó elődi Óseink által fő szentségül tartatott barátság-frigyének Rajzolatja. (<i>Csemiczky Sándor.</i>)		789
8. Polykletus útazása, vagy Római Levelek. XX-dik Levél. (<i>S. K. J.</i>)	- - -	810
9. Az Újságlevelekről. (<i>A. Balogh Pál.</i>)	-	822
10. Bacó' értekezései külömbféle tárgyakról. <i>Folytatás</i> (<i>S. K. J.</i>)	- - -	829
11. Többféle tárgyú Levelek. (<i>N. A. Kiss Sámuel.</i>)		845
12. Válogatott Darabok az Ánglus Szemléből. Időnk- re 's Hazánkra alkalmaztatva egy Társaság által. (<i>Folytatás.</i>)	- - -	852

Tizenkettedik Füzet. — Deczember.

---

13. A' Munkátsi Klastrom bővebb esmértetésének folytatása. (<i>Balajthy Jó'sef.</i>)	-	-	869
14. Á'siában, hajdan Tanais, most Don nevet viselő Folyónak tulsó partján lakozott, 's régen elhúnyt ditsó elődi Óseink' Hősi tetteik' példás Rajzolatjának folytatása és bérekesztése. (<i>Cs. S.</i>)	-	-	904
15. A' Mammuth. (<i>Kubinyi Ágoston.</i>)	-	-	945
16. Régi nevezetességek. (<i>Közlő Staut Jó'sef, Cs. Kir. Fő-Hadnagy.</i>)	-	-	948
17. Hazai Literatura. (<i>K. A.</i>)	-	-	950
-

A' F. M. O. Minervára Titt. Titt. Előfizetők' Nevei.

ZÁPOLYA ISTVÁN,

Magyar-Országi Nádor.

Zápolya István Szepesi Gróf, előbb Főkapitánya Magyar-országnak, és Koronaör, egy gazdag, nagylelkű Magyar, híres nagy eredetére nézve, de sokkal híresebb érdemeire, 's tetteire nézve. Hálátlan volna a' Történetek' Kronikája, ha nevét nem halhatatlanítaná; mert Zápolya okos, és nagy belátású volt, gondolkozásának módja felséges, caractere álhatatos, 's fedhetetlen; Hazája' javát saját javának tartotta, az ellenség nem egyszer érzette győzedelmes karjának súlyát, 's gyakran öntötte vérének szerette Hazájáért!

Mátyás, e' mély elméjű, 's vizsgálódó Király előtt, egy illy Férfiúnak tulajdonságai nem lehettek rejtekben, a' ki inkább Hazá-
jáért, mint önnmagáért látszatott élni; szeretete tehát a' Király a' derék Zápolyát, tisztelte őt, 's hajlandó maradt hozzá mindenkor; nem-is csalattatott-meg reménységében, melyet Zápolyában vetett. — A' Cseh háborúban úgy viaskodott Zápolya, mint egy második Agamemnon, 's vitézsége által nem keveset használt Királya' szerencséjének. A' Csehek-től a' Lengyelekhez fordult a' háborúnak lángja, és Zápolya mindenütt megjelent, valahol csak jelenlételét a' támadó veszedelem megkívánta. Ezen háborúban, mellyre ő nagy summát adott, jeles erőt vezérlett az ellenség ellen, mellyel a' Siradi-tartományt, és Lengyel-országnak jó részét előntötte; mindent rémülésbe hozott, és Kazimir kéntelen vólt sebes békességről gondolkozni, melly meg-is köttetett. E' békesség mind a' Királynak, mind a' mi bajnokunknak nagy hasznára fordult; mivel a' Király megjutalmazta Zápolya' vitézségét, 's munkás segedelmét, néki ajándékozván Trencsin várossát a' mellette fekvő

Uradalommal, 's egyéb helységekkel együtt; minden vám- 's adóbéli jövedelmeit; néki engedte, 's Slézia kormányzójává tette. 1479-ben Olmuczba küldetett a' békesség' dolgában egészen meghatalmaztatva, és noha a' Király maga-is kétséges volt a' dolog jó kimenetele felől, megkötött csak ugyan szerencsésen az óhajtott békesség.

Mátyásj Király, a' ki már most a' megkötött békesség után nagyobb erőt húzhatott özsze, az Ausztriai Fridrik ellen tett készülteket, hogy az adót rajta megvegye, melyen 1477-ben békességet vásárolt. Tüstént jelen termett Zápolya 1000 jól pánczélozott embereivel; és 500 könnyű lovagival, 's parancsolatot vett már néhány Steyer erősegeknek környülvételekre, hogy a' Töröknek véletlen berohanásáról futamodván-el a' hír, az ellen kellett indulnia. Zápolya szerencsés lépésekkel kergette a' Muzelmannokat; nem sok idő múlva Jajczának túlsó részén vert tábor, 's köröskörül pusztította a' tájéket; végre Verbóczet ostromlá, azt bevette, és a' Törököket szélyel verte; midőn azom-

ban mint diadalmas szándékoznék vissza gazdag zsákmánnyal a' táborba, egy leshelyről véletlenül ütöttek rajta a' Törökök. A' viadal tehát megújított, 's hevesen verekedett mind a' két rész, 's most ennek szerentsétlen kimenetele lett volna, ha 300 Horvát lovasok, kik éppen jókor' érkeztek, a' győzedelmet a' Törökök részéről kétségessé nem tették volna; és mivel ezek is azt vélték; hogy számosabb véd-sereg érkezett, hirtelen futásnak eredtek, és Zápolyának kezében hagyák a' már felfalt győzedelmet.

Az AN Császár azomban ismét felbontá a' fegyvernyugvást 1482-ben, 's az álhatatlan Erődeikkal újtsatára került a' dolog. Zápolya ismét kimutatta hadi gyakorlását; mind-egyre szerencsésen csatázott, béütött Styriába, és egész Regedéig pusztított. Most Hainburg ellen fordúlt a' Király, Zápolya is ott termett, 's Királyának foganatos szolgálatot tett; hogy azomban egy napon kevés katonáktól kísértetve Pruk' kémlelésére indulna, történt, hogy Zápolya a' városból kirohanó ellenség által csatázni kényszerítették, 's an-

nak nagyobb számától meggyőzöttetvén elfogattatott; de midőn két fegyveres ember Pruk felé kísérné, bátor maga elszánása által magát szabadságba helyhezttette; minekutánna kirántván egyiknek kezéből a' fegyvert, azt mind ketteje ellen fordította, és őket lenyalkazta. — Azonnal hogy a' táborhoz érkezett vissza, munkálódásait tovább folytatta, 's Fürstenfeldet bévette; Bécs ellen küldetett azután; hogy ezen fő-várost, Dunán innen lévő részéről megtámadja; és itt Zápolyának bajnoki bátorsága legtöbbet tett, hogy e' város a' Király' kezére került. — Mátyás megismérte fáradozásának érdemét; hogy tehát mostani vitézségét valamennyire megjutalmazza; Eberfurt' uradalmát vele megosztotta, és őt Bécsi Igazgatóvá tette.

Mátyás' halála után a' Nagyok egészen Zápolyára hagyák a' Királyválasztást, melyre Corvin János' barátjai annyival inkább hajlottak, mennyivel isméretesebb volt Zápolyának a' Hunyadi Házhöz hűsége. Hanem Zápolya jól megfontolt választását Ulászlóra, a' Cseh Királyra fordította, minthogy az akkori

környülállások egy olly Uralkodót kívántak, ki tulajdon hatalmával védelmezhetette mind magát, mind a' Hazát vetélkedő ellenségei ellen. Választását az egész Gyűlés helyben hagyta, 's Prágába egy fényes követség rendeltetett tüstént, hogy Ulászló az ő felmagasztaltása felől tudósíttassék; ezen követségnek egyik tagja Zápolya volt.

1491-ben Albert János a' Királynak testvére, adott szava, és egyezése ellen a' Magyar Koronának elnyerésére új készüléteket tett, és hogy Kis-Szeben' 's Eperjes' városait, nemkülömben a' Sárosi várat, bátyjával II. Ulászlóval 1490-ben tett egyezése szerint bátorságára nézve másképen-is bírná, Kassa elejébe nyomult olly reménységgel, hogy ezen várost-is sajátává teszi szerentsés hódítás által, és így hadi fordulásai által tovább fog nyomulni: de hirtelen ott termett a' vitéz Zápolya, a' Magyar Királyi seregnek részével, véletlenül rajta ütött, 's Lengyeleivel együtt szerencsésen megszalasztotta, maga-is alig menekedett-meg, hanyat homlok rohanván néhány lovaggal Eperjesre; hanem itt-is,

mivel Zápolya nyomban követte, becsukattott, 's a' Győzőnek akaratjára nagy hamar adattatott által a' Város 's ő maga-is.

Zápolyának vitézsége még az ellenség előtt-is tiszteletben tartatott; különösen pedig a' Lengyelek bámúlták azt; 's még inkább nevelte bámulásokat az, hogy midőn Albert Országába visszatért, Zápolya őt Szepesi várában pompásan megvendéglette 's fényes ajándékokkal tetézte, e' mellett szép lovagival egész a' Lengyel-határokig kísérte. Így Zápolyánk kettős győzedelmet vett az ellen-ségen; fegyvere által tudniillik annak szeren-tségét akadályoztatta, mutatott nagylelkűsége 's mérséklése által annak szívét hódította-meg.

Több foganatos szolgálatira nézve II. Ulászló, és a' háladó Nagyok Zápolyát 1492-ben Ország' Nádorispányává választották. Azom-ban a' másképen jó indulatú, de valamennyi-re megkevélykedő Zápolya, talán új méltó-ságának fénye által buzdíttatván, olly tetteket kezdett egyszerre elkövetni, mellyek által a' Király' kegyelmét méltán elvesztette.

Így a' többi között a' Király tilalma ellen körülvette az úgy nevezett Szombor kastélyt, melly tulajdona volt Corvin Jánosnak, és Poki Péternek árulása által elfoglalta. Hogy ez után a' Király Albert testvérével Lintschnánál özszejött, melly özszejövetelen több Magyar- Cseh- és Lengyel-Úraságok voltak jelen; Zápolya mérészelt kimaradni, míg személye' bátorságáról a' Királytól írásban nem vett bizonytságot. Eljött tehát Zápolya-is az említett Gyülekezetre, hol némelly rendelések az ő bölcs belátása szerint tétettek. Zápolya szokása szerint nagy pompával jelent-meg; mivel számos, és kölcségén állított fényes lovaságán kívül, mellyet Lócsére vezetett, maga-is különösen jeleskedett pompás öltözetében; mellyről a' történet ezen Anekdotát jegyzi fel: Egy Lengyel fő Úr, fényes készülete által a' Magyar Mánásokat, kik itt jelen voltak, megakarta szégyeníteni, 's drága gyöngyekkel ékeskedve jelent-meg a' Gyülekezeten. Zápolyának kedve duzzant, hogy a' hiú Lengyelnek megmutassa, hogy Magyar-ország' térsége-is elég kincsset rejt gyomrában; mindjárt más nap látni vólt Zápolyát a' legdrá-

gább fényes kövekkel kirakott Magyar-öltözetenben, melyet hasonló fényű köntössel váltott fel naponként. A' Lengyel, ki ezt nem tehette utánna, megszegyenűlvén drága ruháját letette; 's benne soha többé meg nem jelent.

Zápolya ez alkalommal nagy gazdagságát még tisztességesebben-is kimutatta, mert míg a' Gyülekezet tartott, két ízben vendégelt meg a' Királyt, a' Püspököket, és Rendekeket, előbb Sárosi-, utóbb Szepesi várában; Lőcsére pedig a' Király' és az özszegyűlt Magyar Magnások' részökre külömbféle eleséget küldött.

Így iparkodott Zápolya még a' csekély környülállásokban-is Királyához és Hazájához szeretetét kimutatni; egyéb idejét arra fordította, hogy bölcs rendelései, okos tanácsai, fáradhatatlan 's a' célra alkalmas szolgálati által a' Hazának javát tellyes erejéből munkálja, míg végre betegeskedése 's öregsége miatt ellankadván 1499-ben nevezetes életét bérekesztette a' halál. Szepesen hólt-meg a' Magyarok' közönséges fájdmára, kik benne Atyát tiszteltek. Hedvig Feleségével, Pre-

mislav Teschini Herczeg' leányával, három magzatot hagyott maga után: Györgyöt, Jánost, ki utóbb a' Magyar Királyságra kapott, és Borbálát, Zsigmond' Lengyel Királynak feleségét. Tetemei a' Krisztus' Teste' nevezetű Kápolnába temették-el, melyet maga épített, és a' szép márvány emlék-kőre ezen írás tétetett;

Jobb-oldalra:

Contegitur Stephanus Comes hac Soepusius urna,
 Qui Decus ob Patrium mille Trophaea tulit.
 Qui de stirpe fuit Regali Conjuge dignus,
 Dignus Regnicolis, et Palatinus erat.
 Una salus Regni fuerat, Tutela, Decusque:
 Virtutis cujus fama perennis erit.
 VIII. Calend. Januarii.

Bal-oldalra:

Qui duxit sine honore suos inglorius annos,
 Ille sibi mortem sentiat esse gravem;
 Ast ego, qui Fastos implevi ingentibus actis,
 Quive Palatineo culmine clarus eram;
 Laetus eo, quo fas animas, virtute superbas
 Scandere, magnanimos quo decet ire Viros:
 Nam licet hic Stephani jaceat sub marmore virtus,
 Attamen Hungarico clara sub axe viget.

MCCCCXCIX.

1.

ÁLSCHERID.

Eredeti Román.

Afrika' szélein, a' szomszéd földközepi tenger' éjszakai partjai felől fekszik *Bárbária*, 's ebben *Algír* városa, mellynek körülálló szomszédi a' *Kaschine* 's a' *Maftifu* nevű hegyek. Mind a' kettőn széltiben örök tavasz látszik, hol az olaj, a' myrtusz, narancs, citrom és több e'féle fák egyre virítanak és gyümölcsöznek. Illy paradicsomi szépségű környékben élt Algirnak *Alscherid* nevű dús Fejedelme hajdan. Sok kincsnek lévén ez ura, több száz rabszolga szenvedé Bagnójában, könnyekkel áztatva ama' kemény lánczokat, mellyeket egyébberánt az emberi szabadságnak nem ártatlanokra, hanem egyedül gonosztévőkre lehetne lakatolnia. Rettenetes dagály és büszkeség bírta *Alscherid*' lelkét, 's durva keménységgel szokta fejedelmi hatalmát mutogatni, mint minden olyanok, kik nagy hatalommal és kincsekkel bírnak ugyan, de nemes indúlattal és éreznitudó szívvel nem. *Alscheridnek* azonban egy dicső tett mégis örök fényt ada, melly megérdemli, hogy emlékül fenn-maradjon.

Több lánczviselőji közt egy francia leány is vala, kit szép és fiatal léte mellett ritka szélléség, nyájasság és csendes túrnitudás tettek szeretetreméltóvá. Rabbilincsre jutván e' leányka, nem sokára szemébe tűnt ó *Alscheridnek*, 's ez annak kellemes és alázatos magaviseletét látván, eránta különös hajlandóságot, 's rövid idő múlva kegyességet-is mutatott, annyira, hogy lánczait-is leveretve magához vevé a palotába, hol neki szabadon a' szobák körülvaló gonddal kelle foglalatoskodnia. Leghívebben, legpontosabban viselé itt most reábizott hívatalát a' leány, 's dolgait olly eszesen folytató, hogy mindazon érdemiért ót a' Basa több ízben-is gazdagon megajándékozta, szép ruházatokkal, indiai gyöngyökkel, drágakövű gyűrűkkel, karpéreczekkel, valamint más e'féle hiú kincsekkel. A' leány naponként jobban tetszett urának, úgy, hogy az eránt ebben, a' könyörűlnitudó szent érzés utóljára csakugyan szerelemre változva jelenté-ki magát.

Egykor *Alscherid* a' leánykát egy török-ízléssel csinosított czifra szobába hívta, hol ezt lány és kegyes hangon így szólítá-meg: Azért parancsoltalak -be hozzám, jó leányka, hogy tóled egyetmást sorsodra nézve kitudakozzak. Beszélde-el azért pontosan nekem: hol van hazád? hol születésed helye? kik valának szüleid? 's miként jutál ide? Mindezeket tudni kívánom, azért válaszolj előadott kérdéseimre.

Szokott alázatosággal így felelt urának a' leány: Hazám, mellyből ezernyi könyhullatásim közt erőszakkal elragadva hozának-ki, — Franciaország, születésem helye pedig annak fővárosa — *Párizs*. Ott nevelének drága kedves szüléim annyira, hogy már tizenötször

nyílt nekem a' tavasz. Életemet szegény de jó szüléknek köszönöm, kik máigsem tudják ---- ah! ---

Ekkor az érzékenyszívű bús leány keservesen zokogván, beszédét a' fájdalom elvégezni nem hagyá. Szívet olvasztó sírása még a' Basát-is megilletődésre bírta, ki egy kis várakozás után a' leánynak ezt mondá: Valóban sajnálkozásra 's részvételre méltó vagy e' szerént, jószívű leányka; de szavaidat még nem végezted, folytasd tovább! Mit nem tudnak szüléid máig-is? és hogyan tudtak téged elorozni Párizsból?

Azt nem tudják édes szüléim máiglan-is, — így folytatá viszont beszédét a' leány; — hogy hova lettem. Az atyám' kis gazdaságának egyik ága a' galambtenyésztés volt. Midőn egykor a' piacon galambfiakat árultam, tőlem épen a' legutólsó párt egy ismeretlen Úr olly feltétellel vásárlotta-meg, hogy vinném utánna házáig. Ezt én tellyesítém; 's mikor ő már szobájába-is bevezete, hirtelen bezárta az ajtót, jelentvén, hogy engem el-nem bocsát, és ha legkisebb lármát ütök, vagy ellene tartom magamat, legott életemmel fogok adózni. Hasztalanul könyörögtem a' gonoszlelkűnek térdreborúlva; nem volt szívében irgalom, 's minden esdeklésimre csak így felelt: Jó karvaly' körmei közzé jutál most galambpároddal együtt magad-is. Csak egy lépést lássalak tenni kifelé, vagy csak egyet szólj, ez a' hegyes kard legott keresztül lesz öltve szíveden, 's galambjaidat torodra készítettem-meg. — A' kegyetlennek illy fenyegető szavaira, félig meghalva szótlanul ültem a' szobában egy széken. Ez a' történet vendégfogadóban volt, melly *Hôtel à l'agneau*

d' or nevet viselt, délutáni időben. Elérkezvén az est, rablóm kezében tartva fegyverét, még egyszer eldörgé fenyegető szavait; 's minnekutánna kivezetett volna, egy készen állott utazó fedett kocsira engem maga mellé ültetett, a' kocsisnak pedig megparancsolta, hogy lovait erősen hajtsa.

Meszsze haladának a' fővárostól, mire a' komor éjt a' hajnalpirúlat elűzé, mivel a' tavaszi éjek még akkor nem voltak igen rövidek. Háromnapi utazásunk után engem egy Anglusnak adott-által rablóm, pénzért-e, vagy miért? nem tudom. Ez az új kínzóm *Szylvia* álnevet adott nekem, 's velem olly embertelenül bánt, mint amaz. Szüntelen kocsin valék ezzel-is, és azt gondolám, hogy a' világból-is kiútazunk. Észrevevém azonban egyszer, hogy előttünk falukat, városokat, kies vidékeket 's más illy tárgyakat — mint ezelőtt — már most nem találunk szemeim, hanem egy új és váratlan jelenet állott előttem, melly nekem irtózatossnak tetszék. Odajutánk ahoz, 's egy tenger' partján valék. Borzadva néztem ott körül, 's bánatom még inkább nevedvén, majdnem kétségbeestem, midőn úgy láttam az egész világot előtttem, mintha minden elemek ama' legelső zavarba tértek volna vissza. Láthatárt hijába kerestem, mivel a' tenger' vizei a' levegővel és komor égbóltozattal mintegy öszveolvadva lenni látszottak. Itt megújult keservem forró könnyeket árasztta-ki szemeimből. *Éljetek boldogul, édes drága Szüléim! Isten veletek, jó Barátnéim, örökre! Kedves Hazám! és születésem' helye, Párizs, Isten hozzád! Én titeket soha nem látalak!* Így sohajtozám a' tengerparton visszatekintve, 's akkor egész való-

mat olly mértékben rázta-meg a' fájdalom, minőben azelőtt még soha nem. Ah! --- én boldogtalan teremtés! -----

Ekkor a' leány keservesen sírván, őt *Alscherid* ekképen vigasztalगतá: Ne sírj, jó leányka, ne sírj! A' szenvedéseket gyakran állandó boldog öröm koronázza-meg. Nem tudod, mit rejt a' jövődök' titkos fátyola még számodra-is. Beszélj tovább! Miként jutál ide?

Hajóra szállottunk a' tengerparton, — így folytatá beszédét a' leány; — szerettem volna tengeri útazásunk' célját és okát tudni, de nem lehetett. Mintegy harminczan voltunk a' hajón, 's nyelvemen egyiket sem hallám beszélni, hanem erősen azt hittem, hogy engem az Anglus elakar adni. Több ideig útazánk már a' hajón, 's egyszer ránk csapott egy tengeri rablósereg, mellynek azonnal birtokába esénk mindnyájan. Engem azolta kétszer adtak-el, 's így juték hozzád, így vagyok örök-re rab.

Ekkor a' leány elérzékenyedvén, újra zokogva; *Alscherid* pedig nagy tűzzel így szóla hozzá: Mit? Nem vagy te már rab, miolta lánczaidat leverettem. Hazudnál, ha mondani mernéd, hogy itt nálam valamely hiányod van.

Köszönöm minden kegyedet, Uram! — felelt a' leány; — de míg szabadságom nincs, mindaddig szerencsétlen nyomorúlt teremtés vagyok. Elég nagy láncz, rettenetes láncz nekem az, hogy édes atyámtól 's szerette kedves anyámtól távol estem 's örökre elszakadék. Most ók miattam mindennap zokognak, 's én itt ártatlan létemre, mint rableány töltöm éltemnek ama' napjait, mellyeknél gyászosabbak, keserűbbek itt e' földön talám egy halandóra sin-

csenek mérve. Szabadnak és szerencsésnek tehát, Uram, engem ne tarts. Ollyan az én szabadságom, mint az éhező fürge kis kolibrié, melly a' balzsammedvű virágon csügg ugyan; de bekerítve hálójival ama' dühös póknak, melly ónéki gyilkolója szokott lenni. Lehet ekkor a' kis ártatlan madár éhes létére bár a' fűszerillatu ananászon, felejtí magát szerencsésnek tartani, látván odalenni szabadságát 's veszályben forogni életét. Tudja az illy sors' terheit a' Keresztyén, kinek nem vad, hanem éreznítudó 's a' jóerkölcs' szentségét ismerő jámbor szíve van. Én szabad nem vagyok, ha most vasbilincseid lábaimon nem zörögnek is.

Alscherid erre nyájos hangon így szólt a' leányhoz: Légy meg-nyugodva, kedves *Szylviam!* — vagy ha ez álnév, mellyik az a' neved, mellyet születésedkor adtak?

Keresztnevem *Jusztina*; — felelé a' leány.

Halljad tehát, *Jusztina*, — mondá *Alscherid*; — most neked egy titkomat nyilatkoztañom-ki, olly titkomat, melly rád nézve boldogság lesz. Tapasztalád, hogy miolta dicső tulajdonidat megismerém, hozzád különös kegyet mutatok. Téged a' rabbilincsektől megszabadítva, fejedelmi lakásomba vettelek, hol most első háziszemély vagy utánam. Megismereni tartozol, mennyi jót tettem már veled, még utóbb többet-is fogok tenni. Jól tudod, nekem ezer módóm van ebben. A' titok az, hogy örömmöm, nyugalmam kezeidben van; mind ezt pedig úgy adhatod-meg nekem, ha szívedet bírásomba juttatod; én jót akarok tenni veled. Ha nekem adod hajlandóságodat, ez az egy nekem elég lesz. Ezen titkom' kijelentésénél adom neked most e' drága *Talismánt* és *Anu-*

lettet, ezekben varázserő van rejtve, 's általok boldog léssesz.

Uram! jótétidet ismerem mind, — válaszoló *Jusztina*; — 's azokért hálátlan soha nem fogok erántad lenni, sőt holtomig fennmarad nálam neved, holtomig áldlak. De ezenkívül ne kívánjad szívemet; Uram, ne kívánjad ezt! Inkább viszont vess-meg engem, mint a' többi rabjaidat; fűzessd rám a' szokott lánczokat, 's mint rableány örömetst fogok nálad örökre szolgálni, szintolly híven mint eddig.

Menydörgő szóval kiálta most *Álscherid*: Hát azt gondolod-e, gyáva teremtés! hogy kegyelem rám nézve szerelmed? Uradat így bátor kodol-e megvetni? No jól van! Még rabomnak sem kívánlak ezután, hanem ha makacs leszesz, azonnal eladlak a' legkegyetlenebb Skláv-kereskedőnek, vagy egyenesen porba hajtatom fejedet. Pénzen vettelek, még-is így bánysz velem? Fogsz ezért lakolni. Most határidőnek tizenegy napot engedek, akkor jelentsd-ki nekem szándékomat. Vagy nekem add szívedet, vagy darabokra lesz a' tested szelve. Hoszszas időt adok; egyiket addig választhatod, de vigyázz jól megfontolva határozz, mivel a' hirtelenkedő sokat vesz, 's későn bánja-meg hibájit, nem lévén képes gyakran egy egész század-ís, vissza-fizetni azt, a' mit egy pillantatban oda-veszthetünk szerencsénk-ből, boldogságunkból.

Már elhaladott négy nap, ekkor *Álscherid* a' házabeliektől tudakozgatá: nem tudnák-e annak okát, hogy *Jusztina*' szíve őtöle olly idegen, annyi jótét mellett-is. Végre bement hozzá egy meghitt szolgája, 's Ura előtt térdre rogyván, boszszúval telve mondá: Nem csuda,

Uram, hogy az a' leány megvete téged, mivel fejedelmi házadnál egy rabszolgának adta szerelmét, a' mint hallom. Rosz leány ő, Uram! mennyi jóval voltál mindeddig hozzá, mégsem hódol; ezért méltó lesz lecsapni fejét. Ha én Fejedelem volnék, és - - - -

Menj csak, menj, — viszonzá *Alscherid*; — azt rád senki-sem bízta. Én gondom lesz az; nélkülöd - is kitudom és fogom még ma mutatni hatalmammat. Menj-ki!

A' szolga eliramlott; 's kimenvén *Alscherid* maga-is, a' vádolt rabszolgát tömlöczbe vette, 's dühétől lángolva, megparancsolá, hogy ezt a' történetet a' leánynak senki tudtára ne adja. — Bizonyos az, hogy Jusztína szerette a' rabszolgát; de ha így nem lett volna-is, ártatlan tiszta szíve nem engedheté, hogy ő magát a' Basa' kívánságára annyira elfelejtse.

Közelgetvén a' határnap, a' búnak, eredt leányt nézegeté *Victorát*, hogy neki balsorsát utóljára kibeszélje; de kínos fájdalmára sehohsem találta-fel az ohajtottat, ki a' tömlöcz' falai között zokogott, epedett. *Jusztína* most még inkább elkeseredvén, magát egészen a' búnak adá. Nincs nekem, — úgymond; — nincs már itt balzsam sebeimre! *Victor* nincs! 's egy durva Török' ágyasa lennék? Nem, — nem, — nem; — soha nem! ha bár ezernyi kard-élre hányat is Uram. Egy Európai leány legyen öneki példa, hogy a' valódi tiszta szív és nemes erkölcs tud és akar-is ostromaival küszdeni 's diadalmaskodni. A' becsületörzés olcsó még, ha csak halál a' díja. *Victor* nincs! én se legyek többé! *Alscherid* engem áldozatjává tesz dühének, tudom, mert alacsony czélját felforgatom. Elvesztvén már ügyis szabadságo-

mat, két kincsem van még: egyik az ártatlanságom, másik az életem. Valamellyiket elakarja tőlem a' Basa venni. Ám legyen! Hatalmamban áll még-is egyiket megtartani. Becsület és ártatlan tiszta szív nélkül nem kell nekem az élet; már ennek úgy-is keveset örülhetek, tehát ezt áldozom-fel; párologó vérem, és testem elaprítandó darabjai legyenek e' durva Fejedelem és hasonló nép előtt — a' becsületörzés diadalmának örök tanúji, hirdetőji!

Jelen volt a' határnap. *Alscherid* örüle magában előre, hogy célját elérjé, behívata tehát a' leányt, kit komoran így szólíta-meg: Itt az idő; mond-meg most, mire határozta-el magadat? Te csak rableány vagy; és így mindened, — életed-is kezeimben van. Magadon függ most; mit akarsz? Szólj!

Jusztina mint valamelly Amazon, neki bátorodva férjfiassá elszánást mutatott szép arczatján, 's nemes tűzzel mondá: Jól tudom, tisztelt Uram! nem - csak az én életem, sok százé van kezeidben. Tudsz öletni-is, jóllehet életet vissza-adni nem tudsz. A' kiket a' szent víz tett a' Teremtő' híveivé, hamar kész vagy lenyakazni, mivel örömet lelsz abban, ha keresztényen-vért látsz gőzölgeni, 's talám hízol, ha folyni látod az ártatlan vért. Itt vagyok neked nyilván kijelenteni, hogy ma-is az vagyok, a' ki valék azelőtt. Ma-is szentül vallom előtted, ágyasa senkinek, annyival-inkább egy hitemet gyűlölnök soha nem leszek. Úgy vélted, majd a' pillongás' ingere könnyen meg-fog engem bódítani, szívemet azután hamar eladándom neked. Nem! — Rabszolgasíron össze-halmozott hű kincseknek te örülsz csak. Itt vagyok! öless!

Vezessétek-ki e' makacs ebet, — így szólt *Alscherid* a' jelenlévő szolgálkhoz; — ezentúl meg-fogjátok további parancsomat hallani. — Kimenvén azok, a' Basa nem győzé bámúlni a' 'hős-leány' erős szívét; ugyanazért nagy változást érezvén indulatjában, leüle, magában pedig így beszélgete: Mit? tehát ez ártatlant meg-ölessem? 'S miokért? Nagy vétke nincsen. Úgy, de goromba volt ma-is erántam, ez mégis sok volt; megsérté méltóságomat, ezért ő haljon-meg! Bukik előttem a' nép, 's ő így piszkol engem! szilaj leány ő, kész perbe szállni velem. Le, — lenyakaztatom őt! — (Egy kis szünet után.) 'S vétke csak az, hogy szóval sérte-meg engem? De vallyon méltó e' ő azért a' halálra? Csak a' becsúletszeretés és nagy lélek indította őt arra; 's ez nem vétek, sőt igenis szép, nagyon ritka tulajdon emberben. Ily okból küszdeni az ostrom ellen olly dicsőség, melly a' legnagyobb jutalmat érdemli-meg. Hát még mit vétett? Hogy szerelmét nem adá nekem? Oh, ez sem vétek! Szerelem' dolgában nem győz soha semmi erőszak. A' szív' önkényes kútfejéből fakad a' szerelem ki; 's a' tiszta szívet csak a' rokonérzeten lehet megvásárlani. Nem! — én a' leánynak gyilkosa nem leszek! Egészen mást gondoltam.

Igy beszélgetvén magában *Alscherid*, megparancsolá legott egy szolgáljának, hogy a' tömlöczben lévő rabszolgára adnának egészen új török ruhát; 's ez megtörténvén, *Jusztínával* ugyanazt tétette. Azután mindeniknek álképet adott arczulatjára, 's Victornak megparancsolá, hogy egy szót se bátorkodjék szóllani, midőn az álorcázott személy előtt a' kardot kezébe fogja adni, hogy annak fejét csapná-le. Victor-

nak szelíd természete annyira megrendült, mikor a' Basától ama' kegyetlen parancsot vevé, hogy ennek semmi feleletet sem adhata. Tűnődék magában az ártatlan ifju, sohajtozván a' maga' szerencsétlen sorsán, melly ő reá olly nagy terhet mért vala. Csupán annak meggondolásával vígasztalá magát, hogy ő semminek oka nem lévén, lelkiismerete nem nyugtalan, 's a' szíve tiszta; többet ő rab létére tenni nem tud. E' szerént előhozatá a' Basa *Victort* és *Jusztínát*, 's az elsőhöz így szóla: Itt van egy halálos rabom; te fogod fejét e' pallossal lecsapni, mert különben magadét veszted-el. Reszketve nyúlt *Victor* a' fegyverhez, 's szorúlt szívvel mérvén azt az álarczos *Jusztína'* nyakának, már a' vágásra emelé karját, mikor azt a' Basa megkapván, tőle elvevé, az álképet a' két ártatlanról levoná, 's hozzájok így szóla: Lássátok, édeseim, hogy Mahomet' követőji sem ölnek ok nélkül! A' mi szent könyvünk-is tele van erkölcsi tudománnyal. Bennem-is van érzés, van könyörülni-tudás. Ti szeretitek egymást; gyakoroljátok ezt tovább is, legyetek egymáshoz hívek. A' te lelked, *Jusztína*, szent tüzet ada lelkembe az eránt, a' mi szép, nagy és nemes. Nagyobb jutalmat ezért nem adhatok, mint azt, hogy ohajtott szabadságodat *Victor*oddal együtt megnyered. Én titeket biztos hajón Európába foglak átszállítani, 's kettőtöknek hat ezer darab orosz-lányos-tallért adok. Páratlan példád által serkents Európában-is sokakat a' nemesszívűség-re 's a' becsületszeretésre. Itt nálunk-is fogom emlékedet örökíteni.

Most *Victor* háladó érzéssel és rebegő hangon így szólt *Alscherid*hez: Köszönjük,

Uram, ezen jótétedet, melly a' te nagy lelkűségnek csalhatatlan bizonyosága. Hidd-el, hogy neked e' tett nagyobb fényt ad, mint minden hatalmad, mellyet előtted remegő sok száz rabjaidon gyakorolsz; nagyobbat, mint fejedelmi rangod, mellynél fogva téged alattvalóid félistenként imádnak. — A' barmok világszerte szerencsésebbek, mint azok, kiket itt rabszolgákká tesznek. Itt nem ember az ember. Az elefánt és a' teve békével hordják a' reájok tömött terhet, mivel gondolkozni nem tudván, magokban nem éreznek semmi méltóságot; de az ember; — az állatok Úrává teremtett szabad és okos ember — érzi a' maga' méltóságát, tehát fáj, igen fáj neki, midőn baromként adják, veszik, nyomorgatják és bilincsezik őt.

E' szavakon *Alscherid'* szíve magas érzésekre olvadván, *Victornak* így felele: Ti mind a' ketten nemes gondolkozású halandók vagytok. Mind cselekedet mind pedig lelkes szavak által értenem hagyjátok azt, a' mi előtt szemeim ekkorig behűnyva voltak, 's szívem is bevala zárva. Nemes erkölcsi magatokviselét az teszi még dicsőbbé, hogy nemcsak önboldogságtok' megszabadítására-is meglágyítatok szívemet. A' mennyi keresztyén rabom van, mind szabadon bocsátom, 's azon leszek, hogy ilyenek nálunk többé soha ne adattassanak, 's ne raboltassanak. Ettől fogva nemhogy büszke volnék rangomban, de szégyenlek - is olly durva népnek feje lenni, melly azt sem tudja, miben áll az emberi méltóság.

Igy végezvén beszédét a' Basa, *Victor* és *Jusztina* jótévjöknek lábaihoz omlottak, 's neki örömkönnnyekkel hálálták a' szép ajánlást.

Megtartotta szavát *Alscherid*, 's a' két fiatalok-is szerencsésen eljutván Európába, szüleit *Jusztina* még életben találta, 's mindnyájoknak soha nem reménylett boldogság juta részül.

N. A. KISS SÁMUEL.

2.

Válogatott Darabok az Ánglus Szemlélőből. Időnkre 's Hazánkra alkalmaztatva egy Társaság által.

(Folytatás.)

VIII.

A' meşterkedő tzifrázás a' szépeket rútakká 's az értelmesekeket nevetségesekké teszi.

— — Cupias non placuisse nimis.

Azt kívánhatná az ember, hogy ne tessék felettébb.

Mart.

A' napokban olly társaságba kerülék, hol jó alkalmam vala észre venni, hogy az erőltetett czifrázás által egy igen deli termetű asszony szépségének nagy része rúttá, 's egy értelmes férjfiúnak elméssége nevetségessé tétetik. Az asszony szüntelen személyének valamelly kellemét forgatá elméjében, 's azt min-

den tekéntetében, szavában 's teste állásában kiakará mutatni. A' férjfi nem kevesebbé törekedik talantomait észrevéeteni, egész képzelődését megerőlteti, hogy a' szép előtt valamelly szokatlannal és különössel ragyogtathátná elméjét, még más felől ez ezerfélkép változtatá képét 's forgatá testét, hogy amannak tetszhetnék. Mikor nevette, ajkait kelleténél messzebb elvoná egymástól, fogait akarván megmutatni. Gyakran valamelly távol lévő tárgynak mutatására kinyujtá karjait, hogy ezeknek kerekdedsege meg-lássék, 's néha, mintha hibásan látta volna azt, a' mit mutata; félre fordúla, neveté bohóságát 's annyira megvala zavarodva, hogy nyakkeszkenőjét igazítani 's mejjét megláttatni kelle, a' mi által ismét új kellemek tűntek szembe. Míg ő ezzel foglalatoskodék, addig a' nyalka férjfi valami szépet gondolhatta-ki néki hízelkedni, vagy valamelly más asszonyról teve azt kissebbítő, emezt pedig gyönyörködtető észrevételeket. A' czifrázásnak ezen szerencsétlen következései alkalmat adtak nekem gondolkodni a' léleknek ezen állapotjáról, melly olly számtalan emberek magokviseletét eltsúfitja.

A' tudós Burnet Tamás a' föld' theoriájáról írt munkájában azt jegyzi-meg, hogy minden gondolat a' gondolatnak képzésével és érzésével van egybeköttetve, 's a' lélek minden gondolatja után nyomban következik egy belső érzés és lelkiismeret, melly megmondja, hogy az a' mit gondolunk, illő-e vagy illetlen. A' léleknek ezen munkája helyes külső maga alkalmaztatás által mutatja-ki magát azoknál, kiknél azon érzés nem megy tovább, egyéb hogy a' jelen való gondolat' vagy tselekedet' igaz útját kiszabja, azoknál ellenben az utánna következő gondolatokat megszaggatja, kikkel azon érzés a' magok képzeiteket felettébb megszeretteti, 's az érzésnek ezen ne-me szüli azt, a' mit czifrázó erőlködésnek nevezünk,

Minthogy a' ditsőség'-szeretés mint a' nemes tet-
tek' hathatós ösztöne szívünkbe van plántálva , igen
nehéz azt a' magokban bets nélkül való dolgok eránt-
is el-nyomnunk , ha ezekre nagy hajlandóságunk van.
Az olly asszonyok , kiknek szívöket egészen elfogja
az a' gyönyörködtető gondolat , hogy ők szeretetés
és tsudáltatás' tárgyai , minduntalan változtatják ábrá-
zatjokat , 's külömbfélekép alkalmaztatják testöket ,
hogy a' reájok nézők szemeit új szépség' mutatásával
bájolhassák magokra. A' férjfi nembéli nyalkák-is ,
valamint az asszonyi nembéli kisebb lelkek hasonló-
képen minduntalan nagyon aggódnak azon , hogy egy
tsinosan kötött nyakravalójok , helyesen tsinált kalap-
jok , szép metszésű köntösök , vagy más e'féle előt-
tök fontos külsejek szembe tűnjön 's javallással vé-
tessék észre.

Mindazáltal a' mindennapi lelkeknél nem igen
lehet csudálni az e'féle czifrázó erőlködést ; de mi-
kor az érdemes és jeles embereknél mutatja magát ,
lehetetlen sajnálkozás 's egy bizonyos boszonkodás
nélkül látni. — Béfurja pedig magát , fájdalom ! néha
a' böltsek' szívébe-is ; úgy hogy sok értelmes ember-
is néha felettébb kíván olyanoktól-is ditsértetni 's
tömjéneztetni , kiknek ítéletét egyébkor semmire sem
betsüli. A' legjobb mód a' ditséret szerfelett való
kívánásától megmenekedni abban áll , hogy tőlünk ki-
telhetőkép törekedjünk ezen kívánságot minden olly
dolgok eránt megfojtani , mellyek belső érdemmel
nem bírnak , 's tsak külsönket illetik. Illyenek a' sze-
mélyes szépség , a' ruházat , a' test' alkalmaztatása ,
mellyek rendszerént kellemesekké tesznek , ha velek
nem sokat gondolunk ; de azon mértékben elvesztik
erejeket , mellyben azokat fontosoknak igyekezünk
nézetni.

Ha belső érzésünket 's figyelmünket az élet' fő
czéljára függesztjük , 's lelkünk igazán fontos dolgok-

kal foglalatoskodik, sohasem eshetünk a' czifrázás' vétkébe, ellenben ha ditséretre vágó kívánságunkat szabad kényére botsátjuk, akkor a' csekély jelességekben való gyönyörködés megfoszt bennünket azon ditsőségtől, mellyet az igazán jeles tulajdonok és rények érdemelnek.

Ezen gondolatimat a' következő levéllel fejezem bé, mellyet a' minap egy igen értelmes, de a' czifrázás' vétkétől nem ment embernek írtam.

Kedves Úr!

A' múlt héten egynehány napot tölték az Úrral, 's bátorkodom egy jó barát' szabadságával az Úr előtt kinyilatkoztatni, hogy minden beszédében és tselekedetében csaknem szenvedhetetlen czifrázást vetteni észre. Midőn erre az Urat figyelmesé tevém, azt kérdé tőlem, ha valyon érzéketlen lehet-e a' jó ember az eránt, mit ítélnék felőle jó barátjai. Bizonyosan nem lehet; de a' ditsértetésre sem kell néki mind untalan vágyni: a' ki dicsőséget akar nyerni, szükség az abban részesülést egy ideig elhalasztani, 's arra vagy élete' később szakasszáig, vagy halála utánig várakozni. Ha az Úr inkább kíván ditséretes lenni mint dicsértetni, viseltessék megvetéssel a' csekély jelességek eránt, 's ne engedje magát senkitől szemtől szembe dicsértetni. Hiúságának ugyan így kevesebb eledele lesz; de másfelől dicsőségre vágýása teljesebben ki fog elégítetni; az emberek tselekedeteikkel fogják az Urat dicsérni, 's a' hol most egy hízelkedést nyer, akkor húsz kedvezéseket fog találni. E' nélkül nem kaphat az Úr egyebet, mint ezt a' közönséges köszöntést

az Úrnak

alázatos Szolgája.

IX.

A' festett képű asszonyokról és leányokról.

— — Tu non inventa reperta es.

Ovid. Metam. I. 654.

Így találni rosszabb mint elveszteni.

A' következő levél' írója eránt való' szánakozás egyedül maga nem bírna engem arra, hogy a' szép Nemet meg-támadjam, ha magam-is úgy nem talál-nám, hogy az Asszonyok sokszor szebbek, mint len-niek kellene. Az e'féle tsalárdságokat nem lehet a' polgári társaságban elszenvédni, 's egy ember sze-rencsétlenségét itten kihirdetem, hogy minden férj-fiak tanulják jól megvi'sgálni azt, a' mit csudálnak.

Kedves Úr !

Minthogy az Urat igen széles tudományúnak tar-tom, igen különös környülményeim között az Úrhoz folyamodom. Nekem nagy kedvem van feleségem-től elválni, 's reménylem az Úr-is, ha egyszer az esetet, mellyben vagyok megvi'sgálja, olyan véleke-déssel fog lenni, hogy igazságos okaim vagynak az elválásra. Én Prokátornak ugyan nem esküdtem-fel, de még-is hallottam azt, hogy okot ad az elválásra az error personae, az az : ha a' férjfi feleséget vesz 's utóbb úgy találja, hogy nem azt a' személyt adták néki mellyet kért, hanem mást. Ha ez törvény, íté-letem szerént én épen ilyen esetben vagyok. Mert tudni kell az Úrnak, hogy vagynak olly fejeznépek, kik ábrázatjokat nem láttatják-meg előbb férjeikkel, hanem csak azután mikor már férjhez mentek.

Hogy az Urat soká függőben ne tartsam a' szép Nemnek azon részét értem, mely magát festeni szokta. Némellyek ezek közül olly ügyesen értenek ezen mesterséghez, hogy tsak egy pár türehető szemők legyen: mejjet, ajakokat, ortzákat, szemöldöket magok tudnak magoknak tsinálni. A' mi az én mátkámat illeti, nem lehet embernek valakibe inkább bele szeretni, mint én az ő szép homlokába, nyakába, karjaiba, 's hajába belé szereték vala. De most nagy bámulással látom, hogy mind ezek mesterség' munkái voltak. Ezen mesterség miatt bőre úgy össze van fonnyadvá, hogy mikor reggel felébred, alig látszik olly fiatalnak, hogy annya lehetne annak, kit magammal az ágyba vittem. Mihez képest minden órán szándékozom tőle elválni, ha csak az Atyja az örökséget és osztály-részt a' leányának valóságos, nem pedig költsön vett ábrázatjához nem mérsékli. 'S ezen szándékomat kívántam az Ur által mind a' kettejeknek tudokra adni. Vagyok

az Úrnak

alázatos Szolgája.

Nem tudom, mit fognak a' törvény és az aszszony' Szüléi ezen megbántatott férjfi eránt tselekedni, de meg kell vallani, hogy nagy oka van a' panaszra. Régen észre vettem én-is, hogy kétféle aszszony személyek vagynak, festettek és festetlenek, vagy olyanok, kik saját, és olyanok, kik költsönözött ábrázattal birnak, 's a' két rendbélieket nem nehéz egymástól megkülömböztetni. A' nem festetteknek eleven és lelkes tekintetők van; a' festettek, ha még olly szépek-is, mindenkor egyformáknak 's lelketleneknek látszanak lenni. A' saját ábrázatnak néha valamelly tsendes megindulás, vagy hirtelen csudalkozás miatt valamennyire kellemes zavarodás-

sal elpirulnak a' szerént mint a' tárgyak, vagy gondolt dolgok képzelődésökre hatnak. A' festettek ellenben mindent egyenlő színnel látnak, akár vidító akár szomorító legyen; minden alkalommal egyforma érzéketlenség látszik rajtok. A' festett asszony-személyek ha még olly igen kívánják-is szeretőiket magokhoz bájolni, kénytelenek magokat ezektől egy bizonyos távolságban tartani, az epedő szeretőnek egy sóhajtása, ha igen közel lehelne, az ábrázat' valamelly vonását eloszlathatná; 's egy vakmerőbbnek csókja, mátkája színét a' maga ortzájára ragaszthatná. Nehéz az ilyen hamis Szépekről úgy szóllani, hogy valami kedvetlent ne mondjunk nekik, de kérem őket, gondolják-meg, melly igen hasonlitsanak az új festésű szobához, 's hitessék-el magokkal, hogy a' festett asszonymak hozzánk közelítése még annál-is tseméletesebb.

Egy barátomnak rendes története vala ilyen festett képű Kisasszonnyal. Ezen személy ha akara, szép-is, elmés-is tud lenni, foglalatossága nem egyéb vala, mint szíveket hódoltatni, csupán a' végre, hogy szeretőinek gyötrelmein nevehessen. 'S igen mesterségesen-is tudá a' férjfiakat hálójába keríteni; melly meglévén, tsekélységnek tartja rajtok minden ok nélkül kiadni. Az ő rossz szívüése és hiúsága barátomat eleintén érzéketlenné tevé eránta; de szépsége a' helyett, hogy a' hamisság és álhatatlanság által meggyengítettett volna, naponként nagyobb hatalmát mutatá rajta, 's mindennap újabb és újabb ketseket tündököltete. Midőn a' leány észrevevé, hogy barátom rabjává lett, úgy kezdte vele bánni, mint rabjával, 's végre annyira mene kegyetlenségével, hogy egészen kiada rajta. A' szerencsétlen szerető haszontalan próbálá alázatosan mászkáló levelek által ezen kárhoytató ítéletet visszavetetni, végre kénytelen vala az utolsó eszközhöz nyulni, 's a' szobaleányt szép

summa pénzzel megvesztegetni. A' megvesztegetett szobaleány egy reggel barátomat az asszonya' hálószobájába bevezeté 's a' kárpit megé állítá, hol ennek olly jó helye vala, hogy mindent, a' mi történék, megláthatna a' nélkül, hogy maga láttatnék. A' Kisasszony elkezdí készíteni azon ábrázatot, mellyben az nap megjelenni szándékozáék; 's barátom esküvés-sel erősíté, hogy több telék bele fél óránál, mig azt az elébbi személynek elesmérheté. Mihelyt azon ábrázatnak, mellyért ő olly soká epedett, készülését sejdíté, jónak találá a' halgatást félbeszakasztani, magát megmutatni 's egy Anglus költőből ezen verseket elmondani:

Th' adorning thee vith só much art,
Is but a barbarous skill;
Tis like the pois'ning of a dart
Too apt before to kill.

*Ketséd' ravasz sokszorzása,
Szörnyű kegyetlenség;
Olly nyil' méregbe mártása,
Mellytől úgy sints mentség.*

A' magát festő Kisasszony ekkor a' legnagyobb zavarodásba jöve, ábrázatjának elkészült részén a' legszebb festés, a' másikon hamu színű halaványság lévén. Barátom felkapá minden kenetes edényeit 's vizeit, 's egész kezkenővel vive-el magával mindenféle festékes pohárkát, fintsát, kefét, spanyol gyapjat 's a' t. Ettől fogva a' Kisasszony visszavoná magát falusi jószágára, szeretője pedig meggyógyúla.

Bizonyos dolog az, hogy a' hitszegők eránt nem tartozunk ígéretünket teljesíteni, 's a' festett képű személyeknek tett esküvés nem bír hitelező erővel. Azt tanátslom tehát minden Magyar Asszonyoknak, hogy az olyanokat zárják-ki társaságjokból, kivéven az egy Lindamirá, ki érdemes közöttök megmarad-

ni; mert ennek saját ortzája olly igen finom bőré, hogy megkell engedni annak befestését, még pedig magának büntetésül azért, hogy inkább kíván a' mesterségnek legalább való míve, mint a' természetnek remeke lenni.

Én részemről a' szép Nemnek azt javaslom saját javára, hogy vegye magának például Statirát. Ennek arczvonásai szívének szeretetre méltósága által elevenítettnek, 's elméjének vidámsága lelket ad szemeinek. Ő kellemmel tellyes a' nélkül, hogy magát 's maga alkalmaztatását czifrázná, nem látszik senkivel semmit-is gondolni a' nélkül, hogy magára gondatlan volna. Minden mesterkedéstől távol lévén szép személye semminek sints hijjával.

Valamint egy festett képű személy semmit sem, úgy ez igen nagyon hasonlít ahoz a' rajzolatához, melyet egy költő ad mátkájáról:

— — Her pure and eloquent blood
Spoke in her cheeks, and so distinctly vrought,
That one vould almost say her body thought.

*Artza, mellynél szebbet festő nem irt,
Eragadó ékesszóllással birt;
Szeme a' menny' gyönyörivel kínált,
Azt vélted, hogy teste-is észzé vált.*

X.

A' más dolgába avatkozó tompa eszűekről.

Hae tibi erunt artes ; pacisque imponere morem ;
 Parcere subjectis et debellare superbos.

Virgil.

Ezek legyenek mesterségeid ; a' békét elrendelni, az alá-
 zatosokat kímélni, 's a' kevélyeket meghódoltatni.

Sokan vagynak olyanok, kiknek szerencsétlenségök
 abban áll, hogy semmi kézi-mesterséget vagy keres-
 kedést nem űznek ; holott általán fogva szükséges
 volna szüntelen valamely nyomos munkálkodás és
 foglalatosság által vezéreltetniük. Az ilyenek mint-
 hogy dolgok nintsen, minduntalan olyan dolgokba
 avatkoznak, mellyekhez nem értenek, még pedig
 nem annyira újság' kívánásból, mint azért, minthogy
 gondolkodni nem tudnak, nem esmertethetem meg
 őket jobban, minthogy ha egy e'féle Úrnak, ki a'
 telet egy nevezetes városban szokta tölteni, követke-
 ző levelét ide iktatom :

Uram !

Úgy veszem észre, hogy az Úr nem sokat tart
 azon mulató társaságokról, mellyek közönséges he-
 lyeken különös tárgyakról beszélgetés végett özsze
 szoktak gyűlni. De én nyomos gondolkodás után
 azt hiszem, hogy azokban legjobban vitethetnek vég-
 hez, a' legfontosabb dolgokról való értekezések és
 tanátskozások. Azt ugyan megkell vallanom, hogy
 sok e'féle társaságoknak semmi hasznok nints a' köz-
 jóra nézve ; de bizonyosan van annak, mellyet mi

egynéhányan magunk között formáltunk. Mi kik ahoz tartozunk, mindnyájan távol vagyunk minden gyerekeskedéstől, csak fontos dolgokkal foglalatoskodunk. Szent kötelességünknek tartjuk tőlünk kitelhetőképben a' közjóról gondoskodni, 's ezt a' jeles mondást, „ne quid detrimenti res capiat publica” szüntelen elménkben forgatni, azon állításokat, tselekedeteket és dolgokat, mellyekkel meg nem elégszünk, 's az olly embereket, kik nekünk nem tetszenek szorosán megítélni, 's Hazánkön kívül a' háborúkat úgy folytatni, a' mint legjobbnak tartjuk. Ha mások velünk egy értelemben nintsenek, arról nem tehetünk; de jobb volna, ha egy értelemben volnának. Azon kívül néha a' tudományos dolgok' kormányozására 's tudós munkák' megítélésére-is leszoktunk bortsátkozni.

Hogy nálunk a' Magistratus a' várost szépíteni szándékozik, magában az jó, de a' sétáló helyre egészen más fákat és más renddel kellett volna ültettetni.

Nem győzünk azon csudálkozni, hogy az Udvárunk most az Oroszokkal együtt nem tart, midőn a' pogány Törököket olly könnyű volna egészen kiirtani.

Don Pedrót és Don Miguelt már ugyan csak alkalmasint összebékéltettük egymással; de Bolívarral még sok vesződségünk van.

Még sokat kellene az Úrnak írnom, de két jó barátom éppen most lépe-bé hozzám, 's a' kávé már készen van. Azomban maradok

az Úrnak

engedelmes Szolgája
N. N.

Jóllehet a' tompa eszűeknek e'féle időtöltése keveset árthat, még-is kár hogy olly sok üres idejek

van , minthogy többnyire olyan dolgokba avatkoznak , mellyek ostobaságjokat igen szembetűnővé teszik. Mert ha valamennyire pallérozottabb, többnyire vagy az országlást , vagy a' tudományokat teszik beszélgetéseik' tárgyává, az az olyan dolgokat, mellyekhez semmit sem értenek.

Igen ditséretes és követésre méltó szokás az némelly Nemzeteknél, hogy náluk minden embernek kell valamelly mesterséget tanulni. Nem sokkal jobb volna-e, ha nálunk-is sok olyan, a' kinek élete tsupa pipázásból áll, idejét pipatsinálásra, vagy dohánynyal kereskedésre fordítaná?

XI.

Gondolatok a' Szerelemről és Házasságról.

Υαμος γαρ ανθρωποιτιν ευκταιον κακον.

Fragm. vet. Poet.

A' házasság az emberek előtt ohajtásra méltónak látszó gonosz.

Az ember életének legkellemesebb része általjában véve az , mellyet a' jegyesével való társalkodásban tölt el; feltéven jó, hogy jegyesét igaz szívből szereti, 's jegyese nyájas és szerény. Szerelem ohajtás, remény 's minden egyéb kellemes indulatok uralkodnak illyenkor a' lélekben.

A' ravasz ember, ki szerelemben nintsen, könnyebben elhitetheti szeretőjével, hogy ez eránt hajlandósággal viseltetik, 's könnyebben boldogúlhat szándékában, mint az, a' ki igen forrón és hevesen

szeret. Az igaz szerelem ezer nyughatatlansággal, aggodalommal 's egyéb e'féle érzelmekkel jár, melyek az embert annál a' személynél, kinek hajlandóságát megakarja nyerni, épen nem mutatják szeretetre méltónak, 's azon kívül a' forró szerelem a' külső szépséget-is fogyasztja, félelmet támaszt; lelki szegénységet okoz, 's a' szerelmezt gyakran nevetőségessé teszi, midőn magát ajánlani véli.

Az olyan házasságokban rendszerint legálhatatosabb a' szerelem, melyeket sokáig való jegyben létel 's jegyben létel alatt való hosszas társalkodás előzött-meg. A' hajlandóságnak szükség gyökeret verni 's megerősödni, minekelőtte a' házasság reá plántáltatnék. A' sokáig tartó remény és várakozás állandóvá teszi lelkünkben az Ideát, 's szokássá változtatja a' szeretett személy eránt való forró hajlandóságot. Semmi sem olly fontos, mint az, hogy az a' személy, kivel egész életünkre össze akarunk köttetni, jó tulajdonokkal bírjon; ezek nem csak földi életünket kellem-ssé teszik, hanem gyakran örök boldogságunkat-is meghatározzák.

Há a' házas-társ' választása a' rokonokra hagyatik, azok főképen a' gazdagságra tekintenek; há az össze kelendők magok választanak, azok többnyire a' személyre függesztik szemeiket. Mind a' két rendbélieknek vagynak okaik. Az elsőbkek azoknak, kiket összeházásítanak, könnyű életet akarnak szerezni, 's egyszer'smind azt-is reménylik, hogy az összeházásúlandók' gazdagsága által a' magok hasznát és tekintetét-is nevelik; az utólsók szakadatlan örömet szándékoznak magoknak készíteni.

A' jó indulatú személy nem elégszik-meg azzal, hogy csak gerjeszzen maga eránt szerelmet, hanem álhatatosan-is szeret, 's akkor-is szeretetre méltóvá teszi magát, mikor a' szerelem' első heve meghült. Az ilyen indulat a' házas társoknak mind az esmerő-

sök, mind az idegenek előtt tekintetet ad, 's rendszerént egészséges és szép gyermekekkel ékesíti a' familiát.

En részemről olyan leányt, kit én kellemesnek tartanék, 's a' világ sem tartana rútnak, örömeztöbb vennék feleségül, mint valamelly híres szépséget. Ha rendkívül való szépségű feleséget veszünk, igen heves hajlandósággal kell azt szeretnünk, külömben nem érzünk ketseiből annyi gyönyört, mint éreznünk lehetne; 's ha igen hevesen szeretjük, csuda volna, ha szerelmünk féltékenység által megnem keserítenék; kivált ha feleségedben jó természetű, 's egyerányos kedvű nyájas társalkodónéra, ha jó erkölcsű és józan eszű kellemes barátnéra, ha a' szerelemben álhatatos és erántad hív jó házastársra tettél szert. De míg egy aszszonyt találsz, ki mind ezen jeles tulajdonokkal bír, addig százra-is akadsz, kik mind ezek nélkül szűkölködnek. Mindazáltal a' világ inkább néz a' pompára és szembetűnő különös tulajdonokra; inkább akarjuk a' sokaságot vakítani, mint javunkat előmozdítani; 's az emberi természetnek egyik legmagyarázhatatlanabb hajlandósága abban áll, hogy inkább törekedünk mások előtt boldogoknak látszani, mint igazán boldogok lenni.

Semmi külömbőség sem okoz annyi és olly igen szerencsétlen házasságokat, mint az, ha a' házasok kedvök' járására 's hajlandóságjokra nézve egymástól igen különböznek; 's még-is alig jut ez csak eszünkbe-is a' házasság kötéskor. Sokan, kik ezen tekintetben egyenetlenül párosodnak össze, 's ugyan azért egész életökben szerencsétlenek, egy ellenkező kedv-járástú személlyel szerentsések és boldogok lettek volna; jóllehet külömben talán mind a' két személy jó erkölcsű és a' maga rendjében ditséretre méltó.

A' házasság' kötés előtt nem lehetünk eléggé éles-szeműek szeretőnk hibáinak vizsgálásában, 's a'

házasság kötés után nem eléggé homályos szeműek és elnézők. Akármelly tökéletesnek láttassék-is valamely személy távolról, még-is fogsz benne bővebb esmeretség után némelly hijánosságokat találni, melyeket előbb fel nem fedeztél, sőt nem-is gyanítottál. Itten tehát az okos vigyázásnak és a' jószivűségnek egész erőben ki kell magokat mutatni. Az első azt fogja tselekédni, hogy soká ne függeszszük gondolatinkat arra, a' mi házastársunkban nem tetszik, a' másik pedig olly szánakozásra és szeretetre bir bennünket; melly kitsinyenként a' hijánosságokat-is szépségekké változtatja. A' házasság mind bolondságunknak, mind nyomorúságainknak tágosabb kört ad. Ha szerelemből köttetik, gyönyörködteti; ha külső haszon' tekintetéből, könnyebbíti életünket., ha mind a' kettőből, boldogít bennünket. A' boldog házasság a' barátság' gyönyöreit, a' külső érzelmek' 's az okosság' örömeit, 's az életnek minden édességeit egygyesíti magában; de bizonyos, hogy csak azoknál találhat helyet, kik az uralkodó erköltstelenséget 's istentelenséget megvetvén, egész életökben álhattatosan az igaz jámborság' útján járnak. Egyéb eránt semmi sem bizonyítja világosabban valamely időnek romlottságát 's erköltstelenségét, mint az, ha a' házasság közönségesen megvetés és kigúnyolás' tárgyává válik.

3.

**Gróf TELEKI JÓSEF Ugocsai Fő-Ispán,
Koronaőr, Csász. Kir. Kamarás és
Belső Titkok' Tanácsosának Versei.**

(Fija volt Lászlónak Ráday Esztertől, a' Pál' és Kajali Klára leányától; — unokája Sándornak, az Erdélyi Cancellár mint Gróf Bethlen Miklós' Júlia leányától; — kis-unokája Mihálynak, az Apafi' Generálisának, Körös-Tarcsai Vér Judittól; — Lászlónak, a' Septemvirnek és Somogy Vármegyei Administrátornak, 's Jó'sefnek az Erdélyi Kormányszék' Tanácsosának, 's Joannának, Baró Prónay Sándornének, atyja. — Szül. 1742. Aug. els.; mh. 1796. Sept. els.)

A' XVIII. Század hetedik tizede örök emlékekben fog maradni Nyelvünk' és Literatúránk' barátjainál. Bessenyei György 1772. az Eszterházi Vigasságokat adta-ki; — Báróczi Sándor 1775. a' Marmontelből szedett Erkölcsi Meséket; ez és az tagja a' Testörző Magyar Seregnek; — Baróti Szabó Dávid, Rhetor. Professor Kassán, 1777. Verskoszorúját, az-az, görög schémájú Verseit; — Révai Miklós, még akkor Piarista, 1778. hexameterait és pentameterait; — Gróf Teleki József 1779. testvérhúgának és atyjának halálát kesergő Versét, kétsorú rímes strophákban. — Hoszsú álomkórságából ez az öt hőszünk ébreszté-fel a' Nemzetet; ezek érdemlik örök hálánkat.

A' négy elsőbb új utat nyitá előttünk, 's Báróczi és Bessenyei a' francia izlés felé igyekezének

bennünket vezetni; Baróti és Révai a' régieké felé. Teleki, nagy kedvelője a' fennállónak, semmiben nem kapott az újon, és ha az ollyat világosan nem kárhoztatá-is, de átalotta követni. A' négy első nyelve sok helytt érthetetlen vala a' sokaságnak, 's így őket kevesen-is olvasák: de a' Teleki' nyelvét minden értette; és minthogy a' munka mind a' szívhez szállott a' fájdalom' hangjain, mind a' Theologiából, Philosophiából, Politicából szedett oktatások által a' fejhez, 's a' közönséges olvasónál többecs két tudók hiuságának hízkeledett az, hogy ők a' Teleki Versezetében általok ismért helyekre találtak; Teleki olly kedvességgel, olly magasztalásokkal fogadtatott, a' hogy nem, még addig egy Magyar Író-is.

A' Versezet' Kolozsvári negyedréti kiadása nem vala elég annyi Olvasónak; 's az újra kiadatott Pesten nyolczadrétben, de ez a' második-is annyira elfogyott; hogy nem csudálhatjuk, ha Nyelvünk' 's Literatúránk' ifjabb barátjai nem ismerik. Én inuen magyarázom, hogy Toldy, a' maga megbecsülhetetlen Kézi-könyvében, nem említi. Minthogy a' tetlen könyv mindég ki van téve az elveszés' veszedelmének, 's a' Versezet érdemli, hogy ismértessék; én itt adom harmadszor, Telekinek azon öt darab kisebb magyar és egy deák Verseivel, mellyeket a' Kassai Muzéum tarta fenn.

Maradékinál talán megtaláltatik azon franczia nyelven írt verse-is, mellyet II. Józsefhez a' Vallásbelitüredelmet illető Rendelés kihirdetésekor íra; de a' mellyet én csak magyar fordításában ismerék. Académiai útja alatt, Párizsban, 1760. egy kised Munkát írt, melly, *Sur la foiblesse des esprits-forts* czim alatt, Amsterdamban 1761. kised nyolczadrétben 126 lapra, jelent-meg. A' Kiadó rövid Előbeszéde' utolsó soraiban ezt itéli róla: *Il est beau d'être theologicien et mathématicien à son age.* (T. akkor 18

esztendő ifju volt,) — és: *Vos argumens sont concluans, sublimes et spirituels.* — Teleki szépen 's tudósan írta deákül-is, 's az 1790-diki Dietán az ő beszédei tartattak legcsinosbb deáksággal írottaknak.

De imhol a' Keserv, minden változtatás nélkül, a' Kolozsvári kiadásnak orthographiai sajátságaival. Annak hibásságát kora teljeseen kimentí.

Atyafiúi Barátságának Oszlopa, melyet a' maga nemének és emberi nyomának díszére éltt, 's minden a' jót betsülni tudóknak szomorúságára 1778. Esztend. Pünkösöd hava 26dik napján kimúltt Néhai R. Sz. B. (*Római Szent Birodalombeli*) **GRÓF Széki TELEKI ESZTER** Asszonyinak, Mélt. **GRÓF Toroczkó-Szent-Györgyi TOROCZKAI 'SIGMOND Úr'** kedves élete' párjának emlékezetére hízkelkedést nem esmerő szeretetből emelni kívánt, tölle elválásán holtig kesergő testvér-bátyya 's igaz baráttya R. Sz. B. **GRÓF Széki TELEKI JÓZSEF**, Felsőges Királyné Asszonyunk arany kolcsos híve, és az Erdélyi Királyi Törvénytevő-Szék' egyik tagja. — Kolo'sváratt, nyomt. a' Reform. Koll. betűivel 1779. Esztend.

*

*Ah, te meae si partem animae rapit
Maturior vis, quid moror altera
Nec carus aequae, nec superstes
Integer — — —*

*

Te! kihez köt vala, nem tsak atyafi vér,
 Hanem a' mi annál drágább lántz, 's tovább ér,
 Az igaz Barátság' állandó hűsége,
 Melly síromban kísér, 's ott sem lészen vége!
 Te! a' Kinek hamvát, mig megöl bánatom,
 Szívemből ki-forró Könyvekkel áztatom!
 Oh! Kedves ESZTERÁM! magam kedvesbb fele!
 Kivel vólt, van, 's lészen szívem még vér, tele!
 Te meg-halál, 's hogy hogy lehet hogy én élek?
 El-szakadhat-é hát két egygyé vált Lélek?
 De élek e? vagy tsak, hogy élek, képzelem?
 'S valami mély álom hiteti-el velem?
 Mert Élet-é, mellyhez képest a' Halál Kints,
 Melyben már tsak gyászt látsz, akár meddig tekints?
 Élet-é, a' napot, hogy még szemlélhetem,
 Vidító erejét ha nem érezhetem?
 Élet-é, Szívemet hogy még a' vér járja,
 Ha el-fojtva tartja, a' mély bánat árja?
 Élet-é, az éltet tartani teréhnek,
 'S a' természet ellen, örülni végének?
 A' Halálra mint főbb orvosra vágyódni,
 Hogy késik, sőt, hogy nem siet-is, aggódni?
 Élet-é az ilyen, vagy tsak lassú Halál,
 Mellynél kínosabbat Falaris sem talál?
 Bizony az Életről ha jól gondolkozom,
 Ezt az Igazságot méltábban ki-hozom:
 Te élsz, én holtam-meg; te örvendsz, én sírok,
 'S mint az igaz meg-holt, magammal sem bírok;
 Mert néked a' halál élet ajtaja vólt,
 De bennem azólta az élet is meghólt;
 'S a' melly sírban néked tsak Testedet tettem,
 Abban elevenen magam' el-temettem.

Músám! ámbár te is érzed e' bánatot,
 'S Szívemnek nagy sebe reád is elhatott:
 De még is ha szólhattz, mentsd meg fájdalmomat,
 'S Felettébb-valónak tettző siralmomat;
 Mond-meg, de ingyen sem tzikornyás versekkel,
 (A' hol a' Szív sebes, a' pipere nem kell)
 Mond-meg, hogy annyi gyászt szerzett ez esztendő,
 Hogy el-törlésére nem elégedendő,
 Akár melly jól 's hosszan folljon az életem,
 El-hagyván, Kikért azt leg-inkább szerettem.
 Mond-meg, 's e' példában győzd-meg e' Világot,
 Hogy hijjában keres itten bóldogságot.

Az el-múltt Tavasznak midőn kezdetében
 Az egész Természet volna örömében,
 Fa, 's Fű, öltözgetné amaz ártatlan színt,
 Mellyre a' szem vígan 's kára nélkül tekint;
 Midőn a' nap szinte meg-győzvéen az éjjelt,
 A' szép Kikeletnek mintegy Zászlót emelt;
 'S azon a' sok madár nyájas versengéssel
 Örömet hirdetné kedves tsevegéssel;
 Bajoskodván én is e' szomszéd Hazában,
 A' Magyar Themisnek lakó-vároosságában,
 Ki-sétálék egy szép Mezőre szellőzni,
 'S egyéb gondgyaimat egy kisség mellőzni.
 Nézem ott, 's tudálom a' szép Természetet,
 'S még inkább Azt, a' Ki annak ad életet.
 Látom, hogy most minden, a' mit a' Tél meg-öltt,
 Meg-éledett, frissültt, 's újj erővel fel-költt.
 A' Fel-támadásnak nézem itt tsudáját,
 'S abban az enyimnek víditó példáját.
 Midőn így kényemre töltött sétálásban,
 El-merülnék ilyen kedves andalgásban,

(1829)

Jöve Erdély felől egy Nap-keleti Szél,
 De olly' komor, mintha rajta ülne a' Tél;
 Nem Tél volt, annál-is komorabb hír jöve
 Rajta, 's mellém dördült, mint az Ég' menyköve.
 Mond: most más Teremtés Társaid örülnek,
 'S a' Nagy Teremtőnek víg Innepet ülnek.
 De Téged' közölök az ÚR ki-választa,
 'S Mély bánattal tellyes napokra vírraszta.
 GRÓF TELEKI LÁSZLÓ., Édes Atyád meg-hólt,
 Ki maga Hazája' 's Háza' Oszlopa volt.
 Ezt mondván, mondott-é többet, nem tudhatom,
 Érzékenységimet el-fojtván bánatom.
 Mint, a' kit az ISTEN' nyila a' földhöz vér,
 El-hal, 's ereiben meg-alszik minden vér;
 Későn jó magához, 's szemét úgy emeli,
 'S tsudálja, hogy magát még életben leli;
 Így én-is magamhoz későn eszmélkedtem,
 Sebem' érzésére végre fel-ébredtem,
 Ekkor osztán szemem könyv-forrásává vált,
 Mellyet a' Szívemnek ki-nyílt sebe táplált;
 Sőt még ma is táplál 's állandóvá tészen,
 Vége forrásának tsak éltemmel léssen.
 Ugyan is siratom nem tsak jó Atyámat,
 Hanem, érdemével ha jól vetek számot,
 Az ő Személyében igazán mondhatom,
 A' Vallást, a' Királyt, 's a' Hazát siratom.
 Mert mindenikéhez hű volt 's nem tántorgott,
 Akármellyikének ügye mellett forgott.
 Tudta az ISTENét igazán 's jól félni,
 'S Ahozképest mindent tsak ganéjnak vélni.
 Tudta, hogy (tsátsogjon bár sok rühes elme)
Az igaz Böltsesség az ÚRnak félelme.
 Szólgálta Királyát egyenes hűséggel,
 Nem mint sokan, magok hasznát néző véggel.

Tudta, hogy: jó Királyt szolgálni szabadság,
 'S Annak nem engedni, tsak áll-ortzás rabság. 1.)
 Egyszer'smind igazán szerette Hazáját,
 'S Annak óltalmára bé nem zárta száját. 2.)
 De ezt tselekedni miért is félt volna?
 Talám a' Királytól féltébe ne szólna?
 Bizony Királyinknak rövidséget tészzen,
 A' ki illy' félelmet elméjére vészen.
 Meg-sérti a' Királyt, 's rólla roszzszúl ítél,
 A' ki ő előtte igazat szólni fél.
 Mert a' Király 's Haza nem két különös Test,
 Hogy egynek Hasznával másnak vethessünk lest.
 Hiszem! minden Király a' Feje a' Népnek;
 Ha egy romol, a' mást nem mondhattuk épnek.
 Vallyon mellyik okos 's jó Főnek tettzenék (,)
 Ha a' kezét lábát előtte mettzenék?
 Jó Udvari-ember azért soha sem vólt,
 A' kiben Hazája szeretete meghólt.
 Ellenben Hazáját soha se szerette,
 Királya' hűségét a' ki félre tette.
 ISTEN, a' Ki köti Királyt a' Hazához;
 Ember! ne merj nyúlni el-választásához.
 A' kit én siratok, tudta ezt, 's követte,
 'S által nem hágható törvényévé tette.
 Huszonkét esztendő't nem ült ez hijában
 Királynénk Erdélyi leg-főbb Tanácsában.

1.) Fallitur, egregio quisquis sub Principe credit
 Servitium, nusquam libertas gratior extat
 Quam sub Rege pio.

Claudian. laud. Stilic. 3.

2.) Vir bonus est quis?
 Qui consulta Patrum, qui Leges, Juraque servat.

Horat. Libr. 1. Ep. 16.

Mondja meg e' Tanáts, sőt az Ország mondja,
 Ha nem vólt-é annak java leg-főbb gondja?
 Meg-vólt még ő benne a' régi Magyar szív,
 A' melly nem tsapodár, hanem igazán hív.
 Meg-vólt jó Össeink tsendes bátorsága,
 Mellyet adhat tsupán tsak a' Szív' jósága. 3.)
 Örökös frigye volt Szívének szájával;
 Tsak azt meg-tarthassa, nem gondolt kárával.
 Láttá ezt Aszszonyunk, 's a' mint érdemelte,
 Tiszte díszességét másként is emelte.
 Méltóztatta elébb az arany Kóltsára,
 Mint Hivataljai leg-első póltzára.
 Ada néki osztán Fő-Pohárnokságot,
 Végre Belső Tanáts Úri méltóságot.
 De ezeknél is vólt sokkal főbb jutalma,
 Ama' belső Bíró tsendes nyúgodalma.
 Mellynek jobban büszkít titkos bizonyosága
 Mint az egész Világ fényes Urasága. 4.)
 Minden szeretetet Hazánk' szeretete
 Bé-foglal magában, igaz ítélete
 Egy Böltsnek 5), 's azt itt is igaznak találom,
 Az Atyám' példáját ha jól meg-visgálom.
 Mert jobb Atyát, Urat, 's igazabb Barátot,
 Jobb Atyafit nálla, vallyon ki 's hol látott?

3.)   Stabilem quando optima facta
 Dant animum, majorque piis audacia coeptis.

Val. Fl. 2.

Qui non deliquit, decet

Audacem esse.

Plaut. in Amph.

4.) Nil opis externae cupiens, nil indiga laudis
 Divitiisque animosa suis.

Claud. con. Man. Th.

5.) Chari sunt liberi, propinqui, familiares; sed omnes omnium charitates patria una complexa est.

Cicero I. Offic.

Több jót a' Szegénnyel vallyon kicsoda tett
 Ennél, ki annyit tett, a' mennyit tehetett.
 Sőt halálával is jó téte meg nem szűnt;
 Adakozik ma is, ámbátor már el-tűnt.
 Érzi ezt a' Köz-Jó, 's ha úgy fog tettzeni
 ISTENnek, mind végig fogjá-is érzeni.
 Érzi a' sok Özvegy, 's a' kit sóhajtása
 Meg-nem tarthat, porát követi áldása. 6.)
 Meg-fosztatnom ilyen jó Atyámtól kellett,
 'S még nem is leheték beteg-ágya mellett.
 Kötelességemet nem tellyesíthetém,
 'S utolsó áldását tőlle nem vehetém.
 Keze a' tsókjaim alatt nem hülhete,
 'S nem rám volt függesztve végső tekintete.
 E' mély sebet ejtvén rajtam e' gyászos hír,
 Mellyel az érzékeny szívem éppen nem bír.
 Gondolkodom sokat, hol kapjak tágulást,
 Nem reménylvén soha tellyes meg-gyógyulást.
 Végre, oh ESZTERÁMI, tsak hozzád sietek,
 Bizván, hogy Te nállad enyhülést lelhetek.
 Tudom, a' Barátság hogy tsudát is téssen,
 'S két egybe tett bánat ollykor kisebb lészen.
 Bízam hát, ha kezünk' öszve kótsolhattuk,
 Talám búnkat mi is könnyebben hordhattuk;
 'S ha Szívem Sziveddel sebét közölheti,
 Talám mindenikünk sebét enyhítheti.
 De oh! igen tsalárd emberi reménység!
 Melly által mi velünk mint-egy jádzik az Ég!
 Sebem enyhülését a' hol reménylettem,
 Az újabb 's halálos sebet ottan vettem.
 'S a' kihez sieték Barátság szárnyain,
 Látom hogy nem segít szívemnek kinyyain.

6.) Quique sui memores alios fecere merendo.

Sőt mihelyt ő véle öszve-ölelkeztem,
 Újabb gyászt jelentő félelmet éreztem.
 Meg-ijjedék rajtad, oh kedves ESZTERÁM!
 Hogy az ISTEN újabb poharát mérte rám.
 Leszegezve látlak az ágy fenekére,
 Méreg ez, nem olaj, a' Szívem sebére.
 Békességgel tűröd súllyos nyavalyádot,
 Szelid bátorsággal várod az órádot.
 Sőt mondád-is, hogy vagy az halálra készen.
 E' szóra elhalék, 's erőm oda lészen.
 Kész vagy te édesem, de én e' Próbára'
 Nem vagyok, sőt készebb magam halálára.
 Egy kis reménységgel egy hétig tápláltál,
 De akkor egyszer'smind halálodra váltál.
 Fel kiálték: URam! én velem így ne bánj,
 Teremtésed 's fiad vagyok, kínzani szánj.
 Ha még szeretsz engem', el ne ronts, 's el ne hadgy;
 De bé vala zárva az Ég, 's Te oda vagy. —

HA igaz, hogy másnak kínosabb gyötrelmét
 Látni, a' miénknek enyhíti sérelmét;
 Ha sűrűbb 's keservesb jajjai másoknak
 Tetzhetnek előttünk vigasztaló szóknak;
 Szerentsétleneknek szomorú serege,
 Kit egy, vagy más gyásznak borított Fellege,
 Nézz e' szörnyű búban el merült Ház-népre,
 Mint a' legmélyebb gyászt elé adó Képre,
 Itt Férje gyötrődik némitó gondgyában,
 Hogy nints már a' diszét adó Kints Házában;
 Ottan pislén módra futkos két árvája, 7.)
 Kő-szívet is meghat keserves lármája,

7.) Theresia, és Pál.

'S jajjal kérvén vissza elvesztett Kintseket,
 Vijják, de hijába, a' bezárt Egeket.
 Amott Klára Ötse, jó Testvér-Nénnyében
 Mit vesztett-el, érzi, 's fetreng gyötrelmében.
 Utóljára kivált én hozzám jőjjetek,
 'S az én sebeimből írat készítsetek.
 Mert]ilyen fájdalom vallyon kit epesztett?
 'S kevés idő alatt ennyit mellyik vesztett?
 Ki sirat, egyszer'smind, illy' Atyát, 's illy' Testvért?
 Illy' kettős, 's nagy bánat kinek szívébe fért?
 Egész édes Hazánk bizonyoságot tégyen
 Az én töllem el-vált Atyám ki lett légyen.
 De hogy fájdalmomnak mértékét vegyétek,
 Im' ESZTERAMNAK-is Képét szemléljétek.
 Nem hízkelkedem én azért hogy Testvérem,
 De az ember betsét ha igazán mérem,
 Ha nem akárnám-is, azt mondom végtére,
 Hogy született volt ez, Nemének díszére.
 A' Természet ilyen munkát ritkán készít,
 Mellynek el-végezné mint itt minden részit.
 Mellyel Zoilusnak-is bé-dughatná száját,
 Tudván, hogy hijába keresné hibáját.
 A' Test, Ész, Erkölsök edgyező szépsége,
 Egy Személynek ritka tökéletessége;
 De ő benne méltán akárki tsudálta,
 Hogy ezt mind a' hármat együtt fel-találta.
 Igaz, hogy okozta sok terhes insége,
 Hogy ideje előtt hervadott szépsége.
 De ha tavaszszára nézek életének,
 Ritkán találhatni párját szépségének.
 Termetének vala kedves az állása,
 Sem nem igen magas, sem törpe szabása.
 Nem volt igen hitván, nem-is igen kövér;
 A' ki szépségre vágy, ilyen termetet kér.

Kellemes vala egész ábrázattya,
 Rajta magát minden virtus múlatgattya;
 'S kivált ama' tiszta szép szemérmesség,
 Mellyet talám tóllünk vissza vett már az Ég;
 Kedves pirosságát ez adta színének,
 Nem mint ma, a' festék, sok ortzák bőrének.
 Szemei, míg ISTEN épségben tartotta,
 Kedves világtól míg meg nem fosztotta,
 Ragyogtak hódító édes szelídséggel
 'S ártatlanúl ártó szép elevenséggel,
 Nyájassággal vala ajaki mozgása,
 'S Gráziákkal tellyes minden mosolygása.
 Dísz adott ezeknek, hogy nem volt bolondgya
 A' szépségnek, 's a' vólt a' leg-kissebb gondgya.
 Bizony a' ki igen tettzik ő magának,
 Gyakran azért sem kap mást abban társának.
 A' helyett, hogy avval keveset gondolni,
 Mást, titkos erővel kényszerit hódolni.
 Illyen vala élte első virágjában,
 Míg ISTEN nem tevé Próbai Kohában.
 De mint gyenge virág a' kemény szelektől,
 Úgy a' szépség hamar hervadoz ezektől.
 Tündér 's múlandó kints a' testnek szépsége,
 Egy bú, egy nyavalya, 's azonnal van vége. 8.)
 Sőt bátor valakit bú 's nyavalya nem bánt,
 'S Ortzáján még nem várt barázdákat nem szánt,
 Még is a' szépségnek rövid az ideje,
 Alig van engedve eggy két esztendeje.
 Azután a' szépből, tsak meglehető's lesz,
 'S ha szép akar lenni, más abból is elvesz;

8.) *Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,
 Fit minor, et spatio carpitur ipsa suo.*

Ovid.

'S a' minap irigylett szépségre vágyása
 Lesz már tsak az újjabb szépek katzagása.
 Véget vetek tehát teste szépségének,
 Kitsiny része még ez az ember Képének.
 Amaz időt győző szépségre sietek,
 Melly nélkül akármelly Vénust-is meg-vetek. 9.)
 Ez a' nyavalyáknak erejét boszszontya,
 Sőt még a' halál is neveli, nem rontja.
 Mit-is ér a' Lélek leg-szebb Palotája,
 Ha belső dísz adni nem tud a' Gazdája?
 'S hát még ha olly' buta Gazda lakna benne,
 Hogy perváta-széket abból maga tenne?
 Bezzeg! áldott ESZTER! róllad illy panasz nints:
 Szép volt, szép a' Ház-is, de szebb a' belső Kints,
 Mellynek drága hetsét, ha jól meg-ítélem
 Benne az Ész, 's Virtus remekjét szemlélem.
 Először-is, hogyha vizsgálom értelmét,
 Kérvén az Aszszonyi Nemnek engedelmét,
 Azt mondom, hogy közte illy' elmét találni,
 A' Fénixnél lehet méltábban tsudálni.
 Mert itt az elmésség, 's a' józan ítélet,
 Ritka szövetséggel, egy mértékűvé lett.
 Bámúlt mind a' kettőn valaki ismérte,
 Ha igaz mértékkel mind a' kettőt mérte.
 Mert akár tréfára nyílt vala meg szája,
 Ártatlan sóval volt elegy a' tréfája.
 Só volt ott, nem méreg, tsípősség nem fülánk,
 Mellyen, óh mennyiszer mindnyájan bámúlánk.
 Akár a' legmélyebb dőlgozat gázolta,
 Elmélkedni tudó esze meg-lábolta.

9.) Quis sapiens bono
 Confidat fragili?

Sen. in Hyp.

Nem vólt olyan egybe fonott szövevénye,
 Akármelly dolognak tekergős örvénye,
 Hogy annak ne bírna által értésével,
 'S fenekét ne érné búár elméjével;
 'S ha úgy tanúlt vólna, azt mondom felőle,
 Lehetett, 's lett vólna akárki belőle.
 NEWTON, LOCK, 's illy' kettőt bátor öszve tégyen
 A' búja természet, hogy egy LEIBNITZ legyen;
 Még-is talám, ha ez vélla tanúlt vólna,
 A' Világ ma róllok meghasonlva szólna.
 Sok eszekkel büszke Aszszonyok módjára,
 Még sem néz meg-vetve a' Háza dolgára.
 Sőt abban-is mutat meg-ért okosságot,
 Hogy tudja folytatni a' Gazdaszszonyságot;
 'S Hím-varrásra méltó remekjét eszének
 Adja szép rendében a' Háza népének.
 Mint a' leg-jobb óra, olyan az egész Ház,
 Tsak nem tsudát lát itt, a' ki jól rá vigyáz.
 'Sembjével, sok, Házát tsak nem fel-forgattya,
 Még is a' jó rendet abban nem tarthattya.
 De a' mire amaz nem jut haragjával,
 Annál többre ér ez okos jóságával.
 Pirongatásra-is ámbátor ritkán lép,
 Szavát által hágni még-is fél a' Ház-nép.
 Illyen Jónak többet ér szelid intése,
 Mint a' dülók fülók lármás büntetése.
 Még a' kő szívet-is gyakorta meg-hattya,
 Ha az, a' kit jónak esmér, pirongattya.
 Tudgya kiki itten a' kötelességét,
 'S tellyes.tésében tartya nyereségét.
 Akárki látta-is ezt a' tsendes rendet,
 Ha tudta betsülni, a' mit kell, örvendett.
 A' ki látta Házát egy jó Méh-kast látott,
 Dolgához lát minden nints' ott szája tátott.

Nem látsz ott tékozlást, nem látsz fősvénységet,
 Bár kérd-meg a' Házát járt számos vendéget.
 Üressen a' Szegény tölle el-nem mégyen,
 De hogy a' Szegénynek miből adni légyen;
 Takarékos-is vólt adakozó keze,
 'S kitsiny dolgokra-is vigyázni érkeze.
 Ezért bőven adott, még-is nőtt vagyonyya;
 Illyen a' Salamon eszes Gazdaszszonya.

Mit mondjak aranyánál tisztább virtusáról,
 A' jó Észnek ama' dísz adó társáról?
 Mert a' leg-jobb Ész-is Virtus nélkül mit ér?
 Átok a' leg-jobb Fő, ha hozzá rosz szív fér.
 Átká az embernek nem tsak ő magának,
 Hanem oh! mennyiszor egész Hazájának!
 Tsak éles fegyver ez röz Gyermekek kezében,
 Mellyet kever maga vagy másnak vérében.
 Mit ér, mint Medea a' jót úgy szeretni,
 Látni, helyben hagyni 's a' rosszat követni?
 Az én EszTERAMNál az Ész, 's az akarat
 Egymás hűségében, bezzeg, jól megmaradt.
 A' jót a' hol látta, inkább nagy kintsétől
 Vált volna meg, mint sem annak ösvényétől.
 Nem-is válogatott ő a' virtusokban,
 Mellyet tapasztalunk gyakorta másokban.
 Sok ezt, 's ama' Virtust, tsak azért szereti,
 Hogy az ellenkező vétket nem teheti.
 De a' melly roszra van módja 's indulatya.
 A' jónak szerelme, meg nem tartóztatya.
 Ez áldott Léleknek a' leg-főbb törvénye,
 A' meg-látott Jó vólt, nem a' maga kénye.
 Ember vólt, vétkezett, de tsak gyarlóságból,
 Szentség ez, míg ki nem múlnak e' világból.

Nem ok nélkül vólt hát a' nagy Teresának,
 Ama' sok Nemzetek kedves Bálványának,
 A' ki minden Virtust a' maga szívében
 Tanúlt megesmérni, olly' nagy kegyelmében,
 Hogy nagy, 's sok jó tétét nem tsak meg-ígérte,
 Hanem azt gyakorta rá bőv kézzel mérte.
 Sőt elmetzetvén-is fonala éltének,
 Kegyelmét tetézve adja Ház-népének.
 Mellyért ezt rebegi két gyenge árvája,
 Légyen övé, 's későn az Ég-koronája.
 Nem szükség EszTERnek mind elé számlálnom
 Virtusit; fel-lehet egyben mind találnom;
 'S úgy tartom e' szóban bé-foglalok mindent,
 Ha ezt mondom rólla, hogy félte az ISTENT.
 A' Kegyesség minden Virtus' Királynéja,
 A' többi e' nélkül tsak a' vétek héjja.
 Sőt ez minden Virtust bé-foglal magában,
 E' nélkül azokkal kérkedünk hijában.
 Mert mi hát a' Virtus, ha tsak nem szeretet?
 Melly a' Kegyességnek leg-főbb törvénye lett.
 Miólta azt mondta az Idvesség' szája,
 Hogy ez minden egyéb Törvénynek summája.
 E' nélkül az ember tsak pengő tzimbalom,
 Mellynek kedves hangja múlik, mikor hallom.
 Ez a' hegy-mozgató Hitnél-is többet ér,
 Mert az el-hágy ottan, ez az Égben kísér.
 Az lévén Hazája mindent oda viszen,
 A' ki jól él, 's abban, a' kiben kell, hiszen.
 Nem tsak Tudomány hát az igaz Kegyesség,
 Jó a' Tudomány is, de több kell ahoz még;
 'S nem lehetvén meddő ez az Ég magzattya,
 A' kinél úgy marad, annak nem tarhattya,
 Mert a' ki az ISTENT igazán 's jól féli,
 Az, annak tettzeni leg-főbb jónak véli;

De hogy nem tetzhetik, azt-is jól tudhattya,
 Ha nem főbb törvénye az ő akarattya.
 És hogyha az Égnek magát nem szenteli,
 Kezeit az Égre hijában emeli. 10.)
 Bűnösé-is az Ég, de tsak úgy, ha meg-tér,
 Istent tsúfol a' ki e' nélkül ott részt kér.
 A' Kegyességet hát Annyának esméri
 Minden Virtus, 's ötet tisztelve kíséri.
 Ha ki szavaimnak kívánnya próbáját,
 Nézze EszTERÁmnak eleven példáját;
 'S akármelly leg-ritkább Virtust nevezzen bár,
 Melly Kegyességével ennek edjütt nem jár.
 Nézzen életének egész folyására,
 'S a' Házának belső igazgatására.
 Nézze gyermekeit miképpen nevelte,
 'S mások kára nélkül Házát hogy emelte.
 Leskődjön bár Mómus titkos rejtekében,
 A' bujkáló bűnnek szokott műhelyében.
 Minden mozdulásit bár ottan kíméllye,
 'S mondja-meg, ha van é ott a' gántsna helyye.
 Oh! ISTEN! ámbátor most vered szolgádat,
 'S el-láttatol töllem rejteni ortzádat,
 De még is kezemet ha hozzád fel-mérem
 Emelni, ezt tölled le-borúlva kérem:
 Áldgy-meg engem', 's áld-meg ebben két árváját,
 Hogy követhessék ők az Annyok' példáját.
 Nem tzéлом Virtusit rendre tsudáltatnom,
 A' mit minden jól tud el-lehet halgatnom.

10.) Még a' Pogány is ezt mondja:

Pone Deos: et quae tangendo sacra profanat,
 Non bene coelestes impia dextra colet.

Ovid.

Casta placent superis: pura cum veste venito.

Tib. 2. 2.

Szóllok én azoknak most tsak edgyikéről,
 Úgy-mint a' többinek jó próba kövéről.
 Ama' békességes türését tsudálom,
 Mellyben a' Keresztyént egészszen találom.
 A' jó kegyességnek a' hol mély gyökere
 Van ott, 's tsak ott vagon, ez a' 'Hit' tzimere.
 Te! Vallás-tsúfoló! vi'sgáld ezt a' tzimert,
 'S nézd mire viheti a' Vallás az embert.
 Jövel! siess! azért hívlak ide téged,
 Hogy tanúld szállítani kérkedékenységed.
 Midőn a' jó ember a' rosz szerentsével
 Küszködik, 's ellent áll egész erejével.
Seneca az ilyen bajvivást méltónak
 Tartya nézésére a' Mindenhatónak. 11)
 Hát ha győzedelmét néked mutathatom,
 Kis féreg! hogy ide nézz, méltán várhatom.
 Ezt a' gyenge Aszszonyt még ifju korában
 Szemléld a' Próbáknak kísértő kohában.
 Nézzed megfosztatva szeme viláगतól,
 Attól az életünk' legkedvesbb javától.
 Nézd sok ehez tódúlt kinos nyavalyáját,
 Még-is az ÚR ellen meg nem nyitja száját.
 Sőt nem láttz egyebet nálla vidámságnál,
 Az ilyen vidámság több a' bátorságnál.
 Minden élet' terhét békével viseli,
 Mert a' veszsző végén Édes Attyát leli.
 Nézzed a' hab 's szélvész hajóját mint hánya,
 Még is a' kezében marad a' kormányya.
 El nem tsügged 's nem is ingadoz, mert hiszi,
 Hogy a' szélvész tsendes rév-partyára viszi.

11.) Ecce spectaculum dignum ad quod respiciat intentus
 operi suo Deus: ecce par Deo dignum, Vir fortis cum
 mala fortuna compositus,

Sen. de Prov.

Ezért tekints kivált végső órájára,
 Az igaz bátorság leg-jobb próbájára.
 Mikor ama' néked irtóztató halál
 Közelít, azzal is szemben melly bátran száll.
 Ott a' félelemnek árnyékát sem látod,
 Mellyre tsúfolódó szádat méltán tátod.
 Meg-győzi a' Halált bátor szelidsége,
 'S valamint békével élt, úgy-is lőn vége.
 Nézd az illy' életet, 's az ilyen kimúlást,
 'S katzagd-meg és tsúfold a' Keresztyén Vallást. 12.)
 Ama' szelid JÉSUSt, gyűlöld még ha lehet,
 Kinek Tudománnya ilyen tsudát tehet. 13.)
 Légy még TOLAND, VOLTÉR, 's DAR'SÁN tanítványa,
 Ha ennyire vihet azok' tudománya.

Illylyen volt ez az én testben járt Angyalom (,)
 De tsak vólt, és már nints, oh! szörnyű fájdalom.
 Mit mondék? -- nints? --- gyilkos gondolat álj fére,
 Menny vissza honnyodba, pokol fenekére.
 Van; 's léssen örökké. A' ki egyebet mond,
 ISTENT hazuttoló 's magát rontó bolond.
 Vagy édes jó Húgom! 's töllem tsak el-tűntél,
 Tsak más életet élsz, élni meg nem szűntél.
 Vagy; sőt midőn sírok, nem téged siratlak,
 Kit én most bóldognak és tsak most tarthatlak.

12.) Magna quidem sacris quae dat praecepta libellis,
 Viatrix fortunae sapientia.

Juv. 13.

13.) Deus ipse fuit, Deus, inclyte Memmi,
 Qui princeps vitae rationem invenit eam, quae
 Nunc appellatur SAPIENTIA, quique per artem,
 Fluctibus e tantis vitam tantisque tenebris,
 In tam tranquilla et tam clara luce locavit.

Lucr. 5.

Mert akár Lelkeddel ki-múltodkor elment
 Valami könnyű test, melly a' haláltól ment;
 Akár pedig Lelked maradt tsak magára,
 Tudom hogy jutottál léted főbb tzéjára.
 'S most érez a' Lelked olly' gyönyörúséget,
 Mellynek már bú 's halál soha sem vet véget.
 A' tudákos Bolond kérdgye bár, nem félek,
Ugyan hogy érezhet magára a' Lélek?
 Azt felelem néki; *nem tudom*, de mit nyér?
 Tudván véges elménk' határa meddig ér.
 Minden nap ezt amazt igaznak találom,
 Bátor azt *hogyan lehet?* hijában vizsgálom.
 Sőt a' ki ezt kérdi, mondgya-meg elsőben,
Hogy érez a' Lélek a' Szívben 's a' Főben?
 Vagy talám minthogy azt maga sem tudhattya,
Pyrhóval, hogy érez, azt-is tagadhattya.
 De hogy ne érezne a' Lélek magára,
 Holótt ha tekintek itt-is munkájára,
 Azt találom, hogy tsak ő érez egyedül,
 'S az érzés ereje 's oka ő benne ül.
 Hogy a' Szem lát 's Fül hall, tsak szóllás formája,
 De a' bizony tsupán a' Lélek' munkája.
 A' Szem tsak képet ír, de a' kép írása,
 Koránt sem a' le-írt képnek a' látása.
 Mert ha tsak a' vólna, azt mondhatnók tehát,
 Hogy valamint a' szem úgy a' tükör-is lát.
 Tsak a' Lélek érzi hogy le van rajzolva
 A' Kép; 's ez a' látás igazábban szólva.
 A' Fülnek a' dobja, a' hangtól részketni
 Tud, de még *hallásnak* ezt nem nevezhetni.
 Tsak a' Lélek érzi, 's azt megválasztani
 Más hangtól ő tudja, ő tud hát hallani.
 Van hát a' Léleknek tulajdon érzése,
 Sőt tsak ő az ISTEN' érző teremtése.

Kérdezd-meg NEWTONTól ; nemdenem minden test.

Akármelley legkissebb megmozdúlásra rest.

Tsak *mozdúlása* sints , ha tsak nem mozgattuk ;

Az *érzést* pediglen még többnek tarthattuk.

Nem múlta hát fellyül az ISTEN' hatalmát,

Meg-adni Lelkünknek külön-is jutalmát.

Sőt azt meg-is adja , minthogy adni tudhat ,

De meg-is ígérte , 's ingyen sem hazudhat. 14.)

El-hiszem hát hogy tett maga jóságának

Oh! kedves ESZTERÁM! örök Tanújának.

El-hiszem jutalmát , mivel meg-ígérte ,

Lelkednek mostani mivoltához mérte.

Természete szerént a' Lélek tanulni

Vágyik , 's kivált nehéz , 's mély dolgokhoz nyúlni.

El-hiszem hát , ebben kedved tellyesedik ,

Hogy a' tudományban Lelked nevededik ;

Hogy a' Teremtője arra méltóztattya ,

Hogy töllünk el-rejtett sok titkát mütattya.

Itt a' Természetnek ki-nyílt országában

Látod annak URát maga nagyságában.

A' számot-tsúfoló Tsillagok sergének ,

Tanulod törvényét állandó rendének.

Hány nap van közöttök 's egynek hatalmában ,

Hány más tsillag útax hoszszas karimában 15.)

14.) Még a' Pogányok közzül-is a' józanabban gondolkozók ,
elérkeztek ennek az igazsagnak érzéséig , a' természet
gyengébb vilaganál , ha mind tapogatózva-is.

Ovid. Met. 15. Morte carent animae. —

Manil. Au dubium est , habitare Deum sub pectore nostro
In coelumque redire animas , coeloque venire.

Sen. in Thyest. Mortem aliquid ultra est? Vita.

15.) A' Planéták a' nap körül nem tökéletes tziikalomban ,
hanem a' Geometráktól Ellipsisnek nevezett , hoszszúko
karimában kerengenek.

Miért marad a' nap állandó erőben?

'S kerüli tsillaga azon egy időben?

Egy a' mást mitsoda erővel vonhattya?

'S hogy öszve ne fusson mi tartóztathattya?

Ezekben hányféle okos állatokat

Tett, 's hogy igazgattya az ISTEN azokat?

Az első Angyaltól az ember soráig

Hány sor van, 's hány alább az Urang fájáig? 16.)

Ezt 's más több természet titkát kémlelheted;

A' mi nálunk homály Te azt jól értheted.

Az Urak URának ezekből esmered

Ditsősségét, 's Ötet tisztelve ditséred.

De hogy úgy is tekints mint édes Atyára,

A' kegyelemnek-is nézel Országára.

'S jöllehet itt minden titkot nem vizsgálhatsz,

Még is elég, 's kedves tsudákra találhatsz.

Melly a' mi elménket most fellyül haladgya,

Mig az ISTEN ilyen fedél alatt hadgya.

Kivált amaz ISTEN' ártatlan Bárányát

Közelről imádod 's áldod tudományát,

A' ki a' bünt, halált 's poklot a' földhöz vert,

'S meghólt, hogy meg-tartsa az elpártolt embert.

A' kit sok keresztelt Pogány ma nem ismér,

Sőt még, óh el-fajúlt idők! tsúfolni mér.

De vakmerőség ez, így az Égbe mennem,

'S ott a' Böldegságnak a' képét festenem.

16.) A' Napkeleti Indiáknak némelly részeiben, úgy-mint Jávában, Amboinában, 's más helyeken termő és legtöbb emberhez való hasonlatosságot mutató Majom neve. Hívatatik Ourang-Outánnak, Kakerlackónak 's más sok néven-is. Némellyek a' viszketegebb eszű tudósok közzül az ember neméhez akarnák tenni, de ellent áll, az ilyen dolgokban törvény tevő Linnaeus.

Tudom hogy azt elmém itt meg nem foghattya,
 De elég-is, ha ezt: *Bóldog vagy*, tudhattya.
 Ezt pedig jól tudom mert ISTEN ígéri,
 Hogy a' Kegyes örök bóldogságát éri.
 Nem érted tsorog hát könyveim zápora,
 Nem érted, keserves jajjom illy szapora.
 Oh! édes Testvérem! magamat siratom,
 Tölled el-válásom' terhét nem bírhatom.
 Te bóldog vagy, de én szüntelen vesződöm,
 Hogy te nem élsz, 's hogy én még élek, gyötrődöm.
 Minden vígasságtól már én bútsút vettem,
 'S annak, a' mi vóltam, tsak árnyéka lettem.
 Magamat bóldognak már tsak úgy tehetem,
 Bóldogtalan vóltom ha el-felejtetem.
 'S a' míg illyen kedves feledékenysége
 Tart elmémnek, addig vagyon könnyebbsége.
 De mihelyt (mert igen rövid a' jó álom)
 Fel-serkenek, magam meg-tsalva találom.
 'S mihellyest a' veled töltött jó napjaim
 Eszemben ötlődnek, újjúlnak jajjaim.
 Hogy te hozzám vissza jójj azt nem kívánom,
 De hogy én utánnad nem mehetek bánom.
 Gond 's baj nélkül eddig sem volt az életem,
 Világ piatzára miolta tétettem,
 De tudtam hogy éltünk, Virtus próba-helye,
 'S szükség hogy a' tereh a' Pálmát nevellye.
 Azért bajaimat szenvedtem békével,
 Valamíg azoknak bírtam a' terhével.
 De most az erőmben egészen el-fogytam,
 'S ez újjabb 's leg-súlyosbb terh alatt le-rogytam.
 Oda van egyszer'smind két Szívem bálvánnya
 'S oda véllek edgyütt a' Zéno 17.) kormánnya.

17.) A' Stoikus Filozofusok első mestere.

Sőt még a' Vallás-is látván e' nagy romlást,
 El-bámúl, 's késdegel adni vigasztalást.
 Oh! Gernyeszegi sír! háromszor látám már,
 Hogy a' ragadomány nállad kettősön jár. 18.)
 Miért nem tátád-fel jobban-is eh' szádat,
 'S nem tévéd most véllem hármassnak prédádat?
 Soha nem volt nállam kedvesebb a' Halál
 Vendég Gazdájához soha jobbkor nem szál.
 Mert miért élek én, ha nállam az élet
 A' halálnál sokkal kedvetlenebbé lett.
 Siess hát jó óra, végezd-el élt - - - - -
 - - - - -

Midőn eddig irnám életem jó Párja
 Rám néz, 's könyves szeme szívem által járja.
 Előmben állíttya a' négy gyermekemet,
 'S tilt, hogy ne folytassam vétkes kérésemet,
 A' kisdéd tsetsemőt hozza az ölében;
 'S kedvezek magamnak, kér annak nevében.
 Azt-is mintha tudná, egész vidámsággal,
 Hozzám színli magát, bátor nyájassággal.
 Tsókolgat, könyvemtől törli az ortzámat
 'S hirtelen játszadva ki-kapja pennámat.

Jól tettetd, vidd, rontsd-el, kellemetes alak!
 A' mivel most téged talám átkoztalak.
 Látom, elkapott vólt szörnyű nagy bánatom,
 Én por, hamú, féreg, hogy zúgolódhatom?

18.) Először egy Testvér Bátyám és egy ötsém, László és Gedeon, azután a' nagy Atyám, Gr. Teleki Sándor Úr és második Felesége P. Nagy Susánna Aszszony; most pedig az édes jó Atyám 's kedves Testvérem Gernyesze- gen együtt temették.

Illik-é perlenem a' Mindenhatóval,
 A' ki ha sújtól is, bíztat örök jóval?
 Meg-némúlok azért, 's veszződet csókolom,
 Hogy Édes Atyám vagy, ha jól meggondolom.
 Tudom, hogy akármelly nehéz terhet hozol,
 Azzal-is egyedül tsak jómra tzélozol.
 Bár azért minden nap újjabb újjabb bút adj,
 Tsak Örökségedből engem ki-ne tagadj.
 Add; hogy jól mondjam-el, (mert tsak Te adhatod)
Légyen-meg mindenben a' Te akaratom.
 Látogass, verj, botsáss, élttemre gyötrelmet,
 Tsak adj békességes tűrésre kegyelmet.
 El-tűröm valamit bölts végzésed rám hoz,
 Tsak hogy juttass végre az én Eszterámhoz.
 Te tudod, hogy hozzá oly nagy barátságom,
 Hogy nem lehet nálla nélkül boldogságom.
 Mert a' melly Barátság a' Virtusban talált.
 Okot, mint a' Virtus, meg-győzi a' Halált
 'S belé lévén mint-egy szőve a' Lélekbe,
 Azzal együtt mégyen a' magass Egekbe.
 Azért én is őtet örökké szeretem,
 'S a' míg én, én lézsek, el nem felejthetem.
 'S majd midőn Meg-Váltóm porom feliben áll,
 Ki előtt szégyennel el-bújik a' Halál.
 'S poromat még érte könyvezve találja,
 'S abból halhatatlan szívemet formálja.
 Mihelyt ez az új Szív, érezni leszz készen,
 Annak-is ESZTERÁM a' közepin lézen.

ARANKA GYÖRGYHÖZ.

Te kértél; 's kedvedet tölteni fő gondom,
 Azért verseidről mit tartok, megmondom:
 Látok elmét, tüzet, 's ékes magyarságot,
 De szeretnék látni több ártatlanságot.
 Megbocsáss, barátom, az a' természetem,
 Hogy a' rosszat azért hogy szép, nem szeretem.
 A' legszebb gyümölcsben csömört-szerző féreg,
 'S a' méz közt is gyakran lappang gyilkos méreg,
 Az igaz kegyesség 's tiszta erkölcs nagy kincs,
 Annak gyökerére lassu mérget ne hints.
 Én nagy tisztelője vagyok a' szép Nemnek,
 'S szépségét nevelni tartom nagy érdemnek,
 'S a' mitől az arcját szépítő szemérem
 Romolhat, egészen dicsérni nem mérem;
 Sőt a' mit ártatlan fiam vagy leányom
 Nem olvashat bátran, magam is elhányom.
 Bezzeg a' melly szépen, ha olyan jól szólnál,
 Akkor nem Aranka, hanem Arány volnál.

KI A' SZÉP ASSZONY?

Ha ember az asszony, főbb része a' lélek.
 Ezt nem tagadhatod, Fillis, úgy ítélek.
 Azért azt sem, hogy ha erkölcsi hibád nagy,
 Felette rút asszony és csak szép bálvány vagy.

ÚJ MAGYAR NEVEZET.

A' mi franczúl *cocu*, Hahnrey a' németnél,
 Annak neve sincsen a' magyar Nemzetnél.
 Régi asszonyaink' tiszta erkölcséhez
 Nem fért illy szót kötni az urok' nevéhez;
 De ma az illyen férj szokássá kezd válni,
 Szükség tehát neki nevet is találni:
 Szarvat-viselőnek mondani nem lehet,
 Mert nem szarv, a' mivel senki nem öklelhet,
 Mondjuk hát vaksinak, mert ez azt sem látja,
 A' mire minden más szemét száját tátja.

KI A' JÓ FÉRJ?

Az ma jó férj, Nagysád, ha tudni kívánja,
 A' ki olyan, mint a' pogányok' bálványa.
 Az az: szája, füle, szeme van mint annak,
 Még is néma, siket és, a' mi legfőbb, vak.

VÁSÁRHELYI KERTEMNEK KAPU-ZÁBEJÁRA,
 melly kertnek helyén előbb bornyu-mező volt.

Az egyik oszlopra.

Régen bornyu-mező valék, de már most kert;
 Akkor barmot, most már táplálom az embert.
 Bejöhetsz hát, de azt jól eszedbe végyed,
 Hogy bornyu-mezővé azt ismét ne tégyed.

A' másikra.

Campus ego vitulis patui pascentibus olim,
 Me tamen urbs homini maluit ut pateam.
 Quisquis es ingreditor, sed ne quis dicere possit:
 Nunc homini et vitulo me patuisse simul.

EGGY CSÁSZÁR NEVŰ UDVARI TRÉFÁS-EMBERHEZ.

Császár, szentségtörés olly nevet viselni,
Mellyre tisztelettel tartozunk eltelni.
Bécsben a' második Evangyelistánál
Kaptam én igazabb nevet neked annál.
A' második Betún kezdem-el nevedet,
Egy szép *O* folytatja a' jól kezdett rendet ;
A' *H*-át még betűnek sem tartja a' görög ;
Elhiszem , csak azért , hogy nagyon nem zörög.
De én magyar vagyok , azért elvehetem
'*S* nevedben harmadik betűnek tehetem.
Egy szép *Ó*-val osztán nevedet végezem ,
'*S* azt gyémánt szegekkel tereád szegezem.

IGAZ BARÁT' KÉPE.

Ha a' hasznon-kapzsi világ várhatja még ,
Hogy adjon valaha mást is ollyat az ég ,
A' kit a' barátság' szent tüze úgy éget ,
Hogy nem ismer annál főbb gyönyörűséget ;
Kivel az aranyál tisztább szereteti
Barátjáért maga hasznát megvetteti ;
Kihez fősvénységnek még árnyéka sem fért ,
Még is fősvénnyé tud lenni barátjáért.
A' maga vagyonát bőven osztogatja ,
Barátjáért , mint a' fősvény , kuporgatja ,
Kivált hakit ahhoz köthet illy szeretet ,
A' kitől semmi jót se' nem vár , se' nem vett ;
Elég dicséret lesz , ha tartja méltónak
Hogy hívja második Málnási Lászlónak.

Közi

KAZINCZY FERENCZ.

4.

A' Szépség.

Ha nem csalatkozom , a' deli termet , a' szép ábrázat , a' rózsás ajakak , a' szikrázó szemek , a' testnek szép tartása , a' beszédnek kellemetessége , az , a' mit az emberek az emberben közönségesen szépnek mondanak. És ki-is nem hódolna-meg az ilyen szépségeknak , ha tsak valamelly derék rajzolatban látja-is , vagy valamelly lelkes verselőnél vagy Román írónál olvassa-is , annyival-inkább , ha a' természetben , tulajdon maga szemlélője azoknak. Valóban , a' szépség az érzeni tudó szemlélőt sokszor , az első tekintetre le-lánczolja ; 's ellene álhatatlanúl magánál tartja , mint Petrárkát Laurája. Nem lehet csudálni , ha Mahomed Alkoránja szerint , Potifárné szép Jussufja mindeneket zavarodásba hozott , és ama' dicső Socrates , vétekül tulajdonítá Critobulusnak , hogy Alcibiades' szép fiját megtsókolta , — mindenkép azt tanácsolja a' testi szerelemre nézve tanítványinak : tartóztassák vissza magokat , valamint csak lehet , a' szépektől ; mert a' ki egyszer , azokhoz adja magát , nehéz annak okosságát megtartani. De az-is igaz , hogy a' külső ember , nem lehet a' tökéletesség' egy bizonyos grádusáig szép , ha-csak egyszer'smind

szép lélekkel-is nem bír. És ezen szép léleknek elmúlásával, elkell múlni a' testi szépségnek-is, valamint a' napvilágossága elmúlásával elmúlik a' nappal-is. Mert az elszállott lélek, maga után vonja a' meleg életet-is. Az alacsony indulatok' belső küzdése, azonnal megzavarja a' külső kép'-vonásai' harmóniáját; — valami hideg fény öntődik a' szép', nem ingerlő töredékei együtt létére, és a' szép hazugság, hirtelen a' szomorú igazság prédájává lesz. Semmitem könnyebb, mint az olyan úgy nevezett szép ábrázaton, a' belső semmirekellőséget olvashatni. Itt egészen láthatólag nyúl-ki a' lélekből, mint valamely körmös újjakkal a' becstelenség, hogy az egyes vonásoknak minden harmóniáját össze-szaggassa.

Az Isteni-gondviselés, csak -nem, sohasem hagyja az Aszszonyi szépséget tökéletesen erőre kapni; mivel, jóllehet ezen szépség a' leg-hatalmasabb a' földön, még-is a' legveszedelmesebb és leg-elmúlandóbb. Minden aszszonyi Virtus és nagyság együtt-léte-is, kívántat mindég valamit, — a' tökéletesebb szépséget. Ez már magában, minden virtussal atyafiságos, legalább a' lelket mindenikre hajlandóvá teszi, és ekkor még magát a' virtust-is nagyobb méltóságú rangra emeli.

A' jónak, az emberiségen való, képzelhető legfőbb uralkodása végtére, egyedül a' szépség által lehetséges. És így, a' legnagyobb és legjobb Aszszony, akkor lenne egyszer'smind a' leghatalmassabb, ha az említett értelemben, a' legszebb, és igazán szép volna. Ez az Isteni, fentebb állana az egész emberiségnél. Hogy minden ellen-állást semmivé tegyen, csak mutatni kellene neki magát az őt elérhetőeknek. —

Sajnálni lehet, hogy a' Historia még ilyen példát nem adhatott.

A' Rómaiak sorsa és Aszszony uralkodása.

Sokszor nagy dolgok, kicsiny kút-főből veszik eredetüket. Sok új Historikusok az illy kicsiny kút-főket észre se veszik, vagy megvetik. De jól mondá a' híres Schlözer, hogy sokszor nincs realis nexus a' Historiában. — Csak-nem minden nevezetes Revoluziók a' Római Historiában, Aszszonyoktól eredtek. Különös, hogy még az ő mesés traditiójok-is erre mutat. Egy fejedelmi Szűznek kicsapongása, szüli a' legelső Római kettősseket. Egy pász-tornénak köszönhetik megmaradásokat. Csirájában elnyomatott volna az ujj köztársaság, — vagy az Amazon status hasonfele lett volna a' Szabinai Aszszonyok nélkül. — Egy Nymphea adja a' kevély Népnek törvényjeit; egy Sybilla fedezi-fel jövendő sorsát 's állapotját. — Tanaquill buzdítja férjét a' diadema után való törekedésre; és Tullia az övét, szinte Atyja holt testén keresztül a' tronusra. Egy aszszony' fegyvere szabadítja-meg Rómát a' Királyi uralkodástól; egy Leány oldja-fel a' Decemvirek hatalma alól. De egy Aszszony - is egyszer'smind, ki, Antoniust és Augustust özsze - vesztvén, az egygyes uralkodásra az útát megnyítja. Cornelia nevelte a' Gracchusokat. Fulvia tette semmivé Catilína nagy plánumát. Egy édes Anya

szabadítá-meg Rómát, midőn bosszus fíját az ellenséghez vissza-küldé, 's a' veszedelembé dönté; és egy gyenge Aszszonyi - kar emelte az első Plebejust Consulságra. Livia adja a' Rómaiaknak Tiberiust. Agrippina ragadja-el tőlök Claudiust. — Csudálni lehet-e hát, hogy a' meg Istenített Rómaiak anyja' férje, feleséges folyónak (uxorius Amnisnek) mondatik?

Melly nagy vígasztalás sokakra nézve, kik bár nagy hivatalokon, — csillagba, purpurba, a' paputs alá szorúttak, 's az Aszszonyi kezeket bugdozva csókolgatják! Róma meghódította a' világot; — de Róma viszont meg-hódolt az Aszszonyoknak.

Különös Papi Examen.

(A' Morgenblatból.)

Lengyel-országban a' többek közt, egy Tanítótól üres jó Phárára nézve 3 Candidátusok jelentették magokat, kik jó ideig érdemes házaknál Nevelői hivatalban szolgáltak, és mind egygyikének igen jó bizonyság-levele volt. Igazságtalanság nélkül, egyiteknek sem adhatom, úgymond a' Püspök az elsőséget. Egyenlő jussotok vagyon mind a' hármótoknak; azért két hét múlva, magam megvi'sgállak, és akkor, a' mellyitek jobban kiállja a' próbát, azé lesz a' Phára. A' három ifju Papok, nagy szorgalommal használták az időt, készítették magokat, és a' kiszabott terminuson meg-jelentek. Reménylem, így szólítja a' Püspök őket deák nyelven; repetáltátok Theologiai cursustokat,

és illendőkép elkészültetek. Igen - is, felelnek mind a' hárman. Jól van, felel a' Püspök, hát tzelomat elértem. Azért Idvezítónk példájaként csak egy hasonlatosságba szóllok hozzátok. Teszem úgymond, mély komolysággal az elsőhöz fordulván, egy nehezen megterhelt szamarat bízánk reád, mellyet terhével, bizonyos időre, bizonyos helyre kellene hajtanod, és szamarad, közel a' célhoz, az úton elfáradna: mit csinálnál vele? A' mint csak lehet ütém, a' lett a' felelet, és kénszeríteném a' még hátra-lévő utat megtenni. Ha hadi-vezér volnál, úgymond a' Püspök, nem volnék épen megelégedetlen feleleteddel. — Hát te, a' másikhöz fordúlván, mit cselekednél? Én úgymond, más vonyóst, vagy pedig fuvarost fogadnék, és a' terhet, helyére azáltal szállítanám. Hát a' szamárból mi lenne? közbe szóll a' Püspök. Embert fogadnék, felel a' megkérdezettett, ki ha, kipihenné magát utánnam hajtaná. Ha kalmár volnál, úgymond a' Püspök és célod végre-hajtására mindég tölt erszényed volna, feleleted nem lenne rossz. — De hát te harmadik, mit mívelnél? A' mennyit csak lehet a' teréhből, felel ő; vállomra vennék, és a' megkönnyebbitett állattal folytatnám útam. — Te, kiált a' Püspök, ki nem nézsz, magad tulajdon gyönyörűségére, könnyebbségére, hanem arról, a' ki megvan terhelve, a' tereh' egy részét magadra veszed, te bírhatod a' megürült Pharáat.

Horváth János.

5.

Doctor Gall.

(Petit Courrier des Dames. Fevrier 1828. I. 52.)

Minden érzékeinknek tulajdon orgánjaik vagynak, mellyeknek segedelmökkel munkálkodnak; ezek azon műszerek, mellyekkel a' természet azokat felkészíté, 's mellyek arra valók, hogy azoknak lételöket kijelentsék, 's egyszer'smind a' gyakorlásra eszközül szolgáljanak. Kell az értelmi tehetségeknek 's erkölcsi minémüségeknek-is, tulajdon orgánjaiknak 's néminémükép ülöhelyöknek lenni; külömben izolálva volnának azok az embertől; nem függenének tőle, 's minden való, és positiv munkásság nélkül szükölködnének. Ha léteznek ezen organumok, valaminek ki kell azokat jelenteni, 's így azon gondolatra vezetünk, hogy a' léleknek-is vagynak műszerei, mellyeknek felfedezhetőeknek kell lenni. —

Íme ez, néhány szavakban, a' Dr. Gall systemájának alapja. Elmés és mély systema ez, melly a' Morálnak 's Philosophiának legmagasbb kérdéseivel van összefüggésben, sok gúnyoknak tárgya, de a' mellyet szerzőjének széles tudományja, számlálhatatlan vizsgálódásai, 's tiszta meggyőződése ajánl.

Doctor Gall, egy tisztetetes tekintetű öreg, széles, kopasz homloka, értelmének erejével összehasonlítva, egy erősségéül szolgál azon systemának,

melly a' zsenit az ember agyvelejének előrészébe helyeztetí. Németes beszédje, a' jó szívnek 's természetességnek nagy kecsével bir, hibás kitételeiben; öneki a' kitétel semmi, minden a' gondolat; de néha a' gondolat uralkodik a' kitételen, 's azon festő és naif szókat adja szájába, mellyeket csak a' még új idiomákban 's magas értelmekben találunk. Tud ő magáról beszélni, pedant hiúság, affectált szerénység nélkül; egyszerűséggel adja elő felfedezéseit, keserűség nélkül beszél a' tudománya, sőt sokszor caractere ellen tett megtámadásokról, 's halgatónak figyelmöket, vizsgálódásainak, észrevételeinek, 's fáradhatatlan munkáinak termékeny és sok oldalú képe által mindég feszülésben tudja tartani.

Ezen minden erőltetés nélkül való német természetiségen mindenkor az észrevételeknek nagy finomságát, az okoskodásoknak hatalmas energiáját, látja keresztül hatni az ember. A' tudós Doctort nagyon is sürgetik ideái, minísem hogy ideje volna, azoknak kifejtésökre; csak kimondja azokat, valamelly erős okoskodásra építvén; megáll azután, halgatóit tudakozza, mosolyg néha azon megelegedésen, mellyet az ész ad, 's bizonyos lévén benne, hogy megértették, siet egy más kérdést tenni-fel. Noha előadása egyszerű, 's szóhangzatja keveset változtatott, látszik még-is, hogy theoriáinak hatalmok által egészen elvan foglalva; ritkán veszi észre, hogy eltölt az idő, sajnálva hallja, hogy az ő leczkéjére szentelt idő lefolyt; elfelejtkezik a' szokás szerént mellé tett czukros vizről, 's óhajtaná, a' mint néha mondja, hogy megengednék még néhány órákig folytatni, ő azt fáradtság 's unalom nélkül tenné, egy apostolnak minden maga feladásával, ki valamelly kedvelt tudományt akar terjeszteni.

Illyen volt Doctor Gall az Atheneumban, hol a' múlt Decemberben felnyitá tanításait. Leczkéire min-

dég nagyszámú halgatók gyűlnek össze, kik várakozásokban soha sem csatalkoznak-meg.

A' sok fontos és komoly fejtegetések közt, mellyeknek az ő systemája közönséges előadásának alkalmával elő kelle jönni, voltak némelly különös factumok. Azon üldöztetések, mellyeket ő kiáll, alkalmat adának neki, több éles anekdotáknak elbeszélésekre. A' Császárság alatt, a' tanulók azt gondolák-ki, hogy egy processiót csináljanak, hol az ő képét egy szamárra ültessék, 's hátul vezessék Párisnak útszáin. Gróf Dubois, akkori Policzia' Praefectusa, őt magához hivatá, megmondá neki ezen tanácslatot, 's meg-igéré, hogy kivitelét megakadályoztatja. Dr. Gall minden tilalomnak ellene szegezé magát a' hatalom részéről, 's megbizonyítá, mennyivel feljebb hiszi ő magát minden illyes illetlen bánásmódoknál. A' Policzia' Chefje mindazáltal illendőnek találta, hogy egy illy maskarádót megakadályoztasson, melly neki gyalázatosnak tetsze, 's képesnek arra, hogy egy Tartományak disztelenségére váljon, melly azt megszenvedte. Máskor Fouché, a' Miniszter, tanácsolá Doctor Gallnak, hogy tétesen-be parancsolattal a' Journálokba egy feleletet azon méltatlanságokra, mellyeket azok ellene intéztek. A' Doctor nem álla reá: „Jobban szeretem, — így szólta, egy jólelkű Tudósnak önnbizottságával, — hogy tudományomat megtámadják, legalább mikor az majd lábra kap, nem tagadhatják-meg tőlem azon dicsőséget, hogy én fedeztem-fel.”

Hasoulókép tellyes interesszével, a' Német-oroszági tömlöczökben tett észrevételeinek elbeszéléseis. Nagyszámú újságkivánóknak jelenlétökben vizsgálja a' foglyokat, 's csaknem mindég pontosan kitalálja azon véteknek természetét, mellyért megíteltettek. Egy nap észrevesz egy embert, kinél a' tolvajságra való hajlandóságnak, és a' komédiásságra

való minéműségeknek orgánjai igen ki voltak fejtődze-
ve: „Hogy lophatott Kegyed? — így szól ehhez az
emberhez, — hiszem mint Színjászó szerencsét te-
hetett volna.” A' szerencsétlen elhalaványodva, bá-
mulva tekint reá 's nem tudá, miként magyarázza-
ki ezen beszédet. Ő valóba Komédiás volt; mind
eddig-eltitkolá azt, 's a' fogházban még senki se tudta.

A. BALOGH PÁL.

6.

Az öreg rabszolga Pompejus' sírja fölött.

Hányodál: tengerré lett a' sok baj alattad,
'S vésszé a' balsors, melly úz vala, fejedelem! 's most
Semmi nem olly csendes, mint sírlakod a' rideg éjben.
Tégedet a' hajnal még alva hagy, a' delelő nap
Alva talál, nyugodalmadból ragyogása nem ébreszt.
Még mellyen viharok megharczólnának időnként
Kő sincs hamvaidon. Pusztán és jeltelenül áll
Kis halmod, 's egyedül vagyok én mellette kesergőd,
Honntalan ősz, lét és nem lét közt ingatag árnyék.
És mi az én könnyüm? Olcsó nedv tört szűnek eréből,
Régi ütődéstől mindennapos árja szememnek.
'S oh egek! oh Isten! neked annyira kell vala jutnod,
Hogy siratód olly sok harczmunkáidnak utána
Én legyek, oh te, kiért országnak kellene sírni. —
Mellynek halma főd itt, ellenség' földé; nem ösmer,
Mellyben alá szállott híreddel előbbi szerencsénk,
Árva hazád, tiltott nevedet nem zengheti többé.
Vajha ne érezd ezt a' súlyos földnek alatta,
'S hogy fejedelmi porod nincs emlékezve, ne tudjad;
Ím élő emlék vagyok én: bú rajtam az írás
És ha rokon tán még e' gyászos földre vetődik,
Elmondom neki: itt nyugszik fejedelme hazádnak
Számkivetett onnan, mert nem vala benne szabadság.

V.

7.

Á'siában, hajdan Tanais, most Don nevet viselő Folyónak túlsó partján lakozott, 's régen el-húnyt dicső elődi Őseink által fő szentségül tartatott barátság-frigyének példás Rajzolatja.

Lucianus Syriai Samosata Városbeli Görög Bölcs után.

Élt e' nevezetes Szerző a' II-ik Században. Legvirágzóbb állapotja a' két Antoninus, és Commodus Császárok idejére esik. Szegény sorsú Szüléktől származott, előbb Antiochiában ügyészkedett, végre magának nagy hírt, nevet szerezvén Marcus Antonínus alatt Egyiptom egyik részének Igazgatójává lett, széles tudományú, nagy eszű, játszi elmésséggel bíró, az írásban fáradhatatlan ember volt.

Toxaris, és Mnesippus.

Az első a' Tanais folyónak túlsó partján lakozott szegényebb sorsú Scitha Szüléktől származott, szép elmebeli tehetségű deli Ifjú; a' második Athenei Polgárfi, mindketten Athene' Városában Bölcsességet tanulók. Egy kellemes tavaszi napon, Eleusis és Megara Városokba vezető úgy nevezett szent útnak bal oldalán lévő, Poecile hegy alyján Apolló' kápolnája körében sétálgatván, egy lombos terépey olajfának híves árnyékába leheveredvén, egymással imígy beszélgetének:

Toxaris. Most ötlék eszembe Mnesippe! hogy tegnap a' Thébai út kies mellékjén volt sétálásunk alkal-mával tölem azt kérdezéd: Kik légyenek Isteneink? 's hogyan, 's mi képbén imádjuk mi őket? és miféle tisztelettel viseltetünk erántok? Akkor az időből ki-szorúlván, kérdéseidre nem felelhettem, ha terhedre nem lészek, im' kívánságodat most teljesíthetem.

Mnesippus. Jól vagyon Toxari! hogy-ha alkal-matlan nem vagyok, tegnapi kérdéseimet, újítom, 's felelelednek kihalgatására tökéletes figyelmemet ígé-rem.

Toxaris. Halljad tehát, és értsed Mnesippe! Mi nálunk szegény egygyűű Scitháknál, az egymás kö-zött egyszer megkötöttet barátságos frigynek fenn-tar-tása, a' legnagyobb Szentség, valamint ellenben an-nak feltörése; 's megszegése a' legútálatosabb undok bűn; mellyre való nézve, mi Orestest és Piladest, kik ezen barátság' szent frigyének legfényesebb pél-dájit hagyák Honnunkban magok után, mint na-gyobb lelkű hősöket úgy tiszteljük, 's nékiek Kápol-nákat építünk, Oltárokat emelünk, pompás Áldozato-kat tészünk.

Mnesippus. Mit mondasz Toxari? ezt már alig hihetem. Ti Scithák! őket Isteneknek lenni hiszitek? nékiek áldozatokat teszték? e' szerént honni törvé-nyetek parancsolja tinéktek a' jó, példás erkölcsű ha-landó vitéz Bajnokokat Istenek gyanánt imádni, 's tisztelni?

Toxaris. Ne olly csípős görög tűzzel Mnesippe! figyelmezz jobban beszédemre, 's azt értsd-meg! áldozunk, valóban áldozunk mi nékiek, az tagadhatat-lan, de a' nélkül, hogy őket Isteneknek lenni vélnénk, avagy hinnénk; hanem csak mint dicső, 's nagy lelkű bajnoki Férjfiaknak nagy tetteiket bámúlva csudáljuk,

's ritka példájikat utánozni törekedünk, 's nékiek áldozatokat tévén őket tiszteljük, és magasztaljuk.

Mnesippus. 'S tőlök mit reménylén? Minekutánna a' mostani nyílt eszű tudós Bölcsék véleményjek szerént ők-is szinte, mint más halandó emberek élni megszünvén, Lethe vizéből iván, az elmúltakról örökre elfelejtkeztenek, 's az Elísium tágas mezején rólatok nem emlékezvén, a' nékiek tenni szokott tiszteleteket sem látván, többé immár senkinek-sem árthatnak, sem nem használhatnak.

Toxaris. Mihelyt arról bizonyossá tészel, hogy azon nyílt eszű Bölcséknek ezen állítások csalhatatlan, azt azonnal helybe-hagyom; ámbátor a' nélkül-is úgy vélem, sőt hiszem, hogy mi azzal; hogy az ilyen nagy lelkű hősöket dicső tetteikért holtok után is tiszteljük, sem a' még életben lévőket, sem a' már boldogútlakat legkisebbé sem sértjük. Azon esetre pedig; hogy ők lelkiképen halhatatlanok, és nekünk segedelmünkre lehetnek, hogy mi őket pártunkra bírni igyekezzünk, azzal úgy vélem, még kevesebbet vétünk. De légyen bár akármin, az, minékünk még-is minden esetre hasznunkra vagyon; mivel mi e' bizodalmas véleményben élünk: hogy ezen emlék-ülő-napokon, általunk végre vinni szokott pompás tiszteleteinkkel, mellyekkel nagy tetteiket hirdetjük 's magasztaljuk, a' még életben lévőeknek nagyobb hasznot tészünk, mint a' már dicsőült hősöknek; mert mi azáltal azt reményljük, hogy a' mostani zsendülő Nevendékeink, 's későbbi Ivadékaink e' hősök' nemes virtusaiakat hirdetni, 's dalokkal dicsérni hallván, tetteiknek utánozására felgerjesztetnek, 's buzdíttattnak.

Mnesippus. E' már helyes vélemény, 's dicséretre méltó igyekezet, hogy ha a' nem sikeretlen; de még-is Toxari! Orestest és Piladest mi tekintetből tisztelitek,

és magasztaljátok olly fenn, 's olly buzgóan? Azon Orestest és Piladest értem, kik a' helyett hogy ők véletlek egy felekezetűek, avagy rokonok lettek volna, legnagyobb ellenségeitek valának; azok, kik mint tengereken kóborló, fel 's alá csavargó szerencse kergetők, az ellenkező szelek, 's tengeri habok által Honnotok' kikötő-helyére véletlenül vettettek, 's akkori Scitha Elődeid' buta, bűbájos, babonás, egy szóval: balgatag szokásaik szerint a' Nemzetek', sőt a' természet' törvényje ellen, mint már külömben-is szerencsétlen szánakodásra méltó idegen vendégeket, nem-hogy emberi módon fogadták volna az embertelenek, hanem mint hajó-törést szenvedett, 's magokkal-is tehetetlen idegeneket minden igaz ok nélkül gyalázatosan megragadák, kezeiket 's lábaikat bilincsekbe rekeszték, 's Diana akkori Gyám Istennéjeknek áldozati ostjájúl ajánlák, a) 's akkoron, midőn már az Iphigenia Diana Isten-aszszony' Papnéja által bűbájos, 's babonás szokásaik szerint szagos olajakkal béfecskendezve, 's virágokkal felkoszorúzva az Oltár elejébe vezettették, akkor bilincseiket kezeikről 's lábaikról lerádván, az Ör-állókat uralkodó Főjedelmökkel együtt megöldösvén, a' helyett, hogy áldozati Ostják lettek volna, Diana Isten-aszszonyt szűz Papnéjával, 's minden templombeli gazdag készületeivel hajójokba vivék, 's az őket üldöző Scithákkal szemközbe állván, hátaikat összevetvén, bajnoki módon viaskodának, 's ellenségeiket dicsőül vissza-verék, Öseid' boldogtalan, 's gyáva törvényjeiket, durva szokásaikat kinevetvén, gazdag zsákmányaikkal Honnjokba evezének. — Nem de

---

a) Hostias offerre Diis immortalibus. Így nevezék a' régi bálványozók Isteneiknek ajánlott áldozatjaikat.

nevetséges dolog-e ez? De még sokkal nevetségesebb az, hogy ti ez idegen jövevény halandó kobozóknak Isteni-tiszteletet tulajdonítotok. Én csekély ítéletem szerint titeket azért, hogy Isten-aszszonyotok' megfertéztetéséért boszszút nem állottatok, gyáva istenteleneknek lenni tartalak, és hogy azon idegen Férjfiaknak, kik erántatok szentség-török 's áldozatra ítéltetett ostják valának, áldozatul ostjakkal kedveskedtek. — Már most vedd gondolóra Toxari! Hogy-ha ti balgatagok! az e'féle istentelen, 's nevetséget érdemlő tettekért az illetén tengeri haramijákat Égig magasztaljátok, azzal, könnyen azt nyerhetitek, hogy a' ti meg-gondolatlan cselekedetetek több ilyen idegeneket fog Honnotokba ámitani, kecsegtetni; hogy ott bátran rabolhassanak, 's holtok után áldozatokkal díszesítettvén Aloe mirhával, 's tömjénel füstöltessenek. Megengedj Toxari! az e'félék előttem nevetséges gyermeki-játék bábok, 's haszontalan hiú képzeletek.

Toxaris. Hoszszan előmbe terjesztett ellenvetéseidre, 's észrevételeidre ezt felelem: Hogy Orestes és Pilades, mi nekünk Scitháknak sem felekezeteink, sem rokonaink nem valának, a' bizonyos; de mi azt nem vizsgáljuk, miféle Nemzet, avagy felekezet légyen bár akárki; hanem annak erkölcsseire, 's cselekedeteire ügyelünk, 's azzal megelégedvén hogy ők mint különös jó erkölcsű Férjfiak, egymáshoz példa nélkül való hív szeretettel viseltettek, 's azon felül nagy bajnoki hősök valának, és így magokat arra érdemesekké tévék, hogy őket rokonainknak fogadjuk, 's mijeink közzé számláljuk. Hogy pedig e' hősök felséges virtusokkal valának felékesítve, az tagadhatatlan.

Mert, bár valld-meg Mnesippe! Nem nagy dicső tettek e' már csak azok-is, mellyeket te most röviden előszámláltál? Kik csupán-csak ketten olly vakmerő

bátorságra mertek vetemedni, t. i. Hazájokból azon eszméretlen borzasztó tengereknek zajos duzzadó, csak-nem az égi kárpitokig felemelkedő, hol ismét csak-nem a' poklok' mélységes fenekéig dühösen leomló, 's rohanó habjain csekély hajókkal olly' meszsze földre bátorokdtek evezni, melly része e' Világnak a' Görög Nemzet előtt mindakkoráig eszméretlen vala, kivévén azon Görög hősoket, kikről az regéltetik, hogy ők Argonauták nevezete, 's Jázon vezérlése alatt az arany gyapjú felkeresésére sok viszontagságok között, rettenthetetlen Seregeiket a' Cochidenig repíték, 's ők e' rémítő regétől sem írtózván, mindaddig bátran hajókázának, valamíg véletlen esetek után Elődeink által, mint már mondád, el-nem fogattattanak, sőt még akkoron-is megmutaták, hogy eltökéltteltséggel valának elszánva, a' diadal kétes piaczn vagy dícsőül meghalni, avagy siralmas kelepcejeből szerencsésen kimenekedni, 's magokat előbbeni szabadságjukba helyhezni. — Mit? talám nem csudára méltó több, mint emberi dicső tettek-é ezek? Szólj bár! nem isteni-tiszteletre méltó férjfiak-é ezek? De egyedül csak azok előtt; kik a' virtust maga valóságában esméri, dícséri és követni iparkodnak; nem pedig azok előtt, kik azt csak nevérről esméri, szájjal magasztalják a' nélkül; hogy gyakorolnák. Mint p. o. ti-is, kik azt mondjátok: az ellenségben-is dícséretre méltó a' virtus; azonban e' példát nem követitek. Mi tehát, bár mit ítélz-is felőlünk, Orestest és Piladest, több, mint emberi tetteikért tiszteljük, és a' nékiek rendelt napokon virtusaikat énekelvén dícsérjük, és magasztaljuk.

Mnesippus. Az a' ti dolgotok, lássátok! én nem bánom, ha czentül az oroszánoknak, tigris, 's párduczoknak, hiena, és más több e'féle bátor, 's vakmerő állatoknak áldoztok-is, őket szinte hősi bátorságjukért,

's vakmerőségjékért Isteneiteknek nézitek-is, ha balgagságtok orvosolhatatlan, azon többé nem segíthetek.

De mindezek után azt kérdem : vallyon tettek-é még valamit olyat e' két, általatok istenesített hősök, a' miért töletek e' fő érdemet nyerék? mert a' mi még a' Tengereken véghez-vitt hajókázásokat illeti, ha a' virtus abban áll; náloknál még érdemesebb embereket mutathatok, u. m. azokat, többedén Phoeniciaiakat, kik nem-csak a' fekete tengerig; Meotiden, avagy Bosphorusig eveznek, hanem még az Océán nagy tengeren-is bátorkodnak egész nyáron idébb 's tovább hajókázni, csupán-csak hideg őszön térnek vissza Honjokba, ámbátor közülök sokan Vendég-fogadósok, a'vagy sóval, 's más egyéb portékákkal, fűszerekkel kereskedést űző emberek, kik ha megszorúlnak, szinte hősi bátorsággal védelmezik tulajdon bőröket 's vagyonjaikat. Ezek-is tehát a' ti ítéletek szerint mind isteni tiszteletet érdemelnek?

Toxaris. Nyisd-ki füleidet Mnesippe! ítélj jobban, és valld-meg! mennyivel helyesebben ítélünk mi bárdolatlan Scithák a' nagy lelkű hősokról? nem külömben azoknak fényes tetteikről, virtusaikról, mint ti pallérozott, síma arczú, elpuhult hiúság' kedvencei? A' midőn t. i. azon ön' magokat szerető, 's ön'hasznaikat hajhászó egygyű kereskedőket azon példa nélkül való hősökkel, kik egyedül a' virtust gyakorolták, egyenlő érdembe helyezitek. Azonfelül Argó, és Micene, e' két bajnoki hősöknek, mint Nemzetjeket díszesítő honnfijainak még csak emlék-oszlopot sem emeltek, sőt, mi nagyobb; Honjokban, még csak közönséges sír-halmokat sem érdemelhettek. Nem-de nagy háládatlanság-é ez? Mi ellenben édes Honunkban, azt is elmellőzvé, hogy ők Elődeinknek ellenségeik valának, csekély tehetségünk szerint nékiek egygyű, de

takaros, kerekded Kápolnát építénk, oltárokat emelénk, 's bámúlásra méltó virtusaikat, miut Nemzetünk' tulajdonjait, a' helyett hogy irigylenénk; dicsérjük, 's utánozni vetélkedve törekedünk, 's azonfelül, ő' benne leginkább csudáljuk 's bámúljuk azt, hogy ők az emberi társaságban, az egymás eránt való barátságos szeretetnek azon példáját mutatták, melyet a' halandók közzül még mind ekkoráig senki-sem, és ezen dicső példával az emberi Nemnek mintegy törvényt szabtak; hogyan, 's miképen illik és kellekik egy igaz barátnak, hasonló barátja eránt, mind a' jó, mind a' bal állapotú környülményekben magát viselni, 's azokban egyeránt részesülni. Mely példás tetteiket, a' mit t. i. egyike másikáért cselekedett, dicsőült Öseink a' nékiek szentelt Kápolnában réz oszlopokra metszeték, 's arról törvényt hoztak, hogy az azonlévő példányok, a' zsendülő Scitha csemetéknek az arra rendeltett ülő napokon fél-olvasatván, magyaráztassanak, 's elméjébe iktattatván, firól-fira örök emlékebe maradjanak, mellynek sikere a' leve; hogy a' mi nevendékeink elébb felejtik-el édes Szüléiknek neveiket, mintsem Orestes és Pilades hősök' tetteiket.

Nem külömben, a' Kápolnák belső köreiben lévő falakon, a' mik csak az említett réz-oszlopokon feljegyezve lenni látszatnak, azok mind szemmel képzelhető festett képekkel, azon elő-terjesztéssel, mellyel a' tettek végre-vitettek, vagynak le-ábrázolva, úgymint: A' midőn e' páros hősök a' zivataros tengeren az elnyeléssel fenyegető habokkal, csudára méltó bátorsággal küszködének; a' midőn a' szélvész rajtok diadalmaskodván, Honunk tövises, bokros, és zátonyos szélén hajó-törést szenvedének, és a' mijeink által elfogattattak, 's a' midőn már pompásan felékesítettve, 's felkenettetve, mint áldozati ostják az Iphigenia, Diana

Isten-aszszony Fő-Papnéja által vezetettvén az Őr-állók által csendes vak - buzgó áhítatossággal kísértettnék. Nem külömben: Az ennek által-ellenében lévő falon ismét, a' mint bilincseikből kivetkeztetve vitézi bátorsággal az Őr-állókat, kezeikből fegyvereiket kiragadván, 's reájok rohanván, Fejedelmökkel együtt lekaszabolák, Diana Isten-aszszonyt Fő-Papnéjával, 's templombeli drága készülleteivel rablott zsákmányjaikat hőnaik alá szorítván, mijeink által jól megigazított tulajdon hajójokhoz vivék, 's a' midőn Elődeink elindulásokat akadályoztatnák, és már eveznének; a' hajójokba rohanó ellenségeiket a' tengerbe miképen lökdösék. Ezen vakmerő bátorságjoktól a' mijeinknek nagyobb része elrémülvén, úszással keresé a' tenger partján menedék helyjét, 's onnét bámúlá bátrabb bajtársainak veszedelmes állapotjokat, és ezen bátor hősöknek bajnoki vitézségöket, 's egyikének a' másika eránt mutatott barátság szent kötelességének teljesítését. Végtére, a' midőn egyike az ellenség által másikára kilövettetett nyilnak felfogására pais gyanánt tulajdon testét tartá, és barátja életének fenntartásáért őn magát feláldozni kész vala; ezen egymás eránt ki nyilatkoztatott jó-téteményeiket, a' szomorú mostoha esetekben egyenlő részvételeiket, igazságos, emberséges cselekedeteiket, és a' barátság' szeretetének állandóságát mind egybe-tévé, őket ha épen nem halhatatlanoknak-is, de még-is azon közönséges emberek-nél, valami nagyobb lelkű teremtményeknek lenni véljük, kik közönségesen egymásnak csak addig barátjai, a' mig kedvező szelek által szerencsésen hajókázhatnak, és semmi veszélytől nem tartván, minden kellemes állapotjokban egyeránt részesülhetnek. Ellenben, a' midőn őket valami veszedelem fenyegeti, a' barátságról elfelejtkezvén, 's annak szeretete és szent köte-

lessége, mint képzelt hiúságnak lepleje elenyészik, 's kiki maga bőrét oltalmazván biztos menedék helyről gondoskodik.

Továbbá tudjad azt-is! hogy mi Scithák, a' barátságnál sem jobbat, sem hasznosabbat nem tartunk, sem semmiben jobban nem gyönyörködünk, mint mikor a' szükségben barátinknak segedelmökre lehetünk, és szorúlt környülményeikben részesülhetünk. Valamint ellenben előttünk ocsmányabb, 's gyalázatosabb bűn sincsen (mint már feljebb érintém) a' barátság frigyének feltörésénél, 's barátjának elárulásánál, avagy veszedelemben való hagyásánál.

Mivel tehát a' már többször említett hősök ezen virtusoknak gyakorlásában példájukat eléggé kimutatták; mi előttünk emlékeztetek nagy tiszteletben tartatik, és dicső tetteikért általunk, ők Kroáczáknak neveztetnek, melly nevezet Anya-nyelvünkön ezt jelenti: **A' Barátságna'k elől-ülő Istenei.**

Azonfelül Mnesippe! e' már az illendőségen túl vagy, hogy te pallérozott Görög létedre engem illy illetlenül sértegetsz, és kik néked rokonaid, mi általunk tiszteltetnek, te azokat kikaczagva becstelenited.

Nem-de elhallgattam - e én a' ti egekig felmagasztaltatott, 's általatok megistenesítettett erős, izmos, csontos, 's tagos Hercules Isteneteknek némelly neveltséges tetteit a' nélkül, hogy méltán kikaczaghattam volna? kit ti bölcs Görögök azért, hogy egy kártékony Oroszlánt, és valami fertelmes csúszó-mászó szörnyeteget megölt, 's határjaitokat tőlök megmentette, Isten gyanánt imádtok. Mert

Tudjad! hogy-ha mi az e'féle tettekért Hazánkban honfijainkat Istenséggel jutalmaznánk, akkoron valóban mondom, tulajdon Hazánk' fiai között ti néktek több illetén Istennel szolgálhatnánk, mivel-hogy

nálunk sok olly férjfiak találkoznak, kik nem-csak egy oroszánt, tigrist, parduczt, hienát, 's több e'féle kártevény állatokat öltenek-meg, melly jeles és hasznos cselekedetek ámbátor nálunk-is dicsértetnek, de mégsem isteni, csak csupán emberi tetteknek lenni tartanak. Azonfelül:

Hogy baromi erejénél fogva azon századok oltá egybe-fűll't 's pállott, tisztességgel légyen mondva, istállókat, 's árnyékszékeket, a' salakban nyakig állván, kitisztította, e' nem hősi tett, hanem ocsmány rab-szolgai gyalázatos kötelesség, melly dísztelen tettét azzal tetéze, hogy görcsös botját, 's moly ette kopott Oroszlán bőr kaczagánját félre-vevén, az elpuhult aszszonyi nemnek nyájas társaságában hősi állapotjáról annyira megfelejtkedett, hogy rokkát, az-az: guzsalyt ragadván, durva újjaival selyem-fonalat sodrott, 's nyújtogatott, 's végre, búja szerelmének díja a' leve, hogy ágyasnéja által készítettett, 's mérges kígyó-vérrel bépetyegtetett ingnek testére lett felvételével, fájdalmival tovább nem bírván, magát elevenen tűzbe-vetni, 's életének pályafutását idejének előtte illy ocsmány halállal végezni kénytelenített.

Továbbá, elhalgatom a' ti sok Isteneitek' fő Isteneinek, ama nevezetes állorczás Jupiternek itt e' földön végre-vitt sok gyalázatos, és fertelmes cselekedeteit. Nem külömben: Mársnak, Vénus Isten-aszszonnyal elkövetett házasság-törését, 's azzal az Olympusnak rút megfertéztetését. Szinte Mercuriusnak dévaj zsványságát, 's több e'féle Isteneitek', és Istennéjiteknek undorodást érdemlő feslett erkölcstelenségeiket, mellyeket itt előszámlálni azon okból süségtelennek lenni találok, mivelhogy te azokat Görög létedre nálamnál jobban tudhatod.

Hogy tehát én mindezeket ekkoráig elhalgattam, abból könnyen által-láthatod, hogy én Scitha létemre, kit ti pallérozott Görögök Barbarusnak, az-az: bárdolatlan, torzon-borzos, bajszos, szakálos, buta, vad embernek neveztek, nálatoknál, mint pallérozott Görög ivadékoknál ember-társaim eránt több emberiség-gel, 's felebaráti szeretettel viseltetek.

Megengedj Mnesippe! Imé mi szívemben, az a számban: Én az Athenei bölcs Tanítóknak nagy híröket hallván, tudományjaiknak meghallgatására fegyvereimet alacsony hajlékom' egyik szegletébe helyezvén, azonnal hajóra ülék, 's ide evezék, és imé már a' harmadik esztendőt töltöm közöttetek a' nélkül; hogy az Istenj-tudományban bölcsőbb volnék most, mint ide-jövelelem előtt valék, sőt a' ti mély bölcselkedések eszemet úgy annyira felzavará; hogy a' sok egymással ellenkező vélemények közzül, azt sem tudom, melyikét higgyem. Azonban én még-is ti erántatok olly türedelemmel viseltetek, hogy azon sokféle tétovázásokat szemeitekre mindekkoráig nem vettem, 's titeket azokért kisem nevettek, mint te most minket a' mi Vallásunkról való, elődbe terjesztett ítélet-tételeink miatt nevetségesekké tenni törekedel.

Mnesippus. Megengedj Toxári! Megvallom, hogy én ti erántatok bal vélekedéssel valék, mert azt még csak megsem álmodhattam, hogy egy Scitha olly ékesen tudjon rajzolni, a' miképen te most én előttem mindazokat, mellyek Orestes és Pilades Kápolnájokban leábrázolva lenni látszatnak, szemmel képzelhető módon lefestéd, azt pedig még csak képzelni sem tudtam, hogy ti Scithák a' barátságának illy nagy tisztelőji, 's imádóji legyetek; mivel ti én előttem faragatlan, durva, haragos, irigy, kegyetlen, idébb 's tovább koborló, 's rabló, kártékony, vad embereknek valátok

lefestve. Sőt a' szoptató Nevelőnémtől még azt-is hallottam, hogy ti szüleiteket, atyátokfijait, 's magzatitokat holtok után felfaljátok, ne csudáld tehát jó ember! hogy ezen alávaló ügyetlen regék szívem' akkori zsenyéjébe plántáltatván, mind ekkoráig, a' míg t. i. általában onnan ki-írtattanak, megmaradának, melly kisebb 's nagyobb mértékben nemzeti köz nyavalya, 's noha ocsmány, de nevetséges rágalmazás. Kérlek azonban folytasd beszédedet.

Toxaris. Melly alacsony, balgatag, nevetséges meséket kelletik hallanom Mnesippe! mellyeket valóban csak illy' idegen téjjel tápláltatott, 's félénk vén banyák társaságában neveltetett, elpuhult hiúság bábjaitól lehet várni, a' millyenek itt nálatok közönségesen, 's nem kevés számmal találtnak; hogy mi a' Szülék eránt való szeretetben, 's tiszteletben titeket előzünk e'? azt nem feszegetem, elég az ahoz, annyit tudok mondani: hogy abban nálatoknál hátrább nem vagyunk; de hogy barátink eránt való hűségünk, tiéteket haladja, azt példákkal bizonyíthatom. Mert Mnesippe! kérlek ne neheztelj, ha szívem belsőjét előtted kinyilatkoztatom: ti a' barátságot Egekig magasztalni látszattok, 's annak hathatóságát pompás beszédekkel felékesítve előterjesztitek; de mi haszna? ha azt nem követitek, sőt midőn azt követnetek kellenék, tőle megszöktök. Láttam, fájdalom! aszszonyi köz-gyengeségteket; a' midőn t. i. a' Játék-színben, a' béres játszó-személyek, a' barátságnak szent kötelességét maga valóságában például némán elő-adták, szeméitekből könnyek hullottak, 's az abban való megegyezéseket, 's gyönyörködéseket véghetetlen tapsokkal jelentettétek, 's azonban, midőn annak útazására alkalmatosság adódik, nem hogy azon dicséretes példát követnétek, hanem össze-tett kezekkel váll-vonításokkal odébb sompolyogtok. Mi

ellenben, hidd meg! sem nem kérkedek, sem nem hazudok, mély gyalázatos erkölcstelenségek, Nemzetem előtt szinte útálatosok, hittel bélyegezem, hogy a' fennemléltett barátságnaK szóval való magasztaltatásában, nálatoknál noha hátrább, hanem annak kinyilatkoztatásában 's gyakorlásában sokkal elébb vagyunk, a' mint-hogy ha terhedre nem leszek, azt egynehány elődbe terjesztendő példákkal-is bÉbizonyíthatom.

Mnesippus. Engesztelődjél Toxari! Megvallom, hibáztam, de már ez Nemzeti gyengeségem, szavaimmal egy kevésbé sértegetni, folytasd kérlek tovább beszédedet! hidd-meg ezentúl halgatásommal még a' halakat is felül haladom; mert hízelkedés nélkül légyen mondvá: Én a' te nyájas beszédemben szerfelett gyönyörködök.

Toxaris. Légyen úgy, kívánságodat teljesítem! Hanem azt előre mondom, tőlem azon czifra beszéd' módját ne várd, mellyel ti Görögök élni szoktatok, melly hasztalanság mi nálunk nincs szokásban, mivel az a'féle történeteket a' dolog maga inkább, mint-sem a' czifra beszéd teszi érdemasekké. Azonfelül olly' történeteket sem várhatsz tőlem, mellyek ti előttetek dícséretesek, p. o. Mint mikor valaki egy szegény, 's minden vagyon nélkül való rút leányt könyörületességből nagy lelkűséggel magának Nőül eljegyez; vagy ha valaki valamelly szegény leányt férjhez menetele' alkalmával Menyasszonyi adománnyal gazdagon megajándékoz; a'vagy, hogy valaki valakiért magát önkénynt börtönbe veti, jól tudván; hogy ő azon általatok nagy-nak képzelt tettéért, melly hamar még megdicsértetve ki-fog bocsáttatni, 's több e'félék, mellyek valóban haszontalan minden virtus nélkül való gyáva kérkedéseknek hiú lepléjei. Hanem én te néked vérontásokat, harczokat, viadalokat, bajvívást, barátnaK barátjáért

való élete feláldozását, 's több e'félét fogok előbeszélleni, mellyekhez képest a' ti Égig magasztaltatott tetteitek merő játékok; de nem csudálom, mivel, hogy tinétek, mint csendes békességben élőknek az a'féle nagy tettekre alkalmatosság nem adattatik, annak megtudására pedig, kilégyen a' jó Vezér, és Bajnok? hartzok, viaskodások, 's diadalok szükségesek. Tudjad tehát: Hogy a' ti, és a' mi életünk módja között nagy a' különbség; mivel ti már régolta békességben élvén, a' hiúság' gyönyörködtető fényűzésével dőzsölittek-el életeteknek virágzó korát, a' még hátra lévő részeit pediglen a' nélkül; hogy emberi módon élnétek, aluvással, vendégeskedéssel, 's tobzódással pazéroljátok-el; ellenben. minékünk vad Scitháknak, a' Harcz és diadal csak-nem mindennapi foglalatosságunk, mivel hogy minket, hol egyik, hol másik szomszédunk gyakorta véletlenül szokott megtámadni, 's minékünk váraink, sánczaink nem lévén, szüléink, nőjink, magunk, 's magzatink, vagyonkáink', 's barmainknak bátorságba leendő fenntartások végett, éjjel 's nappal vigyáznunk kelletik; hol ellenben — az tagadhatatlan — mi-is tulajdon élelmünk', 's barmaink' legeltető mezejének keresése végett szomszédinkat megtámadni kénytelenítettünk, melly esetekben magad könnyen által-láthatod, hogy egy, legfeljebb két olyan igaz, bátor, erős és hűséges barát, a' millyen mi nálunk paizs, sáncz, 's erős vár gyanánt szolgál, elkerülhetetlenül szükséges.

Tudjad tehát azt-is; hogy mi az e'féle frigyes barátinkat hogyan, 's miképen szoktuk kiválasztani, korántsem úgy, mint ti, t. i. evés, ivás és dőzsölés; hanem hartz és diadal közben, minden Nemzet, sors születés, vagyon különbsége nélkül, egyedül a' jó erkölcsöt, bátorságot, erősséget, gyorsaságot szemlél-

jük, 's vi'sgáljuk választandó frígyes barátinkban, 's azonfelül, valamint ti, a' Nő választásban; szinte úgy mi-is a' kiválasztandó barátnak tulajdonságait távúlról észrevehetetlenül szoktuk kikémleni, 's azokat jóknak találván, barátságos frígykötésre megkérni; de még akkor is vigyázva, nehogy kérésünk megvetessen, melly eset mi nálunk gyalázatos. Így osztán, ha az egyesség megesett; kardjainkat kirántván, azoknak hegyeit egymásra tévén arra, hogy egyike a' másikáért, ha a' szükség úgy hozándja magával, kész lészen meghalni, Orestes és Pilades hűségökre esküszünk. Ezután kardjával ki-ki újját megmetszván, kaczagányunkon függő bika-szarvból készített poharunkba véreinket csorgatván, jól össze-kevervén, közösen megisszuk, 's ezáltal egy testté 's lélekké válnia képzelteünk, melly közöttünk e'kép' végre-vitt frígyet, egyéb a' halálnál fel-nem bonthatja *b*). Az illetén szoros frígykötésre egynél, legfeljebb kettőnél több fel-nem vétethetik; mivel mi azon véleményben vagyunk, hogy ha az ember magát többnek kötelezi, kötelességét mindenik oránt illendőül nem tellyesítheti, 's ennél fogva az illetén magokat többeknek lekötelezett barátokat mi olyanoknak tartjuk, mint az itt ti nálatok lévő csapodár gyönyör leánykák, kik szívöket adományokért mindennek ajánlják, 's azonban azt egygyikének sem adják.

Mindezekután, minekelőtte az ígért tárgyhoz fognék, hogy azon eleven példák, mellyeket elődbe terjesztendek, nem olyatén regék 's kiczifrázott mesék,

---

b) Incisis digitis. De ritu jungendi foederis Scytharum, cujus etiam Herodotus meminit in Melpomene. Cui conforme est jusjurandum Catilinae, de quo Salust. et Flor. cogn.

mint a' ti é'gig magasztaltatott Homerustok' búbájos varázs költeményei, hanem, hogy azok valóságos történetek, imé te előtted a' jóltévő levegőre, szelekre és kardom élére esküszök.

Mnesippus. Ámbátor énnékem a' te esküvésedre szükségem nintsen, mindazonáltal helyesen tselekedted, hogy nem Istenekre, hanem csupán a' levegőre, szelekre, és kardodnak élére esküdtél.

Toxaris. Mitsoda? hát te a' levegőt, szeleket és kardot nem tartod Istenségeknek? és még azt sem tudod, hogy az emberek előtt az életnél és halálnál fontosabb dolog nintsen? valóban ezekre esküszünk akkoron mindég, valamikor csak a' szelekre és kardunkra esküszünk, t. i. a' szelekre, úgymint a' melyek életünk', fenntartóji, nem különben kardunkra, melly szinte az élet' megmentője, vagy halál adója.

Mnesippus. E' már csak ugyan nevetséges Toxari! e' szerént tehát több illetén Isteneitek-is lehetnek, úgymint: lándzsa, nyil, buzogány, balta, csákány, 's t. e'f. mivel az illetén eszközök sokféleképen nyithatnak utat az Istenekhez való menetelre.

Toxaris. Lám, milly kötődő ember vagy te Mnesippe! én téged beszédedben soha sem háborgatlak, te pedig velem örökké kötődsz.

Mnesippus. Igazságod van Toxari! magam-is megvallom, hogy te nálamnál sokkal türelmesebb vagy, azért megengedj, folytasd beszédedet, úgy foglak hallgatni, mintha jelen sem volnék.

Első Történet.

Toxaris. Alig múla-el negyed napja, hogy Dandamis és Amizoka, az örök barátság frigyének közös vérpoharát kiüríték, a' midőn a' szomszéd Szarmata

Nemzet tízezer lovag, és három annyiból álló gyalog seregekkel véletlenül táborunkra ütött, 's azt mi hamar felprédálván, nagyobb részét népünknek lekaszabolta, sokakat közzülünk elevenen elfogott, kivévén azokat, kik a' Tanais folyójának innetső partján lévő tartalék seregeinkhez úszva juthattak, mivelhogy akkoron, mi okból? nem tudom, Vezéreink úgy intézték a' dolgot, hogy seregeinknek egyik része a' Tanais túlsó, a' másika az innetső partján táborozzon. A' mint-is a' folyónak túlsó oldalán lévő honsorsosoknak táborát feldúlván talyigáikat, feleségeiket, csemetéiket barmaikkal együtt szemeink láttára elfoglalták, melly siralmas esetet könnyes szemekkel, a' nélkül; hogy azon segíthettünk volna, keservesen néztük. Azon időközben Amizóka-is fogságba esett, a' ki, midőn őt a' győzedelmes ellenség hátra kötött kezekkel, (melly sors nálunk a' halálnál-is gyászosabb) a' Tanais túlsó partján lévő tulajdon táborába vezette volna, szünet nélkül Dandamis frígyes barátját kiabálta, őt esküjére, 's barátság frígyének szent kötelességére serkentette. Dandamis, ki már akkor a' folyó közepe táján a' tartalék sereg felé úszott, frígyesének szavát meghallván, azonnal vissza fordult, 's minden gondolkodás nélkül, hideg vérrel, úszását egyenesen az ellenség' tábora felé intézé, ezt látván az ellenség, közzülök sokan felvont íjjakkal eleibe sietének, a' minthogy őt azonnal keresztül-is nyilazták volna, hogyha hevenyébe ezen szót Zirím nem kiáltotta volna, a' melly szót bár akárki kiáltja, meg nem ölik, hanem úgy nézik, mint váltó-pénzzel jövőt. Ezek által a' Fő-vezérhez vezetett, 's tőle barátját, Amizokát kéré. Amaz ellenben érette nagy summa pénzt kívánt, 's arra Dandamis azt felelé: mindenemet, a' mim csak volt, elragadtátok, a' mi tőlem mezítelentől telhetik; min-

denekre kész vagyok reá állani, azért velem parancsolj! Vagy ha úgy tetszik, helyette önn magamat ajánlom rabszolgául! E' szavaira a' Szarmata katzagva felele, mondván: nem szükség magadat érette általadnod, mert már úgy-is hatalmamban vagy! és különben innét sem te, sem barátod mindaddig el nem megyen, valamig mind magadat, mind barátodat ki nem váltod, 's szabadulástokért a' még megmaradt vagyond' részét váltságúl által nem adod. Dandamis kérdé: mit kívánna? amaz felelé: mind a' két szemedet úgymond, hadd kaczagjam-ki kérkedékenységednek gyalázatos sikerét! azzal Dandamis nagy bátran szemeit kimeresztvén, azokat kiszúratásokra ajánlá, azzal a' kegyetlen Szarmata megczáfoltatása miatt dühével nem bírván, szemeit kiszúratta. Így a' világtalanná lett húséges Dandamis illy drága áron kiváltott Amizóka frigyos barátjához nagy örömmel ragaszkodott, Amizóka pedig komoly szomorúsággal őt karon fogá, 's véle együtt a' folyóba dült, és így kimondhatatlan nagy örömkünkre, szerencsésen mindketten hozzánk által úsztak, melly példa nélkül való cselekedetét Dandamisnak hogy megérténk, mivel mi a' szabadságnál sem drágább kintset, sem bódogabb állapotot, valamint ellenben a' rabszolgaságnál sem gyászosabb, sem ocsmányabb sorsot nem tartunk, magunkat meggyőzötteknek lenni többé nem tartánk. Ezen barátság dicső példájának a' gyalázatos Szarmata ellenség szemmel látó tanúja lévén, azt-is jól általlátta, millyen férjfiakkal légyen ügye, és hogy győzedelmét egyedül készületlenségünknek, nem pedig vitézségöknek tulajdoníthatja, megrémült, 's ne talántán magunkat rendbe szedvén, a' költsönt vissza adjuk, szedék 's vevék a' sátorfát, a' tőlünk elragadt zsákmányokból azokat, a' miket lehetett, magokkal elvivék, a' miket el-nem vi-

hetének, rakásra rakták 's megégették. De mondhatom, a' vala szerentséjek, hogy ellábalának; mert másnap viradóra válogatott számos seregeinkkel rajtok ütöttünk volna, hanem azért csakugyan nem sokára a' rajtunk elkövetett gonosz tettjeknek méltó árát ők-is kétszeresen megadák; mert mi-is véletlenül reájok ütven, az akkori elfogadtatjaink' kiváltásokra közzülök elégnél többet elfogánk, 's az azok között taláztatott tulajdon azon Fő - vezérjöknek, ki Dandamis szemeit kiszúratá, a' költsönt vissza adánk, t. i. szemeit kiszúratánk, 's honjába úgy bocsátánk. Dandamis és Amizókának, Orestes és Pilades kápolnájok körébe csinos kalyibát csinálánk, hanem Amizóka, noha balgatagúl, de még-is nagy lelkűségből, Dandamis frigyésének érette történt világtalanságát tovább nem szívelhetvén, önn maga szemeit kiszúrta, 's onnan lett eljövetelemkor-is, a' néptől mint fél Istenek úgy tiszteltettek, 's megkívántató eledelokkal tápláltattanak, apró csemetéink naponként számosan társaságjokban vad 's fanyar gyümölcseinkkel nékiek kedveskedvén, a' nemes nagy lelkű férjfiak példás cselekedeteikben szána-kozva gyönyörködnek. Tudtok e ti illy dicső példával díszeskedni? úgy e bár, hogy nem? hanem azt-is tudom ám, hogy ha illy tettel dicsekedni tudnátok, bizonyára nem ilyen simán adnátok azt elő, mint én, hanem kiczifrázva, tzikornyázva, t. i. millyen jajgatással reménykedéssel jelene-meg Dandamis a' dühös Szarmata Vezér előtt; mint könyörgött Amizóka frigyéséért; 's mint vakíttatott-meg 's azonközben mit beszélt, 's mint tért vala vissza Honjába, és mint fogadtatott földijeitől, és más e'féle czifraságokat, mellyekkel ti nyájas 's mézes beszédű pallérozott hiúság kölöntzei élni szoktatok. Már most kérlek, szólj! e'

nemes cselekedet , nem de Orestes és Pilades dicső hősök' tettjeik' magasztaltatásának gyümöltse e?

Mnesippus. Vagy igen Toxari! az tagadhatatlan , de talám , ha nem neheztelnél , ez még-is egy kevésé vad cselekedet , mellytől a' természet irtózik és borzad.

Toxaris. Úgy é? mellytől a' természet irtózik és borzad! úgy é? valóban igazad van , de miséle természet? a' mostani elpuhult görög természet. No de ne hagyjuk abba , azon már most hevenyében nem segíhetünk , úgy lehet , hogy még titeket-is , ellenségeitek-től bizgattatván , hajdani hőseitek lelkeiktől megihletetvén , azoknak dicső példájokra a' szükség felbuzdit. Hanem Mnesippe! a' sok beszéd közben észre sem vevém , hogy a' nap tüstént eltűnik.

Tekintsd bár annak arany sűgárjait ! mint biborozzák azok az ég' kékellő boltozatja alatt az ide's tova bújdosó , hol tenyésző , hol ismét elenyésző felleget. Nagy Isten! milly' bámúlásra méltó tündér tünevények! ím' Mnesippe! midőn beszédemnek végét akarnám szakasztani , hogy mélyebb tárgyba ne ereszkedjek , ha úgy tetszik , emeljük-fel magunkat , 's balagjunk haza felé , holnap ismét sétálás közben a' még hátra lévő Scitha barátoknak egymásért elkövetett négy példás tetteiket , ha érkezésünk leend , ígéretem szerint elődbe fogom terjeszteni ; reménylem , hogy azok között ez elsőnél , még dicsőbbet-is fogsz hallani.

Mnesippus. Ámbátor én a' te , noha természetes , azonban még-is nagyon kellemes beszédedet fél éjjig sem únnám-el halgatni ; mindazonáltal magam-is által látom , hogy az esthajnal közelget , ím' itt az út , hol egymástól elválunk , holnap-is nap lészen , ígéretedre számot tartok. Isten hozzád! 's jó éjszakát.

(Folytatása következik.)

Csemiczei CSEMICZKY SÁNDOR,
Nyug. lépett Cs. 's Kir. Lov. Kapitány.

8.

Polykletus' útazása, vagy Római Levelek.

(Folytatás.)

Huszdik Levél. Polyklét Krántorhoz.

Amphithéátrumok. — Gládiátorok. — Külömbféle hartzolatok. Ezen intézeteknek eredete. — Azoknak következetei.

A' kies és nyájas rajzolatokra, mellyek utóbbi leveleimben foglaltatnak, most egészen különböző tárgyak fognak következni; iszonyodva emlékezem ezekre 's kezem nem örömet írja-le őket; de kötelességem a' képet nem annyira kellemesen mint híven másolni, 's ha vannak benne igen homályos és setétes árnyékok, azokat a' tárgy maga teszi szükségessé.

Midőn épen kiakarnám a' Rómaiak megkülömböztető tulajdonaikról vélekedéseimet mondani, egy szívemre ható benyomás, melly azoktól, mellyeket eddig éreztem egészen különbözik, egyszerre kénszerit ítéletemet felfüggeszteni. Ha hősöknek akarom őket tartani, a' következő szempillantat csak vad népet szemléltet velem benne. Történet írásaiknak legszebb leveleit vér motskolja-bé, vér foly még inepjeiken-is.

Ma reggel Syrussal a' Rómaiak szokásairól beszélgeték, az igazság' 's egyenesség' mértékével fon-

tolánk jó és rossz tulajdonaikat; a' font serpenyőjét már leakarták nyomni jó tulajdonaik, midőn Lucius hozzánk hirtelen belépven, jöjj hamar édes Polyklétem így szólla szokott tüzességével, jöjj sietve velem látni a' legszebb néző játékot a' millyen Rómában már régtől fogva nem volt. Nem akartalak előbb fölle tudósítani, hogy a' meglepettetés örömeben részeltethetnék; egy szempillantot se veszejtsünk-el, ha azt akarjuk hogy helyünk legyen. — Tsak menj Polyklét, monda Syrus mosolyogva; a' rab-szolgának nem szabad titeket az olyan helyre kísérni, hová csak a' polgároknak van bemenetelök; de ha egyszer ezen olly igen magasztalt mulatságot megismered, talám úgy fogsz gondolkozni, hogy nincs okom kirekesztésemet bánnom."

Lucius és én az Amphitheátrumba mentünk; az már teledes-tele volt, 's lehetetlen lett volna benne helyet kapnunk, ha kísérom az atyjának egy Cliensét észre-vévén azt el-nem küldötte volna az Aedilisekhez, kik ezen innepi mulatságot adták, nékik jelenteni, melly bajban vagyunk. Azonnal megjelent egy Liktör, ki a' sokaság között nagy tekintettel útat nyitván, minket a' lovagok üléséhez vezetett 's azok közé ültetett. A' játék még nem kezdődött-el, 's kedvemre gyönyörködtethettem magamat a' legpompásabb látványságnak nézésével.

Ez a' szó Amphitheátrum mellyet a' Rómaiak a' Görögöktől költsönöztek, itt-is valamint nállunk kettős Theátrumot jelent, vagy hogy magamat világosabban kifejezzem; minthogy a' Theátrum egy fél kereket mutat, az Amphitheátrum két fél-kerekből egyesült egész. A' középső rész vagy nézőhely Arenának nevezetik, minthogy vékony fővényel (Arena) vagyon beterítve. E' mellett körös-körül egy legalább tizenkét lábnyi magasságu kerék fal van felemelve, mellyen körös-körül a' Szenátoroknak és fő tisztvisé-

lőknek rendelt székek' sora foglal helyet. Az-is itt ül egy magas helyen, ki a' játéki mulatságot adja; 's ahoz közel vagynak a' Vesztálisok. Ezen kerek fal megett, melly Podiumnak hívatatik, vagynak rendel a' többi székek' vagy padok' sorai, mellyek egész az épület' padlásáig mindég fellyebb és fellyebb emelkednek. Valamint a' Theátrumban, úgy itt-is a' 14 első sor a' lovagok számára van rendelve. Itt alkalmas és kellemes ülő-helyemből igen pompás lát-kör nyílt szememnek, 80 ezer nézők, kik szép rendel voltak helyhez-tetve 's kik közül sokan méltóságok czimereit visel-ték; mások szép Togával ékeskedtek, a' Római népet legtekintetesebb ábrázatjában mutatták előttem.

Hijában kérdeztem kísérőmtől minémű innepi mulatság volna az, melly olly temérdek sokaságot oda gyűjtött? „nem sokára megfogod tudni, e' vala felele-te; most elégedjél-meg, ha azt mondom, hogy en-nél keresettebb és kedvesebb nincsen; erre Italiának legvégső széleiről-is ide tódúlnak az emberek. Ha városainkban 's nevezetesebb helységeinkben előre kihirdettetjük, mindenek róla beszélnek, 's még ak-kor-is gyönyörködve emlegettetik, mikor már elmúlt. Valakik a' nép előtt kedvességet 's gyűléseiben sok voksokat akarnak nyerni, mind azok legbizonyosab-ban elérhetik céljokat, ha néki e'féle játékokat ad-nak. Ha szintén a' Rómaiak általlátják-is hogy az il-lyen játékadás hízkelédsből származik, mégis ked-vesen veszik azt; indító okát megbocsájtják, mint-hogy a' dolog számokra lett hódolásnak bizonyosága.” Ezen szók után hirtelen megnyílt egy széles kapu a' Podium alatt, 's az Arenára egy sereg nagy és szép termetű fiatal embereket láttunk kilépni. Mihelyt megjelentek, a' nézők' serege nagy öröm-kiáltásokat tett, 's elragadva harsogta többször egymás után azon Curilis aediliseknek nevét, kik a' játékot adták. Mi-helyt a' kilépett emberek, kiket hádayozó tekintetök

után katonáknak lehetne tartani, az Arenát megkerülték, egy időssebb ember, ki a' játék vezetőjének látszott lenni, kettőnként össze-állította őket, a' szerint a' mint termetökre, erejökre vagy ügyességökre nézve egymáshoz illettek, azután fakardokkal még annyi kettős viadalt tartottak, mellyekben mindnyájan csudálkozásra méltó hajlékonyságot mutattak. Elragadtatván ügyességök által, figyelemmel néztem őket, 's vissza-émlékezvén arra a' mit Cyrus mondott, igazságtalansággal vádoltam őt; de az a' mit én magának a' játéknak néztem csak annak előljáró készülete volt. Az egyik Aedilisnek jeladására hirtelen trombita-szó harsogott, a' harczolók félbe-hagyták tréfa játékjokat; előljárók elvette tőlök azon könnyű fegyvereket, mellyekkel addig enyelegtek, 's éles fegyvereket adott nékik. Ekkor egyszerre megváltozott magok tartása; fenyegetődző szemekkel néztek egymásra, 's irtózva láttam, hogy az a' mit csak háboru árnyékának tartottam lenni, valóságos háboru volt, mellyben a' nézők' mulatságáért, emberek száloltak a' halállal szembe. Egy harczoló pár épen egyenesen előttünk volt, 's tanúja voltam azon rettenetes vágásoknak, mellyeket egyik a' másik ellen tett. Majd előre szöktek, majd hátra ugrottak mestersegesen kikerülvén a' költsönös megtámadásokat, 's azután tettetett fordulások által igyekeztek halálos csapásokat adni egymásnak. Végre a' legügyesebb vagy legszerencsésebb félre ugorván, elmellőzte a' néki szánt halálos döfést, 's ellenfelét, míg az a' rohanásban volt hirtelen meglepte; 's előbb mint magát illendő állásba helyhezhetne volna, kardjával keresztül szúrta. A' nézők' serege egy értelemben 's egyesített szóval így kiálta-fel: megkapta! (habet)! A' nyomorult áldozat térdre esvén meggyőzöttetésének jeléül leeresztette kardját, 's kezeit az ég felé emelvén a' nézők' könyörületességéért látszott könyö-

rögni. Ezek mindnyájan azon szempillantatban fel-emelték kezeiket kinyújtott hüvelyekkel; siettem ugyan azt utánnok tenni, azt gondolván, hogy ezen jel a' szerencsétlennék megkegyelmezést ad, megsaltam magamat, ez halálos ítélet volt reá-nézve. Mihelyt ezt észre-vette, maga nyujtotta nyakát a' győző eleibe, ki azt tüstént elvágta. Rabszolgák horgokkal félre húzták a' holt testet, 's egy kis kapun egy gödörbe vetették, a' hová az illy boldogtalanok' testét egymásra halmozni szokták.

Tüstént új harczolók léptek-fel, 's ugyan azon kegyetlen játék ezer változó környülményekkel megújult. Ekkor a' győzedelmi kétségesebb volt. A' viaskodók egyeránt ügyesek és erősek lévén soká hijában próbáltak egymást meglepni; sebes vágásaik hasonló sebességgel kikerültettek. Költsönösen majd gyorsan egymásra rohanván, majd gyorsan hátra-vonulván minden szempillantatban halálos döfést látszóttak egymásnak készíteni, 's a' nézők várakozása minduntalan megcsalatott; sokszori próbák után úgy látszott, mintha a' győzelem végképen bizonytalan maradna, midőn egyik közülök kardját két kezével megragadván bajnok társára dühös-vágással reá-rohan, paizsát össze-töri és oldalát mélyen meg-sebesíti. A' megsebesített ha bár vére patak módra foly-is sokáig keményen ellent-áll; erejét enyészni érezvén egyik lábával a' földre térdepel; ilyen helyhezetben veri-el magától az új csapásokat, mellyeket ellensége neki adni akar, 's részéről ő-is próbálja azt vágni. Csak hamar azután tántorog, elerőtlenedett karja, alig bírja a' fegyvert, már leakar rogyini. Ekkor csudálkozás' kiáltása harsog mindenfelől; a' nézők egyszerre behajtott hüvelyekkel emelik-fel kezeiket, 's észre-vettem, hogy ez az életben-hagyás jele. Azon szempillantatban az, a' ki hóhéra akart lenni felsegítette azt emelni, 's azon helyre vezetvén a' honnét ki-

jöttek, általadta olyan embereknek, kiknek tisztök volt sebeit békötözni, 's hasonló módon elveszendő életét még most megtartani.

Elfogván az irtózás ezen vérengző játék' látására, így kiálték Görög nyelven Luciushoz: „hát ilyenek a' ti innepi mulatságtok? hogy-hogy! hát ezen tisztviselők kik másszor a' gyilkosságot megbüntetik, itt magok serkentenek arra; azon Vesztálisok, kik egyetlen-egy tekintetökkel a' vesztő-helyre vitetett gonosztévőt a' haláltól megmentik, ezen tiszta életű és szerény szüzek, csendes szemmel nézik egy haldoklónak vonaglásait, mosolyognak halálos kinjára 's egy istentelen jellel vesztét kívánják? Melly csuda ellenkezés bírhat egy minden Nemzeteken győzedelmes népet egy ilyen rút győzedelmen való tapsolásra!”

Ezen szókra egy öreg, ki előttem ült felém fordúla 's keményen reám nézvén: Idegen! így szólla, ne oltsárolj olyan szokásokat, mellyeknek igaz céljokat nem esmered, mi ezeket atyáinktól vettük, 's már ez - is elég ok arra, hogy tiszteletben tartsuk. Vajha soha-se bántottuk volna semmiben-is az ő intézeteiket, én inkább szeretem, ha Asszonyaink az Amphitheátrumba jelennek-meg, mintsem ha ölkben egy puminak enni adnak, vagy kezökben egy papagájt visznek, melly többbe került mintegy rab-szolga. A' Gládiátor sorsa szánakozásra méltó, azt megvallom, de itt olyan hasznok pótolják - ki a' kárt, mellyeket te nem esmerhetsz. Az e'féle játékokhoz szokás megkeményíti ifjainkat. Nemesebb harczokra készíti 's arra tanítja őket, hogy vonakodás nélkül kionsák vérüket hazájokért. A' küzdés' mesterségének nálatok Görögöknél vallyon nem ugyan ezen célja van-e? Megjártam hazádat, láttam abban a' közös innepi mulatságokat, 's az a' környülmény, hogy Nemzetetek az azokban gyakoroltatott hartzolást véghetetlenül fontosnak tartja, eléggé meg-mutatja

melly czélből rendeltetett az. Azt hiszed-e hogy talám a' caestus kevesebbé gyilkoló szer mint a' kard? Láttam hogy Athletáitok tüstént a' harcz helyén kimúltak, vagy a' harczból inkább megcsönkítva 's eltsúfitva mentek - el, mintsem ha a' ragadozó állatok körmeiből szabadultak volna ki. De hát a' Pancrati-umról mit mondasz; ezen kegyetlen játékról, melly egy maga mindent egyesít magában, valami kegyetlenség a' küzdések minden nemeiben találtaik. Mi Rómaiak kizártuk azt hartz játékainkból, 's Athéneiek melly igen gyönyörködnek benne! Jusson eszedbe, hogy egy Nemzetnek nincs jussa a' másíknak szokásait alázní, 's hogy azon emberek, kik a' néked nem tetsző intézeteket fundálták, sokkal böltsebbek voltak azoknál kik őket gántsolni bátorkodnak. Még tovább is akart beszélni, midőn figyelmét újj hartzolók vonták magokra. Elpirulva mondom; attól a' meggyőzhetetlen kívántsíságtól ösztönöztetvén, melly bennünket a' legútálatosabbnak nézésére-is készítet, én-is szemlélője voltam ezen iszonyú játéknak, 's az a' fájdalmas érzés, mellyet bennem gerjesztett; csak alig tudta velem szemeimet róla néha elfordíttatni.

Eggy a' viaskodók közül, kit, minthogy sísakjára hal van festve, egy Görög szavunktól melly halat jelent Mirmillónak vagy Halasnak szokás hívni, a' Galusok módjára rövid köntöst viselt, 's paizsal 's görbe karddal volt felfegyverkezve. Az a' ki vele harczolt, fejét semmivel-sem fedte-bé, 's egyyik kezében egy éles három águ szigonyt, a' másíknban pedig egy hálót tartott, mellytől retiarius (Hálóval harczoló) nevet kapott. A' háló arra-való, hogy ellenségének fejét belekerítse, 's e' képen őt hatalmába ejtse. A' harczot ellenségének kergetésével kezdette, ki könnyen futott előtte. Illyenképen több ízben megkerülték az Arenát, az egyyik néha az ellenséget magához közel bocsátván 's annak minden mozdulásait figyelemmel

vi'sgálván 's a' másik amazt szüntelen követvén 's hálóját az alkalmas szempillantásban való reávetésre készítvén, időről-időre így kiálta ellenségének: állj-meg Gallus, állj; nem téged akarlak bántani, hanem haladat. Végre kedvező szempillantatot találván, reávetette hálóját; de a' Mirmilló sebes fordúlással 's nagy ügyességgel kikapta fejét belőle 's részéről ő is futott a' Retiarius után ki egész erejéből kezdett szaladni; de a' szaladás közben-is mindegyre igazgatta 's készítgette hálóját, hogy jobb foganattal vethesse ellenségére. Azon szempillantásban mellyben már szintén elvult érve hirtelen vissza-fordult merészen vetette hálóját, 's úgy belé kerítette abba a' szerencsétlen Mirmillót, hogy ez csudálkozásra méltó nagy erőlködéseivel sem tudta magát kifejtetni. A' Retiarius egy szempillantatig gyönyörködte a' nézőket ezen iszonyító képnek látásával, azután reá-rohant 's szigonyjával egyszerre agyon szúrta.

Még több viaskodások - is következtek; de nem számlálom végig ezen gyászos vitéz tetteket, melyek egymástól együl-egyig különböznek. Ugy látszik hogy elmés vadságokban a' Rómaiak a' halált minden ábrázataikon szándékoztak látni, 's a' megölésnek minden módjait megakarták tanulni, röviden hogy egyetlen-egy vonással lefesse ezen olly igen magasztalt játékok' iszonyatosságát, szemeimmel látam, hogy kezeiket a' győzők az ellenségek' sebjeibe bémártották, azután mint véres győzedelmi jeleket felemelték, 's ezen undok tselekedet által a' nézőktől tapsolást nyertek. Mit mondjak többet? hét ember veszett-el ezen napon, 's a' nézők meglelédeéssel tértek haza csendes vérrel beszélgetvén a' kóstolt kellemes multságokról. Alig mentünk-ki, midőn kísérrőnknek forró indulattal kinyilatkoztattam hogy megbántam vele jövetelemét, de a' szokás már illy fiatal-korában-is elnyomatta benne a' szánakozás indulat-

ját. Mért szánnád inkább, így felele, ezen boldog-talanokat, mint magok magokat szánni szokták. Tartsd-meg szíves könyörületességedet olyanok' számára kik reá méltóbbak; az alávaló Gladiátorok nem érdemlik azt meg.

Mi ezen szokást szomszédinktól az Etruscusoktól költsönöztük, folytatá szavait; 's már régen bévan véve nálunk. Azt hallottam hogy Junius Brutus volt az első, ki 490 esztendőben atyja sirhalmát Gládiátorok harczával tisztelte-meg; ettől fogva a' hires férjfiak' sirhalma gyakran öntöztetett-meg ember vérrel, 's a' nép olly nagy kedvét találta az e'féle néző játékokban, hogy az annak kedveskedni akarók menél több alkalmat kerestek megújításokra. De hogy illő határok között maradnának, az rendeltetett: hogy csak a' polgári fő tisztviselőknak légyen jussok e'féle innepi mulatságokat adni. Egyedül ezek kórmányozzák azokat, 's ezen szokás most a' mi intézeteinknek egyik főrésze. Eleinten az e'féle harczokra csak halálra kárhoztatott vétkesek, rabszolgák, vagy hadifoglyok fordítottak; de máinapon sok szabad emberek-is önként üzik ezen rút mesterséget, részszerént a' szegénység miatt, részszerént pedig útálatot érdemlő dicsőség kívánásból. Ezen utóbbi rendbéliek különös előljárók, törvények és rendszabások alatt egy bizonyos eggyesületet formálnak, melly viszont több bandákra vagy úgy nevezett familiákra osztatik - el. Mindenik banda eggyütt lakik egy nagy házban, melly ludusnak neveztetik, 's mellyben különös gondal tápláltatnak vagy inkább hizlaltatnak, ugyan azért az igen vastag és hizlaló élelmet Gládiatori eledelnek (sagina gladiatoria) szokták nevezni. Az illyen intézetek' előljárói Lanistáknak vagy harcz mestereknek hívattatnak; ők tanítványaikat a' mesterségekhez szükséges dolgokra tanítják, minden rendszabásokat eleikbe adnak, 's szüntelen gyakorolják őket képzelt har-

czokban. Még a' meghalás mesterségét-is regulák alá veszik 's tanítják hogyan kelljen illendőképen elesni 's bátran kimúlni. Az ilyen mesterekhez folyamodik az, a' ki páros bajvivókat (paria gladiator) akar fogadni, 's a' szerint alkuszik - meg kisebb vagy nagyobb summában, a' mint hihetőképen többen vagy kevesebben fognak elesni, halálokra olly igen számot tart a' közönség, hogy az Amphitheátrumnak azon kapuja, mellyen kihordatnak, a' temetés Istennéje nevé-ről nevezetik Porta Libitina.

Midőn illy néző játékok hirdettetnek, az a' ki azokat adja, 's Editornak vagy játék adónak nevezetik, írásban felszegezteti a' fellépő Gladiátorok számát, 's nem múltja-el közülök a' leghíresebbet megnevezni. Az innepi mulatságnak ő az Elölülője. A' bajvivók köteleztetnek fegyvereiket néki bemutatni, hogy megtudhassa, ha a' rendszabásokhoz vagynak-e alkalmaztatva.

De igen megcsalnád magadat ha azt hinnéd, hogy azok, kik ezen mesterséget üzik, annak egész iszonyatos voltát érzik, a' gyilkosság 's vérontás gondolatjaival gyermekségöktől fogva megbarátkozván, mások életét semminek sem, a' magokét igen kevésnek tartják, 's minden gondjok az, hogy örömeivel élhessenek. Ezen mesterség nálunk gyalázatosnak tartatik; 's ezen vélekedésre leginkább azoknak romlott erkölcei adtak alkalmat, kik azt gyakorolják. Vakmerőségeket 's szilajságokat csak a' tisztviselők' legnagyobb keménysége zabolázhatja-meg; 's ritkán történik valamely rendetlenség a' városban a' nélkül, hogy annak vagy kezdőji Gladiátorok ne volnának, vagy azok benne részt ne vennének. Legnagyobb részekre nézve az Arenát úgy lehet tekinteni, mint a' vesztőhelyet, hol vétkeikért lakolnak.

Illyenek azon emberek, kik szándékozását olly igen gerjesztik; némellyeknek közülök már régen

a' vesztő-helyen kellett volna kimúlni, mások pedig ugyan-azért, hogy ezen élet módot választották, nem érdemlik-meg hogy őket a' Társaság a' maga tagjai közzé számlálja.

Még ezen olly nyomorult és holdogtalan karbelieknek - is vagynak némelly meg-külömböztetések. Az önként vállalkozott Gládiátorok fellyebb valóknak tartják magokat a' kénszerítve szolgálóknál, jóllehet mind a' két rendbeliek egyenlő veszedelemnek vagnak kitéve. Mindnyájan kaphatnak jutalmat, pénz vagy tisztelő pálmát, 's néha azt a' fakardot-is, mellyel az árnyék harczokon élnek, innepi pompával megjutalmazás végett reájok övedzik. Ezen utolsó esetben megmenekednek minden bajvivői foglalatosságaitól 's egészen szabadokká lesznek, a' nélkül mindazáltal hogy a' polgárok közé felvétetnének. Az ilyenek különös egyesületet formálnak, kik az említett fakard (rudis) szótól rudiariusoknak hivattnak. Fegyvereket innepi pompával felfüggesztik Herkules templomába, 's attól fogva csak fényes innepek alkalmával harczolnak, de mindenkor csak úgy ha akarnak. A' legnagyobb tisztelet melly egy Gládiátornak tétethetik abban áll, hogy egy pántlikákkal körül-kerített virág koszorú adatik néki, melly Lemniscusnak nevezetik. Ezen jutalmak csak rendkívül való esetekben találnak helyet; de három esztendeig tartó szolgálat után törvény szerint mindenik szabadon bocsátatik. A' bajvivók a' harczolás módjához és fegyvereihez-képest különböző neveket viselnek.

A' Thraciusok karddal és paizszsal vivnak; ilyenek voltak azok, kiket legelőször láttál.

A' Retiariusokat és a' Mirmillókat-is már esmered.

A' Hoplomachusok egész testeken felvagnak fegyverkezve.

A' kettős fegyverűek (dimachaei) mindenik kezökben egy tört tartanak.

Az Essedariusok kocsikról harcolnak.

Az Andabaták lóháton vagynak, 's szemeik béköttettek.

Laqueariusoknak azok hívattnak, kiknek nincs más fegyverök, hanem csak fogó-török, mellyel el-lenségeiket megfojtani igyekeznek.

A' Bestiariusok vadállatokkal harcolnak.

Bustuariusoknak ezen szótól: bustuni, máglya, azok hívattnak, kik a' halotti játékoknál harcolnak. Végre vagynak Samnites néven olyanok is, kik a' vendégségekbe hívattnak, ügyességökkel a' vendégeket mulatni. Ezeknek nincsenek gyilkoló fegyvereik, 's ugyanazért a' többi Gládiátoroktól megvetettek.

Lucius olly csendesen beszélte-el mind ezeket, mintha valamely színjáték személyeinek magyarázatjáról volt volna szó. Én olly nagy sajnálkodással hallgattam beszédét, hogy fájdalmamat észrevette: „kedves Polykletem! így szólla mosolyogva, esmered szívemet, úgy hiszem hogy az nem kegyetlen. Én jobban esmerem mint te azon embereket, kik magok is bámulnának, ha tudnák melly részt vész sorsokban; hallottam több ízben beszélgetésöket, láttam semmi-revalóságjokat, 's nem mást csak megvetést tudok erántok érezni. Azomhan akármik legyenek, legalább hadi-seregeinkben a' hadakozás lelkit fenntartani segítik, mellyek minekelötte valamely táborozást kezdenének, mindenkor előbb Gládiatori játékot tartoznak nézni, hogy ifjaink egyszerre megesmerkedjenek a' sebekkel, a' vérrel és a' halállal; 's egyetlenegy nap a' polgárokból katonákat csinál.

De, felelék én, nem lehet-e attól félni hogy ez a' nép, melly enyi gyilkosság szemlélésével tápláltatik, a' maga polgártársain tesz próbát, 's azokra al-

kalmaztatja a' gyilkolást, ha a' polgári zenebonák' esméretére jut? Azt hiszed-e, hogy a' legvadabb katonák legvitézebbek és leghátrabbak? mi másképp gondolkozunk e' részben; a' mi bölcselkedőink úgy nézik az embert, mint természete szerint vért szomjuhozó állatot, mellynek mag-szelédítésén nem lehet eléggé igénykezni; 's melly minduntalan kész ismét kegyetlen lenni, 's csak szüntelen tartó törekedés által lehet benne az emberiség' érzéseit fenn - marasztani.

„Mit akarsz? így felele, mi a' történetek után szoktunk itélni, a' mi katonáinkat az egész világ rettegi, következésképen azon szokásokat, mellyek őket formálták, legjobbaknak kell tartanunk. Talám a' te hazád-is szabad volna még, ha Gladiátorjai voltak volna” — „Oh! felkiálték én, elébb mintsem Athéne azokat befogadhatóá, lekeltett volna rontanunk azon Öltárt, mellyet a' könyörületességnek emeltük!” —

SUP. KISS JÁNOS.

9.

Az Újságlevelekről.

A' műveltségnek, 's ebből folyó közönséges boldogságnak egyik leghathatósabb eszközei az Újságlevelek, mellyek által nem csak egy Nemzetnek tagjaival közöltetnek az emberi elmének mindég megszabott terjedő felfedezései 's találmányjai; hanem az ideáknak költsönös kiváltások által, az egész művelt

világnak külömbkülömbféle Nemzetei, szoros öszveköttetésbe hozattatnak. A' napi történeteknek ingere, 's tudományos foglalatoskodások által felébresztett egyes Ideák, mellyek a' halogatás által ismét elrepülnének, 's mellyek egész munkáknak tárgyai nem lehetnek, itt a' közönség eleibe terjesztetnek, 's másokat azoknak megrostálásokra vagy jobban kidolgozásokra gerjesztenek, 's ez által a' tudományos esmereteknek sok oldalú kidolgozását 's végső meghatározását eszközlik. Neveli az Ujságleveleknek becsöket, hogy ezekben az emberi esmereteknek minden tárgyai előfordulnak, 's leghamarább közöltetnek minden új felfedezések, azoknak széles mezejökön, úgy hogy az Ujságlevelekből, a' Nemzeteknek műveltségökre megálható bizonyossággal lehet következtetést húzni. Ide járúl az-is, hogy a' műveltségnek felsőbb polczán álló Nemzeteknél, a' tudományos Ujságokban sokszor az emberi elmének legszebb szüleményjeit találhatni, részszerint mivel a' tudományos újságoknak nagy száma, a' leghatalmasabb ösztön a' vetélkedésre, részszerint mivel a' Könyvárosok sokkal gazdagabban fizetik az egyes értekezések Íróit, mint sokszor akár melly nagy munkának kidolgozása is hozná be. Innen van, hogy a' jobb intézetű Journálok, hasonlók egy virágos kerthez, mellynek jól elrendelt szakaszaiban, minden rendű Dilettant magának megfelelő mulatságot, gyönyörködtetést és tanúságot talál, annyival inkább, mivel minden új csomóban az emberi elmének új virágjai illatoznak elébe.

Az Ujságlevelek közönségesen két külömböző fő tárgyoknak esmertetésére oszloznak, vagy tudniillik a' Nemzeteknek egymáshoz való politica relatióit, vagy pedig egyedül a' tudományokat illetik. Az első célra szolgáló levelek, közönségesen Ujságoknak, Ujságleveleknek; az emezt tárgyazók pedig majd Tu-

dományos-újságoknak, majd Journáloknak nevezetnek.

Az Újságoknak fő czéljok, hogy az idő történetit, a' különböző Nemzeteknek jelenvaló állapotjokat, az egyes Nemzeteknél uralkodó Ideákat, 's ennél fogva a' felvilágosodás mibenléttét, más Nemzetekkel közöljék, 's így a' Nemzeteket egymással költsönös ösztökölésben tartsák, a' polgári foglaltságok könnyebbitésére befolyanak, a' közönséges vélekedéseket igazgassák, 's e' képen a' közönséges felvilágosodást és műveltséget hatalmasan eszközöljék. Az Újságleveleknek nagy hasznokat avagy csak abból is elláthatni, hogy azokat még azok is olvasván, kik különben könyvek' olvasására kevés időt fordítanak, ez által nem csak politikai, hanem sokszor tudományos esmeretek is nagy számú emberekkel közöltetnek.

A' Culturának ezen hasznos segédszerét, a' régebbi időkben nem esmerték, nagy akadályul lévén ebben a' könyvnyomtatás' nem esmérése, és a' posták' nem léte. Az Újságlevelek Olasz országban eredtek. Alkalmatosságot adott reájok azon háború, melyet a' Venécziái Köztársaság viselt II-dik Solimánnal Dalmáziában, egy különös helyen közöltetvén akkor Venéziában 1563-ban, az írott levelekbe oda érkezett hadi és kereskedői tudósítások. Az olvasásért, egy már folyásból kiment váltópénzel, (Gazettával) kellett fizetni, a' honnan ez a' név által ment Olasz- és később Franciaországba is az Újságlevelekre. Németországban, a' XVII-dik Század' kezdetén jelentek meg hasonló Újságlevelek. Az Újságlevelek különösen Franciaországba és Angliába mentek a' tökéletességnek legnagyobb lépcsőjére, 's elláthatatlan befolyást nyertek. A' nevezetesebb Újságlevelek, mint Párisban a' Constitutionel, a' Journal des debats, a' Courrier français, a' Gazette de France; Angliá-

ban a' Morning Chronicle, a' Morning Herald, a' Times, a' Morning Journal, a' Morning Post, a' Statesman, a' Sun, 's még némelyek, mind roppant Intézetek, mellyek nagy számú embereket foglalatostkodtatnak. Így a' Constitutionel Pári'sban 8—10 sajtónak ad munkát, 's ezek éjjel nappal dolgoznak. A' fő-igazgatón, 's 6—8 együtt dolgozó tulajdonosokon kívül, 10—12 Redactorok közt vagynak a' külömbkülömbféle tárgyak elosztva, 's a' hónapi költségek valami 50000 frankra mennek; de lehet is gondolni, mivel egy vagy másfél columnát elfoglaló czikkelyért 100, 120, sokszor 150 frank Honoráriumot is fizetnek. Még nagyobb kiterjedésök van sok ángoly Ujságlevél-intézeteknek, mellyek a' határtalan nyomtatásbeli szabadságnál fogva, sokkal nagyobb Publikummal bírnak. A' Morning Chronicle-t annak tulajdonosa, Perry Úr, 1819 be, százezer fontra becsülte; 's minden Ujságlevelekben szörnyű nagy Capitálisok hevernek. Londonban minden héten 300,000 Ujságlevelek, 's Angliának Grófságaiba 650,000 újságlevelek nyomtatattak. Magában Londonban a' múlt 1826-ba 170 periodikus írások, 's egész Angliában öszszeségesen 483 Ujságok és periodikus levelek jelentek-meg, 23,400,000 lakosokra. Franciaország-nak 490 periodikus írásai vagynak 32 millióm lakosokra.

A' tudományos Ujságoknak, az újságszerető Franciaország volt feltalálója, 's valamint a' közönséges Ujságlevelekben, úgy amazokban is nagyon fennt állt a' többi Nemzetek' sorában. Denis de Sallo parlamentomi tanácsos, adta-ki 1665-be, Januarius 5-dikétől fogva, több más tudósok' társaságába a' Journal des Savans-t, melly minden több más társait felül élte, mivel csak 1790-ben hagyódott félbe; de 1816-ba a' XVIII-dik Lajos parancsolatjára ismét elkezdődött, 's Octoberben jelent-meg az első füzet.

Redactorai közt Francia-országnak első tudósai, mint Silvester de Sacy, Langlès, Raynouard, Raoul-Rochette 's mások lévén, most is egy ez Francia-országnak legbecsesbb Tudományos-újságai közül. — Elmellőzvéen most a' Francia és Angoly Journalisztikáknak közelebbi megismerterését, ez úttal különösen a' Német Journalisztika méltatására térek.

Ha a' Németeket, Francziákat és Angolyokat, az emberi műveltségnek ezen három főrangú képviselőit egybehasonlítjuk, a' pálmát minden habozás nélkül a' Németeknek kell adnunk. A' Német Literatura fényre és pompára nézve, amazoktól messze van, de belső értékre nézve sokkal felül múlja őket. A' Francia és Angoly Literatura, — kevés dicséretes kivétellel az újjabb időkben, — minden más Nemzetek' Literatúráját kizárja önnön köréből, mellyben mindent feltalálhatni képzél a' mit az emberi elmének elérni lehetséges, innen sok már rég az előtt más Nemzeteknél tett felfedezéseket magáéinak lenni gondol. A' Francziákat csak nem régebe esmertették-meg *Villers* és *Mad. Stael* a' Német Literatura kincseivel; az Angolyok pedig épen semmit sem tudtak róla. A' Német Literatura az egész tudós Világra kiterjeszti munkás kezeit, 's hasonlíthatatlan szorgalommal gyűjti össze mint azt, a' mi szép és jeles, 's előítélet nélkül dolgozza-fel azokat a' tudománynak tökéletesítésére. — Innen semmi más Nemzetek' Literatúrájában sem található az egyes ideáknak 's egyes tudományoknak olly közönséges felfogásait, és sokoldalú kidolgozásait mint a' Németbe. Ide járúl azon mély belátás, éles elme 's eredetiség, vagy egy szóval szoliditás, melly a' Német Literatura' nemesbb szüleményjeit bélyegezi, 's minden másoknál fellyebb emeli. Szép és figyelemre méltó, a' mit ezen tekintetben mond egy *Re-censens* a' *Hermesbe*: „*Deutschland* ist schon tau-

sendmal das Herz Europa's genannt worden, von welchem das Leben gebende und erhaltende Blut in alle Glieder der grossen Jungfrau ausströmt, — wohin es nach vollendetem Kreislauf wieder zurückströmt. Und so erscheint der Deutsche in jener Beziehung, als der gutmüthige Vater, der während er selbst, in einfacher ernster Lebensweise nur erwirbt, und das Erbe möglichst zu verwahren sucht, seine Kinder, die nachbarlichen Völker, gern in einem bunten Josephs-Rock gekleidet sieht, ihre leichtfertigen Spiele mit älterlichem Wohlgefallen gewähren lässt, und am Ende, ihre einzelnen Kräfte doch immer zu benutzen weiss, um das Herz der Kunst und Wissenschaft, und alles reinmenschlichen Lebensgenusses höher zu bauen, und freundlicher auszuschnücken." (Hermes oder kritisches Jahrbuch der Literatur, 2-s St. für das J. 1823. Leipzig. Brockhaus S. 345.)

Ezen sokoldalúság, melly egyáltaljába a' Németek Literatúráját karakterizálja, tulajdona különösen Journalisztikájoknak-is. A' Német Journálok, az egész tudományos világ szüleményeinek tárházai, 's épen ez volna a' legfontosabb céljok, minden Tudományos-újságoknak. A' magát izoláló, 's csak önn Literatúrájának kedvező, más Nemzetekéről pedig keveset tudni akaró Journál, nem felel-meg céljának, melly a' mint fellyebb-is mondódott, a' tudományos esméreteknek közlése, 's költsönös kiváltása. Ezen nemzeti előítéletből 's büszkeségből származó egyoldalúsággal bírnak csaknem minden Francia- és Angoly-Journálok, noha mind két részről mostanába hatalmas lépések tétetnek, annak kipótolásain a' mi eddig elmúlasztódott. Más dolog, az egyes Journáloknak, 's különösen a' kritikus intézeteknek tökéletesítése, a' mibe minden kétség kívül legfenntebb állanak az Angolyok, de a' kiket ebbe-is a' Brock-

hausnál Lipsiában megjelenő Hermes szerencsés előmenetellel igyekszik elérni. Azomban fájdalommal kelletik megvallani, hogy azon sokféleség, mellyel a Németeknek csaknem minden Journáljaik bírnak, 's melly megmaradhatna szintűgy az egyes fakkokba, neminémű tökéletlenségnek szülője. Igen kevés Journáljaik vagynak ugyan-is a Németeknek, mellyek kizárva, 's csupán egy tárgynak volnának szentelve, és azok-is, mellyek ezen tulajdonsággal bírnak, igen széllyel szórva közlik az esmertetésekét, úgy hogy a' ki újságkivánását egészen ki akarná elégíteni, minden fakkjain tartozó Journálokot kéntelen volna megvenni, a' mi egyes embernek ritkán van tehetségébe.

Az első széles kiterjedésű Journáljok a Németeknek, az Acta Eruditorum volt (1682—1776) mellyeknek nagyhírű dolgozói, felette sokat tettek annak előmentére. Ezen Folyóírás az újjabb időkben, nem annyira kritizáló, mint csak tudósító volt, 's a' Recensiók mellett értekezéseket-is közlött. Ezen időtől óta Németországban, a' tudományok minden szakaszába igen sok jeles Folyóírások jelennek meg. Egyéberánt most a' Német Szövetségbe, (ide nem számlálván Ausztriát és Burkus-országot) megjelenő Journálok és periodikus írások száma 305-re megy, 13,300,000 lakosokra. Burkus-országban 288 Journálok és periodikus írások jönnek-ki 12,416,000 lakosokra; Saxoniában 54 Újságok, 1,400,000 emberre; Bavoriában 48 Újságok 3,960,000 lakosokra. —

A. BALOGH PÁL.

10.

Bacó' Értekezései külömbféle tárgyokról.

*(Folytatás.)**A' babondról.*

Jobb az Istenben épen nem hinni, vagy léte-
léről kételkedni, mint felőle méltatlan és le-
alatsonyító képzzettel bírni; mért az első tsak
hitetlenség, a' másik pedig tiszteletlenség és
gyalázás. 'S valóban a' babona az Istenség el-
len elkövetett méltatlanság és illetlenség. Plu-
tarchus igen helyesen szól így: Jobban szeret-
ném, ha az emberek azt mondanák, hogy so-
ha sem volt a' világon az az ember, kit Plu-
tarchusnak hívnak, mint azt, hogy volt egy
Plutarchus, ki gyermekeit mihelyt születtek,
elszokta nyelni, mint a' költők Saturnusról
beszélnek.

Valamint a' babona azért hogy az Istent
gyalázza, nagy vétek, úgy az emberekre nézve
is veszedelmes. Az Istentagadás legalább a' jó-
zan ész reguláit, a' bölcselkedést, a' természeti
indulatokat, a' törvényeket, a' jó hír 's név
kívánását nem törli-el; melly dolgok még a'
vallás segítsége nélkül-is tudnának egy bizo-
nyos külső jó erkölcsöt fenntartani: de a' ba-
bona mind ezeket semmivé teszi, 's az embe-
rek lelkén határtalan önnkényű hatalmat gya-

korol. Az Istentagadás ritkán támaszt lázadásokat 's pártütéseket; mert az embereket inkább vigyázókká 's bátorságokról gondoskodókká teszi. Sőt tudjuk, hogy az olyan idők is, mellyekben (mint Augusztus' uralkodása alatt) mindenek Istentagadásra hajlottak, békességben folytak-el. Ellenben a' babona már sokszor romlását 's enyészését okozta az országoknak; mert egy új eredeti erőt vagy első mozditót hoz-bé, melly minden testeket erőhatalommal maga után von 's magával elragad.

A' babonánál a' köznép a' tanítómester; ott a' böltsek engedelmeskednek az eszteleneknek, 's a' természeti rend' felforgatásával az okok semmi erővel sem bírnak, 's tsak a' bevett vélemények tesznek mindent.

A' babonára alkalmat adnak az érzékeknek kedvező és hizelkedő vallásbéli szokások, a' Pharizeusi képmutatások a' szenteskedésnek kitsapongásai; a' hagyományoknak felettébb való és az Egyházat terhelő sokféle nemei; a' fő Papságnak olyan fortélyai, mellyekkel külső hasznok' és tekintetek' előmozdítására élnek; az úgy nevezett kegyes szándékoknak, mellyek újjításokra 's kény szerént választott Isteni tiszteletekre útat nyitnak, pártolása 's elősegítése; az emberi dolgokról vett példáknak lelki és vallásbéli dolgokra helytelenül való alkalmaztatása, melly szükségesképen tévelygő képzelődéseket szül; 's végtére a' nyomorúságokkal tellyes zavaros és elvadulást okozó idők.

A' babona, ha igaz ábrázatjában 's mezítlenen látszik, rút dolog; valamint a' majom az emberhez hasonlításaért, úgy a' babona-is a' valláshoz hasonlításaért annyival rútabbnak látszik; 's általa a' külömben hasznos vallás-

béli szokások nyomorult és haszontalan ceremóniákká válnak, nemkülömben mint néha az egészséges eledelek-is megnyűvesednek. De néha a' babonától való félelem-is babonával jár együtt; midőn azt hiszik az emberek, hogy annál jobb és igazabb útat választanak, mennél meszszebb eltávoznak az elébbeni babonás vélekedésektől. Azért a' vallás jobbításánál vigyázni kell, (mint a' gyomor tisztításánál) hogy a' megromlott részetskével együtt az egészségesek-is ki ne sepretenessenek, a' mi rendszerént történni szokott, mikor a' köznép viszi véghez a' vélt jobbítást.

Az uralkodásról.

Tagadhatatlanul szomorú állapotja a' léleknek az, ha kevés van a' mit kívánnia, 's ellenben sok a' mitől félnie lehet; ez pedig a' Királyoknak csaknem tulajdonképen való sorsok. Mint-hogy a' legfőbb tetőn állanak, nintsen semmi magasság, mellyre törekedhessenek, 's ez lelkeiket elbádjasztja. Más felől képzelődések tele van mindenféle képzeltt veszedelmekkel, 's ez megfojtja minden vidámságokat és jó kedveket. Egyik következése ennek az, hogy a' Királyok' szíve csaknem megmagyarázhatatlan; mert a' bizodalmatlan 's mindenek eránt gyanakodó lelket, mellyben semmi kitűnő és uralkodó indulat sintsen, igen nehéz megesmerni. Egy másik következés pedig az, hogy a' Királyok sokszor magok tsinálnak magoknak szükségeket és mindenféle tsekélységekre vetemednek, majd építéssel foglalatoskodnak, majd

megkülömböztető rendeket és társaságokat fundálnak, majd valamely egyes személy' felemelésével vesződnek, majd ismét valami kézimesterségben nagy ügyességre szert tenni igyekeznek. Így p. o. Nero a' tziterálásban, Domitianus a' nyilak' hegyezésében, Commodus a' hadazásban, Caracalla a' kotsiskodásban gyakorlotta magát. Ez hihetlennék látszik azok előtt, kik azt a' tapasztalást nem tudják, hogy az emberi lélek nagyobb örömet és magával megelégedést érez, mikor a' tsekély dolgokban előre megyen, mint mikor a' nagy dolgokban megállapodni kéntelen.

A' történetek olyan Királyokat-is mutatnak, kik uralkodásoknak kezdetében győzelmek és sok tartományok' elfoglalása által soká igen szerentsések voltak, uralkodások' vége felé pedig minthogy csaknem lehetetlen szüntelen előre haladni, 's épen semmi szerentsétlenséget sem tapasztalni, egészen elkedvetlenedtek, 's a' babonának hódoltak. Így járt Nagy Sándor, Diocletianus, 's az újjabb időkben V-dik Károly és egyebek. A' ki mindúntalan tovább tovább szokott menni, 's egyszerre olly akadályokat talál, mellyeket meggyőzni nem tud, az elveszti maga eránt való bizodalját és szeretetét, 's egészen más emberré lesz, mint a' ki volt.

Szölljunk most az uralkodás' helyes mérsékléséről. Az szintén olly nehéz, mint ritka dolog. Mert az igaz és felesleg való mérték egymással ellenkező dolgokból állanak. De egészen más ezen ellenkező dolgokat egymással özszekeverni, vagy egymásra következtetni. Nagy okosságból származott az a' felelet, mellyet Vespasiánusnak ezen kérdésére: Mi okozta

tulajdonkép Neró' megbukását? Apollonius adott: Neró, monda ő, igen jól értett a' tzi-teraveréséhez 's öszszeeggyeztetéséhez; de az uralkodásban majd igen feltekerte, majd igen megeresztette a' húrokat. Bizonyos dolog-is, hogy semmitem rontja-meg olly igen a' tekén-tetet, mint a' hatalomnak idétlen, egyenetlen 's mintegy ugrándo-zó változtatása, melly majd igen keményen parantsol, majd igen lágyon enged.

: Az ujjabb időkben a' Fejedelmek' saját álla-potjokat illétő politika nagy részént inkább ab-ban áll, hogyan kelljen a' már történt gonoszok és veszedelmek ellen orvoslást keresni, mint a' még nem történteknek okosan elejeket venni. De ez valósággal nem egyebet tesz, hanem a' halálos betegségben a' szerentsével még egy próbát tenni. Sohase mellőzze-el senki hidegen és gondatlanul az ollyan dolgokat, mellyek a' nyughatat-lankodásra 's háborgásra első alkalmat adnak; külömben azon szikrának, melly gyúladást okozhat, senki sem parancsolhat, sem a' helyet meg nem határozhatja, mellyből ki fog pattani.

A' Fejedelmek' dolgaiban számtalan nehézségek és akadályok adják elő magokat; de sok-szor saját indulatjaik és erkölcsaik okoznak legnagyobb akadályokat; mert nem ritkaság, hogy egészen ellenkező dolgokat kívánnak, mint Tacitus helyesen mondja: A' Királyok' kívánságai többnyire igen hevesek, 's gyakran magok között ellenkezők. De a' nagy hatalom-nak igen szokott hibája, azt hinni: hogy kénye szerint elérheti tzielját a' nélkül, hogy azon eszközökről gondoskodnék, mellyek a' czélhoz vezetnek.

Közök és dolgok a' Királyoknak van a' szomszéd Nemzetekkel saját feleségeikkel és gyermekeikkel, a' fő- és al-rendű Papsággal, az Ország' Nagyjaival, az al-rendű Nemességgel, a' kereskedő karral, a' köznéppel és a' katonasággal. Ezek között mindenik okozhat nekik veszedelmet, ha jól nem vigyáznak. A' szomszéd Nemzetekre nézve az előfordúlható esetek' külömbfélesége miatt lehetetlen bizonyos regulákat szabni egyetlen egyen kívül, melly mindenkor áll, ez pedig a' következő: a' Fejedelmek szünet nélkül vigyázzanak, hogy egyik szomszédjuk se öregbítse igen a' hatalmát, se új Tartományok' elfoglalásával, se kereskedésének gyarapításával, se határjaiknak az övékéhez való közelítésével, se egyéb móddal, a' mi által nekik könnyebben okozhatnának sérelmet és kárt. Míg ama három Fejedelmek: VIII-dik Henrik Anglus, I-ső Ferentz Frantzia, és V-dik Károly Spanyol Király uralkodtak, olly igen vigyáztak egymásra, hogy hármok' között egyik sem tehetett csak egy arasznyi földet-is magáévá a' nélkül, hogy a' másik kettő azonnal az egyerányúságot helyreállíttatni ne igyekezett volna. Annak a' szövetségnek-is, mellyet Quicciardini úgy néz, mint Olasz-ország nyugalmanak és bátorságának kútfejét, melly Nápolyi Király Ferdinánd, Florentziai Herczeg Medicis Lórintz és Májlandi Herczeg Sforza Lajos között kötött, hasonló következése volt.

Némelly Scholastikusoknak azon vélekedése, hogy egy háború sem igazságos, melly az ellenségtől előre való megtámadtatás nélkül kezdődik, nem érdemel figyelmet. Mikor a' következő veszedelemtől elegendő ok van fél-

ni, akkor igazságos és elegendő ok van a háborúra, ha szintén erőszakos sértegetés nem előzte-is azt meg.

Mit okozhatnak a feleségek a Fejedelmeknek, arról vagynak némelly igen kegyetlen és rémítő példák. Livia esmeretes arról, hogy Augusztust méreggel ölte-meg. Roxoláne Szolimán felesége, Mustafát, ezt az olly híres és vitéz Császári Herczeget férjével megölette, s az által férjének egész házat nagy zavarba hozta. II-dik Eduárd Anglus Királyt leginkább a felesége fosztotta-meg a királyi széktől, s az sietteté megölettetését. E'féle veszedelemtől mindenkor lehet, kivált akkor félni, midőn a Királynéknak elébbeni házasságból vagynak gyermekei, vagy házasság-törésben élnek.

A' Fejedelmek gyermekei-is már sok szomorú játékokra adtak alkalmat; általjában azt lehet mondani, hogy mikor az atyák a fiaik ellen való gyanúnak igen által adták magokat, többnyire szerencsétlen véget értek. A' fellyebb említett Mustafának megölettetése Szolimán maradvára nézve olly gyászos volt, hogy a Szultánnak következesi vagy örökségi jussa, soká kétségessé tétetett, mintha nem a Császári vérből származtak volna, minthogy II-dik Szelim cseréltt Herczegnek tartatott. Priscusnak egy szép reményű Császári Herczegnek, az atyja által, Nagy Constantinus által történt megölettetése hasonlóképen gyászos következeseket szült a Császári familiára nézve; mert Constantinus és Constáns, Nagy Constantinus' fiai, erőszakos halállal múltak-ki, s a' harmadik még meglévő fia, Constantius ugyan a' beteg ágyon holt-meg, de Juliánus már az ellen-is fegyvert fogott volt. Így Demetriusnak II-dik Fülöp,

Macedoniai Király fiának megölettetése-is az atyja' fejére tért vissza, úgymint a' ki bújában 's bánatjában holt-meg. E'féle példák igen nagy számmal vagynak, de olyan igen kevés van, vagy talám egy sints, hol azt lehetne mondani, hogy az atyakra nézve a' fiaik ellen való gyanakodásnak jó következéseit lettek volna, kivéven talám azt, midőn a' fiak indítottak háborút az atyjok ellen, mint Bajazet ellen a' fia I-só Szelim, és II-dik Henrik, Angliai Király ellen, ennek három fiai.

A' Főpapság-is veszedelmes lehet, mikor hatalommal-is kevélységgel-is fel van fegyverkezve. Így volt a' dolog Anselmusnak és Beckett Tamásnak Canterbury Érsekeknek idejében; kiknek pásztori botja a' Király fegyverével hartzra kelt, jóllehet büszke és heves természetű Királyokkal a' Veres Vilhelmmel 's az I-só és II-dik Henrikkel volt dolgok. Mindazáltal a' Főpapok miatt nem igen lehet veszedelemtől félni, ha a' Papság valamelly külső hatalmasságnak tekintete és védelme alatt nintsen, vagy ha a' Papok nem a' nép, hanem a' Királyok' vagy Ekkleziák' Patronusai által választatnak.

A' Fő-nemességet valamennyire ugyan szabályban 's a' királyi széktől illendő távolyságban kell tartani; de annak elnyomása a' Királyt csak egy kevéssé határtalanabbá tenné, de egyszer'smind bátorságtalanabbá-is és teheteflenebbé feltételeinek 's szándékainak végbehajtása eránt. VII-dik Henrik Királyról, ki szüntelen a' Nemesség' megalázásában dolgozott, megjegyeztem, ezt annak általam írt életében. Ez volt az oka, hogy uralkodása oly tellyes volt zűrzavarral és külömbféle akadályokkal.

A' nemesség ugyan nem kelt-fel ellene 's nem szegte-meg hűségét, de nem-is segítette elő elég buzgósággal dolgait; és így az egész tereh a' Király vállait nyomta.

Az alsóbb rendű nemességtől csak keveset lehet tartani, minthogy nem formál összefüggő testet. Néha ugyan ez-is beszélhet fellengző hangon, de keveset árthat. Az elnyomás helyett tehát inkább elő kell azt segíteni, hogy általa a' fő nemességnek hatalmát, mikor megszűs akar terjedni, mérsékelni lehessen. Azon kívül ennek, minthogy a' köznépre közvetlen befolyása van, a' köznép lázadásainak letsillapítására-is legtöbb hasznát lehet venni.

A' kereskedés az Országban olyan, millyen az életerő a' testben; ha az nem virágozik, az Orzágnak egyik vagy másik tagja ugyan jó erőben lehet, de az egész test vértelen és sovány lesz. A' vámoknak 's a' portékáktól járó adóknak felemelése ritkán szaporítja a' Királyok' jövedelmét. A' mit ezen az úton részenként nyerni lehet, az a' sűmmából elvesz, minthogy a' kereskedés fogy és alább száll.

A' köznép többnyire csak akkor veszedelmes, mikor hatalmas és közkedvességű vezérei vannak, vagy mikor a' vallásban 's régi szokásokban változtatások tétetnek, vagy az adózás terhessége 's az élelem' megnehezítése eránt panaszkodhatnak.

Végre a' Fejedelmekre nézve igen veszedelmes lehet a' katonaság, ha a' hadi seregek 's várbéli őrizetek egy testté egyesítetnek 's ajándékokra szoktattatnak. Világos példáit látjuk ennek a' hajdani Jantsárookban és a' Római Praetoriánusokban. De ha a' katonák illendőképen szedettetnek 's gyakoroltatnak a' fegy-

verben, 's ha ez különböző helyeken különböző vezérek alatt és ajándékozás nélkül történik, úgy soha sem veszedelmesek, sőt inkább igen hasznosok.

Á' Fejedelmek az égi testekhez hasonlítanak, mellyeknek befolyása a' köznép vélekedése szerént szerencsés vagy szerencsétlen időket szül, 's mellyek nagy tekintettel bírnak 's nagy tiszteletben részesülnek, de nyugtok nincsen. Minden oktatást, melly a' Királyoknak adattathatik, ezen két regulába lehet szorítani: El ne felejtsd hogy ember vagy, és el ne felejtsd hogy Isten' helytartója vagy; az egyik a' hatalomnak illő határok közzé szorítására, a' másik az akarat bölts kormányozására serkentse őket.

A' Tanátsról.

Nagyobb bizodalmat nem bizonyíthat ember ember eránt, mint mikor tőle tanátsot kér. A' bizodalom' minden egyéb nemeinél, abból a' mi az életre szükséges, csak valamelly részt engedünk-által másoknak, p. o. földet, jószágot, gyermekeket, betsületünket 's egyéb egyes dolgainkat; de azokra, a' kiktől tanátsot kérünk, mindenünket reájok bízunk. Melly igen erősen köteleztetnek tehát a' tanátsadók a' legpontosabb egyenes szívűségre 's legnagyobb jólelkűségre!

A' fejedelmek, még közzülök a' legböltsebek se hitessék-el magokkal, hogy tekintetöknek kissebbítésére válik, ha érdemes férjfiak'

tanátsával élnek. — Salamon azt mondja: a megmaradás a tanátsosnak bölts értelmében van.

Az emberi dolgok egyik vagy másik meghányattatáson tartoznak általesni; ha tanátskozás által meg nem hányatnak, vettetnek, bizonyosan a sors által annál inkább megfognak hányattatni, álhatatlanok 's újj meg újj változások' tárgyai, 's olly tántorgók fognak lenni, mint a' részeg emberek.

Valamint Salamon a' tanáts' szükséges voltát általlátta, 's az azzal élés' mesterségét tudta; úgy a' fia annak következéseit igen tapasztalta, mert az ő, az Istentől olly igen szeretett országa egy rossz tanáts által elébb kettészakasztatott, azután meggyengített. Tanúságunkra két billeg van sütve ezen tanátsra, hogy a' rossz tanátsot mindenkor megesmerhesük; egyik az, hogy fiatal emberek' tanátsa volt, másik az, hogy erőszakvételt tanátsolt.

A' régi böltsök egy példázatban rajzolták-le azt a' szoros és elválhatatlan egygyességet, mellyben a' Királyoknak a' jó tanátsal lenniük kell, valamint azt-is, mint kell a' jó tanátsot használniok. Az elsőt az által fejezték-ki, hogy Jupiterrel Metist (melly szó okos tanátsot jelent), feleségül elvétetik, azt akarván jelenteni, hogy a' Fejedelmeknek a' jó tanátsal olly szoros egygyességbe kell lenniük, mint feleségekkel. A' második dolog a' következő költemény által adattatik-elő: Metis hamar férjhezmenése után Jupitertől terhbe esett, de Jupiter nem várta-meg szülését, hanem őt elnyelte; melly meglévén, maga esett terhbe és a' felfegyverkezett Pallást szülte fejéből. Ezen csúfos mesében az a' titok van elrejtve a' feje-

delmekre nézve, hogyan kelljen magokat titkos tanácsosaik eránt alkalmaztatni. Elsőben t. i. a' dolgokat velek tanácskozássra kell venni, melly által azok mintegy terhbe esnek; de azután mikor benne a' tanács érne kezd, és a' születéshez közel van, nem kell megengedni, hogy a' tanácsosok' gyűlése adjon-ki parantsolatot, mintha a' dolgok attól függenének, hanem magok tegyenek határozást, 's mutassák-meg az által a' világnak, hogy a' végzések és rendelések (mellyek minthogy böltseséggel és hatalommal fel vagynak ruházva, a' felfegyverkezett Palláshoz hasonlítanak) ő tőlök magoktól származnak, 's nem csak az ő tekénetöknek, hanem az ő saját eszöknek-is születményjei.

Szölljunk most a' tanátsal járó alkalmatlanságokról-is, és azoknak orvoslásáról.

Háromféle alkalmatlanság jár a' tanácskérdéssel. Eggyik az, hogy a' véghezvendő dolgok kevesebbé maradnak titokban; másik az, hogy a' Fejedelmeknek tekintete miatta szenved, mintha nem magoktól 's magok szerint cselekednének; harmadik pedig az, hogy könnyen lehet rossz tanácsost találni, ki inkább a' maga mint a' Fejedelem' hasznára néz. Ezen káros következtések' elkerülése végett némelly Olaszok különös titkos tanácsosokat javasoltak, millyeneket utóbb egynéhány Francia Királyok Kabinét név alatt bé-is vettek. De ez az orvoság rosszabb mint maga a' nyavalya. Azon dolgoknak, mellyek felett tanácskozás tartatik, eltitkolása úgy történhetik-meg, ha a' Fejedelmek nem közölnek minden dolgot minden tanácsosaikkal, hanem mind a' személyeket, mind a' közlendő dolgokat jól megválaszt-

ják. Az sem szükséges, hogy a' Fejedelem, mikor valami eránt tanátsot tart, kinyilatkoztassa, mi legyen szándéka. De őrizkedjenek a' Fejedelmek attól-is, hogy az eltitkolandó dolgok magok által ki ne tudódjanak. A' fellebb említett Kabinétekről azt lehet mondani: *plenus rimarum sum*, olyan vagyok mint a' megrepedezett fazék, mellyből a' víz kifoly, az az: semmit sem tudok eltitkolni. Eggyetlen egy tsatsogó, ki ditsóságának tartja, ha titkokat tud és mondhat, többet fog ártani, mint a' mennyit használhatnak sokan, kik kötelességöknek tartják az eltitkolást. Valóban fordulnak-élől gyakran olyan dolgok, mellyek mély eltitkolást kívánnak, 's az ilyeneket a' Királyon kívül legfellyebb csak egy vagy két embernek szükség tudni. Az ilyen kevesek között való tanátskozás rendszerint szerencsés kimenetelű-is; mert ott azon kívül, hogy könnyebb az eltitkolás, a' dolgok' menetele-is állandóbb, jobban egy lélektől vezéreltetik 's kevesebb tzivakodással történik. Igaz azomban, hogy ennek jó következése úgy tetszik-ki leginkább, ha a' Király maga jó észszel és saját erővel bír, 's ha élesen látó tanátsosai vannak, kik egyszer'smind urok' czélját szüntelen szemök előtt tartják. Így történt a' dolog VII-dik Henrik Ánglus Király' idejében, ki a' fontosabb országos dolgokat csak két tanátsosával Mortennal és Foxal közlötte volt.

Hogyan kelljen a' Királyi tekéntet' kissebbedését gátolni, arra megtanít a' fellyebb említett mese. Sőt inkább nevedekni fog a' Királyok' tekintete, ha a' tanátsban előlülőséget viselnek. Nem-is volt még eddig soha-is az az eset, hogy tanátsosaik miatt tekintetökből vesz-

tettek volna, ha csak egyes tanácsosok nagy hatalomra szert nem tettek, vagy többen egymással szorosán nem egyesültek. De ezen két hiba könnyen észre vétethetik és megorvosolhatóak.

A' mi az utolsó alkalmatlanságot illeti, hogy t. i. a' tanácsosok inkább a' magok, mint Fejedelmök' hasznára nézhetnének, vagynak mindenkor igaz-szívú, egyenes-lelkű, igazságszerető és igaz-mondó emberek, kik mind a' ravaszságot mind a' magokba zárkózást kerülik. Mindeneknek előtte illyeneket keressenek a' Fejedelmek magok mellé. Külömben-is ritkán egyesülnek a' tanácsosok olly szorosán egymással, hogy egyik a' másikra ne vigyázzna, 's hamar fülébe ne menne a' Fejedelemnek, ha valamelyik ellenséges szándékkal volna, vagy magános célra dolgoznék. A' legjobb orvosság e' részben az, ha a' Királyok az ő tanácsosaikat 's ezek az ő Urokat jól megismereni igyekeznek:

Principis est virtus maxima nosse suos.

De másfelől az épen nem illik, ha a' tanácsosok a' Fejedelem' személyes tulajdonságait felettébb fürkészik és vi'sgálják. A' jó tanácsosnak egyik legszükségesebb tulajdona az, hogy jobban ösmerje az Urának dolgait, mint hajlandóságait. Akkor hihetőképen a' tanácsadásban jobban igyekszik kötelességének mint Fejedelme' kényjének eleget tenni.

A' Fejedelmeknek az-is igen hasznos lehetne, ha a' vélekedéseket elébb fejenként minden tanácsostól 's azután közösen a' gyűlésben mindnyájoktól kívánnák megérteni. Mert az ollyan vélekedés, mellyet magánosan adunk:

többször nagyobb szabadsággal, az pedig, melyet mások előtt adunk, nagyobb megfontolással mondatik-ki. Mikor másoktól külön vagyunk válva, akkor saját hajlandóságunk, mások társaságában pedig jobban mások' tetszése szerint szeretjük magunkat alkalmaztatni. Azért tehát a' Fejedelmek a' kisebb rangúakat kérdezzék-meg magán, hogy szabadabb vélekedést hallhassanak, a' főbb rangúakat pedig társaságban, hogy annál nagyobb vigyázással magyarázzák-ki magukat.

Azt-is sokszor meg kell gondolni, hogy a' holt könyvek legjobb tanácsadók, minthogy az igazságot soha sem tagadják-meg; az élő tanácsosok ellenben könnyen vetemedhetnek hízelkedésre, igen hasznos tehát a' könyvekből sokszor olvasni, kivált az olyanokból, mellyeknek írói az Ország' kormányján ültek.

A' tanácskozások máj világban csaknem semmik sem egyebek, mint barátságos özszejövetelek és nyájas beszélgetések, mellyekben az özszejövők inkább mulatják magokat valamely tárgy felett, mintsem hogy a' mellette és az ellene hartzoló okokat fontolgatnák. Többször igen sietnek a' tanácskozással és a' végzésekkel. Jobb volna a' fontosabb dolgoknál egyik napon a' tanácskozás alá tartozó tárgyat előadni, és a' másikon róla tanácskozni. *In nocte consilium*, éjjel eljő a' tanács.

Hogy egyes emberek' kérelmeinek meghalgtására bizonyos napok határozottassanak, azt helyesnek tartom; mert úgy a' könyörgők tudják az időt, mellyhez magukat alkalmaztatniok kell, 's az egyéb napi gyűlések akadály nélkül fordíthatnak a' szükséges dolgoknak vizsgálására. Mikor különös választmány ren-

deltetik a' végre, hogy bizonyos dolgok a' gyűlés számára előre meghányattassanak 's elkészíttessenek, jobb ha olyan tagokból rendeltetik az, kik az igazságot szeretik 's még egyik résszel sem tartanak, mintsem ha az egyenlőség' eszközlése végett mindenik felekezetnek egynéhány buzgó pártfogói vétetnek-fel.

Azt-is helybe hagyom, ha nem csak rövid ideig, hanem a' környülményekhez képest mindenkor tartó választmányok-is rendeltetnek, mellyeknek kötelességek legyen p. o. a' kereskedésre, a' finantiára, a' háborúra, a' királyi kegyelmek' tárgyaira, a' közös panaszokra, az Ország' egyes tartományaira 's a' t. ügyelni.

Ha az eset adja-elő magát, hogy valamely országos tanátskozó test, a' maga értelmesítése végett olyanoktól, kik valamely különös hívatalt viselnek, vagy különös mesterséget gyakorolnak, p. o. törvénytudóktól, bányászoktól, kereskedőktől, művészekről 's a' t. vélekedést kíván, ezt elébb egy választmány előtt kell beadatni, 's azután ha a' környülmények kívánják, az egész gyűlés előtt. De azt nem kell megengedni, hogy az olyanok oda seregesen 's czéhenként menjenek, mert úgy a' tanátsadó test nem annyira értelmesíttetnék, mint a' kiabálás által elkábíthatnék.

Mikor a' Király maga visel a' tanátsban előlülőséget, ójja magát szándékának hamar való kinyilatkoztatásától. Ha szándékát hamar kinyilatkoztatja, a' Tanátsosok a' szerint alkalmaztatják magokat, 's a' helyett, hogy szabad vélekedéseket nyilatkoztatnának-ki, fogják zengeni, én-is olyan értelemben vagyok.

11.

Többféle tárgyú levelek.

(Folytatás.)

IX.

Mit mondok két Írónk közt legújabbán történt literátori perre? Mit mondok a' házi-rostának azon oldalára, mellyben egy munkámról szó van? Ezek olly kérdések, édes barátom, hogy nem örömet válaszolok reájok. Nem tudod e, milly nagy vétek, valamely nagyhírű Író 's kivált Kritikus ellen az igazatis kimondanunk? 'S ha körülöttünk egy darázs dong, belészúrjunk e az egész darázs-fészekbe? — Tehát hogy felelek, csak azért teszem, mivel te kérdél, 's neked sem mondom-el mind, a' mit gondolok. Első kérdésedet a' mi illeti, csak azt válaszolom reá, hogy azon perló Uraknak egyike úgy hibázott a' maga védelmében, mint a' másik a' visszatámadásban; mivel egyiknek sem volt szeme előtt a' *justum et decorum* megtartásának szent kötelessége. 'S azon ellenfeleknek egyikén, ki nekem az utóbbi Országgyűlés ólta szeretett barátom, és karaktere a' legnemesebb, mellyet valahà fiatal emberben ismerék, — kimondhatatlanúl kell csudálkoznom, miként írhatott ezzel a' hévvel. De végre bámulásomat az a' gondolat csendesíté-le, hogy ha fel tud indulni a' megbántáson, ki nem ok nélkül bántatik-meg, mennyi-

vel inkább felindúlhat a' megbántásért az ártatlan, a' szelid, a' nemeslelkű? Illy alkalommal könnyelműséget mutatni aanyi lenne, mint a' becsületézés' hijányát árúlni-el. — Szóllok a' második kérdésedre-is. Erre sem indulatosan, erre sem elkeseredéssel; mivel akár írok, akár munkám' bírálását olvasom, mindég előttem tartom egy jeles német Írónak e' mondását: *Hinge der Gemüthsfrieden des Schriftstellers, die Freudigkeit seines inneren Lebens, von den augenblicklichen Wirkungen ab, die seine Thätigkeit im Publicum hervorbringt; so würde das Gefühl des Glücks und des Unglücks nirgends ungleicher vertheilt sein, als in der literarischen Welt.* — Mikor a' házi-rostát az előtte álló 's vi'sgálat alá vett Jegyzetek után olvasám, legott az ötlék elmémbe, hogy ezen rostát legalkalmasabb lett volna azzal a' czimmel, megtisztelni, mellyel Fáy András Úr az 1825-diki Minervában, a' „*Mire szántam a' fiamat?*” és az 1826-diki Hébében a' „*Két jó tanács*” nevű munkájit megajándékozá. Egyéberánt sem szeretem a' Kritikát rostának nevezni; mivel ez csak aszszonyok' kezébe való, mint a' pemet és a' sütő-lapát. Tisztítás végett inkább vegyen a' férjfi gyalút vagy simító-vasat kezébe. Kinek abban áll gyönyörűsége, hogy a' tisztítandóból semmi se maradjon-meg: valamint a' ritka rostából mind kieresztheti a' magot, úgy a' gyaluval-is kedve szerént addig tisztíthatja, faraghatja, simíthatja a' művet, míg egészen semmivé lesz. Továbbá, a' melly Kritikus rostával tisztít, könnyen úgy járhat, mint *Boccalini*' meséjében az a' Kritikus, kit fáradozásiért Apoll a' polyvával ajándékoza-meg. — Azon munkácskám, melly a' házi-rostának dolgot ada, kettésen van recenseálva, mint láthatod. *Elsöben* t. i. pantomimice, hol csak ??? és !!! (kérdő 's felkiáltó jelek) czáfolnak. E' neme a' Kritikának legkönnyebb; mivel így nem kell az

ellenállítást okokkal támogatva bebizonyítani. De hogy e' módja a' Kritikának Recensio e? reménylem, erre magaddal együtt más józanítéletű 's részrehajlatlan társaink-is tagadólag fognának felelni. *Másodszor* recenseáltatik az utánna következő *házi-rostában*, ugyan a' derék Meseíró Fáy András Úr által. Itt sem recensio' manierjában, hanem olly húmorral, mellyel bohózatait és meséjit írni szokta; erre mutat rostájának elején, a' *házi-eb'* és a' *gyanakodó varjú'* felhozása-is. — *Szok* szavam után áll mindjárt egy parenthesisbe zárt felkiáltó jel; mint gondolom, azért, hogy a' rostáló Úr nem ismeri a' tájszavakat. Nem azért lőn az ott általam úgy írva, mintha nem tudnám az ígehajtogatást: *szokom*, *szokol*, *szokik*; (sőt bosszankodom-is, midőn Íróink az *ikes* igékre nem vigyáznak, és Fáy András Úr' példájára: *el ne ess*; *igyekezz*; *lefejlene*; *így se pénz*, *se posztó*; — *nyugodjon*; *igyon*; 's t. e'f. hibás grammatikával élnek) — hanem azért, mivel a' *szok* szóval *solet* helyett élnek, megkülönböztetésül a' *szokik*, *assvescit*, *consvescit* igétől. Igaz ugyan, hogy ezen értelemben a' latin *assvescit*, *consvescit* ígét rendszerént *megszokik* szóval tesszük-ki; de mondjuk: *megszokott e már?* Ekkor a' *szokik* is *assvescit*, *consvescit*; ugyanezen különbségért élnek a' *szok* igével *solet* helyett, kivált túl a' Dunán. Ezt tehát ha csak úgy tekintjük-is, mint csupa provincialismust, akkor-is nyelvünk' dicső sajátságáról és gazdag létéről térsen az bizonyoságot; 's ha az aesthetikának semmi kifogása nints ellene, kell e azért untalan a' rostát vásítani, hogy a' nyelvben minden szót a' szoros regulához kötni nem lehet? Hogy pedig a' *szok* ígére szükség van, ez okozá, hogy a' *szokik* helyett *solet* értelmében a' múlt időt használták, el kívánván kerülni e' kitévelt: *szokik élni*, 's így ejtették: *szokott élni*. Mivel azonban a' jelenvaló időre-is szükség azon ki-

fejezést használunk, tehát a' szokik élni, szokik esni, szokik lenni 's a' t. helyett: szok élni, szok esni, szok lenni 's a' t. jöve gyakorlásba. Eggyik jelesebb Írónk, Kisfaludy Károly is jónak tartá a' szok tájszóval élést, solet értelemben, hol így ír:

A' kezdő mindent jónak tart, könnyen elégszik;

A' bölcs tudja, minő fáradozásba kerül

A' művészi tokély; góg szemmel nem szok ítélni; —

Keskeny hézagokát csak szoros elme vadász.

Vagy talám, a' rostáló Úr' igazatszerető bírálása szerint, — a' mi egy Írónál nem hiba, másnál az hiba lehet? Ez ugyan különös philologia lenne! — Ha munkámban némelly szó után: ! és? van ok nélkül oda illegetve Kritikus Uramtól; hát a' hol ő a' Költők' fej feletti gloriájokat ironiázva előszámlálja, mint tőlem elhagyottakat és ismeretleneket: az Íróknak egymás között zajlongó helyzeteiket; ú. m. a' literátori czéheskedést, a' villámterhes felkiáltásokat, az autodafés kacajokat, anathémás szájvonásokat és csattogásokat, a' kétértelmű pantomimeket, a' pythiai szavakat, jégtorlatú arczvonásokat; — mind ezek hány ??? és !!! jeleket megérdemlenének magok után! Ezek ám ama tarka harlequin-köntösök, melyekről a' házi-rosta' 4d. számában végen említés van! — Bizonyosan tudom, hogy Göthe a' Kritikát így osztá-fel: *Es gibt eine zerstörende und eine productive Kritik*; de a' házi-rostának 4d. száma — legalább az én rövid belátásom szerint, — ennek eggyik osztályába sem tartozik; hacsak a' Kritikának valamelly transcendentális világkörébe nem való. — Mint szerencsétlen, a' kinek minden műv tetszik, úgy szerencsétlen, a' kinek egy műv sints tetszésére. — Nálunk már sok Író előadta mind a' mije volt; 's ez most mind Kritikákat ír. De vajha senki se is írna egyebet! Így a' Recensensi viszketeg utoljára nem

találna tárgyat, bíráló dühének gyakorlására; 's ebből talám az a' haszon lenne, hogy kiki önmagát fogná megbírálni, 's az önisméret' szép tudományában dicséretes előmentséget tenne. Csakhogy ez nem igen kapós tudomány! Inkább csupa Antikritikával fordúlna-fel akkor ez a' világ, mint most ez az én unalmas levelem. — — Annyit még-is mondhatok, édes barátom, hogy a' házi-rostának az a' része, mellyről eddig szó vala, sincs tanúság nélkül. Én azt tanulám belőle, hogy a' jó Meseíró nem mindég jó Kritikus-is. — — Lásd, milyen iskolai formája lőn e' levélnek! Visszatekintek soraimra, 's azt látom, hogy csaknem egy Antikritikus' szerepét játszottam. De a' nyelv olly drága kints, hogy egyetlen egy szó-is megérdemli az idő- papiros- és tén-ta-vesztegetést. — Tulajdonítsd e' hosszú levelet magad' kérdéseinek, és annak, hogy neked akármely baráti kérdésedre sem akarnék válaszsal egészen adós maradni. — Szeressd tovább-is barátodat!

X.

Nem régen Amáliának, annak a' jónak és szépnek látogatására mentem, hol a' szeretetre méltó lyánnyal egy gyönyörű, andalgó, lassú magyar dalt emlegeténk, 's a' nem csupa külső, hanem lelki bájjal-is ragyogó Kisasszony legott ajánlotta nekem, hogy az említett komoly dalt Guitarr-vezetéssel el fogja zengeni; nem azért — úgymond, — mintha ő azzal dicsekedni kívánna, hanem mivel az énekekről folya beszélgetésünk, 's mivel mondtam, milly nagyon kedves nekem ama' szóban lévő dalocska. Mint-hogy pedig a' remek rajzolat, a' szép hangú ének,

's a' felséges járdallású muzsika, mindég forró láng-ra gyúlasztják érzésimet, Amáliának ama' reám nézve nagyon becses ígérete már eleve magamon kívül ragadott. Kezébe vevé most Guitarrját a' gyönyörű lyányka, 's hőszerű ujjacskáji lassudan megpendítvén azt, a' legelső hang-is új szerelmet önte belém a' magyar nóták eránt. Az éneket megnyitó hangadás után, kitűnő varázserővel szárnyalt Amália' rubin-ajkairól a' mennyei harmónia, mellynek tiszta ezüst accordja a' Guitarréval öszszevegyülvén, valómat sem tudva, csupa érzetté olvadék. A' rózsaevű Amáliának egy kitsiny lánytestvérét, a' ki semmi kérlelésére nem hajolva, keservesen sira, behozá ölében azalatt a' dajkája, szinte ama' szobába, mellyben mi voltunk; reménylette, hogy itt a' sirástól majd meg fogna szünni. A' sikoltva siránkozó kised lyányka szorgalommal és buzgón figyelmeze nénéje' hangozásira, legott elnémúlva hallgatá a' dicső hangművészetet, úgy, hogy a' Guitarr' és az ének' hangjai, még a' leglágyabbak-is, tisztán hallhatókká lettek, 's azokon az édes ártatlan lyányka édes álomba szenderge. Oh! milly ellenkező hatással munkálkodott itt bennünk a' gyönyörű hangzat! A' kis lánynak megszüntette keservét, megadta nyugalmát; belém pedig olly édes kínos epedést lövelle, 's olly nyugtalan érzeményt ada, mellynek leírására minden igyekezetem haszontalan lenne.

XI.

Jaj! édes barátom! kímélj-meg, kérlek, a' nyelv-mívelő magyar Academia' felállításának még csak említésétől-is! Honnunkban a' legszebb igyekezet a' legörvendetesebb jövőndöket ígéri. Már eleve szívlobogva képzeljük, előnkbe varázsoljuk Nemzetünk' arany-századát; 's mikor a' teljesedést legforróbban óhajtjuk, midőn azt véljük, hogy már igen kevés lépés van célunkhoz; akkor látjuk, hogy örömmünk csak a' képzelet' világában volt alapítva, 's minden következés nélkül suhant-el, mint a' szép álom; — akkor látjuk, hogy ama' lépések, mellyekkel a' köz-öröm' honához véltük magunkat közelíteni, sirunkhoz vittek közelebb, mint életünk' napjaiban minden lépteink. — Oh! ha ezeket elgondolom, nem kevésbbé fáj szívem, mint azon édes anyáé, ki özvegyi karjain apró gyermekeit a' temetőbe, elhúnyt jó atyjok' sírdombjához vezeti.

N. A. KISS SÁMUEL.

12.

Válogatott Darabok az Ánglus Szemlélőből. Időnkre 's Hazánkra alkalmaztatva egy Társaság által.

(Folytatás.)

XII.

A' gazdagodás' mesterségéről.

Magister artis ingeniique largitor

Venter — — — — —

Persius.

Az elme' mestere, melly butákat-is sokra

Tanítani képes, a' gyomor — — —

Lucian kigunyolta az idejebéli bölcseket, kik egymás között egyet nem érthettek abban, valyon a' gazdagságot, a' valódi javakhoz kelljen e számlálniok, vagy sem. Azok, kik a' sanyarúbb felekezettel tartottak, azt az igaz boldogsághoz egy általján fogva szükségtelennek, egyebek ellenben szükségesnek vélték lenni.

Én igen hajlandó vagyok azt hinni, hogy mennél inkább megcsinosodott a' Világ, annál kevesebben eggyeznek a' sanyarú felekezet vélekedésével; 's alig hiszem, hogy a' mi időnkben olly kemény gondolkozású ember találtat-

nak, ki azt állítaná, hogy a' tisztességes jövedelemnek és jó értéknek nagy hasznai nem volnának. Az én gondolatom szerént a' legjobb és legbölcsebb férjfiak sem tagadhatják azt, habár sokat megvetnek-is abból a' mit a' világ gyönyörűségnek nevez: hogy mértékletes vagyonság által magok egy bizonyos tekintetet, tanácsadásaik és cselekedeteik pedig nagyobb fontosságot nyernek.

Úgy találjuk, hogy minden karban valamint általjában a' kereskedésben, leginkább kiki azon igyekszik, hogy a' gazdagabb polgárokat segítse-elő; 's ezt közönségesen az emberi természet azon romlottságának szokás tulajdonítani, melly szerént az emberek azoknak szolgálnak legörömelebb, kiknek a' szolgálatra legkevesebbé van szükségök; de ez helytelen ítélet, mert ha az embereknek e'féle magokviselőket vizsgáljuk, megfogunk győzzetenni, hogy ez az okosságon épül; minthogy a' természeti okosság' regulái szerint gondolkodva, hihetőbb, hogy elébb megcsalhatnak bennünket a' szegények, mint azok, kiket tehetőségek a' pénznek alacsony kísértésétől megmenteni látszik.

'S ugyan ez az oka annak, hogy a' köztársaság leggazdagabb polgárjait úgy tekinti, mint nyúgalmának és javának legbuzgóbb előmozdítóit, 's következésképen egyebeknél alkalmabbaknak tartja a' legfőbb és legfontosabb hivatalok' viselésére. Ellenben Catilina' ezen mondása, mellyet azon alávalókhöz, kik részére hajoltak, 's kikből utóbb hadiserege állott, intézett: hogy ők nem másból, csak a' polgári háborúból reménylhetnek valamit, sokkal igazabb volt, mintsem hogy követőinek szívökre nagy bényomást ne tett volna.

Úgy hiszem nints okom attól tartani, hogy az, a' mit itten a' pénznek dítséretére mondék, olvasóim' legnagyobb részinél elégséges ne lenne ezen levelemnek mentésére, melly a' *meggazdagodás' mesterségét*, vagy a' *szerencsésé lehetés' módját*, tárgyalja.

Első és legbizonyosabb eszköz ezen célhoz jutásra a' *takarékosság*. Nem minden emberek egyaránt alkalmasok pénzt keresni; de ezen említett virtusnak gyakorlása, kinek kinek tehetségében áll. Úgy hiszem, kevés emberek találhatnak, kik ha lefolyt életükre vissza emlékeznek, úgy ne találják, hogy igen vagyonos emberek lehetnének, ha bizonyos kis summákat megtakarítottak volna, mellyeket haszontalanul eltékozlottak.

A' takarékoság után legelső eszköz a' *szorgalom*; 's úgy találom, hogy ezen két tulajdonságok, a' következő három olasz példabeszédben igen helyesen ajánltatnak: a' mit magad megtehetsz, azt ne tetesd mással; a' mit ma megtehetsz, ne halaszd hólnapra; és soha se tartsd figyelemre méltatlan csekélységnek a' kicsiny bévételeket és kiadásokat.

A' harmadik eszköz a' meggazdagodásra a' *munkálkodásban való jó rend és mód*, melly szinte úgy, mint a' két első, még a' legeggyűbbtől-is kitelik. A' híres de Wit, ki a' maga idejében egy volt a' legnagyobb Politikusok közül, egy barátjának ezen kérdésére: hogyan tudna olly temérdek sok foglalatosságokat egyedül maga megbírni? ezt felelte: hogy minden mestersége egyszerre csupán egy dolognak tevéseben állana. Ha valamelly dolgot szükséges tennem, monda, akkor semmiről sem gondolkodom másról, míg azt véghez nem vittem. Ha

házi dolgaim kívánják szorgalmamat; tellyes erőmet reájok fordítom, míg azokat rendbe nem hozom.

Rövideden gyakran látjuk, hogy sok ügyetlenebb és lassú eszű emberek nagy birtokra tesznek szert, mivel foglalatosságukat rendszeren tudják elintézni; ellenben sok nagy talentuak és eleven képzelődésűek, gazdaságokat a' helyett hogy jobb karba helyheztenék, inkább zavarba hozzák.

A' mondottak szerint, reményilem alapigazság gyanánt állíthatom ezt: hogy minden józan és okos elméjű ember, csak akarjon környül-állásaihoz képest, gazdag lehet. Mert ha néha azt tapasztaljuk, hogy a' legügyesebb emberek sem gazdagodnak-meg, annak az az oka: mivel vagy valamelly más dolog miatt a' gazdagságot megvetik, vagy nem máskép akarnak gazdagságra szert tenni, hanem csak úgy; ha magok fejük szerint tehetnek, 's e' mellett az életnek minden örömeiben részt vehetnek.

De meg kell vallanunk, hogy a' gazdagodás módjának ezen közönséges reguláin kívül, találatnak itt-is, mint minden egyébb környülményeiben az életnek, még sok mellékes mesterségek.

'S jóllehet azon eszközök, mellyek által az emberek pénzre akartak szert tenni, már régtől fogva igen külömbfélék voltak; 's jóllehet az újabb időkben még tetemesebben megsaporodtak; még-is olly tágas mező marad e' részben hátra a' találmányokra, hogy minden ember könnyen csinálhat gyarapodására olyan rajzolatokat, mellyek elébb senkinek elméjében sem fordúltak-meg.

Naponként látunk e'féle új rajzolatokat, mellyek az éhes és elmés emberek által gondoltatnak-ki, 's tanúbizonyságúul szolgálnak arra, melly igen felette találós az emberi elme az e'féle dolgokban.

Scaramoucheról, ki egy volt a' leghíresebb Olasz Színjászok közül, azt beszélük: hogy midőn Párisban a' pénzből kifogyott, egy híres kalmár' boltjának ajtajához állott, 's mindenektől, kik tobákot vettek, elmentekkor egy szippantatot kért. Minekutánna e'kép' külfölkéle tobákból sokat öszszegyűjtött, azt ugyan azon kereskedőnek ólcson eladta, ki midőn a' csint észrevette, ezen keveréket *száz levelű tobák* név alatt árulta. Azt mondják továbbá, hogy Scaramouche illyen módon meglehetősen eléldegélt mind addig, míg a' gazdagodás' mohó kívánsága miatt, egy katona-tisztnek pixisébe olly mértékletlenül belecsipett, hogy ez vele öszszeveszett, 's ő kénytelen volt elmés kereskedését félben hagyni.

Ezen alkalommal el nem múlathatom, hogy egy előttem esmeretes gyermeket meg ne dicsérjek, ki, noha még alig van tizenkét esztendő, még-is nagy szorgalommal és iparkodással annyira ment, hogy a' katona-marsot úgy tudja ajakával verni, mintha dobos verné. Hiteles kútfőből tudom, hogy ő ezen mestersége által, nem csak magát és anyját táplálja, hanem még pénzt-is tesz félre, mellyen ha háború találna lenni, dobosságot vagy épen zászlótartóságot szándékozik venni.

Mindeneknek bérekesztéséül szolgáljon a' híres Rabelaisnak maga feltalálása, ki Párisba útazása közben, kifogyván a' pénzből, 's a' város még meszszebb lévén, mintsem hogy az odá-

ig való útiköltséget kifizethette volna, a' következendő ravasz fortélyt gondolta-ki: Tégla-port vásárlott, azt külömbféle papirosokba tette, 's azok közül egyre ezt írta: Méreg a' Király' számára, a' másokra ezt: Méreg a' Korona-örökös' számára, és a' harmadikra ezt: Méreg a' Király' testvérjének számára. Midőn ezen a' királyi ház' számára való orvosságokat elkészítette, olyan helyre tette azokat, hol a' vendégfogadónak, ki igen hű alattvaló volt, könnyen szemeibe tűnhettek. A' csin kívánsága szerint ütött-ki. A' vendégfogadás tüstént tudtára adatta egy Földvari embernek a' dolog mibenlétét. Az udvartól nem sokára egy Tisztviselő küldetett, ki az árulót elfogná 's az udvarhoz vinné. Mihelyt a' Bévádoltatott a' törvény eleibe idéztetett, azonnal megtudták, hogy az az esmeretes Rabelais volt, 's porai megvizsgáltván, ártatlanoknak találtattak, nevetés lett vége a' dolognak, de a' melly más kevesebb híres tréfalót könnyen gályára juttathattott volna.

Kétséget sem szenved, hogy az adást és vevést, még ezerféle újmódok szerint-is lehetne üzni. — Az én ítéletem szerint a' kereskedés nem csak a' közjóra nézve igen hasznos, hanem minden egyes ember boldogságának előmozdítására-is a' legtermészetesebb eszköz; mert miolta Szemlélő vagyok, sokszor tapasztaltam, hogy a' pénzváltó-asztal nagyobb kincsekre tétetett szert, mint akármelly fényes udvari és egyéb polgári hivatalok, 's úgy hiszem azt-is hozzá tehetem, hogy az elsőbb mód szerint való nyereség több megalégedéssel, 's nem rosszabb lelkiismerettel jár mint az utolsó mód szerint való.

Mindazáltal azon jegyzés nélkül nem rekeszthetem-bé ezen leveletem, hogy mind az a' mit itten mondtam, csak a' középsorsú emberekre alkalmaztatható, 's azokat épen nem illeti, kik semmiből a' legmagasabb pólczokra felemelkednek, 's igen híresekké lesznek. Az én reguláim épen nincsenek ilyen személyeknek számokra írva; mert közönségesen tudva vagyok, hogy a' takarékoság' a' nagyravágyásnak céljaival meg nem egyezhet, 's lehetetlen, hogy egy olly elme, melly igen magasra 's igen nagy dolgokra vágy, csekélységekkel foglalatoskodhassék.

Az ilyeneket tehát méltán az ollyan költőhöz hasonlíthatom, ki mint Longin mondja, a' legpompásabb képekkel lévén eltelve, mesterségének kisebb szépségeire nem mindenkor ügyelhet.

Mind e' mellett-is figyelmessé teszem Olvasóimat, vigyázzanak, hogy magokat rendkívül való, 's regulák nélkül ellehető elméknek tartván, meg ne csalatkozzanak; mert semmi sem könnyebb, mint e' részben megcsalatkozni.

XIII.

Octavia' levele férjének hitetlenségéről.

Ad humum moerore gravi deducit et angit.

Hor. Ars Poët. Vers. 110.

Kénszerít földig nyomó nehéz búra.

Midőn olyan történetet hallunk, mellynek igen különösek környülállásai, sokszor azt szoktuk mondani: Igen szép, csak igaz volna; de az itt következőre nézve jobb szeretnék bizonyos lenni a' felől, hogy költemény. Olly egyűjséggel van előadva, 's a' szerencsétlenségnek olly sok természeti jelei látszanak benne, hogy méltán tartok attól, hogy szívből eredett.

Kedves Úr!

Néhány esztendőkkel ez előtt történetből egy házban laktam egy derék nemes ifjúval, kinek jó tulajdonságai annyira megnyerték szívemet, hogy én-is azon iparkodtam, hogy vele minden jó tulajdonságaimat megesmértessem. Bizodalmas társalkodásunk a' közönséges nyájasságot tettetés nélkül való hajlandósággá tette mind a' két részről. Ő, mihelyt jó alkalmatossága volt, felfedezte szerelmét; én, mivel nem tarthattam számot olly nagy birtokú férjre a' millyen ő volt, előadását olly kifejezésekkel viszonoztam, mellyek noha semmi okot sem adtak neki arra, hogy engem az által megsértettnek gondoljon; még-is bizonyossá tették

a' felől, hogy nem fog könnyebben megnyerhetni, mint az illendőség engedi. Az Atyja egy igen érzéketlen, kemény, világfutó ember volt, 's épen nem lehetett reményleni, hogy egy könnyen a' felől meglehessen győzni, hogy egyik vagy másik leánynak külső vagy belső jó tulajdonsága valami ollyással bírhat, a' mi a' gazdagságnak nem létét kipótolhatja. Azonban a' fia nem szűnt-meg erántam hajlandóságot mutatni, minden alkalmat használt, mellynél haszonkeresés nélkül való szeretetét megbizonyíthatta; és világosan 's egyenesen kinyilatkoztatta, hogy elvesz; de addig titokban tartja házasságunkat, míg Atyjának vagy helybenhagyását megnyeri, vagy jószágainak birtokához jut. Én forrón szerettem őt, 's elgondolhatja az Úr, hogy nem tagadtam-meg tőle azt, a' mire tulajdon hasznom-is bízott. Mindazáltal volt annyi eszem, hogy az előre-vigyázásról nem felejtkeztem-el, hanem vittem velem egy hűséges szolgálót, ki elébb már az Anyámnál-is szolgált, hogy az özszeadásnál jelen legyen, 's mikor ez elmúlt, adattam magamnak egy bizonyságlevelet, mellyet a' Pap, a' férjem 's a' most említett leány nevek' aláírásával megerősítettek. Özszekeelésünk után egy házban lakván, igen meghitten 's bizodalmasan voltunk egymással, de sok akadályok gátolván társalkodásunkat, és lopva tartott beszélgetéseinken sokszor meglepettetvén, egymás eránt való magunkviselete inkább a' szerelmeseknél találató nyughatatlan vágyásnak látszott lenni, mint annak a' természetes és kielégített hajlandóságnak, melly a' házastársaknál helyet lel. Férjem' Atyja észrevette ezt, 's fiát igen féltvén, nagyon sürgette azt a' házasságot, mellyet fia-

val köttetni akart. Hogy férjemet ezen zaklatástól megmentssem, 's házasságunkat, melyet a' mint előre látám a' városban nem soká tart-hatnék titokban fel-ne fedezzem; elhatároztam magamat egy messze lévő faluba rejtezni, 's onnét költött név alatt levelek által folytatni a' férjemmel való társalkodást. Ezt soká foly-tattuk-is, és én, aszszonyi munkámmal egyne-hány könyvekkel, 's férjem leveleinek gyakor elolvasásával töltöttem időmet, nyugodt szív-vel várakozván jobb napokra. Itt kénytelen va-gyok említeni az Úrnak, hogy férjemtől elme-nésem után négy hónappal egy leánykát szül-tem, melly kevés órák múlva születése után meghólt. Ezen történet, 's az a' magánosság, mellyben életemet töltöttem, egy közel lakó szilaj falusi Urat vétkes reménységre gyújtott, 's ez okozta minden szerencsétlenségemet. Ezen bárdolatlan ember az olly paraszt indulatú gaz-dagok közzé tartozik, kik a' jó nevelés' nem létét annak megvetése által vélik kipótolhat-ni, 's azt hiszik, hogy csak lármás jó kedvök, középszerű eszköz 's nagy értékök legyen, alkal-matlankodhatnak 'a' kin akarnak. Azok a' szegény tudatlan emberek, kiknek házában lak-tam, 's kik özvegy aszszonyoknak tartottak, csu-dáltak, hogy az ő kifejezésök szerént olly sze-mérmes és tartózkodó lehetek azon! Nagyságos Úr eránt, 's ajándékai által meglévén nyerve, mindég béeresztették azt, valahányszor kedve volt hozzám jönni. Egykor épen magam ül-tem egy kis szobában, 's férjemnek egyik leg-szerelemmel tellyesebb levelén, mellyben há-zasságunk' bizonyság-levelét-is tartani szoktam, legeltettem szemeimet, midőn ez a' vad ember a' szobába lépett, 's az illy faragatlan tuskók-

nak tsömörletes nyájaskodásával a' papirosokat kezemből kikapta. Engem tüstént olly aggodás lepett-meg, hogy előtte térdre estem, 's úgy kértem azokat vissza. Ő az elébbeni útalatos, zabolátlan bátorsággal 's vígkedvűséggel esküdött, hogy elfogja azokat olvasni. Én még nyughatatlanabbúl viszonoztam kérésemet, ő pedig annál inkább kívánta tudni a' levelek' foglalátját, míg végre egy olly dühösségtől indítatva, mellyet benne egy általam nem elébb hanem csak most sejdített indulat okozott a' leveleket a' tűzbe vetette olly esküvéssel, hogy mivel ő néki nem szabad azokat általolvasni, írójoknak se legyen szerencséje azoknak általam többszer való olvastatását gondolhatni. — Szükségtelen említenem, mikép sírtam, 's melly szemrehányásokkal illettem az otromba 's örült embert mind addig, míg megzavarodva 's magát szégyelve a' szobából kiment, 's nekem időt engedett ezen esetről nagyobb aggodalommal gondolkodni. Mindazáltal olly nagy volt akkor férjem eránt bizodalomam, hogy megírtam neki szerencsétlen esetemet, 's újj bizonyáglevelet kértem tőle. Ő második vagy harmadik postanapig elhalasztotta a' választ, 's végre azt felelte általjában, hogy nem küldheti-el tüstént a' mit kérek, de mihelyt jó alkalmatosság adja magát elől, bizonyosan bételleyesíti kérésemet. Ettől az időtől kezdve levelei napról napra hidegebbek kezdettek lenni, 's mennél kevesebbet gondolt ő velem, annál inkább nevededett bennem a' szerelem-féltés. Ettől indítatva, végre a' városba útaztam, 's ott csak hamar értésemre esett nem csak házasságom' mind a' két tanúinak halála, hanem az-is, hogy férjem nem régen temette-el fiatal feleségét, kit

három hónappal az előtt Atyjának unszolására elvett vala. Egy szóval ő engem most kerül 's nem akar esmerni. Mit cselekedjem? házához menjek é? az Atyja, ha bár elhiszi-is történetemet, eggyesülni fog velem ellenem, kibeszéljem e a' dolgot a' Világ előtt? mi jó ítéletet várhatok eggy olyan ügyben, mellynek bebizonyítása tehetségemben nintsen. A' mint veszem észre, férjem arra akar bírni, hogy olyan feltétel alatt, ha eltartásomról gondoskodik, kívánságomtól álljak-el; de később vagyok meghalni. Kérem az Urat, emlékeztesse őt arra, mit ígért 's hogyan gyönyörködött valaha abban, ki szívét előtte visszatartás nélkül kinyilatkoztatta; emlékeztesse az Úr arra, melly rosszul tudtam elrejteni éránta való hajlandóságomat mikor emberek között voltunk, 's kérde-meg az Úr tőle, ha kívánhatja-e tőlem hogy tőle örökre elváljak, én, ki szerelmemet éránta soha sem titkolhattam-el.

Óh kedves Úr! ha az érzékeny szívek a' házassági szeretetnek még csak meglangyulásától-is irtóznak; elgondolhatja az Úr, melly kínos az én nyomorúságom! az Úrra bízom, hogy bajomat olly módon adja elől, melly szerént orvoslását leginkább lehet reményleni, 's csak arra kérem az Urat, siessen, ha a' gyalázatnak kitett ártatlanság éránt szánakozással viseltetik.

Octavia.

XIV.

Három levél külömbféle tárgyokról.

Inclusam Danaën turris ahenea,
Robustaeque fores et vigilum canum
Tristes excubiae munierant satis
Nocturnis ab adulteris;

Si non —

Hor. Od. 16. Libr. 3. Ver. 1.

A' bészart Danaét réz torony és erős
Ércz-ajtó, 's fülelő hív ebek őrizék,
Busongó ugatás és morogás között,
Védvén váltig az éjjeli
Nőszóktól; de —

Virág.

Kedves Úr!

Az Úr egyik levelezőjének a' szerencse vadászokról írt levele, 's az Úrnak arra következtetett jegyzései, arra bátorítottak engem, hogy én-is lerajzoljam az Úr előtt állapotomat, mellyből ki fog tetszeni, hogy a' panaszlott tárgy nem csak a' városi lakosokra, hanem a' falusiakra-is alkalmaztatható.

Én falusi birtokos vagyok; jövedelmem mintegy 30—40 ezerre megy esztendőnként, szerencsétlenségemre egy igen szép vadaskertem 's egyetlen egy leányom vagyok, 's ez a' kettő annyi vesződséget okoz a' vad-tolvajokkal és nyalka bolondokkal, hogy már négy esztendőnk óta egy szempillantatig sinsz nyugtom. Úgy tekinthetem magamat, mintha hadi állapotban volnék, 's szintén úgy kéntelenített birtokomban szünet nélkül strásákat tartani, mintegy Vezérlő, a' kinek egy az ellenséggel határos

Vár van vígyázatja alatt. A' mi kertemet illeti, annak bátorságban lételéről igen jól gondoskodtam az által, hogy négy olyan őrzőket fogadtam, kiknek jobban kezökbe illik a' furkósbot, mint akármellyik legénynek a' faluban. A' házomra nézve pedig egy sereg fogadott aszszonyokon 's némelly hozzám rokon öreg leányokon kívül, kik szüntelen vígyáznak, mindig tartok töltött puskákat készen, 's a' kert felől rejtett helyeken róka fogó-vasakat vetettek-meg, a' mit szomszédimnak intésképen tudtokra szoktam adni; de még-is minden gondoskodásom mellett-is mind úntalan kell látnom, majd egy, majd más hitvány legényt ablakom alatt ellovagolni, 's ottan az Úr kifejezése szerint szaguldozni; még pedig úgy felpiperézve, mintha Bálba mennének. Azt hallottam valaha, hogy a' leányokat lóháton megtámadni közönséges szokás Spanyol-országban, 's annakokáért volt gondom arra, hogy leányomnak az útszára szolgáló lakása helyett, mást a' kert felé lévő adjak. De hogy rövideden elmondjam, mit lehet már tennem? a' múlt választáskor, el nem fogadhattam Ország-követnek való kineveztetésemet, mert féltem, hogy rossz következesei lesznek jelen nem léteimnek. A' mire tehát az Urat kérni akarom, az: ajánlja az Úr leveleiben azt a' javallatot, mellyet kigondoltam, 's melly felől némelly barátimnak-is írtam, hogy tudniillik valamint vadaink, úgy leányaink-is ennekutánna a' törvények' pártfogása alá vétessenek, talám utóbb ennek következésében az Ország' Rendjei törvényt alkotnak az eránt, hogy miképen kelljen aszszonyi vadainkat bátorságba helyheztetni.

Az Úrnak

alázatos Szolgája.

Kedves Úr!

Alkonyodás után minden napon egy fiatal ember útza-ajtóm előtt sétál-el. Felneéz ablakomra, és mikor én oda megyek 's lenézek, úgy elfordul más felé, mintha megijjedne annak a' mit keres megtalálásától. A' levegő igen hideg; adja az Úr tudtára, hogyha kotzogatni fog az ajtón, fűtött szobába fog vezetetni, hol velem özsze jön, 's alkalmatosságot kap arra, hogy magát kinyilatkoztassa, —

az Úrnak

alázatos Szolgája.

Kedves Úr!

Kérem az Urat, nyomtattassa-ki e' levelet haladék nélkül, 's mihelyt lehet, tudósítson a' viselős aszszonyok' kívántsóságának természeti okai felől, vagy szabadítson-meg attól a' félelemtől, hogy feleségem olly csuda-állatot szül, a' millyent még a' föld nem látott. Mert azt mondják, hogy a' gyermeknek hasonlósága van azzal a' dologgal, mellyet az Anyja megkívánt. Hat esztendeje hogy házas vagyok; négy gyermekem van, 's feleségem most az ötödikkel várandós; az a' költség, melly viselő-segebéli kívántsóságának kielégítésére kívántott, nem csak a' mindenkori gyermek-ágy' szükségeire, hanem a' gyermekek' felnevelése-re-is elégséges lett volna; mert a' szülés után következő első vagy más fél esztendőben képezelete olly kitsapongó, hogy nem szorítja magát csupán ételekre 's italokra, az illyes álla-

potban való kívánásnak szokott tárgyaira; hanem lovak 's hintók, és egész új házi készülétek 's más illy rendkívül való dolgok után jár. Hogy a' sok közül csak egynéhányat említsek; mikor Tamással a' legidősebb fiammal terhben volt, egykor csaknem elájulva jött haza, 's azt mondotta, hogy egyik esmerősnéjénél látogatásban lévén, igen szép hintót 's lovakat látott, mellyekkel annak férje kedveskedett, 's hogy egy hétig sem tud élni, ha hasonló kotsija nem lesz, 's abban nem mehet saját lovain friss levegőre. Hogy örökösömtől megnefosztatnám, örömet tellyesítettem kívánságát. Hamar azután a' legszebbik szobájában megkellett változtatni minden ékességeket; mert különben az előbbeni szönyegeken találtatott valamellyik régi kép bizonyosan jellel billyegezte volna-meg a' gyermek' ábrázatját. Elhívtattam a' rajzoló 's megmenekedtem e' veszélytől-is. Midőn Máriaival terhben volt, ezüst készületet egyszer'smind annyi porcellánszert kívánt-meg, a' mennyivel egy Indiai bóltot-is meglehetne tölteni. Erre-is reállottam, félvén, hogy egy Indiai Pagódnak talállok Atyjává lenni. Eddig azt tapasztaltam, hogy kérései valahányszor nekik engedtem, mindég magasabban hágtak, 's ha ez mindég így menne, nem sokára koldus-sá kell vala lennem. De jó szerencsémre a' harmadik gyermeknél magasan repülő képzelődése egy pástétom' kívánására szállott-le, sőt egyszer csupán azért könyörgött, hogy egy a' nyárson lévő malatznak füleit leharaphassa. Természet szerint örömeosebbs tellyesítettem torkosságának mint hiúságának kívánságait, ha bár sok foglyokat, vízi-tyúkokat 's fátzánokat 's a' t. igen drága áron kellett-is fizetnem: még azt

sem vettem rossz néven, ha Aprilisben zöld borsóval, Májusban pedig cseresnyével kellett őt tartanom. De mióta a' mostani gyermekkel van terhben, egészen gyermekké lett maga-is, 's nem csak meszet eszik, azért a' mint mondja, hogy gyermekének bőre fejér legyen, hanem erővel-is azt akarja: hogy én ne legyek vele; mert a' gyermekre barna színem reá találna ragadni, de ez egyben csak ugyan nem engedtem neki. Csak tegnapi is mi történt! midőn a' Városba jöttünk, egy-két varjút olly kívántsissággal látott egy darab döglött lóhúson vendégeskedni, hogy (véghetetlen bámúlásomra) a' kotsissal egy darabot lemetszetett abból magának, mellyet haza érkezésünk után nem annyira megevett mint felfalt. Mi lesz legközelebb való fantáziája nem tudom, azonban kérem az Urat, ha van valami mód a' képzelő tehetségnek illy vad és megfoghatatlan kicsapongásait okosság és rábírás által gátolni, ne sajnálja az Úr azt minél előbb tudtomra adni. Ez fontosabb tárgy, mint a' tő-pénzt illető panaszok, az én vélekedésem szerint, minden házasság-kötésben tartoznék az Atyja megígérni, hogy leányának kívántsisságára maga fog költeni. De nyughatatlanul várom az Úrnak tulajdon gondolatjait e' tárgyra nézve, 's maradok

az Úrnak

*legkötelesebb
és legalázatosabb Szolgája.*

13.

A' Munkátsi Klastrom bővebb esmerte-
tésének folytatása.

Munkátsi lakozásom' későbbi éveiben, hivatalomtól üres óráimat, ezen mind régiségére, mind nagy befolyású történeteire, mind nevezetességeire nézve figyelmet érdemlő nevezetes magyar Városnak, topographica, geographica, historica és statistica Monographiájának leírására fordítván; több esztendei szorgos fáradozásaim után, a' 30 ívekre telő, 's most már sajtót váró, hat főbb részekre osztott munkát, (mellynek 1-ső részében synchronistico-chronologicæ a' Munkáts birtokos Urai, a' 2-ikban Világi Történetei, a' 3-ikban Egyházi Történetei, a' 4-ikben Privilegiumai, az 5-ikben nevezetességei, a' 6-ikban mostani állapota adódik-elő) bévégeztem. — Az 5-ik részbe foglalt nevezetességeiről szóló Szakaszban, ezek a' főbb tárgyak: 1.) A' Vár. 2.) A' Klastrom. 3.) A' Püspöki Residentia benn a' városban. 4.) A' hid. 5.) A' Grófi kastély. 6.) A' Cs. K. Sól-kamara. 7.) A' Cs. K. Posta-hivatal. 8.) A' Timsó-fábrica. 9.) A' Vas-hámor. 10.) A' hamu'sir. 11.) A' Posztó-fábrica. 12.) A' Kék-keményítő. (Berliner-Blau.) 13.) A' Serház. 14.) A' Papirosmalom. 15.) Az Üveghuta.

Munkáts' ezen említett Nevezetességei közül a' Várról és Klastromról szóló értekezéseket külön külön béküldöttem a' F. M. O. Minervába, és a'

Várról való értekezés kijött az 1827-ki Minerva 3-ik Negyedjének 1357—1362., a' Klastromról szóló pedig, ugyan tsak az említett 1828-ki Minerva 2-dik Negyedjének, 1695—1699 lapjain. — A' Klastromot tárgyazó értekezésnek, historiai kútfőből 's tapasztalásból meritett némelly előadásaiban 's kifejezéseiben a' Csernekhegyi Szent Miklós Püspök és Confessor tiszteletére épült Klastrom volt Proto-Hegumenje, T. P. Strometzky Úr megbotránkozván, tollat foga és a' F. M. O. Minerva' 1829-ik Eszt. 1-ső Negyedjében a' 76—92 lapokon beiktatott értekezésébe szelid érzést tettető 's kalóz boszszút lappaugtató ömledezéssel azt mondja, hogy: *én a' Klastromról írok, vagy hibás kútfőből meritve tudományomat, észre nem vévén a' híjányt, vagy ki nem meritett 's kétes esméretet adok a' közönségnek a' való helyett, csak úgy, mint a' külföldi mérészebb Írók, mikor Magyarország' Statisticáját írják, azomba mindent összeírtnak.* Tollat foga tehát, *hogy azokkal, kiknek kedvek volna, legalább írásból tudni valamit ezen elég híres Klastrom felől, valódibb fogások szerént és kiemerítőleg esmertesse azt, ne hogy rossz kalaúz után indulván, balvélekedésbe essenek eránta, 's azt igéri, még pedig szentül, hogy ő lessz a' mennyből alá szállott ódópyos, a' csalhatatlan kalaúz, rajtam-is itt ott igazítani kívánván, a' hol hibázok.*

A' hibázót 's eltántorodottat nyájasan 's szeliden a' jó útra visszatéríteni 's tévelygéseiből kivenni, a' keresztyéni, atyafiúi 's felebaráti szeretetnek nyilván való bizonyága. Megörültem tehát 's azzal az édes reménységgel, hogy magamnál jobb kalaúzra találok, nagy figyelemmel olvasám, az olvasót a' balvélekedésbe eséstől megóvni kívánó tisztelt Író' sorait. De mennyire nevededett bámúlásom, midőn a' szentül fogadott ígélet tellyesedésének, — a' jobb kalaúzo-

lásnak, csak az árnyéka sem tűnhetett szemeim eleibe.

Távol vala az én tőlem, hogy ki nem merített 's kétes isméretet akartam volna a' nevezett Klastromról adni a' közönségnek a' való helyett, 's tudományomat hibás kútfőből merítve, a' külföldi mérészebb Magyar-ország' Statisticáját írók' példájok szerint, mindent össze-viszsa írva, mint rosz kalaúz a' két Magyar Haza N. T. olvasó Közönségét, a' Klastrom eránt bal vélekedésbe ejteni kívánó szándékból írtam volna; annyival inkább távol vala tőlem, hogy az ezen Klastrom' tiszteletet érdemlő Szerzeteseit megbántani, megsérteni és kigúnyolni, tsak hunyorítás-képen-is igyekeztem volna. Nem — hanemha valaki annak, a' mi való, a' maga kitárt valódi vóltában lévő, nem hímezett 's a' sértegetésnek béllyegét homlokán nem hordható előadását bántásnak 's gúnynak nevezi; mert különben az, valamint az igaz felebaráti szeretet' lelkével, úgy papi karakteremmel-is össze nem illő 's annál fogva méltán kárhoztatható cselekedet-is lett volna. Mellyre való nézve felszólíttatván, kötelességemnek esmerem, az egész' felvilágosítását, ne hogy a' titt. olvasó Közönség, a' méltatlanul reám mázolt rosz kalaúzólas' vélekedésében maradjon, 's általlássa, hogy a' mit eddig ezen tárgyban írtam 's most írok, nem hibás kútfőből merítve írtam és írom, 's nem kétes isméretet adék és adok most-is a' Közönségnek a' való helyett, egy szóval hogy megítélhesse, hogy a' Klastromot, mellyikünk esmértette-meg valódibb fogások szerént 's kimerítőleg, S. Úr e', vagy én?

Azt állítám, hogy a' Csernekhegyi Klastromnak kellemes fekvése 's elragadó kilátása, szivet fel-emelő érzésekre andalítja a' figyelmes szemlélőt, 's két felemelkedett tornya méltóságos tekintetet ad a' csinos ízléssel készült egésznek, — azt állítám,

hogy annak még méltóságosabb tekintete vólt addig, míg a' régi Templom' Római Kúpja-is a' Klastrom' épületei közzül felemelte tiszteletre ösztönöző fejét. — Ezt a' Templomot a' Zeikán Joannicius Munkátsi XI-ik Püspök' eszközlésére, a' Havas Alföldi Vajda Multyanszki Koszta építtette 1661-ik eszt. és minnekutána 165 esztendeig állott volna-fel, 1826-dik esztendőben az, a' T. P. Strometzky Ur' intézetéből földig lerontatott. Boszszankodó megilletődéssel nézte és vette valamint a' Közönség, úgy maga a' T. Szerzetes Rend-is, ezen régi maradványnak ledöntését, annak lebontására *bizonyos és elegendő okot* nem látván; mert annak fennmaradását, avagy csak azon okból-is kívánta volna, hogy a' fundáló Koriatovits Tódor Herczegnek 's több ezen Klastromban lakott Püspököknek hamvaik, ebben valának a' sok ideig tartó nyugodalomra eltakarítva; sőt úgy hiszem, hogy abban megegyez velem minden, a' ki a' halhatatlan emlékezetű II-ik Jó'sef Császár becses emlékezetét tiszteletben tartja, hogy csak azért se kellett volna lerontani a' régi Templomot, hogy ez a' Nagy Monarcha 1770-dik eszt. Junius 3-ik napján, melly akkor Pünköst első napja volt, ebben áhitatoskodott, 's a' Királyok' Királya eránt tartozott kötelességét itt tellyesítette, és azt a' székert, a' mellyben az ájtatoskodás alatt ült, mint valamelly Sz. Erekljét, úgy mutogatták a' Klastromot meglátogatott utazóknak, a' Fels. Ausztriai Házból származott nagy vendégeknek szintúgy, mint minden más idegeneknek, 's utóljára, avagy csak azért-is megkellett volna annak kegyelmezni, hogy az utó Világ ezen a' vidéken-is láthatta volna, millyenek voltak a' régi Görög Templomok. — Az újj Templomnak építésére-is, nem a' réginek avúltsága adott okot, hanem az, a' mint ezt a' néhai P. Bazilovits Joanniciusnak, az újj Templomnak a' régi mellett lett építésének okáról

való kérdezősködésekre tett feleletéből tudom , hogy a' Római Pápától nyert Indulgentiánál fogva , a' minden- esztendőben Augusztus 15-ik napján tartatni szokott búcsúra járó sokaság , ájtatoskodás végett , a' körülbelől fekvő vidékről , nagy számmal gyűlvén ide , a' régi Templom (a' melly nem is volt olly roskadó félbe , hogy annak csekély hijjánosságait kevés költséggel helyre ne lehetett volna hozni) a' buzgólkodókat bé nem foghatta , 's ezen állításnál fogva ez adott alkalmatosságot , az újjnak építésére , és így lett *Egyháznak két Egyháza* , és még midőn a' két Egyház fennállott , sokkal nagyobb mutatott a' Klastromnak mind külső mind belső tekintete , elhallgatván itt most a' régi Templom lerontására indító 's a' köznép szájában-is forgott okot , ne hogy S. Urat 's segédjét , ennek előadásával-is sérteni láttassam .

Minden kétségen kívül való lévén az , hogy a' Klastrom' alkotását , Koriatovits Tódor Herczegnek köszöni ; felesleg való lenne annak hosszas mutogatása , valamint azon S. Úrtól felhozott környülállások mesés előadásának újjolag való megemlítése-is hogy : *miért épen Sz. Miklósna és nem más Szentnek ajánlotta légyen-fel Koriatovits Herczeg a' Klastromot és a' Templomot ? és miért nem más , hanem Sz. Basilius Rend' Szerzeteseit iktatta-bé Klastromába ?* Egyszer's-mind rövidségnek okáért önként elmellőzvé a' Podheringi hegyen hajdan fennállott Sz. Basilius Rendén lévő Apátza Klastrom történeteinek bővebb előadását , a' következőkre nézve azt jegyzem-meg , hogy midőn én Munkátsot leirván , annak nevezetesei közt , a' Klastromról is szükségesképen emlékezetet tettem , 's annak történeteit 's statistikáját rövideden lerajzoltam , épen nem vala czélom , hogy a' hajdan abban lakott Püspökök' lajstromát előadjam , elégségesnek tartván a' nevezetesebb Püspököknek 's

azoknak jeles viselt dolgaiknak megemlítését. Nevezetesen Taraszovits Basilius Püspökről előadtam, hogy általa I-ső Rákótzai György Fejedelem megsértetvén, fegyveres kézzel miképen hurczoltatta-el az Óltár mellől, 's a' Munkátsi Várban miképen tömlöztöztette 3 évig, és hogy csak a' III-dik Ferdinánd Király' maga közbenvetésére botsátá-ki onnan. Oka tehát ezen történetnek e' vala, hogy a' nevezett Püspök az említett Fejedelmet megsértette. De hogyan sértette-meg? azt kérdi S. Úr. A' Munkátsi nevezetességeiről 's azok között a' Klastromról szólló értekezésben a' lehető rövidség lévén czélom, elégnek tartottam ennyit megemliteni: hogy az I-ső Rákótzai György Fejedelem' Taraszovits Basilius Püspökkel való kéméltlen bánásának oka a' megsértés volt. — Jól tudtam én azt, hogy T. P. Bazilovits, ezen tettnek egészen más okát adja, épen azt, a' mit S. Úr felhoz az Író tulajdon szavaival e'képen: „Turbulento aevi istius tempore, quo introductum Calvinii Dogma in Hungaria altius radices figere ac dilatare coepit, praenominatus Praesul Basilius Taraszovits, Catholicae fidei eotum acerrimus defensor exstitit. — — Quapropter Princeps Georgius Rákótzai summo in eum ferebatur odio, utque cum Clero et populo a sacra recederet unione, miris altum modis, per suum Arcis Capitaneum Joannem Ballingh in tantum urserat, ut pro disunito a Romana Ecclesia semet declaraverit; interea paulo post poenitentia tactus, quia Catholicam publice professus est fidem, ab Ara in sacro episcopali vestitu a tremendo Missae Sacrificio Anno 1640. rapptatus, in squallore carceris diutissimi macerabatur.” — De a' ki ezen sorokat figyelmetesen megolvassa, azonnal általlátja, hogy ez az állítás ingadozó alapra van építve, — Hitelre méltóbb az, a' mit ezen tárgyban eggy 1645-ik eszt. és így a' Taraszovits Püspök'

fogságból lett kiszabadulása után 3 esztendővel költ kéz-irathból olvastam, mellyben az ő elfogattatásának 's tömlöztötetésének okául a' tevődik, hogy ő a' Rákótzai hadi készületeit 's intézeteit III-ik Ferdinánd Királynak titkon tudtára adta. Mellyet Rákótzai megértvén, annyira felgerjede haragja, hogy ezt az ennelötte udvarában forgott 's általa püspöki méltóságába megerősített Püspököt a' Klastrom' Temploma' óltára mellől fegyveres kézzel elhurtzoltatná, és szinte 3 évekig tartaná fogva a' Munkátsi Várban, hogy így több és újjabb Delatiókat tenni ne lehessen alkalmatossága. És hogy e' lehetett, sőt a' fellyebb előadott történet okának kellett lenni, nyilván megtetszik onnan, hogy I-ső Rákótzai György Fejedelemtől, eggyetlen egy Történet-író sem jegyzi azt-meg, hogy ő vallás üldöző lett volna; a' vallásra tartozó dolgokban véle nem egyformán értők eránt ellenséges indulattal viseltetett; 's azokon legkisebb törvényteleniséget vagy igasságtalanságot-is elkövetett volna, és az egész Világ előtt tudva van, hogy ő, a' midőn vallása mellett felkölt-is, mindég védelmezőleg és nem megtámadólag fogott fegyvert. Ugyan-is:

I-ső Rákótzai György, 1630-ik eszt. az Erdélyi Fejedelemséget általvén és 1631-ik eszt. abban a' Török Császár által megerősítettvén, minekutánna az őt Erdélyi Fejedelemnek elesmérni nem akart III-dik Ferdinánd Királynak, a' Bornemisza János és Battyányi Ádám vezérlésök alatt Rakamaz mellett táborozó seregét, Zólyomi Dávid és az ifjú Bethlen vezérlések alá bízott fegyveres seregével széjjel szóratta, 's ugyan azon 1631-ik eszt. Április 3-ik napján Kassán, Eszterházy Miklós Palatinussal, a' valóságos békességnek előleges reménysége alatt fegyvernyugvást kötött volna; csendesen viselte magát és a' Gusztavus Adolphus Svéd Király' Strausburg Pál

nevű Követe' ösztönözéseire sem fogott fegyvert Ferdinánd ellen, és sem a' Lipsiai 1631-ben Septemb. 7-kén történt fényes győzelem, sem 1631-ben és 1632-ben Cseh- és Morva-országból lett Evangelicusoknak kiűzetetésök, nem indithatták a' fegyverfogásra, megelégedvén azzal, hogy az ezen szerencsétlenek' vizsgálatásokra a' Vittembergai Acemiától kiadott értekezést, a' maga Udvari-papja által, Tólnai István által Magyarra fordította és 1632-ben kinyomtatatta. Sőt midőn a' Gusztavus Adolphus nevedő hadi szerentséjének hallására az ifjú Bethlen halála után, Zólyomi Dávid, a' maga fejétől sereget gyűjtvén, azt, a' Svédek' segítségökre akarta volna küldeni, őt Rákótzii elfogatta 's jószágaitól megfosztotta; melly cselekedetéért, még Pázmán Péter Cardinális-is rákással halmozta reá a' dítseretet, és őt *igaz Magyar*nak nevezte, hogy a' Magyar Nemzetet fellázítani nem engedte. — 1633-ik eszt. pedig, Februarius elején Eperjesen a' Ferdinánd és Rákótzii Biztosi között a' békességes alkudozások elkezdődvén és Szeptember 25-ik napján az ő Követei által, úgymint: Kovatsótzii István, Kapi András, Horváth György és Balásházi által aláíratatván, ha szinte szomorúan hallotta-is, hogy a' Jésus Társaságabeli Atyáktól a' Catholica Vallásra térített Földes Úrak, az ő Evangelicus jobbágyaiknak Templomaikat bezáratták, Papjaikat kikergették 's helyekbe Római szertartású Papokat ültettek-bé; mindazáltal ő csendesesen maradt és az ő fianak, az 1642-ik eszt. a' fényes Porta meggyegyzésével Erdélyi Fejedelemmé választott II-dik Rákótzii Györgynek 1643-ik eszt. Febr. 3-ik napján Báthori 'Sófiával tartott menyegzőjére megjelent Jakusit György Püspöknek, csak szóval terjesztette azt eleibe, hogy a' Császár, a' maga türedelmetlensége által fosztja-meg magát azon segítségtől, mellyet a' Svédek ellen Magyar-országból nyerhetne; hogy

a' Császár, ha a' vallásbeli panaszokat megorvosolná, és kivált az 1608-ik eszt. elvett minden Templomokat visszaadná, úgy a' Magyar Rendekek egyenlő akarattal azon lennének, hogy a' Svéddek ellen egy szembetűnő fegyveres sereg állittassék-ki. Mellyre Jakusit György Püspök azt felelte: hogy *azt tselekedni nem volna a' Császár hatalmába, mivel az által a' Catholicus Papság jussait megsértené* (Katoná XIII. pag. 232.) Sőt midőn az ő hitves társára Lorándfi 'Su'sánnára készített gúnyírás (pasquillus) miatt, (melly a' Lorándfi név első tagjából vévén alkalmatosságot, a' Fejedelem-aszszonyt, *Kantzának* nevezte,) 's más fejedelmi házát érdeklött motskolódások miatt indulatba jött-is 's értésére esett-is, hogy ezen gúnyírás' szerzője, nem más lett légyen, hanem a' Jésus Társaságából való Raiki Gaspár; még-is rajta boszszút nem állott, hanem őt szerzetes társaival political okoknál fogva Erdélybe megszenvedte és midőn Torstensohnnak és a' Francia Udvarnak ösztönözésekre III-dik Ferdinánd ellen fegyvert fogott-is, had-hirdető Manifestumába úgy nyilatkoztatta-ki magát, hogy ő csupán csak az Evangelicusok' vallásbeli szabadságokat akarja helyreállítani, 's távol van tőle, hogy a' más vallás' sorsosit csak legkevésbé-is bántsá avagy sértse. Ugyan ezt ígérte XIV-dik Lajos Francia Királynak-is a' véle kötött szövetségbe, szentül fogadván, hogy a' Római (Catholica vallásnak jussait és szabadságait fenn fogja tartani a' Protestánsok' vallása' szabad gyakorlásának sérelme nélkül.

Illy sok jeleit adván tehát Rákótzai a' maga türedelmességének, látni való, hogy ő nem vallást tárgyazó, hanem political okból bánt olly kéméltlenül Taraszovits Basilius Püspökkel. — Mitsoda iszonyatos vérengzésekkel, üldözésekkel 's csak nem minden emberiséget levetkezett kegyetlenségekkel folyta-

tódott minden vallásbeli háború, mely a' Reformatio elsőbb századjaiba Európát lángba borította, 's mindenütt a' hol az kiütött, a' földet az ártatlan lakosok vérével kövérítette, elmellőzvéen 's elhallgatván a' Nantési Edictum visszahúzásából következett Francia-országi iszonyatosságokat, a' Sicziliai estvéket, a' 30 esztendőös vallásbeli háború által okozott vérengező pusztításokat 's a' legszebb Tartományoknak rengetegekké lett változtatásokat 's édes Magyar Hazánknak e' miatt gyászos és siralmas állapotra lett jutását 's a' t. a' tárgy úgy hozván magával, csak a' Római Anyaszentegyházzal nem egyesült Tót, Horvát; Dalmát és Magyar-országba lakó görögsertartású vallás sorsosinak szomorú példájokat hozom itt-fel annak megmutatására, hogy a' Taraszovits Basilus Püspökkel való kéméltetlen bánásmód nem vallásbeli, hanem political okból vette eredetét, mint-hogy a' vallásbeli üldözésnek nem egy két személyek, hanem ezereknként lettek gyászos áldozati. Ugyan-is:

Első Lajos Király 1355-ik eszt. azt kérte VI-dik Intze Pápától, hogy az egész Keresztyénség' Főkapitányjának nevezhesse magát, és engedelmet kért arra, hogy a' görögsertartású Szerblusoknak fegyverrel hirdethesse az Evangyeliomot, mintha azok nem lettek volna Keresztények. — A' Pápa levele a' következett esztendőben érkezett-meg, a' mellyben a' Szerblusok ellen való keresztes háború helybehagyódott. Egyébb eránt ekkor, a' Szerblusokra nézve I-ső Lajos Király az ő Főkapitányi hatalmának nem vette hasznát, hanem tíz esztendővel ezután 1366-dik eszt. a' Krassói Fő-Ispánynak azt parancsolta, hogy az ott lakó O-hitű Slávok' Papjait, feleségeikkel 's gyermekeikkel fogassa-el, 's azoknak helyekbe Dalmát-országból Glagoliticus Papokat küldött, a' kik az ő nyelveket értvén, őket a' R. Catholica vallásra térítsék. — Későbbben:

A' Marchai, Gábor Patriarchától épített Klastromba lakó Püspökök között a' 8-ik Zorcsics Pál, az Agrámi Cath. Püspöknek azt ígervén, hogyha őt a' Püspökség' elnyerésére segíti, nem csak az, hogy maga egyesül a' R. Anyaszentegyházzal, hanem az ő pásztori gondviselése alatt leendőkkel-is az egyesülést vagy uniót bé-fogja vétetni; czélját érven, ez a' történet alkalmatosságot adott azon vallásbeli üldözésre, melly idővel sok kedvetlen következtetést vont maga után. Ennek következtetése lett az, hogy 1727-ik eszt. Markovits Ráfael, magát egyesültnek kiadott Püspök' idejébe, a' nem egyesülteken iszonyú kegyetlenségek követődtek-el. — Lásd: Beitrag zur Völker- und Länderkunde, theils aus eigener Ansicht und Erfahrung (1809—1812.) theils auch aus späteren zuverlässigen Mittheilungen der Insassen, von Johann v. Csaplovits II. Theil. S. 23, 24.

Csak ezen kevés vonásokból-is láthatni, hogy a' vallásbeli üldözés' telhetetlen vérszomja nem elégszik-meg egy áldozattal, hanem ezereket tész szerencsétlenekké, ölvén, vágván 's Honnokból kikergetvén azokat. Már ha a' Basilovits Joannicius fellyebb felhozott állítása igaz volna, hogy t. i. I. Rákótzai György Fejedelem azért hurczoltatta-el fegyveres kézzel az Oltár mellől Taraszovits Basilius Püspököt, mivel az általa elhagyott unióra ismét visszatért; úgy nem elégedett volna-meg azzal, hogy csak magát hurczoltassa-el a' nevezett Püspököt, hanem az unióra visszavitt fő-pásztori gondviselése alatt lévő néppel és Papsággal-is éreztette volna ezen tekintetből véres ostorát, 's nevezetesen a' Klastrom' Szerzetesait nem hagyta volna nyaggattalan. Úgy de sehol sem olvassuk, hogy Rákótzai csak egyetlen egy Szerzetes-is legkevésbé-is nyugodalmába megháborított volna, vagy valami kegyetlenséget 's méltatlanságot csak egyen-is elkövetett volna; csak egyetlen egy Papot-

is Parochiájából kikergetett volna, 's helyébe más, nevezetesen maga vallása Papját iktatta volna-be; nem olvassuk, hogy nagy kiterjedésű birtokába csak egyetlenegy Templomot-is elvett volna, vagy bezárattott volna, és hogy csak egyetlenegy jobbágyát-is kényszerítette volna ősi vallása elhagyására, a' mi pedig a' 'históriák' bizonyítása szerént, minden vallásbeli üldözésnek rend szerént való következése, mint cselekedett az ő menyé Báthori 'Sófia Fejedelem asszony-is, a' ki férjének II-ik Rákótzai Györgynek szerencsétlen halála után nyilván a' Catholica vallásra menvén vissza, uradalmaiba mind a' két rendű Evangelicusok' templomaikat fegyveres kézzel elszedte, bezáratta, Papjaikat 's Tanítóikat kikergette, a' mint mind ezeket Debreczeni Ember Pál után az Ultrajectumi Akademiába Ekklesiái historiát tanító Professor Lampe Fridrich Adolf Theologia Doctora (in Hist. Eccl. Ref. in Hung. et Transylv. L. II. pag. 443.) adja-elő.

Mind ezekből látni való, hogy a' nékai P. Bazilovits említett előadása, vagy hibás kútfőből van merítve, vagy csak a' gyanakodás ingadozó alapjára van építve, nyilván való lévén, hogy a' Rákótzai ideje előtt a' reformált vallás, már jóval erős gyökeret vert Munkátson, és nem akkor kezdett mélyeb gyökeret verni; bizonyos lévén az-is, a' mint alább mindjárt megfogjuk látni, hogy Taraszovits Püspök alatt a' görögszertartású Papság és nép a' R. Catholica Ekklesiával nem volt egyesülve, következésképen a' Rákótzai, Balling János által kényszerítő sürgetésére nem állhatott-el az uniótól, sem arra mint még nem uniált vissza nem térhetett, és így kijő innen az-is, hogy az I-ső Rákótzai György Fejedelem Taraszovits Basilius Püspökkel való kéméltetlen bánása, nem vallásbeli, hanem politicalai okból vette eredetét. —

A' Taraszovits Basilius Püspök' 1648-ik eszt. Kállóba történt halála után, Ratossinszky Parthenius Péter lett a' Munkátsi X-ik Püspök. Ennek idejébe 1649-be Aprilis 24-ik napján, Ungváron a' római- és görögszertartású Ekklesiák közt az egyesülés vagy unio, ezen három feltételek alatt lett-meg, 1-ször: hogy szabad legyen nékiek a' görögszertartást megtartani. 2-or: hogy magoktól választatott és az Apostoli Sz. széktől megerősített Püspökök legyen, és 3-or: hogy Ekklesiái szabadságaikkal 's jussaikkal megszorítás nélkül szabadon élhessenek. Ezen három feltételek alatt mondom, az egész nagy kiterjedésű Püspöki Megyébe, még ekkor nem több, hanem csak 63 nem egyesült Papok vallották Szent Mise alatt, fenn szóval közönségesen öt Esperestjéikkel Jakusith György Egri Püspök előtt a' R. Catholica Hit'ágazatjait; mellyből világosan kijő, hogy a' Munkátsi Megyebeli görögszertartású Papok és Ekklesiák, a' Parthenius Püspök ideje előtt, nem voltak *egyesültek*. Mert ha *egyesültek* lettek volna, mire való lett volna, a' fellyebb előadott feltételek alatt való egyesülés vagy unio? ha pedig eddig egyesültek nem voltak, lehet é azt feltenni, hogy az említett Megyebeli Ekklesiák Cathedralis Ekklesiájok, hol azoknak Püspökeik-is laktak, a' R. Catholica Ekklesiával egyesült lett volna, és hogy magok-is a' Csernekhegyi Klastromnak Sz. Basilius Renden lévő Szerzetesei és az azokból vált Püspökök-is, a' Koriatovits Fundációjának kezdetétől fogva, a' R. Anyaszentegyházzal egyesültek lettek volna; valamint maga a' fundáló Koriatovits Herczeg-is, a' mint S. Ur, P. Bazilovits után állítja. Mert ugyan-is:

1-ször, azokból, a' mellyeket S. Úr Koriatovits Herczegről felhord, hogy t. i. *alkotását önéki köszöni a' Klastrom, valamint a' Vár-is; hogy ő egykor*

vadászatra kimenvén 's egy nagy csörgő-kígyótól (a' mi a' természet-vi'ssgálóknak és bűvarinak egyező állítások 's bizonyságok szerint Európába nints, mivel az, csak a' legmelegebb éghajlatt alatt az egyenlítő (Aequator) alatt tenyészhetik Afrikába és Amerikába) Lovátska hegy tavánál támadtatván-meg, Sz. Miklósnak segítségül való hívására, a' fene vadon, lándsájával azt át-szegezvén, szerencsésen győzedelmeskedett, és hálaadásul ezen Szentnek tiszteletére szentelte-fel a' Klastromot, — — mellyet a' Sz. Basilus Rendén lévő Szerzetesekkel töltött-meg; hogy a' Basilissa Apátzák' számára, Dominica felesége' kívánságára, a' Podheringi hegyen egy Klastromot építtetett; és végre, hogy a' R. Cath. hívek' részére Beregszászba betegek' házát építtetett; — még ezekből mondom, ki nem jó, hogy Koriatovits Herczeg a' R. Anyaszentegyházzal egyesült volna. Mert a' Luccai most uralkodó Herczeget, Lajost, ki mondja azért O hitűnek, hogy e' f. 1829-ik eszt. a' maga udvarába a' görögszertartás szerint való Isteni tiszteletet felállítván, ennek állandó végbevételére a' Munkátsi Püspöki Megyéből küldődött kérésére egy Presbyter, egy Diakonus és két Cantor Luccába. Vagy lehet é I. Leopold Császárt a' görögszertartású vallás sorsosának mondani azért, hogy a' Csernovits Arsenius Patriarchával 1690-ik eszt. bėjött, 's a' Szeremségen, Tót- és Magyar-országba, Budán és Szent-Endrén 's ennek vidékein megtelepedett 36000 főből álló nem egyesült hiten lévő Szerblusoknak, Albánusoknak és Clementinusoknak szabad vallásbeli gyakorlást, Ekklésiai és polgári különös jussokat, és szabadságokat engedett, egy Érsekséget és hét Püspökséget állítván-fel közöttök? (1691 — 1695) vagy I-ső Jó'sef Császárt (1706) vagy VI-ik Károly Császárt (1713) vagy a' Magyarok' nagy Anyját, Mária Therésziát (1743) azért, hogy az I. Leopold

Császár ezen tárgyba költ Privilegiumát megerősítették. Nem külömben II. Leopold Császárt és Királyt és az 1790/1 Ország-gyűlése, minden Tagjait, mondhatja é valaki nem egyesült O-hitűeknek azért, hogy a' nevezett esztendőbe, az említett Hit-sorsosi részekre a' XXVII-ik Czikkelybe az itt következő Törvényt alkotta:

De Graeci Ritus non unitis.

Articulus XXVII.

„Sua Regia Apostolica Majestas Sacratissima
 „clementer annuere dignatur, ut Graeci Ritus non
 „uniti regni Incolae in regno hoc jure civitatis do-
 „nati, sublatis in contrarium sancitis legibus, in
 „quantum hae ad Graeci ritus non unitos se refe-
 „runt, ad instar aliorum Regnicolarum acquirendo-
 „rum et possidendorum bonorum ac gerendorum
 „omnium officiorum capaces, in Regno Hungariae,
 „partibusque adnexis sint. — Juribus caeteroquin
 „Majestatis circa negotia Cleri, Ecclesiae, Religio-
 „nis, cujus exercitium plene ipsis liberum erit, fun-
 „dationum Studiorum ac juventutis educationis, non
 „minus privilegiorum ipsorum, quae fundamentali
 „Regni constitutioni non adversantur, prout Maje-
 „stas Sacratissima a gloriosae memoriae Majoribus
 „suis accepit, ita eidem altefatae regiae Majestati
 „porro quoque in salvo relictis.” Végre, most di-
 tsösségesen uralkodó Fejedelmünk I. Ferencz Ó Fel-
 sége, mondódhatik-é azért a' nem egyesült görög-
 szertartású Ekklé'siához tartozni, hogy ennek sorso-
 sainak törvényesen megalapított vallásbeli szabadsá-
 gokat sérthetetlenül fenn tartattja, 's azoknak vala-
 mint Papi, úgy világi rendjeit-is, magokat megkü-
 lömböztetett hűségéért 's érdemeikért, Cs. kir. ke-
 gyelmével érdekelni mind e' mái napig-is meg-nem

szűnik? így Koriatovits Herczeg-is, keresztyéni 's felebaráti szeretetet 's jó akaratot mutathatott a' Beregszászi R. Catholicusokhoz, számokra Kór-házat építtetvén a' nélkül, hogy a' R. Anyaszentegyházzal egyesült lett volna, vagy az egyesülésre csak legkisebb hajlandósága-is lett volna.

2-ór. Hogy a' Csernekhegyi Klastrom Sz. Basilius Rendén lévő Szerzetesekből vált Püspökök-is a' Parthenius Püspök idejéig, és így, 1649-ig egyesült hitűek lettek volna, azt a' S. Úr állításából kihozni nem lehet. Mert arról ugyan senki sem kétkedhetik, hogy Parthenius és az utánna követhetett Püspökök *eggyesültek* voltak; hogy Zeikan Joannicius, Ardan Porphirius és Rakovetzky Methodius Püspököket kivévén, (minthogy ezeknek a' R. Sz. Széktől lett megerősítetésekről sehol sem tétetik emlékezet) mindnyájan a' Római Pápától erősítették-meg Püspökségekbe; hanem, hogy az ő előtte élt Munkátsi Püspökök-is azok lettek volna, azt állítani nem lehet, mert különben azok-is a' Római Pápánál keresték volna Püspökségekbe való megerősítetéseket. Azomban, nyilván vagyon, hogy az Unio előtt élt Püspökök, mindnyájan, vagy az Erdélyi Fejedelmektől vagy a' Magyar Királyoktól erősítették-meg, a' kik, erről szóló ok-leveleikbe sehol sem írják őket *eggyesülteknek*. — I. Leopold Császár nevezi leg-először Partheniust *eggyesültnek* így írván őt Püspökségibe megerősítő ok-levelébe: „Nos auctoritate nostra regia — — praedictum Episcopatum Munkatsiensem Reverendo Petro Parthenio Catholico Unito a Sede Apostolica confirmato et legitime consecrato, Ritus Graeci Episcopo; „Ordinis Sancti Basilii Religioso benigne contulimus;” fellyebb pedig, „Ex Ordine Basilianorum Catholicae Romanae Ecclesiae Unitorum.” Ekkor tehát már, ezt méltán írhatta Leopold Császár, mert

már ekkor megtörtént az Unio; de abból azt következtetni, hogy az ez előtti időkben-is egyesültek lettek volna mind a' Csernekhegyi Sz. Basilius Rendén lévő Szerzetesek, mind az azokból vált Püspökök, egyáltaljába nem lehet.

Hogy pedig a' tisztelt Szerzetes Rend sem lehetett egyesült hitű a' Koriatovits Herczeg idejétől fogva 1649-ig, sőt átaljába véve 1690-ig, ki-jő onnan, hogy

a) 1493-ik eszt. a' Munkátsi R. Cath. Plebanus, *Dienes*, a' Lovátska hegyéről való bor-dézmát és a' Munkátsi 's Oroszvégi lakosoktól eddig a' Klastromnak járt búza, gabona és malatzbeli tizedet, a' maga számára elfoglalván, midőn János Püspök ezeknek visszaadattatásokat, Hunyadi Jánostól, a' Tót- és Horvát-országi Bántól, Oppoli és Liptói Herczegtől esedező levele által kérné, 's Hunyadi ezen ügy elintézését, a' maga Munkátsra lejendő jövetelére halasztván, minekutánna ide megérkezett volna, *Dienes Plebánus*-is előtte megjelent 's azon az okon kívánta magának adatni az említett tizedbeli jövedelmeket, hogy: „indignum et Sanctorum Patrum sanctis contrarium foret, ut Christiani, suas decimas „Schismaticis dare deberent;” 's azt írja maga Hunyadi, az ezen tárgyról kiadott ok-levelébe: „Advenientes praeterea coram nobis populi et Jobbagionis nostri Christiani, qui hujusmodi decimis obligantur, enixius nos exorando, quatenus dignemur „annuere, decimas eorum non Schismaticis, sed Plebano ipsorum, prout Illustris Domina Elisabetha „Avia nostra et Genitor noster Rex charissimi jam „prius statuissent,” és alább, „utque in dicta Oroszvéghegy, Christiani et Schismatici mixtim morant.” Itt hát nyilván Schismaticusoknak mondódnak, valamint a' Klastromba lakó Szerzetesek, úgy az Oroszvégbe lakó görögszertartású lakosok-is, és János Püs-

pöktől, Hunyadi a' Lovátskai bor-dézmát és a' Munkátsi 's Oroszvégi R. Cath. lakosoktól járó élet és malatzbeli tizedet elvette és Dienes Plebánusnak 's Successorinak ítélte, az Oroszoktól járó mind két rendbeli tizedet János Püspöknél meghagyván; a' minthogy ezen időtől fogva, a' Klastrom sem a' Lovátskai bor-dézmába, sem a' Munkátsi R. Catholikusoktól járó búza és gabonabeli tizedbe nem részesült mind e' mai napig, holott, ha a' R. Anyaszentegyházzal egyesült lett volna, az említett jövedelem, tőle mint egyesülttől el nem vétetett volna, legalább a' Lovátskai bor-dézmának most-is birtokába lenne.

De

b.) Tudva van nyilván mindenek előtt, hogy a' R. Cath. Titt. Papság eleitől fogva ki vólt véve minden adók, szolgálatok és terhek alól és jussaiba 's szabadságaiba sérthetetlenül megtartatott. Ezek a' jussok és privilegiumok kiterjesztettek a' görögsertartású Papokra-is, 's azokkal megháborítás nélkül éltek, mihelyt a' R. Anyaszentegyházzal egyesültek. Azomban a' Klastrom Szerzetesei (1558. táján) mindenféle adókkal és szolgálatokkal terheltetvén, semmit sem különbözött sorsok, az adózó nép sorsától, és ha azoknak tellyesítéseket elmúlatták, vagy magokat vonogatták, keményebb eszközök által is kényszerítődtek azoknak tellyesítésekre, 's mind a' mellett-is, hogy Isabella a' János Király' özvegye, a' Hilarius Püspök' folyamodására, a' nevezett Klastrom Szerzeteseit, minden terhek 's akármi névvel nevezendő szolgálatok alól felszabadította; (ddto Albae Juliae 3. Julii 1558.) az' ezután következett időkbén is megkívánták a' Munkátsi Vár' Tisztjei a' Klastromtól, a' lovakból, róka-, nyest- 's nyuszt-bőrökből álló adót, minden más fizetésekkel és szolgálatokkal egyetembe, és ezeknek nem tellyesítések esetébe, annak lakosait tömlöttzel, veréssel, 's más nemü büntetés-

sel-is fenytették, egész az 1690-ik esztendeig, a' mint mindjárt meglátjuk (lásd II. Makszimilián Király' ezen tárgyba költ őltalmazó ok-levelét ddo Posonii 13. Oct. 1569.) Már ha a' nevezett Klastrom' Szerzetesei egyesült hitűek lettek volna, lehet-é azt feltenni, hogy velek a' Munkátsi Vár' Tisztjei illy kémélletlenül bátorkodtak volna bánni, 's őket jussaikba 's szabadságaikba csak legkevésbbé-is megháborítani mérészlették volna? Nem különben.

c.) A' görögszertartású Munkátsi Megyebeli Papságról azt írja P. Bazilovits (P. II. C. XII. pag. 97.) hogy az, a de Camellis Jó'sef Püspökségének kezdetében, „adeo indigne atque injuriose, per Dominos „Terrestres tractatus fuerat, ut non modo ad quotidianos serviles labores ad instar colonorum compelleretur, verum etiam captivaretur, imo etiam verberibus afficeretur, aliaque quam plurima aperte „et directe Ecclesiasticae immunitati prorsus repugnantia pati cogeretur; denique filii Parochorum ad „servitutum adacti, ut mancipia vendebantur.” — Hogy mind ezek, a' nem egyesült Papokon történhettek, minthogy az egyesültek, mihelyt az Uniót bévették, azonnal emancipáltattak és a' R. Cath. Papsággal egyenlő jussokkal ajándékoztattak-meg 's egyenlő rangba helyheztetődtek, — megtettségük a' P. Bazilovitstól felhozott I. Leopold Császár' Diplomája ezen szavaiból: „Ex auctoritate nostrae Regiae plenitudi- „ne, per praesentes benigne declarare volumus, „quatenus Graeci Ritus S. Romanae Ecclesiae Unitorum, tum Ecclesiae ipsae, tum Ecclesiasticae personae, tum earum res, in Apostolico hocce Regno „nostro eadem prorsus immunitate Ecclesiastica gaudere debeant, qua Ecclesiae personaeque Ecclesiasticae et res fidelium sanctae Romanae Ecclesiae „Latini Ritus, ex Sacrorum Canonum praescripto „et terrenorum Principum consensu, indultis et pri-

„vilegiis effective perfrui, gaudereque dignoscuntur.”

Hogy pedig a' de Camellis Jó'sef Püspökségének kezdetébe számosan voltak még a' nem eggyesült hitű Papok; nyilván kijő a' következőkből:

α.) 1649-ik eszt. Parthenius Püspök alatt Ungváron csak 60 Papok vették-bé, öt Éesperestjeikkel az Uniót, az Egri Püspök előtt Sz. Mise alatt fenn szóval valván a' Catholica Hit ágazatait,

β.) Cardinalis Kolonits Leopold, de Camellis Jó'sefet, Rómából magával az Országba béhozván, elsőben mint Missionarius úgy kezdett az Országba lakó görögszertartású Orosz Nemzetnek a' R. A. Szentegyházzal való egyesítésébe munkálódni, melly nagy munkát 1689-be Püspökké neveztetődván, 's ezen hivatalába 1690-be a' szokott szertartással béiktattatván, nagyobb foganattal vett munkába, 's buzgó igyekezete kivánt előmenetellel koronáztatott-meg, mint megtetszik az ő P. Bazilovitstól (P. II. cap. XI. pag. 88.) felhozott eredeti napló-könyvének itt következő jegyzéseiből:

„24-a Aprilis 1690. feci Synodum in Residentia mea Munkáts, advenerant Vicarii 7, Presbyteri „supra 60. et emiserunt professionem fidei Catholicae” etc. italice scriptum.

„Die 1-ma Maji feci Synodum, — — in qua „congregati sunt 60 circiter Presbyteri, Unionem „confirmarunt, et Decreta ipsis publicavi.”

„Die 25-a Septembris 1690. styl. vet. habui „Synodum Szboroviae, in palatio Rakotziano, in qua „interfuerunt nonaginta circiter Sacerdotes, et professionem fidei Catholicae fecerunt, Unionem cum „S. Romana Ecclesia amplectendo.”

„Die 8-a Novembris 1690. habui Synodum „Sztancsae, ubi Unionem susceperunt Sacerdotes „Nro 40 circiter.”

„Die 17-a Nov. habui Synodum Sztropkovieae,
„acceperunt Unionem in Nro 17.”

„Die 14-a Decembris habui Synodum Homon-
„nae, in qua Unionem acceperunt Sacerdotes in Nro
„40 circiter.”

„Die 18. ejusd. habui Synodum Ternaviae, in
„qua Unionem acceperunt in Nro 4.”

„Die 30-a dicti, habui Synodum Munkatsini,
„in qua Unionem professi sunt Sacerdotes in Nro
„40 circiter.”

„Die 12-a Januarii habui pariter Munkatsini
„aliam Synodum, in qua multi Unionem amplexi.”

És így a' nevezett Püspök 358 Orosz Papnál
többet egyesített a' R. Anyaszentegyházzal. — És
hogy a' Csernekhegyi Klastrom' Szerzetesei-is, de
Camellis Jó'sef Püspökig mindnyájan bé nem vették
az Uniót, hanem az ő munkálkodása 's buzgó igye-
kezete által egyesült még maga a' Klastrom' Hegu-
menje-is, megtettzik a' nevezett Püspök naplóköny-
véből P. Bazilovitstól (P. I. c. XX. p. 103.) kivett
ím itt következő jegyzéséből: „Vigesima Aprilis se-
„cundum Calendarium novum, die autem 10-a se-
„cundum vetus, Anno 1690, vigore mandati Regii
„fui installatus pro Episcopo Munkatsiensi in Eccle-
„sia, ab Illustrissimo Domino Episcopo M. Varadi-
„ensi et a Magnifico Domino Francisco Klobusitzky,
„Administratore Supremo Bonorum Rakotzianorum,
„ibique in manibus meis fecerunt publice juratam
„fidei professionem Catholicam in idiomate Sclavoni-
„co: Reverendissimus Dominus Methodius Rakovetz-
„ky, Hegumenus Monasterii Sancti Nicolai Munka-
„tsiensis. R. Tarasius Kolovszky Monachus. R. Ge-
„lasius Szivetzky Monachus. R. Sebastianus Popiel
„Monachus.” Ezen jegyzésekből tehát kitettzik, hogy
a' Klastrom' Szerzetesei 1690-be Aprilis 20-ik nap-
ján esküdtek a' R. Catholicea Hit' ágazatjaira, melly-

ből kijő, hogy az előtt nem vóltak a' R. Anyaszentegyházzal egyesültek. És mihelyt az Unio e'képen lassan lassan megtörtént, valamint az Orosz Papsággal, úgy nevezetesen az említett Klastrom Szerzeteseivel-is, mint már egyesültekkel, a' fellyebb említett kíméletlenül való bánásmód egészen megszűnt, 's ekkor szabadítottak-fel minden terhek, adózások és szolgálatok alól, a' mint ezt maga de Camellis Püspök emlékezetbe hagyta említett napló-könyvébe így írván: Anno 1691. quando veni Munkatsinum, Perillustris Dominus Franciscus Klobusitzky, Administrator, liberavit omnes Sacerdotes a laboribus Dominal. Domus Rakotzyanae. Ezen időtől fogva, szabadságok 's jussok mind e' mai napiglan meg nem háborítottatott, midőn, a' mint mondják, Erdélybe a' nem egyesült Oláh Papok, 's azoknak familiájok, a' fellyebb említett mostoha 's papi characterrel öszsze nem illő sorsnak, még ma-is alá vagnak vetetve.

3-or. A' mi S. Úrnak a' 2-ik pontba feljegyzett állítását illeti, már fellyebb megmutattam, hogy a' Taraszovits Bazilius Püspök' elfogattatása 's tömlöztöztetése, nem vallásbeli, hanem political okból vette eredetét. Mert mi ok-is indíthatta volna I. Rákóczy György Fejedelmet arra, hogy a' nevezett Püspököt a' Schismatismusra kényszerítse? ha azt akarta volna Rákóczy, tehát őt arra Püspöksége megerősítése előtt kényszerítette volna, 's őt mint akarátjára nem hajlót, 's kívánsága nem tellyesítőjét, Püspöki hivataljába meg sem-is erősítette volna. Nem a' tett hát Rákóczyba bényomást, hogy Taraszovits Unitus lett, ha ugyan a' lett, az előtt nem a' lévén; hanem titkainak általa Ferdinánd Király előtt lett felfedezése. — Egri Kanonok és Hevesi Fő-Esperest T. Varró István és Fő-Esperest Marinits János, a' nevezett Püspök személyébe tett protestatiójokba azt

írják, hogy nem tudják, mi ok indította Rákótyt a' Taraszovits Püspök' elfogattatására. Már pedig, ha az Unióra lett visszatérésért bánt volna vele így Rákóty, minden bizounyal ezek azt el nem hallgatták volna; ámbár a' Ferdinánd Király' leveleibe e' tevődik okúl, minthogy ama másik oknak felfedezése által, különben-is térhes állapotja még terhesebbé tétetődhetett volna. Ezt tehát elhallgatván, minthogy ennél fogva bánt vele olly kémélletlenül Rákóty, Ferdinánd Király, érette, mint a' Fels. Ausztriai Ház eránt megkülömböztetett hűséggel viseltetett Fő-Pásztorért, annál buzgóbban vetette magát közbe, irván mind Rákóty György Fejedelemnek, mind Ballingk Jánosnak, a' Munkátsi Vár' akkori Fő-Kapitánnyának, mind kiszabadítása' kieszközlése végett Eörsy 'Sigmond Sopron Vármegyei Vice-Ispánt, az említett Fejedelemhez küldvén, a' ki, három esztendei fog-sága után szabadon bocsátotta ugyan őt, de minthogy a' fellyebb említett oknál fogva uradalmába való további megmaradását meg nem engedte, Ferdinánd Király őt, esztendőnként a' Kassai Kamarától húzott 200 forint fizetéssel Kállóba tette által, és ott királyi őltalmának szárnyaival mind halálig takargatta.

4-szer. A' S. Ur' 3-ik pontjára azt jegyzem-meg, hogy még azért, hogy az Egri Káptalan a' maga 1641-dik eszt. Sz. Háromság' Vasárnapján költ Káptalanbeli kinyilatkoztatásában így fejezi-ki magát: „Reverendissimo Domino Basilio Taraszovits, Episcopo Ecclesiae Graeco-Catholicae Munkatsiensis”, még ebből mondom, nem lehet azt következtetni, hogy a' Munkátsi görög-szertartású Anyaszentegyház, mellynek feje, az S. Ur állítása szerint, a' Csernek-hegyi Klastrombeli vala, *világszerte Catholikának esmertetett*, mert tudjuk, hogy a' Munkátsi nagy kiterjedésű Püspöki Megyébe még 1761-be sok görög-szertartású Ekklé'siák voltak a' R. Anyaszentegyházzal

nem egyesülve, nevezetesen Szathmár Vármegyébe, a' mint ezt nyilván bizonyítja P. Bazilovits, így írván Olsavszky Mihály Manuel Püspökről (P. III. c. V. p. 47.) „Denique per Sarabaitam quemdam Sophonium nominatum, populum (Cottus Szathmariensis) ad Schisma concitatum relapsumque Anno 1761. ad reassumendam Sacram Unionem cum optato successu exhortatus est” etc. — Sőt, hogy a' H. Dorogi lakosokkal nem elébb, hanem 1770. eszt. táján a' b. e. Batsinszky András fáradhatatlan igyekezete 's buzgósága vétette-bé az Uniót, nyilván megtettzik abból, hogy a' tisztelve említett Püspöknek a' Cs. K. Felségtől kiadott Diplomába, fő érdemei közzül valónak íratik az, hogy az Uniót a' Dorogi lakosokkal bévétette. — De azomba azt-is tudjuk a' Históriaból, hogy még azért, hogy némelly görög-szertartású Püspökök, mint p. σ. Zorcsics Pál, Jugovits György és Markovits Rafaél, magokat 's Püspöki Megyéjékbeli Ekklesiáikat egyesülteknek nyilatkoztatták-ki, még azért mondom, azok az Ekklesiák, valamint azoknak Papjaik-is nem voltak *egyesültek*. Nevezetesen Markovits Rafaél XII-ik Marchai Püspökről ezt olvassuk: „Raphaël Markovits, 1727. in demselben Kloster Marcha zum Bischof erwählt, und erklärte öffentlich, gleich nach seiner, in demselben Jahre, durch den General Grafen Königsegg vollzogenen Installation, sich und seine Nation für unirt, und schickte sich an, die Geistlichkeit auch mit Gewalt zur Union zu zwingen. Nun brach die einstweilen gedämpfte Unzufriedenheit des Volkes offenbar los. Der Hofkriegsrath lies durch den General Galler, eine Conscription der Unirten vornehmen, wobei es sich dann zeigte, dass in dem ganzen Generalate kein einziger Unirter vorhanden sey.” (Slavonien und zum Theil Croatien. T. II. pag. 23.)

Alább pedig (pag. 50.) a' N. Váradi Püspöki Megyében lévő nem egyesült görögszertartású Hit sorsosiról lévén szó, ezt olvassuk: „Im Jahre 1737. „beauftragte der damalige Bischof, zugleich Oberge- „span des Biharer Comitats eine eigene Commission, „welche die nicht unirten Gemeinden durch Ab- „geordnete zu erscheinen vorlud. Da wurde „den alle Überredungskunst aufgeboten, gedroht, „Geld gegeben, bis sich die Abgeordneten, „ohne von dem Unterschied der Religionen, „oder von dem Wesen der Union recht belehrt „worden zu sein, zur Union bekannten, oder „aber zugaben, dass zu dessen Bekräftigung, „das Siegel begedruckt wurde. Hinterdrein hiess „es, das nunmehr in der ganzen Diöcese, kein „Schismatiker mehr zu finden sey. — — — Um „der Unordnung zu steuern, und die Wahrheit zu „erforschen, ward eine Hof-Commission, bestehend „aus dem Kolotscher Erzbischof Klobusitzky, den „Generalen Marquis de Ville und Haddik, im Jahre „1754. nach Groswardein beordert, und von Seiten „des Carlowitzer Erzbischofs, der damahlige Archi- „mandrit (nachheriger Erzbischof) Moyses Putnik, „ad audiendum et informandum abgeschickt. Da sich „der Kolotscher Erzbischof, Unpässlichkeit halber im „folgenden Jahr entfernen musste, so ward statt sei- „ner, Graf Emerich Batthányi zum Praeses ernannt, „und die Commission fortgesetzt. Es sind 170 Ort- „schaften vernommen worden. Aus dem grossen „Protocoll ergab sich, dass sich die Sachen anders „verkielten, als sie allerhöchsten Orts einberichtet „wurden. Das Resultat nemlich war, dass in der „ganzen Grosswardeiner Diöcese von 8667 Hausvä- „tern und 14,420 Kindern, nur 255 Hausväter und „431 Kinder dem Nahmen nach unirt waren.”

Már minthogy 1641-ig a' Királyok és Fejedelmek megerősítő levelekbe nem neveződnek, sem az ez előtti Püspökök egyesült Catholicusoknak, sem a' Püspöki Megyéjébe lévő Ekklé'siák egyesült Catholicáknak, hanem legelőször az említett Egri Káptalan' kinyilatkoztatásába, az 1640-ben történt eggyesülés után pedig, valamint minden ezután következett Püspökök Unitusoknak, úgy Püspöki Megyéjék-is a potiori, szakadatlanul egyesült Catholicának nevezetik; látni való, hogy ennél a' most legelőször előfordult nevezetnél fogva, a' Munkátsi Püspöki Ekklesia, melly az S. Ur' előadása szerint, a' Csernekhegyi Klastrombeli vala, *világszerte nem esmertethett egyesült Catholicának*, annyival inkább, hogy az, a' Rakovetzky Methodius Hegumenatussága alatt vette-bé az Uniót, de Camellis Jó'sef Püspök kezébe tévén-le Tót nyelven a' R. Catholica Hit mellett való esküvést, a' mint fellyebb láttuk. — Sőt úgy tartom, hogy az említett Titt. Szerzetesekből vált Püspökök között, csak egy sem lévén Megyés Püspök, világszerte csak egy sem esmertethett széles értelemben egyesült Catholicus Püspöknek, mert ha annak esmertetett, mi az oka, hogy közöttök 1790-ig csak egy sem hívatott királyi levéllel az Ország gyűlésére, ott helyet nem foglalt és a' Haza' köz ügyéről való tanátskozásba részt nem vett? holott mind ezekkel, még a' nem Megyés, hanem csak Titularis R. Cath. Püspökök is megtiszteltettek, a' mint látni lehet azon lajstromokból, mellyekbe a' Diaetákon megjelent egyházi és világi főrendű Személyeknek neveik feljegyeztettek. Csak Batsinszky András Püspök esmertetett tehát világszerte egyesült Catholicus Püspöknek, mint első Megyés Püspök, a' ki királyi levéllel hívatott az Ország-gyűlésére, *mint a' ki alatt* (jeles Tudósunknak, T. T. Dohovits Bazilius Munkátsi Orosz Parochus Úrnak, a' F. M. O. Miner-

va 1827-ki 2-ik Negyedjének 1148-ik lapján olvasható kifejezéseivel élvén) a' Munkátsi Püspökség 's Káptalan, a' Rómaisziertartásúakkal egyyenlő méltóságra 's jussokkal bírásra emeltetett, bár kisebb jövedelemmel de elegendővel, és mint a' ki felszabadulván az Egri Püspöknek hódolástól, megnyerte azt-is, hogy annak, ki Püspökségre menendő ne kellessen szükségképen Bazilius Rendéből való Szerzetesnek lenni. És e' lehet annak az oka, hogy tisztelt Tudósunk, a' sok érdemű Püspököt, Batsinszky Andrást, P. Bazilovitstsal nem XXI-ik, hanem görögeggyesült szerzetesű Munkátsi legelső Püspöknek nevezi. —

5-ör. Végre, S. Ur a' 4-ik pontba ezen szavaimból; hogy: *Felsőges Koronás Királyaink mindenkor kész segedelmet nyújtottak a' Klastrom Szerzeteseinek, 's kegyesen óltalmazták azokat jussaiknak minden háborítói ellen*, ezt a' következtetést húzza-ki, hogy a' koronás Fejedelmek' pártfogások, caracteristica jele a' Catholicismusnak. Hogy a' Catholicus Fejedelmeknél, a' Catholicusok' pártfogása egy caracteristica jele a' Catholicismusnak, kétségbe hozni nem lehet; de Botskay István, Bethlen Gábor és I. Rákóczy György Fejedelmek Catholicismusának lehet é a' caracteristica jele, hogy a' Munkátsi Klastrom' Szerzeteseit pártfogások szárnyaival fedezgették, jussok és szabadságok' háborgatói ellen. A' nem eggyesült görögszertartású hit sorsosít-is koronás Fejedelmek eleitől fogva óltalmazták jussaik és szabadságaik megháborítói ellen, és ezt a' pártfogást, ki fogja a' nem eggyesült görögszertartású hiten való lételek characteristicájának nevezni? A' most uralkodó Burkus Király Ő Felsőge, szembetűnő jussokkal 's privilegiumokkal ajándékozta-meg Országába a' Titt. Cath. Papságot, Érsekséget és Püspökséget állítván-fel, és azoknak bővebb jövedelmet rendelvén, mint a' maga vallásabeli Érseknek

's Püspököknek ; és ezen ő királyi bőkezűségét, ki fogja az ő Catholicismusa caracteristica jelének állítani? hirtelenkedet tehát S. Úr, midőn a' Klastrom kezdetétől fogva és utánna szakadatlanúl történt fejlődési pártfogásokból ezt a' következést húzza-ki: *Tehát a' Munkátsi Klastrom, mint Ekklésia, mindenkor Catholica eggyesült hitű volt.* — Baculus in angulo; ergo pluit.

Ezek e'képen lévén, felesleg valónak tartom a' S. Úr annak mutogatásába való erőltetett buzgólkodását, hogy a' Csernekhegyi Klastromnak Sz. Basilius Rendén lévő Szerzetesei, és az azokból vált Püspökök soha sem voltak nem eggyesült hitűek, hanem Koriatovits fundatiójának kezdetétől fogva a' R. Cath. Anyaszentegyházzal valának eggyesülve. Mert valamint minékünk a' Pogány-vallásból a' Keresztyén-vallásra tért Déd-őseink ivadékainak semmi gyalázatunkra nem szolgál az, hogy azok Pogány-vallásúak voltak, 's mint olyanoktól vettük eredetünket; bizony S. Úron-is 's Csernekhegyi Klastromba lakó Szerzetes társain, semmi motskot nem ejt az, hogy hajdani Szerzetes eleik az Unio előtt Schismaticusok voltak (ezt a' szót nem vévén gúny-szónak) a' midőn most már nem azok, hanem a' R. Anyaszentegyházzal eggyesültek.

Azt írja továbbá S. Úr, hogy *szörnyű sokat* mondok, midőn a' Munkátsi Klastrom újj Templomáról azt mondom, hogy azt Bacsinszky András Püspök, a' maga költségével építette-fel. — Mi szörnyű van ezen mondásban? én ezt néhai T. P. Bazilovits Joannicius után mondtam, a' ki szóval életébe előttem azt állította: hogy annak talp-kövét a' tisztelt Püspök Úr maga tévén-le, azt a' maga költségén fel-is építette. Ha tehát ebben az előadásban hibáztam, az, a' P. Bazilovits hibás állításából eredt, és ebbe se szörnyű nints, sem belőle olly nagy hibázás nem tet-

tszik-ki, a' mint S. Úr állítja, ha szinte a' Klastrom' tulajdon költségével 's igyekezetével esett-is meg mindenestől fogna a' Templom' felépítése.

Hogy pedig az említett Templom' menyezetén a' pokol kiábrázolását előterjesztő festésbe, az elkárhoztak, az őket kinzó ördögökkel a' szemérmes szemet megbotránkoztató helyheztetésbe 's állásba adattassanak-elő, tagadhatatlan; mert nézze-meg bár akárki figyelmetesen 's részre nem hajolva, megfoggyózodni állításom' igassága felől, valamint a' felől-is, hogy S. Úr, nem Epaminondási lélekkel írta azt: hogy ezen ábrázolásban, *egy a' nézőt egy kis borzadással eltöltő kárhozat torkolatját előtüntető tátott szájon kívül, semmi más test-állás, melly vagy a' szemet sértené vagy a' képzelődésbe behatna (ha csak az magának sérthető situatiókat nem teremt) tellyességgel nints.* Egyébb aránt ezen sérteni nem kívánó 's a' dolgot a' maga valóságában előadó egyes előadásból, felesleg való volt azt következtetni, mintha én az által a' napkeleti Anyaszentegyház szokását bíráltam volna kárhoztatólag. Távolságom az én tölem, tudván azt, a' mit Sz. Pál Apostol Róm. 14: 4. mond; hanem a' Klastromról irván 's egyszer'smind annak újj izléssel épült Templomáról szólván, mellesleg említettem-meg, hogy kár, hogy annak menyezetén, más finomabb tárgyat ábrázoló festés nem tétetett. Itt tehát, valamint az egész értekezésbe-is, a' N. k. Anyaszentegyház szokásáról nints szó 's annak bírálására, minthogy körömre nem tartozott, valamint akkor kiereszkedni nem akartam, úgy, most sem akarok, noha megmutathatnám az S. Úrnak, hogy a' napkeleti Anyaszentegyház ezen szokása előttem nem esmeretlen, ha annak előterjesztésébe ereszkedni, és így *ebbe a' nagyba bele vágni* (de akkor-is mindenkor a' tisztelt Anyaszentegyház' sértése nélkül) kedvem telne, 's időm volna. Továbbá:

A tárgy ismeretlenségét mondatom tudatni a közönséggel, midőn a Klastrom könyv-tárát pókháló leptének írom. Itt-is bétellyesedett az a régi közmondás: *szólj igazat, bétörök a fejedet.* — Tizenkilentz évnél több ötödfél századnál, miólta a Csernekhegyén, Munkáts mellett a Sz. Miklós Püspök és Confessor tiszteletére szentelt Klastrom fenn-áll, és ha több a Klastromról szólló értekezésbe előadott mostoha történeteken ment-is által, mindazáltal a Munkáts Monographiája írásához kezdvén, olly reménységgel valék, hogy ennek a régi Klastromnak könyvtárjába czélomhoz képest, gazdag ezen tárgyat illető kútfőre fogok találni. Megkérém tehát T. P. Bazilovits Joanniciust, mint a Klastrom akkori Protohegumenjét, hogy a Klastrom könyvtárát nyitná-fel előttem; a ki-is azt tellyes készséggel megtselkedvén, elálmélkodék, midőn egy sötét szobába vezetelve 's előleges képzeletembe megcsalattatva, abba egynehány Ekklesiái Atya munkáin 's egy magyar Biblián kívül, semmi figyelemre méltót nem leheté szerencsém szemlélni. Azomba egy rakás nyomtatott példányt, egy halomba rakva a szobába egy szegeletébe észrevévén, kérdém, mi lehet az? ez, úgymond a tisztes Provincialis, az én ezen Klastromról írt munkám, és ezzel egy példányt a rakásból kivévén, nyájasan általnyújta, hozzátévén, hogy semmi czélomra tartozó Documentummal nem szolgálhat, hanem abba több olyan dolgokra fogok találhatni, mellyek czélomhoz képpes használhatók lehetnek, ámbár kevés a Várost magát illetők legyenek, belé foglaltatva. Szíves köszönettel fogadám-el a becses ajándékot, 's több ízbe megkeresvén a tudós Író, jelentém néki, hogy derék munkájának csak első kötetjével szerencsételtett, 's óhajtanék annak második kötetjének-is birtokába jutni. Azonnal megkéré néhai T. P. Szakmári Urat, egy jelenlévő tisz-

tes Szerzetest, általadván néki a' könyvtár' külsát, hogy haza-térésemmel munkájának 2-ik kötetjét-is adná által. Ekkor tehát másodsor valék a' tisztelt Szerzetessel a' könyvtárba, 's ekkor-is elébbeni állapotjába szemlélvén azt; ezen kérdésemre: talán ezen könyveknek soha sem veszik hasznokat? mit felelt Szakmári Ur, önként elhallgatom, ne hogy az ő mondásának felhozásával a' titt. Szerzetes Rendet sérteni láttassam. — Idő haladva többször-is vala alkalmatosságom a' könyvtárba lenni, a' midőn egykor a' már többször tisztelve említett tudós Írónak, *Imago vitae Monasticae* című munkájával ajándékoztattam meg ugyan csak P. Szakmári Ur által. — És így physical értelemben a' Klostrom' eszméréséhez elegendő physical tapasztalás hijjával nem leheték több ízbe lévén módom és alkalmatosságom abba lenni 's annál fogva a' könyvtárt, könyvek' számát és minőségét-is megismérni. Egyébbaránt T. P. S. Urnak ditséretére el-nem hallgathatom, hogy látván az eb-beli hijjányt, az említett könyvtárt Hegumenatussága alatt más szobába tévén által, buzgó szorgalommal rendbeszedte, szaporította, 's ebben a' tekintetben-is ügyes voltának jeles emléké't hagyta. — A' mi pedig a' Klostrom' könyvtárát illető előadásom' morális értelmét illeti, S. Ur szélesebben kiterjésztí azt, mint kellene, 's értekezése kezdetén szentül fogadott csendes indulatjának, itteni heves kifejezéseibe, legkisebb jelét sem láttatja; — mert igaz ugyan, hogy arra, hogy pókháló ne lepje a' könyveket, szükséges azoknak kézbe-forgások, de a' könyvtárba lévő könyveken kívül-is olvashat, ideje elég lévén minden Szerzetes céljához, 's tudományos kimivelődéséhez képest olyan könyveket, mellyek őt a' vallás' tudománya és hőlcsekedés pályáján előbb vezethetik, 's tudni vágyó lelkét, a' tőle kiválasztott 's különösb-ben kedvelt tudományba a' tökéletesedés céljá'hoz

közelébb vihetik, a' minthogy én-is esmerek néhány felvilágosodott értelmű 's a' tudományokban jártas Szerzeteseket, kik Rendjeknek mindenkor díszei lesznek; úgy hogy, kivált a' Munkátsi Püspöki Megyének canonizatiójától fogva, szembetünőképen nevedik a' lélekbe kimivelt Szerzetesek' száma-is annyira, hogy a' mái időbe csak igen kevésről lehet azt elmondani, a' mit Csaployits Ur (Slavonien und zum Theil Croatien T. II. pag. 177.) a' Tót, Horvát 's a' t. Országi nem egyesült görögszertartású Szerzetesekről az úgy nevezett Kalugyerekről ír: „Dass sie „nicht sonderlich sich die Köpfe mit philosophischen „oder politischen Speculationen zerbrechen, sondern „das Geschäft der Verdauung gehörig vor sich gehen „und die ganze Welt, Welt sein lassen.” — Valamint tehát a' 469. esztendőktől fogva fenn-álló, — Bobovistye és Lauka falukkal 's egyéb jövedelembeli csatornákkal bíró Csernekhegyi Klastrom' Szerzeteseit, nem kigúnyolni, hanem csak figyelmetesekké akartam tenni könyvtárokra; úgy annak említésével-is, hogy már most húst esznek, a' midőn ennek-előtte nem ettek, nem sérteni; sőt inkább vendégszerető készségeket kívántam dicsérni, az által esmeretes hospitalitásoknak nagyobb mértékbe lehető kimutatására tágasbb mezőt nyitván magoknak. Végezetre

Azt írja S. Ur, hogy a' *F. M. O. Minerva* 1828-dik esztendei 2-ik Negyedjébe, a' Klastromról közönségesé tett statistikai leírásomba jobbjára csak a' Klastromot szenyvedőleg illető vagy bal oldalról esmeretelő tárgyakat hordok-elő, érdemeit azomba, mellyek által nevezetessé lett, kényem szerint elhallgatván, Statisticámnak velősebb részét oda hagytam, 's megvallja, hogy ez adott néki alkalmat arra, hogy a' nevezett Klastromot tárgyazó rövid foglalatra öszszeszedett, híven oklevelekből 's más hiteles kútfőkből meritett statistikai észrevételeit előadja 's ezen Kla-

stromot érdem oldaláról-is a' Publicummal megismer-
tesse. Mellyre való nézve értekezése kezdetén azt
fogadja szentül, hogy ezen ő állítása szerint Statisti-
cám' oda hagyott velősebb részét ki fogja pótolni,
hogy úgymond azokkal, kiknek kedvek volna legalább
írásból tudni valamit ezen elég híres Klastrom felől,
valódibb fogások szerint és kimerítőleg esmertesse
azt-meg, ne hogy rosز kalaúz után indulván, balvé-
lekedésbe essenek eránta 's rajtam-is igazítottson itt ott
a' hol hibázok. — Mennyibe felelt-meg a' tiszteltt
Ur ezen szentül fogadott ígéleténck, 's mit fedezett-
fel az említett Klastrom' Statisticájára tartozót olyat,
a' mi értekezésembe meg ne lett volna, a' figyelme-
tes olvasó, a' ki mind a' két értekezést egybehason-
litja, könnyen megítélheti. — Ki számlálja ugyan-
is a' Munkátsi Klastrom' valódi Statisticájához tarto-
zónak lenni azt, hogy: „Koriatovits Herczeg egykor
vadászatra kimenvén 's egy nagy csörgő kigyótól *)
Lovátska hegy tavánál támadtatván-meg, Sz. Miklós-
nak segítségül való hívására, a' fene vadon, azt lán-
dsájával át-szegezván, szerencsésen győzedelmeske-
dett, és háláadásul ezen Szentnek tiszteletére szen-
telte-fel a' Klastromot;” hogy: „Koriatovits Herczeg
az építendő Várhely' szemlélésére a' dombra, mellyen
későbbben fel-is építettett az, felmenvén, ott két Re-

---

*) A' régi Egyiptomiaknak, Kaldeaiaknak, 'Sidóknak, Per-
sáknak, Görögöknek és Rómaiaknak mesés előadásaik 's
költeményeik, idővel nevetség' tárgyai lettek. — Az *Oan-
nes* nevű hal, mindennap kijött a' vízből és prédikált az
Eufrates partján az őt imádó Kaldeaiaknak. A' Dárius
és Nagy Sándor idejébe ennek-is vége lett. — Kadmus Gö-
rög-országba sárkány-fogakat vet; Numa Királyt Rómába
Egeria Nympha tanítja. Juvenalis idejébe, kikatzagja Ró-
ma és Athéne a' költött Isteneket, Fél-isteneket, Nym-
phákat, Faunusokat, a' Styxet és az Olympust 's a' t.

metére talált, kik-is Bazilitáknak valván magokat, számokra más helyen Klastromot építtetni ígért, mit utóbb tellyesített-is;” hogy: „a’ Podheringl elpusztúlt Apátza Klastromból, eggy Akilina nevű Apátza a’ Csernekhegyi Klastromnál, mint majoros Gazdasszony holtig szolgált ’s a’ t. hogy: „Zeikán Joannicius Püspök Miszlitzén, a’ hol jószága volt és mint Püspök lakott többnyire, Residentziáját és jószágát Sz. Bazilius Rendnek eltestálván, a’ Miszlitzei Klastromnak eredetet adott;” hogy: „a’ Bikszádi Klastrom szerzőjének és Apátjának de Camellis Isaaknak martyromságát, sirja felett növő veres fű bizonyítja máig-is;” hogy: „Bizántzy György Genadius Püspök a’ Kraszlóbrodi Klastromot (Zemplén Vármegyébe, a’ hol a’ boldogságos Szüz’ csudálatos képe tiszteltetik) 1612-ki zürzavaros időben lett elpusztúlása után, 1729-be megújítá és keríté vissza a’ Sz. Bazilius Rend Szerzeteseinek.” Úgy nem külömben Mária Pócson Szabolcs Vármegyében, azon nagy Templomnak, mellyben csak ugyan a’ boldogságos Szüz’ csudálatos képe tiszteltetik, fundamentomát vette, és maga költségével jó magasra emelvén, magát örök emlékezetre méltóvá tevé;” hogy: „Olsavszky Mihály Manuel Püspök, a’ Pócsi roppant Templomot, külső ’s belső ékességeivel tökéletességre vitte; az ő eszközlésére Gróf Károlyi Ferencz a’ Pócsi Klastromra fundációt tett;” hogy: „Rátz Demeternek köszöni alkotását a’ Pócsi Klastromnak fele, és a’ N. Károlyi Oroszok’ Parochialis Temploma” ’s a’ t. Hát ezek azok a’ Munkátsi Klastromot valódibb fogások szerént ’s kimerítőleg megesmertető vonások? bizony ezek a’ nevezett Klastrom Statistájának nem a’ legvelősebb részei, sem ezekbe a’ tölem elhalgatni mondott érdemci fel nem fedeztetnek; ’s kiki láthatja, hogy S. Úr’ értekezésébe inkább a’ Munkátsi Püspökök’ Lajstromát ’s viselt dol-

gaikat adja-elő, mint a' Csernekhegyi Klastrom' Statisticáját, és hogy erről csak akkor tesz emlékezetet; midőn értekezése végén ellenvetésnek nevezett előadásomat czáfolni akarja, semmi a' Klastrom' Statisticájára tartozó 's érdemeit tárgyazó újjat nem hozván 's fedezvén-fel. — Nékem, a' mint fellyebb-is említém, a' Klastrom' Statisticáját akarván rövideden előadni, a' Munkátsi Püspökök' Lajstromjoknak előadása nem vala czélom, ámbár a' nevezetesebbeknek jelesebb viselt dolgaikat 's érdemeiket, a' mennyire a' célhoz képest kiterjeszkedni lehetett, bőven előadtám, el nem hallgatván semmi megjegyzésre méltót, a' mi a' Klastromot, magát egyenesebben illeti, a' nélkül, hogy a' S. Úr' állítása szerént, ezen Szerzetes házról alacsonyán 's megvetőleg írtam volna, 's arra csak logkissebb szennyet-is akartam volna kenni, akár az egész, akár annak egyes tagjait vegyük. Mellyre való nézve, a' részrehajlástól ment figyelmetes olvasó, a' ki a' megtörtént dolgoknak hisztóriai datumokból, 's a' tapasztalásból meritett igaz előadásokat, rágalmazásnak 's gúnynak nem nézi, nyilván megítélheti, hogy távol vala az én tőlem, hogy ezen Szerzet-házra szennyet akartam volna kenni, vagy annak Tittl. Szerzeteseit kigúnyolni 's megsérteni csak legkevésbbé-is szándékoztam volna; hanem hogy a' mit arról írtam, azt hisztóriai kútfőből 's a' tapasztalásból meritve írtam a' nélkül, hogy valakinek ellenvetéseket tenni, 's azok által azt a' védlőképen alkalmaztatott feleletre felszóllítani, legkevésbbé-is czélom és szándékom lett volna.

Balajthy Jó'sef.

14.

Á'siában, hajdan Tanais, most Don nevet viselő Folyónak túlsó partján lakozott 's régen elhunyt dicső elődi Őseink' hősi tetteik' példás Rajzolatjának

folytatása és bérékesztése.

Toxaris és Mnesippus.

- A' tegnapi megeggyezés szerént délest közt a' Város' kies vidékén öszszetalálkozván, Mnesippus Toxarist a' még hátra maradt négy példás történetnek előterjesztésére emlékezteté.

Második Történet.

Toxaris. Az előbbeni történetben esméretes Amizoka' Atyja hügának fija, Bellita, köz-vért ivott barátjával, Basthennel, a' sivatag zordon vadonba vadászat végett kilovagolván, a' midőn barátját Basthent a' dühös oroszlán paripájáról lerántotta 's általölelte volna, 's körmeivel már már széjjeltépni látszaték, paripájáról azonnal leugrott, 's a' dühös vadat hátúlról általölelé, 's barátjáról magára rántván, vele küszködö 's fertelmes fogai között kezét torkába dugá, 's mint tőle telhete, fél holt barátját, Basthent, az oroszlánal való

további birkozástól megmenteni igyekezett; de fájdalom! a hatalmas elkeseredett oroszán, első ellenségét, Basthent, félen holt állapotjában hagyván, a' bajvívásra unszó. Bellitát általölelé 's agyon szorítá. Hanem a' küszködés közben Bellita haldokló pillantatjában övébe rejtett hegyes törét, az őt gyilkoló oroszán' szügyébe dőfé, 's azzal az-is mi hamar lélekzetét kifújta. E' rettenetes 's ritka példájú hármass bajvívást az akkor ott közel barmaikat legeltető pásztoroktól megértvén, mi az ő, mint egymásért holtokig híven, de szerencsétlenül viaskodott dicső bajnokok' hideg teteiket egy sírba, az oroszánét pedig ezen sírhalom' által ellenébe földbe temeténk.

A' harmadik Történet.

A' két elsőnél a' mennyivel hosszabb, annyival nevezetesebb, mellynek némineműképen ez előtt 8. évvel magam-is szemmel látó tanúja, 's az abból származott háborúnak részvevője valék. Honnombeli egyik törzsökös gyarapnak jeles ivadékja, ama' nem rég dicsóúl vitézlett nagy hírű nevű, köz siralmunk 's fájdalomkra, immár elhunyt Marianta fő-vezérünk' utólsó csemetéje, bajnok Arzakoma, akkoron a' Bosporosi Király' udvarában, Nemzetünk' részéről a' hátra maradt adónak megvétele végett, mint biztos Követ, a' Király pénzbeli fogyatkozása miatt két holdnapig mulatozni kéntelenítették, 's azon idő közben, az említett Királynak idősb leányát, ama ritka szépségű deli Mazcát szerencséje leve gyakor látni, melly alkalom mind két részről olthatatlan szerelmet szült; de a' 25. esztendő nőtelen, mint az e'féle gerjedező érzeménnyel még esméretlen, magán segíteni nem tudott, óriási fanyar türedelemmel szenyvedte szívbeli gyötrelmeit.

Hasonlóúl az ifjú hősnek Márs Isteni termete, ékes arcza vonásai, bajnoki büszke magaviselete, 's több e'félí Mazeát csaknem halálíg kízzák: sírt, nevetett, örült, szomorkodott, jött ment, és még sem érheté óhajtott céljút, egy szóval: egy valami idegen érzelem fogta-el reszkető tagjait. Az erősebb természetű bajnok Arzakóma-is eléggé érzé Cupido által szívébe lövetett nyílnak fájdalmit, egyedül csak a' tevé tőrhetőbbé, hogy szemeit naponként ebéd 's vacsora között e' kedves tárgyon legelgethette, melly sebjének gyógyulására ír gyanánt szolgált. Egykor a' királyi kertnek külkörnyékébe sétálgatván, a' kertnek egyik vas rostélyos kapuján által megsejdité a' komoly bajnok, boldog vagy boldogtalanságának egyetlen egy tárgyát; szerelmének özönébe merűlve, magán segíteni szándékoza, 's feltevé magában: hogyha a' szívet martzongló tündér a' kapu felé közelítene, hősi bátorsággal megszóllítja; de mi hamar nemes szemérmetségének lángja artzájít elborítván, feltett vakmerőségeről lemondott; azonban a' királyi Kisaszszonyt egyenesen a' rostély felé lépdegélni látván, örömet elillantott volna; de azt már most az illendőség nem engedé, hanem mint Márs Isten lelketlen képszobra, az örök boldog vagy boldogtalanság' elfogadására e' kétes pályán álhatatosan megmaradt, és mint a' saskeselyű a' balkány havasa' egyik fokáról a' napnak széllyel szóró tűzőzönét nézi, szintűgy bámúlá ő-is Mazea égszínű csillogó szemeit.

Midőn már óhajtott tárgyához egy lépésnyire volna, egyedül a' kapu rostélya akadályoztatá-meg azon vakmerőségtől, hogy e' szerelmetes Szűznek nyakába nem rogyott. E' földi bájoló angyal szóllamlameg elébb. — „Vitéz Arzakóma! mint látom, unalom, „vagy talám boszszúság, vagy más valami fonyasztja,

„s halaványítja külömben szines artzáidat, avagy ta-
 „lám a' végett aggodol, hogy Atyám az adója lefize-
 „tésével késik? megengedj vitéz Hős! annak nem a'
 „nem akarás az oka, hanem a' pénznek szűke, mivel
 „Atyám szerénysége nem engedi hív jobbágyait erejük
 „felett sartzolni; sőt készebb engem' eggy' olly tehetős
 „s hatalmas férjfinak nőül feláldozni, ki e'féle álla-
 „potján fog segíteni, e' napokban várja a' kéroket.
 „Imé lásd: milly szerencsétlenek a' biborba burkozot-
 „tak! vajmi örömmel felcserélném én ezen bút s bá-
 „natot palástoló arannyal kihimezett csalárd lépelt, bár
 „akármelly nyomorútt kunyhóban lakozó szabad pór-
 „hajadonnal.

Ah sors! sors! ki fog veled perelni? valóban senki, még a' legvitézebb s erősebb bajnok sem; mert te győzhetetlen vagy! veled bajt vívni senki sem képes! veled minden halandónak megkell elégedni, s rajtad a' türedelemnél egyéb nem győzedelmeskedhetik. Óh-türedelem, türedelem! te mennyei másaszt! hol vagy? jöszte kérlek, s száld-meg agyag hajlékomat, enyhítsd szívem' kínjait! Arzakóma magát rendbe szedvén, így szólla: — „Dicső Mazea, Bosphorus-ország' legfényesebb csillagja! szabad é előtted szívetem kinyilatkoztatnom? nem szólsz gyöngy alak? sorsomnak jobbra vagy balra fordúltni kell, ha török szakad. Tudjad tehát Mazea! én szeretek! még pedig kit? én vakmerő! szólljak? vagy ne? szóllj, kérélek! reszkető ajakkal, felele a' szép Mazea! Mazeát, a' deli, a' szelid, a' bájoló, a' varázsló, a' szív hódító, a' szerény, a' szeretetre méltó Mazeát, Bosphorus-ország' felének örökösét, nem vagyónát, távol légyek e' görög szokástól! csupán csak deli személyjét! légyen bár, a' mint azt a' sors magával hozandja; már mind egy: szívem' titka, melly régolta

„gyötrött, melyjemből kicsuszsaszt, 's lélekzetem
 „könnyebbedett, érted élni, halni kész vagyok. Egy
 „halandó sem tudja, hol vagyon elrejtve a' nékie ren-
 „deltetett szerentse, kiki tartozik azt keresni, én-is ke-
 „resem, feltaláltam? jó, nem? fájdalom! még most
 „sem szóllsz? óh Isteni bálvány! vakmerőségemet ne
 „csudáld; mert ugyan mire nem mer vetemedni egy
 „szerelmes, még pedig olly szerelmes, ki szerelmének
 „súlyjával nem bír? kinek szíve az e'féle ostromokat
 „még nem esmérte; most kezdém irigy szemekkel
 „tekinteni az Uralkodók' fejkön a' koronákat, mel-
 „lyeket ez előtt megvetve néztem, most látom, hogy
 „annak híjánosságával szegény vagyok. Még most
 „sem szóllsz? szólljál deli szűz! mond-kí végső ítéle-
 „tedet! ím itt áll rabszolgád, mennyország, vagy po-
 „kol kétes küszöbei között; mivel egyedül tőled függ
 „jövendőbeli, boldog- vagy boldogtalanságom; kezed-
 „ben vagyon éltem' fonala, nem szükség annak elmet-
 „zésére Párkáktól ollót költsönözni, mi könnyen el-
 „szakaszthatják azt gyenge újjotskájid! mellyek fájdal-
 „mimnak egyszerre véget vetnek, 's Istenné téznek.
 „Szánj-meg tündér! ne vesd-meg könyörgésem', 's
 „add-meg kérésemet! ne tagad-meg tőlem szívedet.
 „Azért hogy fejem koronával nem díszesíttetik, rab-
 „szolga nem vagyok. Honni Isteneim, honni törvé-
 „nyeim, egyedül csak azok, kiknek, és a' miknek fő-
 „hajtással engedelmeskedni tartozom. Honnomon túl,
 „a' mit kardommal meghódíthatok, azt, mint ősi jus-
 „somat úgy nézem. Ítéző Biróim, otthon a' Haza tör-
 „vényjei, külföldön a' kardom, szívem, lelkem, tiszt-
 „ta minden szenytól; ámbátor olly fényes asztalhoz,
 „mint Atyádé nem ültethetlek, 's olly válogatott ét-
 „kekkel, millyekkel eddig éltél, nem táplálhatlak,
 „táplállak tejjel, vajjal, túróval, sajttal, nyúl, óza

„szarvas és vad sertés, fürj, fogoly, berki-tyúk, si-
 „ket faj 's más e'félékkal, mellyek sokkal táplálóbb
 „eledelek, mint ama' sok egybekevert zavarékok, mil-
 „lyekkel ti éltek. Ha lehet, meg ne vesd buzgó ké-
 „résemet.”

Ez utolsó szavait a' tündér szűz földre szegezett szemekkel szelid szerénységgel mosolygó ajakkal lát-
 szaték elfogadni, 's a' mennyire az illendőség megen-
 gedé, kedveltje szívének kinyilatkoztatását im' így visz-
 szonozá. — „Nemes hős, dicső bajnok! mi illeti ke-
 „zemet, azzal nem magam, hanem édes nemzöm, a'
 „hatalmas Leucanor, Bosphoroszi Király parancsol: el-
 „lenben szívem saját tulajdonom vala nem rég', de
 „már a' sem enyim, mivel te azt első pillantattiddal
 „melyem' rejtek-rekeszéből akaratom ellen sok ellent-
 „állásaim mellett-is kiragadád, 's tulajdonoddá tevéd;
 „e' szerént mint szívemnek tökéletes birtokosa, fo-
 „lyamodjál Atyámhoz, a' kegyes Leucánorhoz, 's kér-
 „jed tőle kezemet, kitől mihelyt azt megnyerted, a-
 „zonnal kész vagyok a' bársony biborból örökre ki-
 „vetkezni, arannyal 's ezüsttel gazdagon kihímezett
 „palotáimtól vég bútúmat venni, 's tégedet Nemzeted'
 „ősi szokása szerént, alacsony kunyhódba tökéletes
 „megelégedéssel követni, 's ott boldog 's boldogtalan
 „sorsodat véled felosztani, 's abban részesülni, avagy,
 „hogyha a' szükség úgy hozandja magával, tégedet szé-
 „les e' Világon, kellettől nyugottig, déltől északig áll-
 „hatatosan követni, 's végre érted élni 's halni maga-
 „mat ajánlom 's lekötelezem.”

Akkor, a' különben komoly hős Arzakóma, most
 a' legnyájasabb ábrázattal, szelid maga megalázásával
 Mazeának hó fehérségű 's harmat gyengeségű jobb ke-
 zét a' rostély' eggyik hézagján által megfogván, szivé-
 hez szorítá, 's nagy fenn-szóval 's kinyílt szívűséggel

felkiálta: — „Ég, pokol! 's azoknak halhatatlan Iste-
 „nei! halljátok! esküszöm tenéked Szűz: — vagy te,
 „vagy soha senki más hites-társam nem léssen, 's ad-
 „dig Atyád' udvarát el sem is hagyom, valamíg tőle
 „(szívednek már birtokában lévén) kezedet-is megnem
 „nyerendem. Azon esetre pedig; hogyha Scitha léte-
 „met megveti, 's téged másnak ad; légyen ez akárki,
 „maga bár azon pokolbéli Isten, ki hajdan Proserpi-
 „nát elragadá, addig megnem nyugszom, míg fel nem
 „kereslek, 's éltem' feláldozásával-is igaz birtokomba
 „nem helyheztetlek.”

Ezen utolsó szavaira: a' deli Mazea nagyot sóhaj-
 tott, 's Arzakóma' kéz-szorítását gyengédeden viszon-
 tagolóla.

Néhány napok múlva a' Király Leucanor, bajnok
 Arzakómát kezénél fogva palotájába vezeté; a' hátra
 maradt adót általadván, nyájasan így szólítá: — „Vi-
 „téz Bajnok! minekelőtte udvaromat elhagynád, kér-
 „lek szomszédi barátsággal, ne sajnáld a' holnap i na-
 „pot kedves leányomnak Mazeának díszére felszentel-
 „ni: holnap öszszegyülekezendenek több Király és Her-
 „czeg Úrfiak leányomnak megkérésére, díszesítsd kér-
 „lek e' dicső fényes társaságot jelenléteddel.”

Arzakóma szívét Leucanor Királynak szavai meny-
 kő tsapás gyanánt érdeklék, de magát mihamar egy-
 beszedé; mély maga meghajtásával a' Király udvarisá-
 gát, 's csekély személyje eránt mutatott szívességét il-
 lendőül megköszönvén, azt mint különös tiszteletet,
 úgy fogadta, 's a' Király' kívánságát parantsolatúl vé-
 vén, annak bételyesítésére magát ajánlotta.

A' deli bajnok nap estig azzal foglalatoskodott,
 miképen nyerhessen egy szempillantatnyi időt a' király-
 kisaszszonnyal leendő értekezésre: de fájdalom! ha-
 szontalan leve minden igyekezete, végre magát hara-

gosan éjjeli nyugvó pamlagjára vetvén, eszét ide 's tova hányván, olykor olykor szíve szinte megrepedésséig elszorítottván, a' százszor szép király-kisaszszony-nyal Mazeával ébren álmodozott.

Mindezekután, midőn Auróra palástjának rózsa színű bíborát az égi boltozatokra árnyékozná, Phoebus pedig üstökének arany hajszálait már már a' Caucasusi legmagasabb havas bértzei megül feljebb feljebb tologálá, felébred; 's ugyan azon szempillantatban loyagja Zádor betoppána 's mondá: Vitéz Hős! a' Király Leucanor már harmadszor tudakozódott felőled, a' királyi udvar tele van király és uralkodó herczeg fijkal; ma lészen a' tündér szépségű Mazea király kisaszszonynak közfogása, és te, illy állapotban? holott — mint hallám egyik meghitt szolgálójától, — ő tégedet választott Mátkájának. Siess kérlek Arzakóma! ne talántán porba essen petsenyéd.

E' szavaira Zádornak, az elbádjadt ifjú bajnok talpra ugrik, sebes lépésekkel más szobába indul, — kövess Zádor! siess, hozd elő bajnoki köntösömet, 's azután láss a' nyergeléshez; nyereg alatt álljanak felfékelt paripájim, 's első intésemre oda toppanj, a' hová parantsolom.

Azzal a' hűséges szolga Urának ülönapi köntösét elejébe tevé, 's azzal parantsolatjának tellyesítésére siete.

Arzakóma hevenyébe magára vevé egyűgyű, de takaros deli természetéhez szabott honni köntösét, par-dutz katzagányját félvállra vetvén, kardját felköté 's övedzőjével magát átövedzván, költsok tollas kalpagját fejére nyomván, most szökő pörge bajszát felpödörítvén, lassú lépésekkel mene a' királyi vendég-palotájába; az ott talált királyi 's herczegi vendégeknek Scitha módon fejét kevéssé meghajtá, 's a' palotának

egyik szegletébe magát bévonván, komolyan ott várá Leucanor Király' megérkezését. Az idegen királyi 's herczegi vendégek egymásra tekintvén, Márs Istent tulajdon magát e' deli hősnek személyjében megjelentnek lenni vélték.

Kevés idő múlva Leucanor Király, mint házi vendéglő megjelent Mazea, 's Bartzéta kedves deli magzaitól kísértetve fényes vendégit rendre köszönté, megjelenésökért háladatosságát keze' szorításával bizonyítja; azután egyről másról nyájasan beszélgetvén, mindnyájan egy oldal szobába vezettetek, a' hol az asztal reggeli falatokkal 's italokkal vala megrakva, kiki kényje szerént evett és ivott; azután a' palota kies kertjébe sétálgatának, 's onnat bámulák a' nap sűgárai által a' tengert arany fénybe tsillogni; innét az udvari pompás templomba menének, a' hol a' Király honni nagy Isteneinek gazdag áldozatot adott, mellynek végbevitele után a' vendégek a' díszmester által ismét a' palotába kísértettek. A' Király kedves magzaital ott marada, 's Hymen oltárához járulván, annak mécsfáklyáját a' deli szűz Mazea meggyújtá, 's jövendő női életének boldog állapotjáért könnyűlátási között áhíthatosan könyörgött, 's innét az Isteni szolgák által körülvéttetve fényes vendégeikhez viszatérének, 's kevés ideig tartott beszélgetésök után az asztalnok jelenté az eledeleknek asztalon való létét. Így a' Király a' fényes társaságot ebédlő-szobájába vezeté, 's díszmestere által kiki rangja 's érdeme szerént elhelyeztetett. Történetből e, vagy szántsándékkal; a' deli Mazea Arzakómával szemközt üle, nyájias beszélgetések között az egész gyülekezet — az egymást szemekkel ostromló szerelmes párt, melly a' jövendő boldog, vagy holdogtalan sorsával foglalatoskodott, kivévén, — jó ízűen eve és iva.

Leucánor Király! kérem leányodat,
 Ama' szép Mazeát, kedves magzatodat,
 Esméred Nemzetem' ős tetteik nagyok,
 Hercules fél Isten ivadékja vagyok:
 Országom a' Lázok' tágas szép vidékje,
 Elég esméretes annak hő termékje.
 Zöldellő mezeit tarkítják ménesim,
 Pá'sitos bértzeit juhaim sertésim!
 Sok ezüst csészéim, arany poharáim,
 Kilentz ezer lovag, 's annyi gyalogjaim.
 Vagynak azon felül sok hámos lovaim,
 Négy kerekű ernyős ékes kotsijaim.
 Ezeket ajánlom deli Mazeának,
 Bosphorus-Országá' fényes csillagának.

Ezután Adirmák kevés idő múlva,
 Tele poharával az asztalnál állva,
 Mint az első, ez-is emelé poharát,
 Ósi Isteninek feláldozván borát.
 Maeotiden földem, Machlin a' Nemzetem,
 Gondolom, tudva van olóttetek nevem.
 Adirmák fő-herczeg bajnokim körében,
 Nem vagyok utólsó szerentse ölében:
 Birok sok majorral, gulyával, tsordával,
 Hadakozni merek az Avar' Cságánnal;
 Aranyból, 's ezüstből sok drága csészéim,
 Négy nagy ezüst sajt-tár, 's arany medentzéjim:
 Vagynak szép hintóim kilentz számból állók,
 'S kitanúlt lovaim, mind befogni valók.
 És így Leucánor kérem leányodat,
 Ama szép Mazeát, kedves magzatodat:
 Ajánlván magamat magas kegyelmébe,
 És jövendőbeli női szerelmébe.
 Mély fő-hajtásával leült a' helyére,
 Szemeit függesztvén Mazea képére.

Arzakóma feláll, tele poharat kér,
 Mazeáját féltvén, bőrébe alig fér:
 Nálunk az asztalra bort Isteneinknek
 Nem szabad önteni; tartatik véteknek;
 Azért Leucánor Istened éltesse!
 Egy jó bajnok vövel megszerentséltessen!
 Add nékem leányod hölgyül szép Mazeát,
 Hagyd vihessem haza, mint eljegyzett mátkát;
 Halkan poharából borát hörpögeté,
 Szemeit Mazeán némán legelgeté.
 Én gazdagabb vagyok ama két Herczegnél,
 Mivel drágabb kintsel bírok mind kettőnél.

Leucánor Király bámúlja a' Scithát,
 Miből áll vagyondod? kértek mond-el tehát!
 Az egész Társaság egy szemmé 's füllé vált,
 'S a' Scitha Követnek feleletére várt.
 Ámbátor Országgal nem díszeskedhetek,
 Arannyal 's ezüsttel sem ditsekedhetek:
 Van elég kenyerem, húzó vonó barmom,
 Vágni való marhám, tejem, vajam, sajtom;
 Vagyon nyári ernyóm, 's útazó sátorom,
 Téli kunyhóm-is van; 's a'béli bútorom.
 Mindezeken felül van két drága kintsem,
 Mellynél e' Világon drágább sehol sintsen;
 Két bajnok barátim: egyike Lonkáta,
 A' másika ama' jeles hős Matzénta,
 Kik érettem készek véröket ontani,
 Veszélyben ha szükség, értem meg-is halni.
 Mosolyogva nézé az egész Uraság,
 Mivelhogy ittasnak vélte a' Társaság.
 Kérem beszédemet végig kihallgatni,
 A' Scitha nem hagyja magát katzagtatni;
 Vagyon mind e' mellett ép testem és tagom,
 Fegyvert fogható elég erős karom.
 Kinek tetszik tehát vélem viaskodni,
 Mazea mátkámért élni, vagy meghalni,
 Álljon-ki a' gyepre kétes bajvívásra,
 Avagy fegyvertelen gyalog birkozásra!

A' szelíd Mazea sem holt, sem eleven,
 Bizonytalan lévén a' kimenetélben,
 Haloványodának artzájín rózsái,
 Kék színbe öltöztek vér szín ajakai.
 Leucánor Király végtére megszóllal,
 Ha úgy tetszik! 's ő-is a' többivel feláll,
 Köszönöm Barátim tiszteltetésemet,
 Holnapra halasztom választételemet.
 Ezzel a' vendégek viszon köszönettel,
 Arzakómán kívül fő hajtva mentek-el.

Szóllítja Mazeát Leucánor Király,
 Ne siess magzatom, egy kevéssé megállj!
 Megfognán a' karját más szobába mentek,
 Egy bársony pamlagra egymás mellé ültek.
 Mit hallék leányom ama nyers Scithától?
 Ha szabad kérdezni kedves Mazeámtól?
 Nemde azt mondotta: mint eljegyzett mátkám?
 Úgy vagyon felséges 's kegyes édes Atyám!
 Minap a' szívemet én már néki adám,
 Kezemet te tőled kérje-meg, azt mondam.
 Azzal, (ha vétettem), én oka nem vagyok,
 Hogy a' fájdalmi szívemnek olly nagyok,
 Én a' mint megláttam deli test állását,
 Bajnoki lépésit 's minden mozdulását,
 Megbájolta szívem egész dobogásig,
 Igen kitsinyben múlt, tsak nem ájulásig.
 Ha szeretsz engemet, mellyet sokszor mondtál,
 Legkegyesebb Király hölgyül néki adjál.

Mit kívánsz Mazea! én annak adjalak;
 Kit méltán gyűlölök, 's annak áldozzalak?
 Kinek a' fegyvere, 's karja a' vagyonja,
 Egész birodalma két hitvány barátja;
 Palotája helyet lakhelyje sátora,
 Terméketlen vadon szigorú Hazája?

Egyik, avagy másik hogyha megszalasztja,
 Hová tesz tégedet? nyereg' kápájára?
 Jól tudod e' Nemzet örök ellenségem,
 Adózója vagyok, nehezen szennyvedem.
 Nekem szükségem van egy hatalmas vőre,
 Valamint neked-is bátor nemes nőre.
 Magam öreg vagyok, fiam mivel nintsen,
 Az uralkodáshoz semmi kedvem sintsen.
 Adirmák lessz férjed, tudd-meg édes lyányom!
 Maeotini;Herczeg, ez a' kívánságom.
 Ezt hallván Mazea, kóbálvánnyá vállott,
 Atyja e' szavára csak egy szót sem szóllott.

'S azzal szomorúan Atyja' kezét megcsókolván,
 szobaleányja által szobájába vezetettet, 's ott magát
 puha pamlagjára vetvén, szívének fájdalmait könnyei-
 nek özönével enyhíté.

A' ki azon pajkos szárnyas vak poronty' nyilainak
 döféseit érzette, könnyen képzelheti; milly' nyughatat-
 lansággal küszködött a' szelíd Mazea; nyugtát nem ta-
 lálván, szíve' enyhítése végett a' kertbe sétála. —
 Térjünk vissza Arzakómához.

A' mint tudjuk a' királyi polotából az egész tár-
 saság egyenként szét oszlott. Arzakóma-is komoly
 pillantatokkal szállására ballagott.

Ellehet gondolni, mint dühödött ezen most egé-
 szen elvadúlt, külömben-is szilaj bajnok, t. i. mint a'
 megsebesített vad-kan, dült 's fújt, mindent ki előle
 hirtelen ki nem tért, felgázolt.

Hűséges szolgálja Zádor reszkető ajakakkal jelenté,
 hogy parancsolatját telyesíté, további parancsolatja mi
 légyen? kérdé.

Mord pillantatokkal reá tekinté, 's mondá: nyer-
 geld-le a' lovakat, láss dolgodhoz, fogait öszsze tsika-
 ritá, Zádor majd hanyat esett.

Fel 's alá sétálgatván szobájában, hányja veti az eszét, mi tévő légyen, végre a' pamlagon végig nyújtózván, elszunnyad. Esthajnalkor a' palota virágos kertjének rostélyos ajtaja előtt hasztalanúl áll a' őrt, a' Tündér meg nem jelene. Végre felkiálta: Boldog Isten! valljon melyik tigris körmei közzé veté a' kegyetlen e' szelíd bárányt? no de semmi — most hallgass! időnek előtte el-ne árúld magadat, szerencsétlen Marianta fija! eljön az idő, 's véle a' tanáts! eszedre térítelek én téged büszke felfüvalkodott gyáva adófizető rabszolgánk! torkodra forr meggyaláztatásom! csak te légy hozzám hív 's állhata-tos kedves Mazeám, én szentül megtartom eskümet.

Alig hogy ez utolsó szavát szájából kiejté, ím' megpillantá árgusi szemeivel szeretett mátkáját, a' deli Mazeát, a' tudva lévő kert kapu rostélyja felé lefűg-gő fővel, lassú lépésekkel lézengni. A' szerelmes hős kettőztetett lépésekkel eleibe siet. Nagy Istenek! mit szemléle? a' szép Mazeának vérbe lábadt szemeiből keserves gyöngy könnyek pergének, szólni akara, de szívének súlyos keservei, más külömben rózsaszínű, most halavány ajakit örökre bézárni látszatának; egyedül bal kezét szívére tévén, annak fanyar keservei által okoztatott némaságát jelenté, 's jobb kezével Arzakóma' jobbát illetvén, megrázá, zokogva nagy erőltetéssel e' szavakat nyögdeétselé: — „Isten hozzád vi-
„téz bajnok! légy boldogabb, szerentsébb a' te bol-
„dogtalan és szerentsétlen Mazeádnál! Atyám 's Ud-
„varnokjainak büszkeségök miatt mi egymásé soha se
„lehetünk, holnap másnak kénszerítettém kezemet
„nyújtani, de szívemnek birtokába rajtad kívül soha
„senki se jut, esküszöm az egekre. Isten hozzád.”
Azzal, mint a' kopók által ártatlanul üldöztetett félénk őz, villám módjára szemei elől eltűnt.

A' külömben rettenhetetlen bajnok reszkető inainak miatta lábain alig állhatván, utánna ordított: — Mazeám! egyetlen egy Mazeám! tekintsd sírba rogyó állapotomat! könyörülj a' tégedet Istenaszszony gyanánt imádó rabszolgádon; csak egy szóra kérek, kinszeritek, könyörgök, reménykedek, esedezek, ah egyetlen! reám sem hallgatsz. Bóldog Istenek! mi ez? miféle érzemény ez az én szívemben? ah gyilkoló férreg! hogyan férkezhetél ez ártatlan szívhez? a' ki tégedet örökké került. Marjad, marjad! rágd-ki azt minél előbb gyökerestől; mert im' már tovább nem viselhetem e' pokolbeli kínt! 's öszsze rogyik. Ismét lassú hangon: — Egek! én vagyok é ez alacsony férreg? vitéz Marianta elfajúlt puha fija, Arzakóma? valljon én vagyok é? vagy talám csak álmodozok; ah Atyám' 's több ditső Öseim' árnyékjai! húnnyjátok-bé szemeiteket gyalázatos unokátoknak aszszonyi gyávasága 's kitsiny lelküége előtt, 's mint a' kölykétől megfosztatott oroszlán úgy ordított, mondván: Orestes és Pilades hűségökre esküszöm, a' ki ezen gyalázatos kínomnak rúgo tolla, légyen az bár maga kedves hív szeretett Mazeám' Atyja, a' gögös Leucánor, addig megnem nyugszom, míglen megsértetésemért méltó bosszúmat nem állom. — Hogy mondá, hogy? Isten hozzád vitéz bajnok! légy boldogabb, szerentsébb a' te boldogtalan és szerentsétlen Mazeádnál! Atyám' 's Udvarnokjainak büszkeségök miatt, mi egymásé soha se lehetünk! holnap másnak kénszerítetem kezemet nyújtani, de szívemnek birtokába rajtad kívül soha senki se jut, esküszöm az egekre, Isten hozzád! ezek valának utolsó szavai. — Óh Mazea! e' szent ígék vér tollal íratattak 's hegyes törrel metszettek szívembe! nem esméred még te Marianta fíját, a' bosszúállást szomjuzó Arzakomát, a' ki szeretett Mazea kedves mát-

kája nélkül boldog és szerentsés nem lehet. Nem volnék én akkor Mariantának méltó fija, ha én olly tehetetlen gyáva elfajúlt Scitha ivadék lennék, hogy egygyetlen egy Mazeámért, e' Világ gömbölyegjét sarkából kiforgatni, nyakam töréseig megpróbálni nem bátorokdnám. — Ég, pokol! felforgatlak.

Tsenedesedj Arzakóma! ne felejtkezzél-el arról, hogy te kicsiny botlásod után-is, még mindég dicsőült nagy lelkű bajnok, Marianta utolsó ivadékja vagy. A' legközelebbi Szaumomata hartzban dicsőül elesett két testvér bátyáidnak lelkök lebegnek körülted! hallod azoknak füleidbe való ezen sugdosásokat: — Arzakóma, Arzakóma! ditsó Mariantának érdemetlen utolsó tsemetéje! hová ragadtattál a' hiúság forgó szele által? nem szégyenled egy hasztalan anyaszült mezítelen buja szárnyas világtalan különtznek nyilatól magadat ójni nem tudni? gyáva vén bánya! hohó, e' már több, mint sok! ah e' már kiálthatatlan szemrehányás. Hol vagytok Fúriák? költsönözzétek kérlek düheiteket kevés időre! valóban szükségem lészen reájok, csak mára, csak addig, míg mátkámat, 's magamat közös veszedelmünkből kiragadván, kevély irigyeimen méltó bosszúmat állhatom, azonnal köszönettel visszaadom azokat, akár élek, akár halok, 's a' diadal kétes piaztán feltaláljátok; könyörüljetez kérlek kétséggel küszködő állapotomon, ha hogy még könyörületesség férkezhet dühös szívötekhez, könyörüljetez rajtam, im' kérésemet ismételem, különben-is eltökéltem magamban, vagy ellenségemet, avagy önn' magamat néktek feláldozni.

Azon közben Zádor Ura' parantsolatjának vételére megjelené.

Megétetéd 's itatád a' paripákat? igen-is vitéz Arzakóma! tüstént nyergelj, engem' készen várj 's takarodj.

Azomban a' város útszáin alá 's fel harsoga a' trombita, 's a' hírmondó Mazea kir. kisasszony' Adirmák Maeotideni Herczeggel való kézfogását útszárók útszára hirdeté, mellyre a' népnek ezen szavát: Éljen Mazea, éljen Adirmák! kétszerezék a' viszhangok.

Arzakóma magában: Várj, várj gögös Leucánor, 's gonosz Tanátsnokok! Isten hozzád kedves Mazeám! légy állhatatos! esküszöm az egekre, hitemet megtartom, 's ígéreteimet bétellyesítem. Isten hozzád kihajlék, örömmim 's fájdalmimnak titoknokja! 's azzal sebes lépésekkel az istállóba sieté, Zádor a' paripákat fék száránál fogva intésére kivezeté, a' kapu félfájától vég bútsúját vevé, 's gyors fakójára magát felhajítá, a' nélkül hogy vissza nézett volna, sebes vágatva útját Honja felé intézé; 's hűséges lovagja paripájának nyomdokit gyorsan követé.

Keserveinek dühe lassan lassan engesztelődvén, Zádorral Leucánor Király udvarában történt dolgokról erőszakolt nyájassággal beszélgete.

Negyed napra délest Lonkátá frígyes barátjának tanyájára érkezvén — barátjának otthon való lételét, és Matzenta frígyes barátjával kertjében való múltatását megértvén, lováról leszőke, 's kedves frígyeseinek ölelésőkre sieté; 's azokat változtatva nyájasan ölelgetve melyéhez szorongatá.

Melly nyájjas barátságának kinyilatkoztatását ők is hasonlólul visszazonozták, mondván: „Hozott a' jó szerentse, 's vezéreltek az Istenek kedves Arzakóma „szeretett barátunk.”

„Valóban azok vezéreltek, légyen hála riékiek; „hogy szívem' dühös fájdalmait hív kebeleitekbe minél előbb kiönthessem, mellyekkel im' már alig bírok, „ 's azzal a' gyeplegre rogyik, nem külömben frígyesei-is mellé heveredének 's mondák: „Arzakó-

„ma, Arzakóma! szólljál kérünk, mi bajod? ki sértett? ki vala azon vakmerő szerencsétlen, a' ki téged bátorkodott megbántani?” Azomban Lonkáta, mint házigazda mondá: legyetek kevés várakozással kedves frígyesim! azonnal itt toppanok.

Előszóllítván főzőjét, jó vatsorát parancsola, 's azzal ismét vissza térvén kedves vendégeihez, ím' így szóllott: — „Arzakóma, Arzakóma! kedves barátom! ne titkold előttünk tovább bajodat, szólljál! mi halaványítja artzáidat? ha tehetségünkben áll, „szolgálatunkat ajánljuk, ellenkező esetre, sajnálva „sajnálunk; azért csak bátran ki vele, légyen az bár „akármi. ”

„Köz vért ivott poharunkra emlékeztetlek titeket, „hallgassátok panaszomat: — Két dühös áspis víjja 's „martzongolja szívem' belsőjét: — egyike a' szerelmem, másika a' boszszuállás kívánás, ártatlanúl lett „megkissebbítettésemért, sőt meggyaláztatásomért. Mi „csoda? mit kell hallanunk, egyszerre felkiáltának „mindketten: ártatlanúl lett meggyaláztatásodért? e' „sok! e' már nagyon-is sok! Ki légyen azon szerencsétlen halandó? szóllj kérünk, ne zavard tovább „felforrott vérünket!

„Én Leucánor Király' udvarában két hóldnapi mulatásom között, a' Király leányával, a' dicső, a' szerény, a' gyöngy, a' szerelemre méltó Mazeával esmeretségbe léptem; én ő bele, ő viszont én belém, „és így mindketten egymásba szerelmesek levénk.”

„Ezen földi angyal szerelmével szívét nékem ajánlá, de a' kegyetlen atya, a' nyomorúlt gögös rab- „szolga Leucánor, gonosz Udvarnokjai kárhuzatos tanátsjokra (Scitha létemet megvetvén) leányának kezét tőlem megtagadta, 's azonfelül Tigrapates Lázok uralkodója 's Adirmák, Maeotiden tartománynak

„birtokosa, 's több fő fő-hercegi hősök' jelenlétökben csúffá tétettem 's kinevettetem egyedül azért, hogy a' ti erántam való hűségtekkel találtam kérkedni, melyet minden birtokjok 's kintseiknél többre betsültem, mátkámat pedig a' szerelmetes Mazeát, ki nélkül ezentúl élni sem kívánok, a' vendégség után más nap reggel, épen elindulásomkor Maeotideni Adirmák Herczegnek adá nőül, 's azt királyi fővárossában trombita harsogása közt, közhírré tette. Azzal lefüggesztett fővel nagyot sóhajtván elhalgatott.”

„Boldogtalan Leucánor! sajnálom ősz fejedet, felszóllal Lonkátá; újjítom eskümet: addig meg nem nyugszom, míg álnok fejét sértődnek, a' büszkének lábaid eleibe nem vetem, itt jobbom, szolgáljon bizonyosság örök bélyegéül.” A' szelídebb hős Matzenta, még mind ekkoráig csak figyelmes halgató vala, megszólamlék: „Én pedig részemről újjítom eskümet, addig meg nem nyugszom, míg elragadtatott mátkádat, a' deli Mazeát igazságos birtokodba 's öledbe nem helyheztetem, itt a' jobbom, szolgáljon bizonyosság örök bélyegéül.”

Ezekután mind hárman felállván, Arzakóma kedves frígyeseit áltölelvén magához szorítja 's mondá: „Kenyeres pajtásim, közvért ivott frígyesim! köszönöm nagylelkűségteket. Én-is újjítom eskümet Orestes és Pilades hűségökre, ha a' szükség kívánja, éltém' feláldozásával-is kész leszek mindenkor ez ajánlott barátságokat visszazonozni.”

Azzal Lonkátá mint házigazda mindkettőjüket karon kapá, alacsony, de csinos hajlékjába vezeté, az elszomorodott, külömben víg kedvű Arzakómát igyekezének felvidámitani; evének 's ivának, nyájasan mulatozának csak nem fél éjjig, azzal lenyugovának, de Arzakómát a' Bosphoroszban szívéhez férkezet féregszünet nélkül gyötrötte világos virattig.

Hajnal hasadtával Arzakóma vala legelső, ki talpra ugrék, ezt a' más kettő csendes nyugodalmok után követé. Minekelőtte a' reggeli falatozásához fogtak volna, így kezdé beszédjét Lonkátá: „Ímé most „azt mondom, mihelyt pajtádra jutándasz, azonnal „heveredj a' bika-bőrre, *) ott gyászolj, 's gyűjtsd „a' seregeket, én a' rendelést itthon, valamint Matzenta-is otthon megteendjük, hogy lobogónk aljai „fegyverbe öltözzenek, azután a' többi a' te dolgod; „a' Leucánor' fejét ígérem, még bika-bőrön heverted- „be, lábaidhoz vetni. Matzenta pedig mátkádat kar- „jaid közzé vezeti, 's öledbe helyezteti.”

Reggeli falatozásjok után egymást közbarátsággal megölelék, Arzakóma jobbra, Matzenta pedig balra fordíták lovaiknak fejüket, 's igetve ellovagolának.

Arzakóma haza érkezésével udvari tselédjeitől illeendőül megköszöntetvén, Udvarnokjával egyről másról értekeztvén, tselédjeinek szív fájdalmira a' gyászos bika-bőrt, udvarán álló terepély berekenye-fa alá terítetté, 's maga búsongva reá heverede. Mi hamar híre futamodék az egész vidéken a' közönségesen kedvelt hős Arzakóma' Marianta fijának gyászos állapota; csoportonként oda csődüle a' népnek nagyja 's apraja, szomorú hangon kérdék okát gyászos állapotjának, annak valódi okát megértvén, kiki a' bika-bőrt sarkával háromszor megrúgta 's hármat köpött, 's tehetsége szerént, ki tíz, ki húsz, ki több fegyveres katonát maga költségén felállítani, 's míg a' háború tart, a' Honba köntössel, fegyverrel, lóval tartani magát ajánlotta, a' Hon határán túl, kiki maga tartozott magáról gondoskodni. Az alatt

---

*) Szokás vala az a' hajdani Scitháknál, hogyha valamelyike megkissebbítetett, mind addig, míg frigyese azt bosszúállásával le nem törölte, hátra tett kezekkel, — rabszolgaságát jelentvén — bika-bőrön gyászolt.

Lonkátá még Atyjáról reá hárámlott őszbe egyvedett Bonta nevű hív szolgáját maga eleibe intézé, mondván: Hallod é te vén tsósz! tudod é a' Bosphoroszba vezető. útat? Hogyne tudnám vitéz Lonkátá, ott valék fogságba, mint boldogúlt Atyádnak akkori lovagja, lovamat alattam agyon nyilazák, 's úgy esék fogságba. Jól van hív öreg! mindég hallám boldogúlt Atyámtól hűséges szolgálatodat ditsérni, ugyan épen azért téged' választálak kísérő szolgámnak. Szerencsémnek tartom vitéz Hős, parancsolj szolgáladdal, felele az öreg.

Lonkátá más nap virradóra lóra ült, lovagja út-sítása szerint lovát Bosphorosz felé lépteté; negyed napra már megpillantá az öreg lovag a' királyi palota tornyozatjait 's mutatá a' hősnek, farkas igetve lovaglának a' város felé, szerentsésen béérének, lováról leszállván Lonkátá, lovását az alatt a' szállásán hagyá azon parantsolattal, hogy a' lovak nyereg alatt maradjanak, azomban étesse 's itassa-meg azokat, őt talpon várja minden szempillantatban; maga pedig egyenesen a' királyi palota felé lépdegélt, magát a' kapu őrnél jelenté, hogy Scitha Követ lenne, óhajtja a' Királynál való béjelentetését, a' mint-is mi hamar a' Király eleibe vezetett. A' Király a' deli ifjú hőst alakos szívességgel fogadá, 's követségének tárgyát tőle kérdé. — Lonkátá arra kéré a' Királyt, hogy távoztatná-el kevés ideig körülötte lévőit, mivel követségének tárgya fontos lenne, 's néminemüképen titkos. — A' Király a' Scithát karon fogva egy rekesz szobába vezeté mondván: Szólljál vitéz szomszéd, légyen bár jó, vagy bal követségednek tárgya.

Lonkátá im' így kezdé beszédjét: — Az én követségem két ügyet foglal magába, — egyike Nemzetemet, másika téged és engem tárgyaz. Légyen bár akármí, kész vagyok kihalgatására, felele a' Király.

Nemzetem' Nagyjai üzenik általam, hogy azon kobokat, kik Honnodnak szélein kobozva raboltak, kívánságod szerént kézhez nem adathatnak; mivel Nemzetünk' törvényje a' Honnon túl elkövetett cselekedetekért senkit sem büntet; hanem ha kárba találtatnak, 's általatok elcsípetnek, bánj velök, mint tetszik, hatalmadban áll. Másodszor, üzenik jó szomszédság' fejébe: tiltsd-el pásztoridat határ-széleinkről, tartasson-meg szenttül béke-kötés szerént a' Drákó folyója határúl; rossz következését önn' magadnak tulajdonítsd. 'S mily hatalmasan, e' már sok! valóban a' nyakamba vetett jármot tovább nem szenyvedhetem! mondá a' Király. — Megengedj hős Király! a' Scitha nem tud csúszni mászni, mi szívéen, a' száján.

Az legfőbb bajotok, hogy kevélyek vagytok, felele a' Király.

Lonkátá. A' nemes kevélység soha sem volt vétek. — Elég az ahoz Király! mi illeti a' második ügyet, a' sokkal fontosabb.

A' Király. Légyen bár akármí, úgy sem várhatok tőletek soha kellemetes hírt szigorú nyers tartományotokból; mondjad! bár mi légyen-is az, hozzá vagyok szokva.

Tudjad hát jó Király! Arzakóma földim, ki nem rég' itt vala követségül, ellened nagy erővel készül, maga még most-is bika-bőrön ül, a' midőn eljövök, 10. ezer gyalogja, 's két annyi lovagja állott már táborban, 's arról bizonyossá-is teszek, hogy addig meg nem nyugszik, míg leányodat Mazeát birtokába nem keríti, 's rajtad halálos boszszúját nem tölti betstelenítettéséért. — A' Király elrémült, sem holt, sem eleven, csak őszsze nem rogyott, 's végre magát egybeszedé, 's im' így felele: — Távol légyen, hogy én őt betstelenitettem légyen, arra nem emlékezem;

hallám biz azt, hogy seregeket gyűjt, de hogy ellenem fegyverkezzen, azt nem-is álmodtam. — Közbe szólla [Lonkátá: — kérlek, fogadd-el tanácsomat; — Arzakóma nagy bajnok, — kérdés, vitéz tetteivel Atyját Mariantát felül nem haladja é, ő egy büszke, vad, dühös, vakmerő, engesztelhetetlen felfúvalkodott hős, nékem fő ellenségem; azért Leucánor Király, ha nékem leányodat, ama szép Bartzétát nőül adod, rövid nap alatt az ő büszke fejét lábaidhoz tészem, akkor nem lesz kitől félnünk. Leucánor kapott a' prédán, mindeneket ígére színből; de belől máskép gondolkozott, tudniillik; ha amannak nyaka szakad, ezt könnyű lesz utánna küldeni, sőt többet-is ígért, t. i. Bartzétával együtt fele Királyságát-is azonnal általadni magát ajánlá. Lonkátá tovább tőle azt kíváná, hogy ezen alattomban egybe szőtt fontt kötés állandóságára való nézve, szükség lenne magokat egymásnak hittel is lekötelezni. A' Király arra-is ráállott; hanem Lonkátá mondván: e' nem tréfa, Király! ezt mi rajtunk, 's azon Isteneken kívül, kik előtt egymásnak esküendünk, egy halandó se tudja; külömben az én fejem elébb eshetik-le, mint az Arzakomáé.

Légyen bár mint kívánod, csak mentül elébb teljesítsük feltett szándékunkat, mondá a' Király.

Lonkátá ismét azt javalja; hogy a' Király egyedül lovagolna-ki ama kies erdőskében lévő kerek Kápolnába, ő egy más úton szinte egyedül megjelenni magát ígérte, — az álnok Király, ki kettős gyilkosságot főzött gonosz szívében, az őt nyomba követő halálról nem-is álmodozott, Lonkátával kezét fogott, 's őt előre küldé. Lonkátá sem vala rest, hogy a' hálójába került madarat minél elébb megfoghassa, lovagjához sieté 's lóra kapott, utánnam öreg! kiálta Bontának; de mihelyt az erdőbe értek, megparantsolá szolgájá-

nak visszajöveleig ott való maradását, 's onnat egy tapottat se mozdulni, maga meg az álnok, sarkantyúk közzé csipé nem rég Czirkaszoktól zsákmányzott paripáját, mi hamar ott termett, 's a' kápolna körébe várá a' madarat. Ím' kevés szempillantat múlva, topp, ott terme az öreg pinty; leszálván kiki lováról, a' lovakat egy fához köté, — a' Király a' kulcsot kezébe adá gyilkosának, 's az kinyitá 's bemenének mindketten, ne talámtán valaki itt lepjen bennünket, mondá Lonkátá; belőlről bekútsolá az ajtót. Azzal mindketten az Oltárhoz közelitének; a' Király kérdé, ki kezdje esküjét? akkor Lonkátá tűz szikrázó szemekkel felkiált, mondván: én kezdem gögös felfuvalkodott adófizető! tudjad ki áll előtted: én vagyok Lonkátá, az általad gyűlöltetett 's kinevettetett Scitha Nemzet legnevezetesebb seregek vezérjének, Arzakómának közvért ivott frigyese, torkodra forratom gögösködésedet, személyemben tekintsd magát Arzakómát, ki betstelenítését: bika-bőrön gyászolja; kezemben életed, ránts kardot! 's mindketten kardot rántának. — Lonkátá folytatja beszédjét mondván: — Idegen Istenek! ti előttek esküszöm, innet mindketten életben ki nem menünk, egyyike vagy a' másika itt festi-meg Oltáraitokat vérével; adjátok a' győzedelmet annak, kinek igazsága vagyon, azért vitéz Király! szedd össze hátra maradt erődet, védelmezd magadat, hallám boldogult Nemzömtől több hősi tetteidet, tiéd az elsőség, láss kötelességedhez, külömben mint gyáva félénk bányával úgy bánok! — A' Király bámúlja a' Scithát, 's mondá: hát ez a' parola? úgy vagyon, ez ám! — Én parolámra fogadám Arzakóma frigyeseznek az általad rajta elkövetett rút betstelenséget, életem veszedelmével, 's tulajdon véremmel, avagy a' tiéddel lemosni. — Láss dolgodhoz. — A' Király látván a' ve-

szedelmet, 's reményjét egyedül csak karjában 's fegyverében kereshetni; kardját felemelé, 's Lonkátát dühösen megtámadá, szolgálá-is nékie a' szerentse; mert Lonkátá' bal karján tetemes sebet ejte, de azzal a' dühös oroszánt még jobban felingerlé, Leucánor' fején halálos sebet ejtvén, földre teríté 's fejét vevé, azt katzágánja alá szorítván, a' jelenlévő Isteneknek győzedelméért térdet fejet hajtott 's kiillantott, magát nyughatatlan paripájára fellöké, 's öreg lovagjához nyargalt, a' zsákmányt általvetőjébe tévén, karját, mint lehete, az öreggel békötette, 's azzal Honjába sietett. — Elmenetele után 9-ed napra gyászoló Arzakóma' nyakába borúla, hűséges barátsága' zálogául a' gőgös Leucánor fejét lábaihoz veté. — Arzakóma megundorodni látszaték, egyet sóhajt, — fanyar sors! szerencsétlen fő! lennél bár kié másé, csak ne a' Maza Atyjáé, már megvan. Ah Cupidó, Cupidó! te pokolbeli kegyetlen áspis kölyök, mikor szünsz már meg szíveket nyilazni 's vért szomjúzni. Azzal hűséges frigyesét megölelé, 's érette végbevitt áldozatját viszon ígérétevel köszöné. — Parantsolá tovább hív cselédinek ezen áldozatot Orestes és Pilades templomába vinni, balzsammal békenve egy edénybe tenni, 's Honni Isteninek ostjával feláldozni. — Mind ezek után kérdezősködék: nem hallotta e' még Matzenta feltételének szerencsés, vagy bal kimenetelét? hanem Lonkátá a' szorgalmatos kérdőnek kérdésére feleletével adós marada, hozzá tévén 's biztatván Arzakómát, annak-is rövid idő múlva szerencsés végbe menetelével. Azután az elkerülhetetlen véres háborúról értekezének egymással. — Mi illeti Matzentát, ő még az nap, mellyben Lonkátá Bosphoroszba indúlt, Zentével az e' féle ügyekben legalkalmasabb lovagjával Maeotiden Tartományába vette útját.

Szükség tudnod Mnesippe! hogy a' Leucánor nője, t. i. Mazea' rég elhúnyt Anyja, az Alán tartománya' mostani Fejedelmének testvér-húga vala; ezt Matzenta jól tudván, hasznára fordítá, t. i. ő lovagjával együtt, mint Alánok' szomszédja, az ő nyelvöket, mint született Alán úgy beszélvén, hajokat Alán módra megnyírák, köntösjöket-is szint a' szerént szabatták, 's illy alakosan mi hamar Maeotiden tartományába jutának. — Matzenta Adirmák Herczeg udvarában magát, mint Mazea' Anyja testvérjének fija, Alán Herczeg Zápor úgy jelenteté; egy úttal izenvén: hogy Alániából, Atyjától ide küldteték egy sürgető ügynek 's bal esetnek hírül adására. — Adirmák, mint kedves nőjének rokonját, Mazea pedig mint bátyját nyílt karokkal fogadák. Matzenta még útjában hallván Leucánor Király' bal esetét, azon szomorú hírnek ő leve legelső postája; jelenté tehát először annak véletlen 's erőszakos halálát; másodsor: hogy a' Leucánor Atyjától törvénytelen ágyból származott Eubó, ki mind ekkoráig a' Szaurmata szomszéd Nemzetnél mint Hadivezér 's nevezetes bajnok lappanga, Leucánor halálát meghallván, 30. ezer lovag sereggel Bosphorosz-országát erőszakosan meglepte, 's magát Királynak kikiáltatta; de a' földnépnek számosabb része Királynéjának Mazeát kívánja, azért mondá tovább: Atyja azt üzené, hogy Adirmák azonnal Bosphorosz-országba siessen, az Alánok rövid idő alatt őt nyomba fogják követni, ő pedig addig-is, míg a' Nemzeti sereg ide érkezend, mint kedves Sógorának szolgálatját ajánlja. — Adirmák ezen álnokúl kikoholt hazugságokat elhívén, nőjét, kedves Mazeáját, Zápor alakos név alatt lappangó Matzentának, mint vélt rokonjának általadá, azon atyafiságos kérelmével: hogy — e' legdrágább kintsét biztosabb örre nem bízhatván, — arra, mint tulajdon két szemé fényjére úgy vigyázzon.

Mnesippus. Szegény gyáva! matskára bizá a' tejet, megengedj Toxari! hogy beszédedben hátráltatlak.

Toxaris. Ez álnok alakos hív szolgálatját ajánlá, a' minthogy azt tellyesíté-is, csak azon külömbséggel, hogy nem az ő számára.

Azonközben Adirmák a' Bosphoroszi koronának fényje által elvakíttatván, elő-seregeivel éjjel nappal előre nyomúlt. Matzenta pedig a' kezébe adatott drága zsákmányjával, a' deli Mazeával a' tartalék-sereggel a' had derekát halkan mind addig követé, valamíg a' Honjába vezető útra nem kapott, 's akkor magát 's feltett szándékát Mazeának titkon kinyilatkoztatá, és így, mint hajdan Páris Helenát hajóra, e' pedig Mazeát paripára ülteté, 's hív lovagjával közbe vevén, éjjel útjokat, balról a' közép tenger felé, a' Mitriai magas hegyeket jobb kézre hagyván, szerentsésen elillantának; egész éjjel éhel, szomjal, más nap estig hol léptetve, hol nyargalva Scithia felé sietének, 's harmad nap viradóra Mazea a' szokatlan nyughatatlanság által elcsüggve alig pihege, egyedül azon reménység ébreszteté még benne a' már már kirepülő, lelket, hogy szerelmetes Arzakóma ölébe jutand. Immár a' Balkány száz bértzét megpillantván Matzenta, mondá Mazeának: lásd deli Mazea! ama felhőkbe burkozott Havasnak aljába hever Arzakóma a' gyászos bika-bőrön, ma délest közt gyászából kivetkeztetjük. Örvedetes szívvel felele Mazea: ah adnák a' jó Istenek, csak még egyszer láthassam, 's azután örömmel halokmeg. — Könnybe lábbadt szemekkel tudakozódott Atyja' haláláról, ha való volna e, avagy csak alakos hír? mi tülés, tagadás szép Mazea! mondá Matzenta, a' már megvayon! azon segíteni nem lehet, elébb utóbb minden halandónak ez a' vége; hanem szorgalommal elhálgatta Atyja halálának környülállásos vol-

tát 's megöljőjének nevét, úgy az Arzakóma' abban lett megegygyezését-is. — Ha véleményemben nem csalatkozom, Eubó a' gonosz, vala gyilkosa édes Atyámnak. — Matzenta felele: — a' gyanú nem egyéb, mint kétség, a' kétség nem valóság, azért a' gyanú, egy nem nyugtató, hanem nyughatatlanító valóságatlan szívet gyötrő métely, annak nem kell helyt adni a' szívbén, mert az a' helyett, hogy a' fájdalmakat engesztelne, öregbíti; a' jövendő idő mindent felfedez maga idejében, egyedül a' türedelem azon mennyei balzsam, melly azt enyhitheti. — Egy magzathoz illő buzgó sóhajlás legyen elég emlékezetül, holtak holtakkal, élők élőkkel. — Most a' deli Mazeára új örömek derülnek, 's azért örülnie 's nem szomorkodnia kelletik.

Azomban, hogy Mazeát az öröm véletlenül lepjemeg, kedvesének közellétet mind addig palástolá, valamíg Mazea maga mátkáját Arzakómát az udvarán álló terepély Berekenye-fa árnyékában bika-bőrön hátra nyújtott karokkal heverni meg nem pillantá, 's akkor Mazea felkiálta: Arzakó — a' lóról leszédülve elájult. Arzakóma mint mikor a' mennykő a' mély gondolkozásba merült mellett leüt, felugrik a' szőnyeg gyanánt szolgált bika-bőrről, Mazeáját ölbe kapja, friss vízzel lotsolja, 's végre tsókjainak hevével új életre hozza, azzal a' bika-bőrt háromszor felrugja, ugyan annyiszor leköpi; vigyétek-el szemeim elől, hogy soha rá ne szorúljak! kissebbítettésem 's gyaláztatásom eléggé megvan bosszúlva. Azzal jobb karjával Mazeát, ballal frígyesét Matzentát ölelvén, bévezeté takaros hajlékjába, 's addig, míg Mazea egy medve-bőrre pihenni leheverede 's elszunyada, Lonkáta-is megérkeze, 's a' vatsora elkészült. Hagyjuk most őket barátságosan falatozni, 's osztán lenyugodni, mert nagy útról jöttek.

Most már halljad Mnesippe! az alatt mi történt Bosphoroszba. Eubó, a' kakuk-madár, csakugyan elfoglalá a' Szauromata segedelmével Leucánor Király Birodalmát, Bartzetát, noha rokont, — azzal nem gondolván, — magának nőül eljegyzé, és így Adirmák oda érkezésével már birtokába vala. — Adirmák meghallván kedves nője' elragadtatását, 's Arzakóma birtokába jutását, dühével nem bírt, sírt, tépte haját, szakálát; végre sógorához Eubóhoz folyamodott, a' mint véle örökös frigyet-is kötött, 's a' Bosphoroszi korona' jussáról végképen lemondott. — Eubó ellenben Arzakóma ellen 30. ezer válogatott vitézekkel hadba szállni magát ajánlotta, nemkülömben az Alán rokon, a' valóságos Herczeg Zápor szinte 30. ezerrel, a' görög segedelem 10. ezerre, az Adirmáké magáé 20. ezerre, és így mind özsze az ellenség' száma 90. ezerre mene, mellynek egy harmada gyalog Ijász, a' más két harmad része egyvelges, ú. m. dárdás, kopias, dzsidás lovag seregekből állott. Az ellenség jobb szárnyát Alán Herczeg Zápor, közepét Eubó a' hős bajnok, bal szárnyát a' dühös Adirmák, és így közelitének a' Tanais inetső partján lefele a' róna határszéleinkre, a' mi órállóinknak az adaték parantsolatúl, hogy velek megne ütközzenek, hanem csendesen, mintegy hátokon hozzák 's tsalogassák a' Caucasus völgyek' torkolatjáig, a' végett; hogyha első ütközettel meggyőzetteknék, magunkat az ellenség előtt esméretlen völgyekbe vonhassuk.

Mi ellenben mind özsze csak 70. ezer, ú. m. 20. ezer gyalog, 50. ezer lovag, született Honfiakból álló sereggel állottunk szemközt az ellenséggel. Jobb szárnyát vezette vitéz Arzakóma, közepét a' szemes Lonkátá, bal szárnyát a' szelid Matzenta. Én akkoron mint 10. esztendős ifjantz a' tartalék seregnél valék,

de végre nekem-is jutott a' bosporos levesből , mert úgy nyakszirt sújtott csákányjával egy Bosphoroszi pimasz , hogy orromon , számon megindult a' vér , lova-mon-is alig bírván ülni , még akkor élő Anyám barlangja szájáig megsem álltam , sőt vissza se mertem többé tekinteni.

Mnesippus. Derék Vitéz voltál Toxari!

Toxaris. Voltál már ütközetben Mnesippe?

Mnesippus. Nem én , nem-is kívánok.

Toxaris. No hát elég , — többet nem szükség szólnom.

Mnesippus. Ne haragudj , kérlek ; csak tréfáltam.

Toxaris. Nints okom miért haragudjam ; mivel olyan mondja , ki még tám verebet se ölt.

Mnesippus. Bizony nem én , minek hazudnék , nem-is illeti az a' Böltselkedőt.

Toxaris. Tagadom azt az egytet. Hát Biás , Pittacus , Solon , Socrates , 's több számtalan Böltsek nem valának Hősök-is? — Óh elpuhult Nemzet! hová lettek a' hajdani Menelausok , Agamemnonok , Achilesek , Ulissesek 's több e'félék , kik Tróját fenekkel felforgaták. Csak igaz példa beszéd az: Egyik idő a' másiknak ellensége , minden az örök változtatás alá van vetve. — Tudják a' jó Istenek , még belőlünk-is szegény Scithákból mi lehet idővel , úgy-is lehet még , hogyha nagyon elszaporodunk , egy része törzsökünknek olly távol földre kinszerítették lakhelyt keresni menni , hogy idő jártával , nyelvünket , köntösünket a' távollét miatt annyira elszikornyázza , hogyha azon kivándoroltt gyarmat az alap ivadékkal öszszetalálkozik , egymást nem fogja érteni 's megesmérni ; és ha épen már a' törzsök-rokon a' sarnyazat rokont némi-némüképen rokonnak fogadná-is , csak mint képzelt ivadékot úgy nézendi.

Mnesippus. Majd annyira merűlsz a' mély böltelkedésbe, hogy itt lep az est, — ne hagyj már kérlek, tsonkán e' különös de egy kevésbé hoszszas hősi Regédet.

Toxaris. Mitsoda? Regémet? annak köszönd, hogy nem otthon vagyok, nints oldalomon a' törvény-test; mert külömben, — no de: — hiszed, nem hiszed, már csak elvégzem.

Mnesippus. Ne boszszonkodj, kérlek! inkább már elhiszem, mintsem oda menjek tanúbizonyságot keresni.

Toxaris. E' már ismét sértegető szó, no de: egy olly lágy szívű bajnokkal, ki a' verebet-is sajnálja megfojtani, nem illik vetélkedni. Hasztalan szó szaporítás. Tudjad tehát Mnesippe! a' mint a' hajnal még csak szürkülni kezd, az ellenség megtámadá táborunk egész homlokát, oroszláni dühösséggel hartzola mindenki, 's mint mikor az égi boltozat alatt ama' jéggel terhelt kóborló fellegek egybe csoportoznak, 's az ellenkező szelek által egymásba ütődnek, az egész földi gömbölyeget tenkre tenni látszatnak; olly rettenetes robajjal ütköze öszsze egymással a' két tábori sereg.

Mnesippus. Nem vagy utólsó Szónok, hamar megtanulád a' hasonlatosságokat 's tzelozó ábrázolásokat, ha merem kérdezni, mi leve vége az egész történetnek?

Toxaris. A' mint egybe ütközének, a' mi bal szárnyunk csak hamar kezd hanyatlani, ezt meglátván a' szemes Lonkátá, seregei közzül Matzenta frigyésének segítségül anyi népet küld, hogy maga magát meggyengítvén, ő-is hátra nyomattaték, azomban az oda küldött segedelem-is már késő jövén, elébb Matzenta, később Lonkátá sulyos sebbe esvén, mind a' közepe, mind a' bal szárnya nem csak hátra nyomúlt, hanem

szaladt; mint szaladhatott, egyedül a' jobb szárnya állá-ki a' sarat, de csudálatos dolog!

Mnesippus. No már ismét böltsekedel.

Toxaris. Megengedj, mit tehetek róla, ha elragadtatom. Mondhatom, hogy csudálatos; mert ugyan épen e' szülé minékünk a' fényes győzedelmet; mert már kiki azt kiabálá, csak a' Balkány üregjeibe, — én már akkor régen az Anyám-aszszony ölébe szundikálék, de a' tartalék-test' lármája felébresztett, azonban gondold-meg Mnesippe! — Arzakóma látván, hogy a' már már nyertesnek lenni látszatott ellenség nyakra főre kergeti a' mieinket, akkoron oroszán dühösséggel, mint az eszébe megháborodott, bátor vitézeivel a' mieinket űző ellenségnek hátára kanyarodott, ezt meglátván a' futó Scitha, vissza fordúlt, 's a' vakmerő kába ellenséget körbe fogván, reitenetesen megverte, 's össze potsékolá, úgy annyira; hogy a' lovak csaknem vérbe úsztak.

Setét estig tartott a' hartz, a' szánakodásra méltó Adirmák látván végső veszedelmét, mint az örült, fel' 's alá nyargalódzott, Arzakómát kétes bajvívásra kiabálva kereste. Ezt meghallván Arzakóma, azonnal oda rúgtatott, egy két fordulás, 's kard tsattogtatás után kardját Adirmák' melyébe markolatig nyomá. — Haldokló pillantatai között-is arra kéré a' győztes bajnokot, hogy azon deli Nőnek, kinek ő birtokába meg nem maradhatott, mondja-meg, hogy ő utánna csak Arzakóma lehet érdemes birtokára.

Másnap viradóra a' Bosphoroszi Király Eubó, nem különben a' halálos sebbe esett Zápor, Alánok' Vezére, béke-kötés végett hozzánk fényes követséget küldének, a' minthogy a' békesség mi hamar megleve; t. i. Eubó, Bosphoroszi új Király a' régi adót kétszerre fizetni magát lekötölte, az Alánok magokat,

bár melly ellenségünk ellen, ha sorsunk kívánja, 20. ezer fegyveres hadi sereggel segíteni ajánlották. Mi illeti a' Görögöket, azokkal szóba sem állottunk, mivel mi őket, mint a' mi adófizetőnknek, a' Bosphoroszi Királynak rabszolgáit úgy néztük. — Melly frigy ez máj napig-is szenttül tartatik; 's mint hallám, mi nap egy földimtől, Arzakóma 's kedves Mazeája, már a' nyúlakat kergető 7. esztendő's fiatskájával, Lonkátá Matzenta kedves frigyeseivel frissen vagynak, 's szerényül kórmányozzák vitéz seregeinket.

Mnesippus. Köszönöm Toxari szívességedet, mondhatom, hogy a' Játékszínben sem múltattam volna magamat jobban, hanem úgy vélem, mára elég-is lesz; a' még előmbe terjesztendő két történetet holnapra hagyjuk.

Toxaris. Légyen bár, mint akarod.

Másnap ismét szokás szerént kísértála Toxaris Mnesippussal, 's az első ím' így kezdé folytatni beszédjét:

A' negyedik Történet, szinte mint az előbbiek-is nem költemény, hanem valóság; melly részszerént tulajdon csekély személyemet tárgyazza.

Halljad tehát Mnesippe! mit követe-el érettem, 's reám való nézve az én kedves vélem közvért ivott frigyos barátom Sisinnes. A' midőn t. i. ez előtt három évvel Honnomból ide Athenébe bñltsességet tanulni jönni szándékozáék, 's engem' ez útamban említett Sisinnes barátom önnkényt követne, Amastrin Városa mellett lévő tengeröblébe szerentsésen meg-

érkezénk 's hajónkat kiköténk, melly Város Carambétől nem messze azon helyen fekszik, melly a' Scithiából Görög-országba utazóknak útjokban esik. A' kikötő-helyhez közel, egy kibérelt házba bútorainkat lerakván, magunk időtöltés végett részszerént a' tenger partján sétáló népet, részszerént ismét a' hajókból kirakott portékákat szemlélgetvén, ott andalgánk, 's a' midőn kibérelt szállásunkra visszatérnénk, Istenek! mit látánk? a' míg mi itt 's ott ántsorgánk, addig fogadott szállásunkon ládátskáinknak zárjai feltörtetvén, minden vagyonunktól annyira megfosztattunk; hogy még azon napra sem marada annyi, a' mennyi élelmünkre elegendő lett volna. E' bal eset után barátommal egymást bámúlván fejünket azon törénk, hogy ez idegen földön, mint idegen eszméretlen, még pedig megvettetett Scithák mi tévők leendjünk? én részemről gyengeségemet megvallani nem szégyenlem, a' kétségbe-eséssel küszködék; minekutánna négy száz Dáriusi pénzbeli költségünktől 's minden hátra hagyott testi ruháinktól megfosztattunk. Én tehát, a' ki külömben-is beteges állapotban valék, azon kitsiny lelkűsre vetemedtem, hogy készebb lettem volna kardomat oldalamba döfni, mintsem éhvel, vagy más gyalázatos rabszolgai alacsonyossággal életemet tovább folytatni; hanem a' nálamnál nagyobb lelkű frigyese Sisinnes könyörge, hogy azt ne tegyem, arról bizonyossá tévén, hogy ő egy módot talált légyen-fel, melly által életünket mind addig fenn tarthatjuk, a' míg magunkon másképp segíthetünk. A' mint-is még az nap erős vállain a' hajókból teher hordásáért annyi pénzt érdemle, hogy az testi táplálásul mindkettőnknek azon napesteig elégséges vala. Más nap reggel a' Város piatzán fel 's alá sétálván Sisinnes, — mint mondá — gyönyörű köntösökbe öltözött több neves

ifjából álló tsoportra bukott, kiknek Hírmondójok, (Praeco) tárogató sípjal előttök lovagolván, ezt hirdeté: „Tudtára adatik mindenkinek, valakit csak e' tárgy „illetet; hólnap után a' Nemzeti bajvívó 's vetélkedő „korlát körében egy nevezetes bajnoki diadal fog tar- „tatni, melly alkalmatossággal a' győzedelmes bajnok- „nak a' győzedelmi koszorú mellett bizonyos pénzbéli „jutalom-is fog adattatni.” Sisinnes barátom ezt hall- ván, azon diadalnak miképen leendő végbevételét ki- fürkésztvén, nagy örömmel hozzám sieté, nyakon ra- gada 's mondá: — Ne búsulj immár Toxari! 's ma- gadat többé szegénynek ne mond; minekutánna én té- ged' holnap után dúzs gazdaggá tészlek. Én e' sza- vaira Sisinnesnek fanyar mosolygással vállat voníték. Azon időközben-is, míg a' bajvívásnak ideje elérke- rett, mind ketténk' számára a' mindennapi eledelt erős kezeivel 's izmos karjaival, noha szűken, de még-is kikereste.

Felvirada tehát Sisinnesnek örömeire azon nyug- hatatlanul várt 's óhajtott nap. Engemet nap felkel- tével mint bádgyadt 's ellankadt beteget, bal karom- nál fogva a' Városban lévő azon nézőhelyre, melly már akkor mind két nemen lévő kiváncsi nézőkkel csaknem tömve vala, inkább vitt, mintsem vezetett. Mi-is a' korlátokkal körül kerített körben a' viasko- dandó bajnoki karba számunkra helyt kérénk és azt meg-is nyerénk. Így a' Hírmondó tsendességet pa- rantsolván, minekelőtte a' bajnoki diadal elkezdődött volna, néhány oktalan állatok, úgy mint: 2. oroszlán, 2. tigris, 1. hiene, és 2. pardutz a' reájok botsáttá- tott kutyákkal küszködének, 's azután az azok által dühösségökig elvadított állatokra néhány — mint a' je- lenlévőktől érténk, — gonosztévő férjfiak eresztettek bajvívásra, 's azoknak széllyeltéppettelésök után már

dühökkel nem bíró vad-állatok, az arra magokat ajánlott ifjak által agyon nyilaztattanak.

Mindezekután a' viadali korlát az elhúllott emberek' és állatok' testöktől kitisztítottván, a' Hírmondó háromszor tárogató sípjába fűjt, 's a' viaskodandó bajnokok felé fordúlván, egygy egészszen vasba borított óriási nagyságú ifjú bajnokot bal karjánál fogva a' bajvívó hely' közepére helyheze, 's reá mutatván, felkiálta, mondván: — „Ím' a' ki ezen vetélkedő-társat „óhajtó vitéz bajnokkal kétes diadalra kiállani bátor-
„kodik, álljon-ki a' homokra! a' győzendőnek a' győ-
„zedelmi koszorú mellett tízezer drachmából álló pénz
„ajánltatik jutalomúl.”

Alig végzé-el a' Hírmondó utolsó szavát, Sisinnes mellőlem hirtelen az Óriás eleibe áll 's fegyvert kér. Azomban addig, a' míg kívánsága tellyesítettnek, hozzá fordúlván, azt mondá: — „Toxari, frigyes bá-
„rátom! hogyha Honni Hős-Isteneink ezen diadalban,
„— mint reménylem, — segéllenek, akkoron felvett
„útunkat léssen mivel folytatnunk, ellenkező esetre:
„Honni dicsőült Öseink' szokásaik szerént, hideg te-
„meimnek tisztességes eltemettetésére emlékeztetek,
„'s azután térj vissza szeretett Honnunkba, 's ott ked-
„ves rokonimnak 's húgodnak, az én kedves eljegyzett
„mátkámnak, a' kellemetes Deliának add tudtokra,
„hogy én őket az Elisium' tágas mezején kinyílt ka-
„rokkal várom; — hív mátkámnak azonfelül azt üze-
„nem, hogy én őt nékem tett ígérétéől feloldozom;
„azért kezét 's nemes szívét egygy őt megérdemlő Ha-
„zallnak adja.” Ezzel egymást általölelvén, gyermeki
módon zokogtunk. Azon közben megérkezének a' fegyverek a' bajnoki pántzélokkal egyetemben, Sisinnes az elejébe terjesztett készületek között egy zamán-
tzos pántzélét vetvén felső testére, a' sisakot félre ta-

szítván, hajadon fővel álla szembe az egészen vasba burkozott Óriással. Mindezekután a' Hírmondó újra sípjába fűjt, 's jelt adott a' diadalra.

Az óriási bajnok nagy kevélyen az előtte álló 's bátran szemei közzé néző Sisinnes barátomra dühösen rohanván, kardvágását egyenesen fejének intézé, melyre Sisinnes mint egy szélfuvalom félre szökött, 's még az Óriás kieresztett kardját maga védelmére viszsza ránthatá, Sisinnés kardjával agyvelőjére sújtott, ámbátor azt sisakja védte, de még-is karjának súlyját nem kevesé érezvén, eltántorodott; azomban magában morogván a' Góliát, másodszeri hozzá való tapásával Sisinnesnek térdhajlását érte, 's rajta tetemes sebet ejte: noha ugyan ezen sebzet után Sisinnes barátom bádgyadozni kezdé, 's vére a' diadal helyét pirosra festé, melly szomorú eset engem csaknem ájulásig legyaláza; de koránt sem vérének folyása, mellytől mi nem szoktunk undorodni, hanem barátomhoz vonzó buzgó érzékenységem, kivel gyermeki koromtól ólta, mint édes Nemzöm tzimborájának fijával egy kenyeret 's egy söt ettem. Azomban a' többször említett vasas bajnok magát már diadalmasnak lenni képzelvén, vetélkedő társát annál dühösebben kezdé pergetni, de Sisinnes sem tsügge még el egészszen, magát rendbe szedvén, a' mint az Óriás ismét feje lágycsontját keresné, 's kardjával hozzá sújtana; akkoron Sisinnes szint a' szerént, mint először félre szökvén elgyengülése miatt térdeire esett, de azon perczen talpra ugorván, a' mint dühös bajvivó társa fejének ketté hasítására karját felemelé, a' hónalja alatt lenni szokott hézagot megsejditvén, hirtelen kardját izmos testébe markolatig nyomá 's földre dönté, 's maga pediglen szinte félholtan a' holtnak elnyúlt testére rogyott; 's kevésben múla, hogy ő-is lelkét azonnal ki

nem fújta. Így a' Hirmondó Sisinnest karjánál fogva segedelmem által földről felemelvén, győzedelmét sípjának harsogásai után fennszóval kihirdeté. Én végre e' dicső bajnokot, mint hűséges frigyes barátomat, több jó lelkű emberek' segedelmökkel, a' győzedelmi koszorút fejére nyomván, 's a' pénzbeli jutalmat általvén, szállásunkra vezettem, 's ott őt szorgalmatosan gyógyítottam. Ámbátor, minden igyekezetemet arra fordítottam legyen-is, hogy egyetlenemet előbbeni állapotjába helyheztessem; de mivel a' térdjének hajlásában lévő inak valának tetemesen megsértve tökéletesen lábra nem állíthattam; azon felül magam-is gyenge egészséggel bírván, köz akarattal édes Honnunkba szerentsésen mindketten vissza evezénk, és így a' vitéz Sisinnes frigyesem, most már nem csak barátom hanem Sógorom-is leve; mivel testvér-húgomat, Deliát, mint már eljegyzett mátkáját alacson füstös kunyhójába vezeté; én pedig előbbeni egészségemet visszanyervén, néhány holdnapok múlva a' tudománybéli kíváncsisággal tovább nem bírván, minden rokonimat, kivévén Sisinnest, ki még sánta vala, a' legjobb állapotban hagyván, ide Athenébe szerencsésen eljuték. Ezen diadal nem Machlin', sem nem Alania' Tartományában történt, a' honnét szemmel látó tanúkat nem hozhattam, az előbbeni elődbe terjesztett Arzakóma, Lonkáta és Matzenta hősök által elkövetett dicső tetteknek hébizonyítására; hanem Görög földön, a' tenger partján fekvő Amastrin Városában, a' hol számtalanok a' szemmel látó tanúk, kik ezen kétes bajvíváson tulajdon képben jelen valának.

Mnesippus. Vajmi ditső, vajmi ritka példája a' nagy lelkűségnek? ám mondom, előttem hallatlan példa.

Végre, hogyha még unalmadra nem vagyok, im' ez ötödik és utolsó Történettel fejezem-bé hosszas beszédemet.

Abauchas földim, mintegy 6. évvel ez előtt kedves 's véghetetlenül szeretett nőjével, öt esztendő leánykájával, és karon ülő csecsemlős *) fiú magzatjával 's azon felül közvért ivott frigyesével, Gindanes-sel, bizonyos Honni ügybe Boristhenes fő-városába utazván, számosabb útonálló zshiványok által megtámadtatott, 's midőn e' bátor férjfiak magokat 's kedveltjeiket vitézül oltalmaznák; Gindames czombja-tövéen tetemes sebet kapott, melly miatt maga erejével egy lépést sem tehetett. Azon nap éjszakára egy vendégfogadóba szállának, a' hol a' midőn első álomban valának, egyszerre az egész épület tűz-lángba borított. Abauchas vala legelső, ki a' veszedelmet megpillantá, azonnal legelőbb-is frigyesét, a' sánta Gindanest ragadá-ki a' dühös tűz-láng közzül 's bátorságba helyezé, a' férjét követő nő csecsemlős magzatotskáját ölbe vévén, leánykáját karjánál fogva vezetve, a' lángoktól minden felőlről csapdostatván, fiatskáját öléből kiejté, maga pedig leánykájával egygyütt öszszeper'selve csak élet halál közt szaladhatott-ki a' veszedelemből, 's egyedül a' veszedelmet 's félelmet nem esmerő nős, vitéz Abauchas önn élete feláldozásával ragadhata-ki a' lángok közzül kedves ártatlan fiatskáját.

E' szomorú eset után, midőn Abauchasnak ezen cselekedete szemeire hányatott, t. i. hogy nőjét 's tulajdon csemetéjét veszedelemben hagyván, legelőbb-is frigyesét Gindanest ragadá-ki a' rémítő tűzből, azt felelé: — „Nőre 's magzatokra, úgymond; kiknek jó „erkölcsjök 's hűségjök még bizonytalan, könnyű lenne

*) Csecsemlős, ez nem tollhiba, sőt így nagyon jól, nem csecsemős.

„szert tennie, de az illetén frigyes barátira mint Gindanes, ki őt tenn' élete megvetésével több ízben a veszedelemből kirántotta, lehet é valaha szert tenni, „bizonytalan.”

Ímé ígéretemnek megfelelővén, az elődbe terjesztett történeteket jól megrostálván, minden kímélés nélkül kereken mond-meg, mit ítélsz mi rólunk, szegény Scithákról?

Mnesippus. Hogy igazán megvalljam erántatok való véleményemet, minekutánna veled megesmérkedtem volna, sőt azután-is kevés ideig magamat egészen néked által nem adtam, melly a' görög előítéletnek szüleményje vala; most már mondhatom, hogy szerentsémnek tartom veled való megesmérkedésemet, én te tőled, főkép a' szent barátság' frigyének valódi érdemét betsülni tudni megtanúltam, a' többek között azt-is: hogy ezentúl az emberi társaságban nem azt fogom vizsgálni, ki miféle, minémű 's tulajdonságú Isteneket imád, hanem ki miképen 's milly buzgóan imádja Isteneit. Arra se fogok többé ügyelni: ki miféle nemzet avagy születésű légyen; egyedül csek arra, kinek millyen erköltsi tulajdonsága vagyon, és miképen viseltetik felebarátja eránt. Végre: azt-is megvallom, hogy a' ti vallás szertartás és erköltsbeli szokásaitok, noha együgyűebbek, de fontossabbak, mint a' mi otsmány erköltsű, buja, dévaj, számtalan Isten és Istennéink eránt való bűbajos botránkoztató nevetséges képmutató szokásaink. — Mind ezekre való nézve Toxarim! a' nélkül, hogy köz vér poharat ürítsünk, im' itt a' jobbam, fogjunk kezét, szolgáljon az köz vér áldomás gyanánt e' frigy kötésünknek örök zálogául.

Toxaris. Orestes és Piladesre esküszöm, mint mondád, részemről-is úgy légyen, ám mondom.

Csemiczai CSEMICZKY SÁNDOR,
Cs. kir. nyug. t. p. száz. Lovas-kapitány.

15.

A' Mammuth.

Az 1828-dik esztendei F. M. O. Minerva I-ső Negyedjének 1594-dik lapján, a' még 1810. e. Neograd Vármegyében fekvő Sásomháza Helysége' határában találtatott Mammuth tsont-vázak' utóbbi vi'sgállására, Bústeleky Úr által felbuzdítottván, a' tisztelt Úr várakozásának, és kívánságának megfelelni illendőnek; kedves Hazámnak pedig e' részben-is használni kötelességemnek tartottam.

Ennél fogva e' folyó 1829. e. Martziusz hónapjában, Sásomházára (Sámsonházára) utazván, a' helybeli Ev. Tiszteletes Vladár Sámuel Esperestségi Dékán Úrhoz szállottam, 's a' tisztelt szelíd lelkű, 's a' köz-jót örömet elősegítő Urat; úgy szinte némelly helységbelieket, kik az 1810. e. talált Mammuth tsont-váz' felszedésénél jelenváltak, kikérdezvén, — ezeket tapasztaltam:

1810. e. nyarán, a' Sámsonházi Várhegy', vagy is Fejérvár, Heves Vármegye felé lévő oldalában, egy akkor' krumplit kapáló ember, a' mellette lévő mély víz mosásban valami különöst fehérteni látott, a' mit haza menvén elhíresztelt, 's többekkel a' hely' színére kimenvén, könnyű erővel egy nagy állat' fej tetemét ásott-ki, mellynek a' két szarva, egymásfelé

behajolva, tsaknem egy ölnyi hossza vólt, mindazáltal e' ritkaságon, minekelőtte nállok értelmesebb ember látta, s azt megmenthette vólna, ezen buta emberek, vandalusi tettet követtek-el; a' tsonttól valami kellemes kongást várván, fejszéjekkel több darabokra törték.

Ezután a' találók az akkori Predikátorjok Tiszt. Haan János Úrnak bėjelentvén, általa ez eránt hathatós rendelések tétettek. Mellyeket Hazánk' tudós Mineralogja Zipszer András Úr, a' *Versuch eines topographisch — mineralogischen Handbuches von Ungarn* című, igen hasznos munkájában a' 328-dik lapon e' képen ír-le: —

„*Sásomháza, (ung. Sámsonháza) ein Dorf im Neográder Komitate, an der äussersten Grenze des Hevescher Komitats. Man hat hier, ausser einer beträchtlichen Menge petrifizirten Holzes, im Sommer des Jahrs 1810. nach einer Überschwemmung, fossile Knochen, Hau- und Backenzähne, ja mehrere Theile eines Skelets von ungeheurer Grösse entdeckt und ausgegraben. Man hält sie für Überreste des Mamuths (Ohio incognitum). Die zwey Hauer, welche man am Fundorte für Hörner hielt, massen, jeder nach seiner äussern Biegung, ungefähr 9 Fuss in der Länge und 13 Zoll im Umfange. Von den 5 Backenzähnen wog der geringste 9, der schwerste, mit einem Theile der Kinnlade, worin er noch fest sass, 12 1/2 #. Die untere Kinnlade, mit 3 Zähnen, ist, so wie die in Wachs abgeformten Hörner dieses Thieres bey Herrn Andreas von Kubinyi in Videfalu zu sehen.**

* Mind ezek mostan az én mineralogiai gyűjteményemben találtatnak.

Durch die Güte des dortigen Herrn Pfarrers, habe ich folgende Bemerkungen über diese Entdeckung erhalten: „Das zoologische Phänomen, das ich im vorigen Jahre in einer 4 Klafter tiefen Grube entdeckt habe, verdient bemerkt zu werden. Es sind zwey Hörner, davon ein Ast 8 Fuss lang und 1 1/2 Fuss im Umkreise, nebst einem Kopfe. Dieser enthielt etliche Zähne (dentes molares) 9 bis 12 π . schwer, die ich auf Befehl Sr. kaiserl. Hoheit des Erzherzogs Palatin, in das ungrische Museum nach Pest geschickt habe. Es war keines von denen uns bekannten Thierarten; die Grösse und Form der, zu einander gebogenen Hörner, weicht von allen weit ab. Meiner Muthmassung nach, ist es das Ohio incognitum. In Rücksicht der Zähne (s. Blumenbachs Abbildungen 2. Heft. Taf. 19.) war es kein fleischfressendes Thier. Ein anderes, was ich entdeckte, war kleiner ohne Hörner, mit 2 Zoll breiten Zähnen. Dies alles deutet eine, vor mehreren Jahrtausenden vorgefallene Revolution der Natur an, denn es ist zu bemerken, dass ausser den Zähnen, alle Knochen so mürbe sind, dass man sie mit der grössten Sorgfalt nicht ausgraben konnte, ohne sie ganz zu zerstückeln. Gleiches Schicksal haben auch die Hörner gehabt.“

Az említett hegy-óldalt magam-is megvi's-gálván, ez alkalommal Mammuth csontokra nem találtam; azomban a' Tiszteletes Urat megkértem, hogy engemet, ha ne-talántán ezután valami nagyobb csontokra akadnának, tüstént tudósítson. —

Az ólta leltek ottan elefánt', 's más állatok' csontjaikat, valamint szint' egy nagyobb

nemű szarvas', kővé vált szarvát, mellyekkel e' napokban a' tisztelt Lelki-Pásztor Úr', és mások szívességökből, Gyűjteményem szaporodott.

Ennyit ez úttal próbául, idővel ha tapasztalom, hogy kedves Minervánk' Olvasó-közönsége igyekezetemet tsak fél figyelembe-is méltóztatik venni; mennyire csekély erőm, 's tudományom engedi, többel-is kész leszek szolgálni.

KUBINYI ÁGOSTON.
Videfulván.

16.

Régi Nevezetességek.

Midőn IV-dik Károly Császár 's Cseh-ország' Királya egykor Norinbergában Németország-Gyűlést tartana, Hitvese a' Császárné ugyan ott a' Korona-örökösével lebetegedék. A' Császár elragadtatásában ezen örvendetes tudósítással azonnal sebes-követet küldött Prágába, ki az Ország-Rendjeinek a' jövő örököse születését tudokra adná. Azon nyitott levél' szóllás módja, mellyben ezen történet jelentődött, egészen az Ó Testamentombéli öröm-énekek' tonusa szerént van elkészítve. Magyarúl így szóll:

„Minden hív jobbágyink' szívei örüljetek! örvendezzék a' mi szeretett Népünk, 's az egész Ország öröm-ünnepeket üljön. Az egész Cseh-ország és minden tartományok az ő öröm-

kiáltásaikat hallassák. Ti gazdagok és szegények, ifjak és öregek ujjongassatok igen hangosan, és szökdössetek örömötökbe, kiabáljatok nagy vígan: a' Királyi törzsök egy sarjadzást bocsájtott! A' mi forró kívánságunk meghallgatták végtére az Egek, és a' Királyné a' mi hitvesünk Istentől kikért Korona-örököst szült nekünk! Fiunk van híveink! vígadozzatok! Ő megment titeket a' Királyi törzsökünk magva szakadásától való félelemtől, melly által az Ország megrázkódhatott volna. Ő felderíti az én homlokomat, mellyet ez előtt a' búsulás és szomorúság lepte volt meg. Van már fejedelmi Fijunk! Az ő születése napja minékünk dicsősséges napunk volt. Ujjongassanak és vígadozzanak minden Rendek! énekeljetekek dícsérő dallokat, és az örömnök és vídámságnak adjátok magatokat.“

Ezen IV-dik Károly Császár építette Prága új-várossát, mellynek talpkövének a' Visehrádi-vár mellett nagy pompák között 1348-dik esztendőbeli Bőjt-más-hava' 30-dik napján reggeli 9. óra, 15. percz, és 23. másod perczkor saját kezével tette - le.

Más nevezetesség.

Ugyan ezen Fejedelem' országlása alatt mint-egy 1350-dik esztendő tájban, az általa Új-prágában felállított Benedictinus Monostorban, egy pergamen tekercset mint különös ritkaságot mutogattak, mellyen Nagy-Sándornak azon levele volt írva, mellyet ő a' Tót-nemzetnek eránta viseltető nagyra-betsüléséből küldött, mivel annak némelly ágai, mint szövetséges Népek az ő hadakozásaiba segítségére lettek. A' levél magyarázva e'képen hangzik:

Sándor, Macedonia' Királyja, Jupiter' fia, a' napkeleti Császárság' helyre-állítója, Brachmannok' előjárója, a' nap' s hold' fő Papja, Persák' és Medusok' meggyőzője, napkelettől nap-nyugotig való Királyságoknak Ura, etc. etc. a' híres Szláv-nemzetnek, és a' jörendőknek, kik a' Világ' kormányjába valaha következni fognak, Béke-köszöntést!

„Mivel a' Szlávok a' mi sok rendbéli táborozásainkban jelen voltak, s azokban igen jeles szolgálásokat tettek, következképen magokat vitéz hadi-embereknek lenni bébizonyították, tehát ezen úgy hív, mint vitézül tett szolgálatok' jutalmául, nekik minden tartományok, mellyek északtól kezdve egész Itália határáig fekszenek (melly délfelé esik,) örökös időkre sajátul által engedtetnek, úgy hogy ezen Megyét senki más lakni ne mérészelje. Egyedül a' Szlávoknak van jussok ezen tartományokban letelepedni; és azokat, kik birtokjokat elfoglalni bátorzkodnának, fegyver erejével vissza-vernü. Ha azomhan a' Tótók önni szabad-akarattokból engednének Idegeneknek lak-helyeket, akkor hatalmokra fog állani, az illy jövevényeket rab-szolgákká tenni. Alá iratott Alexandriában a' Nilus kifolyásánál, az Olymposzi Istenek' engedelmével, egyedül való uralkodásunk' 12-dik esztendejében.”

Vallyon ezen Sándor levelének mondatott Pergamen-tekeres hová lehetett? szép lenne valami széles levelezéssel bíró Tudósnak kinyomozni.

Közli STAUT JÓSEF,
Cs. Kir. Főhadnagy.

Egy Lyánykához !

Szép szemid miként kigyúlnak !
 'S szende változásba mégy.
 Arczaid miért pirúlnak,
 Lyányka, most előttem így ?

Évek óta festegettem
 Néked a' szerelmi bájtt ;
 Még-is eddig árva lettem,
 'S szívem értted égve, fajt.

Mondtam : a' szerelmi érzet
 Melly dicsó, melly isteni !
 Ah! de kebled úgy sem érzett,
 Nem kívánt elérteni !

Most, hogy itt lelém kezedben
 Selymen ezt a' hímzetet,
 Mellyre bájjal és szelíden
 Látok öntve életet ;
 Szép szemid ragyogva gyúlnak ;
 'S szende változásba mégy.
 Arczaid miért pirúlnak,
 Lyányka, most előttem így ?

Rejtenéd, de kandi szemmel
 Nézem a' remekmivét :
Ámor ott feszült ideggel
Czélba vészen egy szívet ;
Itt galambok édelegnek
Párosan, szerelmesen,
 'S csókban élék a' jelennek
 Balzsamát szemérmesen.

Boldog én! 's viszont nem boldog!
 Részem itt öröm 's halál!
 Kedvre hívnak a' galambok, --
 'S a' nyíl engemet talál!

Szép szemid ragyogva gyúlnak,
 'S szende változásba mégy!
 Arczaid miért pirúlnak,
 Lyányka, most előttem így?

N. A. KISS SÁMUEL.

Hazai Literatura.

A' Kis-Honti Ágostai Vallású Esperestség Könyvtárának 1828-diki Ünnepi Munkáját, (Solennia XX. Memoriae anniversariae Bibliothecae Kis-Hontanae Pestini 1829.) valamint ennek előtte, úgy most-is nagy figyelemmel, 's örömmel olvastam; tapasztalván az olyanból, hogy szomszéd Esperestségünk' Evangelicus Lelki-pásztorai, nem tsak azt végzik, a' mi szoros kötelességek, de ezen kívül a' tudományokat kedvellvén, azokat előmozdítják, 's hasznos intézetjek által, tudományos tüzőket gerjesztik: sőt kedves Magyar Hazám lakosiban-is, buzdítván azokat, élesztik. Lelkekben tartván Vitkovicsunknak az 1828 diki Aurorában lévő ditső tanítását:

„A' tudomány szent tűz, melly nagyra nemesre az embert
 Felviszi; fényével meszszi az éjt.
 A' ki ezen tüzet őrizvén elhagyja alunni,
 Mint aluvó Vesztát, tűzbe taszítani kell.”

Istenben bódogult Jó'sef Császár' ideje óta, millyt meszsze mentünk a' tudományokban, világosan bizo-

nyítják Hazánkban kijött sok igen hasznos, 's külömbb féle tárgyú könyvek, úgy szinte az Időszaki-írások, a' millyenek az Erdélyi Museum, Tudományos Gyűjtemény, F. M. O. Minerva; — Auróra, Hébe, és Uránia, Zseb Könyveink, (Almanach) 's több kisebb folyóírások.

Meszszire mentünk mondám a' tudományokban, — de még meszszebb mentük volna, ha Nemzetünknel divatban lévő sok idegen, 's némelly kihalt nyelvek', gyakran cél nélkül való tanulásával olly sok időt nem vesztenénk. Innen az következik, hogy ugyan azon Országban lakunk, még-is sokszor egymást nem értjük. A' pallérozott, 's tudományos Angoly és Franczia legfellyebb két nyelvet tud, 's az idő mostohasága által sokáig elnyomatott, századdal hátra vólt, de óriási lépésekkel előre haladó Magyartól négyet, sőt sok helyen ötöt-is kívánnak, holott pedig, „non omnia possumus omnes“ lehetetlen, hogy valamennyinek megfeleljünk!

Vallyon nem jobb volna-é? kedves Hazánkban-is, Karolina Augusztia Felséges Császárnénk' Erdélyben tett Nemzeti nyelvünket becsülő illy világos kinyilatkoztatása szerint: „Idegen nyelvet tanulni nem kötelesség, a' hazai nyelvet nem tudni szégyen!“ ha magyarul jól tudnánk, 's e' mellett egy vagy más tudós nyelvet tanulnánk. — Azt tartom kedves Olvasóim, hogy így a' tudományokban tovább haladnánk.

Tisztelem én a' Kis-Honti Solenniák kiadójkoknak igyekezetöket, tisztelem kiterjedett olvasásokat, 's elesmérem munkájok' hasznát-is; de vajmi kívánatos lenne, hogy ha ezen munkácska inkább egy, vagy legfellyebb két nyelven írattnék, mint fájdalom négyen. A' bent foglalt tárgyak' bővebb megrostálását most elhallgatom ugyan; azt mindazonáltal igen óhajtanám, hogy:

1. Mivel az Évang. Ágostjai-vallású Intézet, a' Magyar-Országi Evangélicusokról, esztendőnként némelly Statisticai datumokat közlenc a' Hazával.

2. Ha Ambrózy Sámuel vólt híres Radványi Prédikátor „Ecclesiastico-Scholastici Annales Evangelicorum, Semniczii 1793. “ etc. című igen hasznos Folyóírás Kiadójának rendszerént (systema) követnék; az Olvasó-közönséget czélerányosabb tárgyakkal-is mulattatnák.

3. Fogadnának-el tudós Hazánkfijai a' Kis-Honti Esperestségen kívül másutt írott, 's kivált Magyar munkákat-is, olykor egy kis Poesist, hogy az egész annál kedveltetőbb, 's mulatságosabb lehessen, e' mondás szerént: „varietas delectat.“

Nem elég tudományos munkákat írni, hanem szükség azokat, hogy az olvasók' többsége, de kivált azok, a' kik talán egy vagy más tárgyban nem annyira járatossak, örömmel olvassák, 's ez által a' munka, valamint most élő 's virágzó Minervánk, 's Tudományos Gyűjteményünk, a' Közönség' nagyobb része' kedvezését megnyerhesse, Aestheticai formába öltöztetni.

Ha mind ezeket tudós szomszédink elfogadják, úgy nem tsak 6 ívnyi mint eddig, de négy annyi munkájokat-is előfizetésre eresztvén; még szívesebben, 's nagyobb haszonnal fogják olvasni hazánkfijai.

KUBINYI ÁGOSTON,
Videfalván.

A' Tittl. Előfizetők' Nevei.

A' Cs. Királyi Fő-Herczegek közzül:

Felséges Császári, — Magyar - Cseh- és több Országi Királyi örökös és Ausztriai Fő-Herczeg JÓSEF; az Arany-gyapjas, és Sz. István Apost. Magyar Király jeles Rendeinek Nagy-Keresztes Vitéze; Magyar-ország' Nádor-Ispányja és Kir. Helytartója; valamint ugyan azon Ország' Fő-Kapitányja, a' Jászok' és Kúnok' Ispányja 's Bírája, Cs. Kir. Fő-Hadivezér, két Magyar Lovas Ezredék' Tulajdonosa 's Ezredese; Pest, Pilis és 'Sólt törvényesen egygyesült Vármegyék' Fő- és örökös Ispányja, a' Nagy Mélt. Magyar Kir. Helytartó Tanács', 's a' Nagy Mélt. Hétszemélyes Fő-Törvényszék' Elöl-ülője. *Budán.*

Egyházi Méltóságok:

Rudnai és Divék-Újfalusi RUDNAY SÁNDOR, a' Római Szentegyház' Kardinálisa Eő Eminentziája, Nemes Magyar-ország' Herczegi Primássa, Fő- és titkos Cancelláriusa, Esztergomi Fő-Egyházi Megye Ersekje, az Ap. Sz. Szék' született Követje, a' Sz. István Ap. Király Vitéz Rendének Nagy-Keresztese és Prélátusa, Cs. Kir. val. B. T. Státus Tanácsos, a' Nagy Mélt. Kir. Helytartó Magyar Tan. Tanácsosa, az Egyházi Biztosság' Elöl-ülője, TT. Ns. Esztergom Vármegye' örökös Fő-Ispányja, és a' N. Mélt. Hét-személyes Fő-Törvény-szék' Köz-bírája.

Alagovics Sándor, Zágrábi Megyés Püspök, Cs. Kir.
 val. b. titk. Udvar. Tanácsos, Aurániai Perjel, a' Hor-
 váth-országi Bán' Helytartója.
 Cseh István, Kassai Megyés Püspök.
 Lajcsák Ferencz, N. Váradi Megyés Püspök, Cs. Kir.
 Udvar. Tanácsos.
 Báró Szepessy (Négyesi) Ignác, Pécsi Megyés Püspök,
 és valóságos Cs. kir. belső titkos Tanácsos.
 Vurum Jó'sef, Nyitrai Püspök, és val. Cs. kir. b. t. Tanács.
 Villax Ferdinánd, a' Cisterczi Szerzet Zirczei Püspök és
 Pásztoi Prélátusa. — *Győr mellett.*

Egyházi Fő-Tisztelendők:

Argauer F. T. T. Máté, Esztergomi Plébános, Ts. Esztergom
 és Bars Vrgyék' Tablabír. és az Érseki Sz. Szék Fiscalisa.
 Sz. Benedek Szerzete' Nagy Tisztel. Conventje *Pannonhalmán.*
 Sz. Benedek Szerzete' Nagy Tisztel. Conventje *N. Győrött.*
 Dto.   dto.   dto.   *Posonyban.*
 Csurgovics János, a' Munkácsi Székes-Egyház Kis-Prép. és Kan-
 onokja, és a' Kir. Ungvári Gymnasium Igazgatója.
 Durcsák (Szlainai) János, B. S. Egervári Prép. Egri Kan. az
 Egri Érseki Lyceum' Pro-Direct. Bölcs. Dokt. és az Érseki
 Sz. Széknél a' Házasság' és Hitbéli Ügyek' védlője.
 Gyöngyösi Pál, Sz. Mihály Ark. Csornai, Horpátsi és Türjei
 B. Szűz és Jánoshidi Prépostja és Prélátusa.
 Joób (Fancsali) Mátyás, a' B. Szűz Zér-Monostori Apátja, a'
 Kassai Székes Anya-Szentegyház' Kantora és Kanonokja,
 's az Ursula Apáczák' Curátora,
 Kiss F. T. T. János, túl a' Dunai Evang. Superintendens és
 Sopronyi Német Prédikátor.
 Korondy Jó'sef, Pozsonyi Kanonok (Tit.)
 Külley János, Veszprémi Prépost és Kanonok, és az egész
 Megyében Püspöki Képviseelő.
 Ócskay (Ócskai) Antal, Nagy-Váradi Kanonok, Udvar. Káplány,
 's a' Bécsi Fő-egyházi Intézet' egygyik Igazgatója.
 A' Praemonstratumi Szerzetes Fő-Tiszt. Kanonok Urak' Gyüle-
 kezete *Keszthelyen.*
 A' Praemonstratumi Szerzetes Fő-Tiszt. Kanonok Urak' Gyüle-
 kezete *Szombathelyen.*
 Szmodics János, Veszprémi Fő Káptalan' Kanonokja, Seminá-
 rium' Praefectusa, Zala és Somogy Vrgyék' Tabla-bírája.
 Tegen János, N. Váradi Székes Egyház' Kanonokja, az ifjú
 Nevendék és a' nyugalmazott Papság' Igazgatója, 's Közép-
 Szolnok és Bihar Varmegyék' Tabla-bírája.
 Turcsanyi (Turcsanyi és Kir'sztyanfalvai) Ferencz, a' Kassai
 Székes Anya-Szentegyház' Custosa és Kanonokja.
 Vajky György, Mária Magdolna F. Órsi Prépost 's több Vár-
 megyék' Tabla-bírája.

Világi Méltóságok:

- Gróf Amade (Várkonyi) Taddaeus, Cs. Kir. Kamarás.
 Gróf Andrássy (Sz. Királyi és Kraszna-Horkai) György, Cs. Kir. Kamarás.
 Gróf Andrássy (Sz. Királyi és Kraszna-Horkai) Ferencz.
 Gróf Apponyi (Apponyi) Antal, Sz. Istv. Kir. Rend. Nagy-Ker. Vitéze, Leopold Rend. Commendatora, a' Tosk. Sz. Jó'sef 's a' Parmai Sz. György Nagy-Keresztese, Cs. Kir. belső tit. Tan. Kam. és Követ a' Kir. Francia-Udvarnál *Pári'sban*.
 Idősb Gróf Barkóczy (Szalai) János, Cs. Kir. Kamarás.
 Ifjabb Gr. Barkóczy (Szalai) János.
 Gróf Bánffy (Losonczy) Jó'sef, Cs. Kir. Kam. és a' Fels. Erdélyi Királyi Gubernium' Tanácsosa.
 Hercz. Battyányi Battyán Fülep, Németh-Ujvár' örökös Ura, Strattmani Gróf, a' Leop. Cs. Vitéz Rendje közép Keresztese, Cs. Kir. Kam. és Vass Várm. örökös Fő-Ispányja.
 Gróf Battyányi Jó'sefné, született Gr. Lázár Anna Aszszony, Csillag Keresztes Dáma.
 Báró Bedekovich (Komori) Lajos, a' Sz. István Ap. Kit. Vitéz Rend' közép Keresztese, arany sarkantyús Vitéz, Cs. Kir. Státus es Conferent. Tanácsos, Körös Vármegye Fő-Ispányja, 's a' M. Törv. Kir. Tábla-Bárója.
 Gróf Bertold 'Sigmund, Cs. Kir. Kamarás *Bécsben*.
 Báró Berzeviczy (Berzeviczei és Daróczi) Vincze, több Vármegyék' Tábla-birája.
 Herczeg Breckenheim (Regéczi) Ferdinánd (Tit.)
 Gr. Csáky (Keresztszeghi) István, a' Fels. Kir. Helyt. Tan. Tanácsosa, Szepes Földe' örökös Ura 's valós. Fő-Ispányja. †
 Gr. Csáky (Keresztszegi) Antal Brúnó, Cs. Kir. Kamarás.
 Gr. Csáky (dtdo   ) Sándor, Cs. Kir. Kamarás.
 Gr. Cziraky (Cziráki és Diénesfalvi) Antal, Sz. István Ap. Kir. Rendje' közép Keresztese, arany sarkantyús Vitéz, Cs. Kir. Kam. Cs.kir. val. B.T. és Magyar Kir. Helyt. Tan. Ország-birája, a' Hét-szem. Törvény-szék' Köz-bír. és Fejér V. Fő-Isp.
 Gr. Dessewffy (Cserneki és Tárkói) Jó'sef.
 Eötvös (V.Naményi) ifj. Báró Ignácz, Cs.kir. Aranykúltos, a' Magyar kir. Udvar, Cancell. Tan. és Ref. T. Saáros Vrgye Fő-isp.
 Gr. Dietrichstein Ferentz, Cs. Kir. Kamarás.
 Hercz. Eszterházy (Galanthai) Miklós' (Tit.) Könyv-tárja *Bécsb.*
 Gr. Eszterházy (Galanthai) Jó'sef, Cs. Kir. Kamarás, Udvari és val. B. T. Status Tanácsos, a' Sz. István Apostoli Rend Commendatora, Kir. Fő-Ajtón-állók' Mestere, és Ns. Zemplén Vármegye' Fő-Ispányja, 2 *Ex*.
 Gr. Eszterházy (Galanthai) Nepomuk János, Cs. Kir. Kamar. val. B. T. Tanácsos és Veszprém Várm. Fő-Ispányja.
 Gr. Eszterházy (Galanthai) Mihály, Cs. kir. Kamarás.
 Gr. Eszterházy (Galanthai) Miklós, Cs. kir. Kamarás. *Tatán.*
 Gr. Festetics (Tolnai) László, Cs. Kir. Kamarás. 3 *Ex*.
 Gr. Festetics (Tolnai) Imre, Cs. Kir. Kamarás.
 Gr. Gyulay (Nádaskai) Lajos, a' Fels. Kir. Erdélyi Cancellárianál Concipista.
 Gr. Győri (Radváni) Ferencz, Cs. Kir. Kam. és Tan. Bács és Bódrog Vármegye' Fő-Ispányja.

- Gr. Hadik (Futaki) Gusztáv, Cs. Kir. Kamarás és Kapitány.
 Ifj. Baró Jeszenák (Majorházi) János, Cs. kir. Kamarás.
 Gróf Károlyi (N. Károlyi) György, Cs. kir. Kamarás.
 Gróf Károlyi (N. Károlyi) Lajos, Cs. kir. Kamarás.
 Gróf Keglevics (Buzini) Gábor, Cs. kir. Kamarás, a' N. Mélt.
 Magyar Helytartói Tan. Tanácsos, Nógrád Vrgye Fő-Isp.
 Baró Kemény Simonné, szül. Gróf Teleky (Széki) Anna Aszsz.
 Baró Kemény (Magyar Gyerő-Monostori) László. (Tit.)
 Nagy Mélt. Kerekes Generálisné, szül. Ürményi Jó'sefné, Ő
 Eksz. Nagy-Enyeden *Erdélyben*.
 Lányi (Kis-Szantói) Imre, Cs. kir. Kamarás, 's a' Debreczeni
 Distr. Tábla Présese, Ttts Verőcze Vármegye Fő-Ispányja.
 Mélt. Láng Fülöp, Cs. kir. Ezeredes a' III-dik Fridrik Wilh.
 Burkus Kir. 10-dik számú Magyar-lovas Ezeredében.
 Herczeg Liechtenstein Károly, Cs. kir. 7-dik számú Magyar
 Lovas Ezer. 100-os Kapitány *Fukovárat*.
 Baró Luzsénszky (Regliczei) Pál, Cs. kir. Fő-hadnagy.
 Nagy Mélt. Majlath (Székelyi) György, a' Mélt. Kir. Tábla'
 Elöl-ülője, 's a' Törvényes Hazai dolgokban Ő Felsége'
 Képviselője, Sz. István Apost. Kir. jeles Rendének Keresz-
 tese 's Tek. Honth Vármegye' Fő-Ispányja.
 Nagy Mélt. Generális Özvegy B. Mecséry Dánielné, szül. Szir-
 mai Szirmay Therézsia Aszszony Ő Eksz.
 Baró Mednyánszky (Medgyesi) Alajos, Cs. kir. Kamarás.
 Herczeg Odescalchi Augusztus. (Tit.)
 Baró Orczy László, Cs. kir. Kamarás és Kapitány.
 Baró Orczy Lőrincz, Cs. kir. Kamarás és Tttes Csongrád
 Vármegyei Administrátor.
 Idősbb Gróf Pálffy (Erdődi) Ferencz, Cs. kir. Kamarás.
 Baró Podmaniczky (Aszódi) Elek (Tit.)
 Baró Perényi (Peréni) 'Sigmund, Beregh Vrgye' első Al-Isp.
 Baró Prónay (Tóth-Prónai) Elek, Cs. kir. Kamarás és Tan.
 Gróf Ráday (Rádai) Gedeon, (Tit.)
 Fő-Mélt. Gróf Reviczky (Revisnyei) Ádám, Sz. István Apost.
 kir. jeles Rend. közép Ker. és Cancelláriusa, Leopold Cs.
 Rend. 's a' Sardiniai Kir. Mórítz és Lázár Rend. Vitéze,
 Cs. kir. val. b. t. Tan.'s Kam. Kir. Ud. Magy. Fő-Cancel-
 larius és Udvari-Mester, Tek. Borsod Vrgye Fő-Ispányja.
 Gróf Széchényi (Sárvári 's Felső-Vidéki) Pál, Cs. kir. Kamar.
 Gróf Széchényi (Sárvári) 's Felső-Vidéki) István, Cs. kir. Ka-
 marás és több Vitézi Rendek' Keresztese.
 Gr. Szécsén (Temerini) Miklós, a' F. kir. Magyar Kamara V.
 Presidense és Posonyi Fő-Ispány.
 Nagy Mélt. Székely (Kilényi) Mihály, Cs. kir. Kamarás, Ud-
 vari Tan. Arany-kulcsos Vitéz, és az Erdélyi Mélt. Tör-
 vényes kir. Tábla' Elöl-ülője.
 Nagy Mélt. Szilassy (Szilasi és Pílisi) Jó'sef, Cs. kir. Udvari
 Tanácsos, T. N. Torna Vgye Fő-Ispányja, és a' N. Mélt.
 Hét-személyes Fő Törvényszék' Köz-bírája, a' Dunán túl
 lévő Helv. Vallást tartó Superint. Curátora.
 Gróf Sztáray (N. Mihályi és Sztarai) Ödön Úrfi.
 Gróf Teleky (Széki) Jó'sef, Cs. kir. Kamar. a' M. Tötv. kir.
 Tábla' Barója, a' Tisza mellyéki Ref. Super. Fő Curátora,
 és Csanad Varmegye' Fő-Ispányja.

Gr. Teleki (Széki) Ferenoz, Cs. kir. Kamarás, a' Fels. kir. egyesült Kamara valós. Tanácsos.
 Gróf Teleki (Széki) Imre, Cs. kir. Kamarás. *Hosszúfalván.*
 Nagy Mélt. Özvegy Ürményi (Ürményi) szül. Komjáthy Anna Aszszony, Csillag Keresztes Dama, Ó Eksz.
 Nagy Mélt. Ürményi (Ürményi) Ferenoz, Cs. kis. Kamarás és Fiumei Gubernátor.
 Gróf Waldstein (Wartenbergi) Jó'sef, Cs. kir. Kamarás.
 Baró Vécsey (Hajnacskói és Vécsei) Miklós, Cs. kir. Kam. val. B. T. Tan. Szathmar Vrgye Fő-Ispányja, 's a' N. Mélt. Hét-személyes Tabla' Köz-bírája. †
 Baró Vécsey (Hajnacskói és Vécsei) Pal, több T. Vgyék' Tablabír.
 Baró Vesselényi (Hadadi) Miklós, Cs. kir. Kamarás.

*A többi Nagyságos, Nagy Tiszteletű,
 Tekintetes, Nemzetes 's a' t. Előfizető Urak'
 nevei betű-rend szerint :*

A.

Alsó-Lendvai Fő-Tiszt. Plébános Urak a' Szombathelyi Egyházi Megyében.
 Aranyosi (Forbászi) János, Ns. Kir. Kassa Várossa Kapitányja és több Ns. Vármegyék' Tabla-bírája.

B.

Bajza György, Hazai Ügyvéd és több Ns. Megyék' Tablabírája.
 Barány (Debreczeni) Ágoston, több Méltóságos Familiák' Fiskalissa *Torontól Vármegyében.*
 Balajthy Ferenoz, Cs. kir. Kapitány, *Egerben.*
 Balajthy T. T. Jó'sef, Munkácsi Reform. Prédikátor.
 Balogh (Fertős-Almási) Pal, Orvos Doctor *Pesten.*
 Bánhidy Antal, Arad Vármegyei V. Ispány. *Simándon.*
 Baricz János, N. Enyedi Professor és Orvos-Doctor.
 Bartakovics N. T. T. Adalbert, Magyar-ország' Herczegi Primása Ó Eminentziának Udvari Káplánja.
 Barthal (Beleházi) György, a' Mélt. kir. Tablánál Ítéző-mester.
 Bay (Ludányi) György, Beregh Vármegye' Szolga-Bírája.
 Bene Jó'sef, Csongrad Vármegye' Fő-jegyzője.
 Bene Ferenoz, Cs. kir. Ó Felsőge Consiliáriusa, Orvos-Doctor és Professor a' kir. Pesti Egyetemnél.
 Bene Gergely, a' Londoni kir. Kertmívelés és a' Szászi kir. Szőlő-mívelésre ügyellő Társaságok' Tagja.
 Berkó Sándor, N. Mélt. Herczeg Eszterházy Miklós Szádvári Uradalmi Tisztírása.
 Bezerédy (Bezerédi) István, Tolna Vrgye Fő-Jegyzője.
 Bittnitz N. T. T. Lajos, Professor Szombathelyt.
 Bodroghy István, Hazai Ügyvéd és Mező-Berényi hites Jegyzője.
 Bohus János Úr *Pesten.*
 Bornemisza (Hosvai) János, Beregh Vármegye' Szolga-bírája.
 Boronkay (Boronkai) Miklós, Máramaros Vrgye' Al-Ispányja.
 Budai Cs. kir. Fő Posta-hivatal' 2-dik Osztalya.
 Butykay Ns. Jó'sef. *Miskolczon.*
 Burján Pal, Kolo'svári és Budai Könyvtáros 4 *Er.*

C.

- Capdebó Baraczházi János. Tttes. Ns. Vrgye M. Adószedője.
Casino' (Titt.) Tagjai Pesten.
Chazar Mihály, Torna Vrgye Fő-Fiskálisa és Táblabírája.
Csapó Dániel, több Vármegyék' Tábla-bírája.
Csathy Özvegy Györgyné Debreczeni Könyvárosné 2 *Péld.*
Cserey (Nagy-Ajtai) Farkas, Cs. kir. Kamarás és Fő-Strázsa-
mester *Bécsben.*
Cserayus András, több Vármegyék' Tábla-bírája.
Czuczor Gergely, Sz. Benedek' Szerzetén lévő Aldozó Pap, a'
Győri Gimnáziumban az Ékesen-szóllás' Tanítója.
Csemiczky (Csemiczei) Sándor, Cs. kir. nyug. lépett Kap. *Tokayban.*
Csérszky Antal, Orvos Doktor *Munkátszon.*

D.

- Dankó János, Arad Vrgye' Levél-Tárnokja és hites Jegyzője.
Daróczy (Király-Daróczi) T. T. 'Sigmund, Babarcsi Kaplán.
Deák Antal, Szala Vármegye' első Al-Ispányja.
Deák József, a' Tatai és Gesztesi Uradalmak' Számtartói Segédje.
Debreczeni Reform. Nemes Collégium' Könyv-tárja.
Idősb Dercsényi (Derczéni) János, Cs. kir. Tanácsos és több
Ns. Megyék' Tábla-bírája.
Ifj. Dercsényi (Derczéni) Pal, Cs. kir. Tanácsos és Tábla-bíró.
Doboss Nagy-Tiszteletű T. János.
Dobos T. T. István Esperest, Ó Budai Reform, Prédikátor.
Döbrentei Gábor, Tartománybeli Biztos és Táblabíró.
Dohovics Bazilius, Munkácsi Parochus és V. Esperest, Tettes
Beregh Vármegye Tábla-bírája.
Dobay T. T. József, Aldozó Pap, és a' Székely Udvarhelyi kir.
Gymn. Ékesen-szóllás' Tanítója.
Dókus (Csabai) László, Zemplén Vármegye Fő-Jegyzője, és
több Vármegyék' Tábla-bírája.
Idősb Draskóczy (Draskóczi és Jordánföldi) Gábor, több Vár-
megyék' Tábla-bírája.
Ifj. Draskóczy (Draskóczi és Jordánföldi) Sámuel, Gömör és
Kis-Honth Vármegyék' Fő Szolga-bírája.
Draskóczy (Draskóczi és Jordánföldi) Sámuel, hites Ügyvéd,
és Borsod Vármegyei Tábla-bíró.
Draskovits János. *H. M. Vásárhelyt.*
Dunay T. T. Imre, Miskólczi Evangelikus Oskolák' Professora.

E.

- Egyedi Reform. Ns. Collégium' Könyv-tárja.
Ebergery (Telekesi) Benedek, Tábla-bíró.
Eggenberger József Könyváros Pesten, 10 *Példányra.*
Eperiesi Evangel. Collégium' T. és Ns. Tagjai.

F.

- Farkas N. T. T. József; az Egyházi Törv. 's Tört. Tanít. *Pécsen.*
Farkas (Bölöni) Sándor, Gubernialis Cancellista *Kolozsváratt.*
Fischer Károly, Sz. kir. Kassa Városa Fő-bírája, 's több Vár-
megyék' Tábla-bírája.
Förizs József, Bihar Vármegyei Tábla-bíró.
Földváry (Bernáthfalvai) Miklós, több T. Ns. Megyék' Tábla-bír.

G.

- Gergye (Nagy Kajdi) Gábor, Cs. kir. Kamarás és H. Liechtenstein 7-dik számú M. Lovas Ezered. 100-os Kapitánya.
Ghyczy (Assa és Ablancz-Kürthi és Ghyczy) Ignacz, Babolnai kir. Intéz. Fiskalisa 's több Vármegyék' Tabla-bírája.
Görög Demeter, a' Sz. István Vitéz Rendje' Közép-Keresztese, Cs. kir. Kam. és Udvari Tanácsos.
Gyulay Sandor, Gróf Andrassy Karoly Ügyvédje.
Gyurcsányi (Moysfalvai) Gabor, Nógrád Vgye másod. Al-Isp.
Glác Janos, Arad Vrgyei Földmérője és Csanad Vrgye Táblabír.
Gedő (H. Sz. Mártoni) Jó'sef. *Abrudbányan.*
Gööz Andras, Tiszt. T. Borsovai Ref. Prédikátor.
Gubiczer N. Tiszt. T. Ferentz, kegyes Szerzetbéli Áld. Pap, Szegedi kir. Gynuasiom' Igazgatója.

H.

- Hanzely Janos, a' Marienfeldi Urad. Fiskalisa. *Bánát-Komlóson.*
Horvath T.T. Czryill, Kegyes Szerz. Ald. Pap és Prof. *Vácson.*
Horvath T.T. Janos, Vadosfai Evang. Prédikátor.
Horvath Istvan, Karoly Ó Fő-Herczegs. Bellyei Urad. Számtartója.
Hrabovszky (Hrabovai) Janos, a' Kőszegi kir. Kerületi-Tabla' hites Ügyvédje.
Huzly N. T. Karoly, a' N. Várad Megye' Sz. Szék' Jegyzője.

I.

- Ilosvay (Ilosvai) Dániel, Beregh Vrgye Fő-Szolgabírája.
Illés (Edvi) Mihályné, született Szakonyi Katalin Aszszony.
Illés (Edvi) T. T. Pál, Evang. Pred. Vanyolan *Pápa mellett.*
Ivánszky Antal, a' Görög 's Magyar Nyelv' és Literatura' Tanítója *Egerben.*
Imre Nagy Tiszt. T. Janos, a' Kir. Pesti Egyetemben a' Bölts. Tud. Tanítója és Heves Várm. Tablabírája.
Jedrák N.T.T. Remigius, Sz. Ferencz Szerz. Gvardiánja *Szegeden.*
Juhász Mihály, Földmérő *Nyíregyházán.*

K.

- Kállay (Kállai) Leó, Cs. kir. Oberstlieutenant, és több Vármegyék' Tabla-bírája.
Kapolnay Antal, 'több Tettss Ns. Vármegyék' Tabla-bírája.
Kapotsfy N. N. Fiscális Úr és Tablabíró.
Karatsonyi N. N. kir. Postamester Úr. *Sopronban.*
Karner N.T.T. Antal, a' Győri Püspökség' Titoknokja, és Győr Vármegye' Tabla-bírája.
Kassai Cs. kir. Fő Posta-Hivatal.
Kazinczy (Kazinczi és Széphalmi) Ferencz, több Vgyék' Táblabír.
Kémes Janos, Mélt. B. Bánffy Ádám Úr Kéméri Udvar-bírája.
Kiss (Nagy-Apáthi) T. T. Samuel, *Szél-Sárkányon.*
Kiss Karoly, B. Marjassy Cs. kir. M. Gyalog Ezer. Fő-hadnagy.
Kiss N. T. T. Venczel, Sopronyi Professor.
Kiss (Baczka-Madarasi) Jó'sef, Alsó Fejér Vármegye Vice-Ispanyja *Erdélyben.*
Komlóssy (Komlósi) László, Beregh Vrgye második Al-Isp.
Kondé (Póka-Teleki) Jó'sef Benedek, Cs. kir. Magyar Udvarnok, és több Vármegyék' Tabla-bírája.

Kovács János, az Eperiesi egyesült Görög Cath. Püspöki Megye Bibliotékaja Fundatora, és egy arany érdempénz tulajdonosa *Bécsben*.

Kovacsóczy (Görgényi) Mihály, hites Ügyvéd, és Mlgos Báró Révay Jó'sef Ó Nagsága Fijai Nevelője.

Kövi Sándor, S. N. Pataki Prof. és több Vrgyék' Tábla-bírája. † **Kraynyik Jó'sef**, Abaúj Vrgye Fő-Szolgabírája.

Krizsanics István, Kir. Helytartó-Tanács' Tisztje.

Kristóf Jó'sef, Veterinarius Aszódon.

Ns. Kraszna Vármegye Ttts. Generalis Törvényszéke.

Kubinyi (Felső-Kubinyi és Nagy-olaszi) Ágoston, Nógrád Vármegyei Tábla-bíró *Videfalcán*.

Kun Sándor, Mélt. Gr. Teleky Sándor, Szirághi Provisor.

L.

Lázár Imre, Transennalis Commissarius Pest Vármegyében.

Luburits János, a' Quartaház' haszonbérelője *Kolo'sváratt*.

M.

Magda Pál, S. N. Pataki Prof. és több Vgyék' Tábla-bírája.

Magyar-nyelv Halgatói a' Püspöki Lyceumban *Szathmáron*.

Martinidesz László, Torna Vármegye Al-Ispánja.

Maurer Janos Nepomuk, Ungh Vrgye Orvos-Doctora és Táblabír.

Majthényi (Kesselőkői) Gábor, több Vármegyék' Tábla-bírája.

Missits (Zamabori) T. T. István, Muslai Plébános, Esztergom és Komárom Vármegyék' Tablabírája.

Markóvits (Cserneki) Eduard, Cs. Kir. Hadnagy az Herczeg Liechtenstein 7-dik számú Magyar-Lovas Ezerejében.

Márton Jó'sef, Beregh Vár. Tábla-bíró, és Bécsi Egyetemen a' Magyar-nyelv Professora, a' M. Kurir Kiadója *Bécsben*.

Mihelyes (Abrudbányai) Károly kir. Thesaur. Cancellista *N. Szebenben*.

N.

Naidhardt Antal, Egri Érseki Számvevője.

Nagy Károly (Kis-Légghi) Illokon.

Nagy (Vekerdi) T. T. Mihály, Cs. Papi Ref. Prédikátor.

Nagy (Nagy-büki) Pál, Soprony 's több Vrgyék' Tábla-bírája.

Nagy Ignacz, több Vrgyék' Tábla-bírája. *Pécsett*.

Nedeczky (Nedeczai) Lajos, Zala Vrgyei Fő-Szolgabírája.

Nemes Nyitra Vármegye.

Nyiri István, S. N. Pataki Prof. 's több Vármegyék Tábla-bír.

O.

Ócskay (Ócskai) István, Tttes Zemplény Vrgye hites Al-Jegy-zője és több Ns. Megyék' Tablabírája.

Oszterhueber Móricz, Ifj. Gróf Keglevics Prefectusa *Győrben*.

P.

Pákozdy 'Sigmund, Tolna Vrmgyei Al-Szolgabírája.

Pápay (Pápai) Ferencz, Tatai és Gesztesi Uradalmi Fiscális.

Patay (Patai) T. T. János, Theológiát tanító Prof. *Bécsben*.

Pataki Reform. Nemes Collégium' Könyv-tárja.

Peleskey János, *Vasváron*.

Pilaszénovits Antal, Rogolitzai közbirtokos.

Podolay N. T. T. Melchior, az ájtatos Oskolák áldozó Papja
's a' N. Kanizsai kir. Gymnasium Kormányozója.
Pogáts Elek, Számtartó *Pápa*n.
Polgar T. T. László, Sz. Benedek Szerz. Pap és Ravazdi Pléb.
Prauner Gabor, N. Mélt. Gr. Eszterházy Miklós Titokn. *Tatán*.
Pucz T. T. Antal, Ballonyi Plébános.

R.

Raader Aloysius Könyváros 3 *Példányra*.
Retsky (Retski) Benedek, Táblabíró *Naprágyban*.
Rimavölgyi Nemes és Tudós Társaság.
Röttz Janos, *Miskoltzon*.
Rokszer Andras, kir. Erdőmester *Königsfelden*.
Róman N. N. Fiscalis és Táblabíró *Munkátson*.
Rózsa József, Arad Varmegye Fő-orvosa 's Tabla-bírája.
Rósnai Kerületbeli Evangelicum Gymnasium.
Rösler Kristóf, a' Budai-Pesti Német Újság' Redactora.

S.

Schwaiger András, Posonyi Könyváros 2. *Példányra*.
Sebes (Zilahi) László, Cs. kir. Fő Stráza-Mester, a' Magyar
Nemes Testőrző-Gardánál *Bécsben*.
Somogyi János, N. Mélt. Gr. Széchényi László Ő Eksz. Hor-
pácsi Udv. Kasznárja.
Soós (Soóvári) György, több Ns. Varmegyék Tabla-bírája.
Sopronyi Ns. Magyar Társaság.
Stöck Ferencz, a' Cs. kir. Fő-Hercz. és Nádor-Isp. 12-dik szá-
mú Magyar Lovas Ezred. 100-os Kapitány.
Szabó N. T. T. Nepomuk, Türjei Administ.
Szalay N. T. T. Antal, a' Pécsi Megye Áldozó Papja és Mohácsi
Cooperator.
Székely-Udvarhelyi Evang. Reform. Nemes Collégium.
Szigethi Evang. Reform. Ns. Lyceum.
Szilasy (Szilasi és Pilisi) Ferencz, Gömör Vrgye Fő-Szolgabírája.
Szirmay (Szirmai) Ádam, a' Kir. Törv. Tabla' Ref. Assessora.
Szirmay (Szirmai) Lajos, Szathmár 's több Vgyék Tabla-bírája.
Szombathelyi Seminarialis Könyvtár.
Szűts (Tasnadi) Istvan, Udvari Agens és Consist. Tan. *Bécsben*.
Schedel Ferencz, Orvos Doctor *Pesthen*.
Sandor (Szlavniczai) Mihaly, Cs. kir. 7-dik számú Magyar Lo-
vas Ezeredbeli 100-os Kapitány.
Spisics (Japrai) Ignác, több Tttes Ns. Megyék' Tabla-bírája.
Sófalvi (Etedi) József, Ns. Maros Széke Földmérője *M. Vásárhelyt*.
Szentiványi (Sz. Iványi) Karoly, több Ns. Megyék' Táblabírája.
Szentmiklósy (Primóczy) Aloys. több Ns. Megyék' Táblabír.
Szeder N. T. T. Fabian, Sz. Benedek Szerzetbeli Áldozó Pap-
ja és az Esztergomi Gymnasium' Igazgatója.

T.

Terhes T. T. Samuel, a' Kassai Reform. Ekklesiának Prédi-
katora 's több Ns. Varmegyék' Tabla-bírája.
Toby Janos, Könyváros *Siklós*on 2 *Példányra*.
Tóth N. T. T. József, Vicerector N. *Győrött*.

U.

Ugróczy N. T. T. Ferencz, Kegyes Szerzetbeli Áldozó Pap,
Lévai Gymnas. Directora 's Bars Vrgye Tábla-bírája.

V.

Varga T. T. István, Theol. Doct. és Szikszói Reform. Prédik.
Vasdinyei N. T. T. Mihály, Szebeni Káplán.

Vitéz (Nyitra-Ivánkai) János, Tttes Abaúj Vrgye V. Ispánja.

W.

Walther László, Mélt. Gr. Károlyi Nemzetség' Levél-tárnok-
ja. Tttes Csongrád és Esztergom Vármegyék' Tábla-bírája.

Wigand Otto, Pesti Könyváros.

Z.

Zvornik János, Cs. kir. 100-os Kapitány a' Fő-Herczeg János
1-ső számú Dragonyos Ezeredében.

Zaizon Mihály, Cs. kir. Hadnagy, és Ns. Cs. kir. 2-ik számú
Székely, 15 számú Ezeredében, a' Nemzeti Intézet' Kormá-
nyozója, *Kezdi-Vásárhelyen.*

---

*Zápolya István Nádor' képe a' kömettsző Intézetnél elkészvén ;
a' távolabb helyekre az ez idei Minerva 1-ső kötetten el-
indítatik.*

Ötödik évi Folyamat.

KASSÁN,

Ellinger István Cs. kir. priv. Typographiájából.